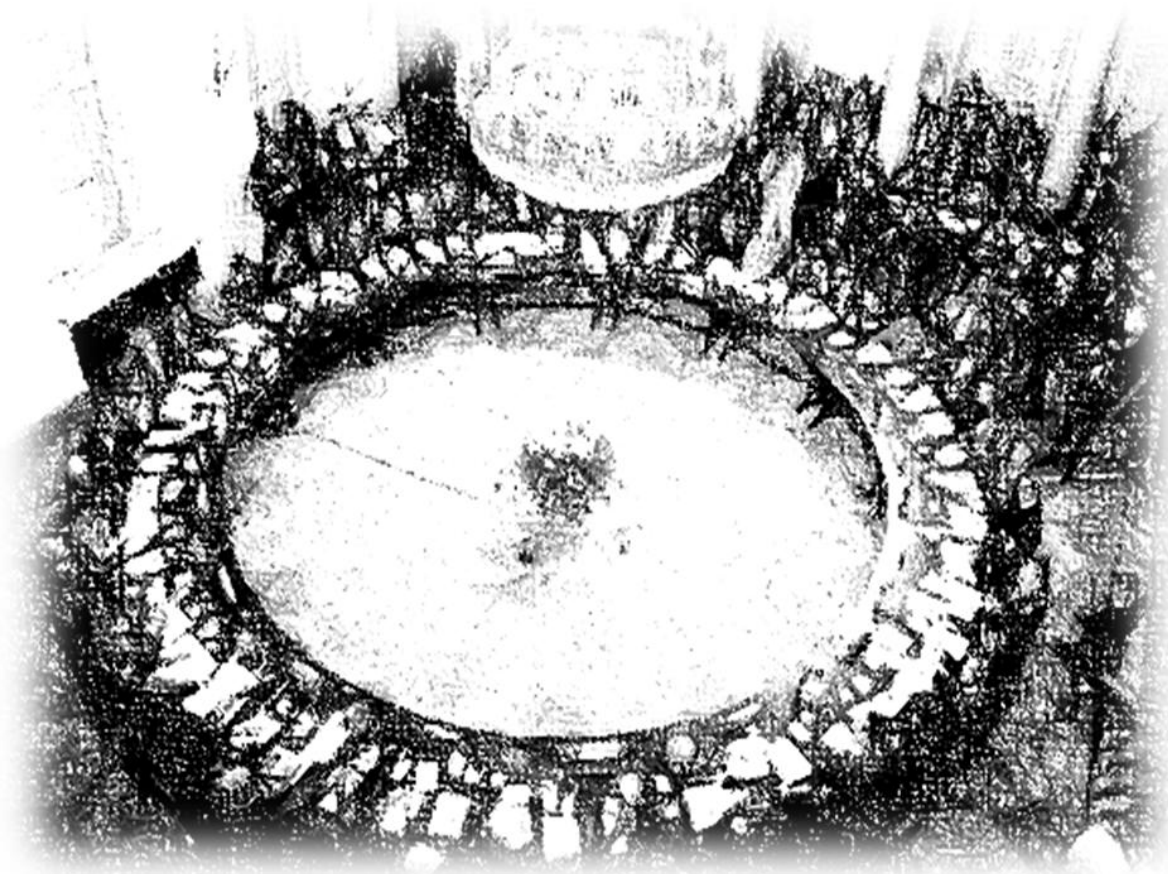

Porozumienia okrągłego stołu:

Warszawa 6 luty — 5 kwietnia 1989 r.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
STANOWISKO W SPRAWIE REFORM POLITYCZNYCH	4
ZASADY WYBORÓW DO SEJMU I SENATU	6
SEJM, SENAT, PREZYDENT, SĄDY	8
STANOWISKO W SPRAWIE POLITYKI SPOŁECZNEJ I GOSPODARCZEJ ORAZ REFORM SYSTEMOWYCH	
9	
I. POPRAWA ZAOPATRZENIA RYNKU I WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI	9
II. OGRANICZANIE INFLACJI I RÓWNOWAŻENIE GOSPODARKI	10
III. OCHRONA LUDNOŚCI PRZED SKUTKAMI INFLACJI I RÓWNOWAŻENIA GOSPODARKI	12
IV. PROGRAM OCHRONY PRACY I ZATRUDNIENIA	14
V. NOWY ŁAD EKONOMICZNY	18
VI. PRZEWYCIĘZANIE BARIERY ZADŁUŻENIA	23
STANOWISKO W SPRAWIE PLURALIZMU ZWIĄZKOWEGO	25
POSTANOWIENIA KOŃCOWE	36
SPRAWOZDANIE Z POSIEDZEŃ PODZESPOŁU DO SPRAW REFORMY PRAWA I SĄDÓW	37
PROPOZYCJA KONSTYTUCYJNEGO UJĘCIA ZASADY NIEUSUWALNOŚCI SĘDZIÓW	43
KRAJOWA RADA SĄDOWNICTWA	43
SPRAWOZDANIE Z PRAC PODZESPOŁU ds. ŚRODKÓW MASOWEGO PRZEKAZU	44
WSPÓLNE OŚWIADCZENIE ZSL I SD DO PROTOKÓŁU W SPRAWIE RADIA I TV	53
Grupa Robocza do Spraw Samorządu Terytorialnego. PROTOKÓŁ KOŃCOWY	53
FINANSE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO MIAST I GMIN	57
STANOWISKO STRONY SOLIDARNOŚCIOWO-OPOZYCYJNEJ W SPRAWIE MIENIA KOMUNALNEGO	
.....	58
PROTOKÓŁ KOŃCOWY GRUPY ROBOCZEJ OKRĄGŁEGO STOŁU ds. STOWARZYSZEŃ	58
USTALENIA PODZESPOŁU ds. OŚWIATY, SZKOLNICTWA W WYŻSZEGO, NAUKI I POSTĘPU	
TECHNICZNEGO	60
PROPOZYCJE ZMIAN NIEKTÓRYCH AKTÓW PRAWNYCH FUNKCJONUJĄCYCH W SYSTEMIE OŚWIATY	
I WYCHOWANIA	66
USTALENIA PODZESPOŁU OKRĄGŁEGO STOŁU DO SPRAW MŁODZIEŻY	90
STANOWISKO PODZESPOŁU OKRĄGŁEGO STOŁU DO SPRAW MŁODZIEŻY	93
STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW POLITYKI MIESZKANIOWEJ OKRĄGŁEGO STOŁU	98
STANOWISKO DOTYCZĄCE PROBLEMATYKI SOCJALNEJ WSI	101
STANOWISKO W SPRAWIE INFRASTRUKTURY NA WSI ORAZ GOSPODARKI ZIEMIĄ	102
STANOWISKO W SPRAWIE RESTRUKTURYZACJI GOSPODARKI NARODOWEJ NA RZECZ ROLNICTWA	
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ	105
STANOWISKO W SPRAWIE DEMONOPOLIZACJI GOSPODARKI	107
STANOWISKO W SPRAWIE FINANSOWANIA GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ	109
STANOWISKO W SPRAWIE URYNKOWIENIA GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ	110
STANOWISKO W SPRAWIE PLURALIZMU ZWIĄZKOWEGO	111
STANOWISKO W SPRAWIE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	111
OŚWIADCZENIE	112
SPRAWOZDANIE PODZESPOŁU ds. GÓRNICTWIA OKRĄGŁEGO STOŁU	112
PROTOKÓŁ UZGODNIEŃ PODZESPOŁU ds. GÓRNICTWIA OKRĄGŁEGO STOŁU W TEMACIE:	
BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY	115
Protokół porozumienia zawartego w podzespole ds. górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 11 marca 1989 r. w	
sprawie majątkowej odpowiedzialności uzupełniającej zakładów pracy za wypadki przy pracy i choroby	
zawodowe	116
Porozumienie w sprawie problemów górnictwa surowców chemicznych, siarki i surowców skalnych, zawarte w	
Podzespole ds. Górnictwa w dniu 3 marca 1989 r.	117
POROZUMIENIE zawarte w dniu 14 marca 1989 roku w podzespole do spraw górnictwa Okrągłego Stołu w	
sprawie górniczej służby zdrowia	118
PROTOKÓŁ POROZUMIENIA zawartego w podzespole ds. górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 14 marca 1989	
r. w sprawie rent i emerytur	119
PROTOKÓŁ POROZUMIENIA w sprawie Odkrywkowych Kopalń Węgla Brunatnego zawarty w Podzespole do	
spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 21.03.1989 r.	120
PROTOKÓŁ POROZUMIENIA w sprawie górnictwa skalnego i górnictwa surowców chemicznych zawarty w	
Podzespole do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 17.03.1989 r.	121
PROTOKÓŁ POROZUMIENI I ROZBIEŻNOŚCI z dnia 21.03.1989 r. Podzespole do spraw Górnictwa Okrągłego	
Stołu — w sprawie czasu pracy, systemu ekonomiczno-finansowego, płac, zarządzania i samorządów w	
górnictwie.	122
PROTOKÓŁ POROZUMIENIA PODZESPOŁU ds. GÓRNICTWIA PRZY OKRĄGŁYM STOLE W SPRAWIE	
OCHRONY ŚRODOWISKA	128

PROTOKÓŁ KOŃCOWY PODZESPOŁU ds. ZDROWIA	132
Załącznik nr 1. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE REFORMY OPIEKI ZDROWOTNEJ	136
Załącznik nr 2. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE NOWYCH ŹRÓDEŁ I REFORMY ZASAD FINANSOWANIA SŁUŻBY ZDROWIA	137
Załącznik nr 3. MATERIAŁ DO PROTOKOŁU KOŃCOWEGO dot. uzgodnień w sprawie reformy pomocy społecznej	138
Załącznik nr 4. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWACH KONTROLI SPOŁECZNEJ I ZASTĘPCZEJ SŁUŻBY WOJSKOWEJ.	139
Załącznik nr 5. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE POLITYKI KADROWEJ W ZAKŁADACH OPIEKI ZDROWOTNEJ I SPOŁECZNEJ	139
Załącznik nr 6. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA DOTYCZĄCE KSZTAŁCENIA KADR MEDYCZNYCH	140
Załącznik nr 6 A. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE POLITYKI KADROWEJ W AKADEMIACH MEDYCZNYCH I INSTYTUTACH NAUKOWO-BADAWCZYCH RESORTU ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ	141
Załącznik nr 7. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE REALIZACJI KONWENCJI Nr 149 MOP dot. zatrudnienia oraz warunków pracy i życia personelu pielęgniarskiego ratyfikowanej przez PRL w 1980 roku	141
Załącznik nr 7 A. STANOWISKO W SPRAWIE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	142
Załącznik nr 7 B. STANOWISKO W SPRAWIE DOSKONAŁENIA PODYPLOMOWEGO	142
Załącznik nr 7 C. STANOWISKO W SPRAWIE ZASAD ETYKI I DEONTOLOGII	143
Załącznik nr 7 D. STANOWISKO W SPRAWIE SAMORZĄDÓW ZAWODOWYCH	
Załącznik nr 8. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE OPIEKI ZDROWOTNEJ NAD MATKĄ, NOWORODKIEM I NIEMOWLĘCIEM	143
Załącznik nr 9. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI ZDROWOTNEJ NAD LUDNOŚCIĄ WSI	144
Załącznik nr 10. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWACH OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI ZDROWOTNEJ NAD ZATRUDNIONYMI	145
Załącznik nr 11. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE ZAGADNIEN PRACOWNICZYCH I SAMORZĄDOWYCH	146
Załącznik nr 12. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE SPRZĘTU JEDNORAZOWEGO, LEKÓW I APARATURY MEDYCZNEJ	147
Załącznik nr 13. STANOWISKO W SPRAWIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	148
Załącznik nr 14. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE NADZORU NAD WIEZIENNĄ SŁUŻBĄ ZDROWIA	149
Załącznik nr 15. STANOWISKO STRONY OPOZYCYJNO-SOLIDARNOŚCIOWEJ W SPRAWIE REPRESJONOWANYCH PRACOWNIKÓW SŁUŻBY ZDROWIA	149
Załącznik nr 16. OŚWIADCZENIA STRONY SOLIDARNOŚCIOWO-OPOZYCYJNEJ	150
Załącznik nr 17. OŚWIADCZENIE STRONY SOLIDARNOŚCIOWO-OPOZYCYJNEJ	150
PROTOKÓŁ PODZESPOŁU ds. EKOLOGII OKRĄGŁEGO STOŁU	150
I. PROEKOLOGICZNE DZIAŁANIA GOSPODARCZE	151
II. REGULACJE PRAWNE, EKONOMICZNE I ADMINISTRACYJNE W OCHRONIE ŚRODOWISKA	154
III. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	159
IV. STWORZENIE SPOŁECZNEGO SYSTEMU OCHRONY ŚRODOWISKA	160
V. SPRAWY INTERWENCYJNE	162

WSTĘP

1. W Polsce dokonuje się historyczny zwrot. W obliczu wciąż groźących Ojczyźnie załamań i konfliktów patriotyzm i rozum nakazują szukać tego, co Polaków łączy. Na naszych oczach Europa i świat rozwijają się w szybkim tempie. Sprawą Polaków jest, aby nie stać w miejscu, aby dorównać innym.
2. Przez dwa miesiące, od 6 lutego do 5 kwietnia trwały prace Okrągłego Stołu. Uczestniczyło w nich kilkuset przedstawicieli różnych sił politycznych i społecznych naszego kraju. W poczuciu odmienności, niekiedy konfliktowej, swoich stanowisk ideowych, aspiracji i interesów, a jednocześnie we wzajemnym poszanowaniu własnej tożsamości poszukiwano najbardziej skutecznych środków naprawy Rzeczypospolitej. W duchu porozumień społecznych 1980 roku nawiązano dialog wokół tego, co Polaków łączy — wokół poczucia odpowiedzialności za przyszłość kraju ojczystego, za jego gospodarkę i kulturę, za społeczeństwo i za państwo, za los polskich rodzin i za los Polski.
3. Zdajemy sobie sprawę, że powolny rozwój tych prac i przeciągające się dyskusje w obliczu tylu palących potrzeb mogły nieraz wywoływać niecierpliwość i rozgoryczenie. Niech nas tłumaczy, że jeśli mamy wszyscy razem pozbywać się balastu lat minionych, wchodzić na drogę daleko idących przeobrażeń, trzeba to zrobić rozważnie. Nie wolno przez rozwiązania fałszywe lub pozorne zatrasnąć drzwi przed historyczną szansą, jaka stanęła dziś przed nami dzięki przemysłeniom, poświęceniom i woli milionów Polaków i dzięki korzystnemu dla Polski rozwojowi sytuacji międzynarodowej
4. Rozważając zagrożenia i szanse jakie rysują się na polskim horyzoncie, uczestnicy Okrągłego Stołu zakreslili ramy w jakich Polacy mogą się porozumieć teraz i w jakich mogą się porozumiewać w przyszłości. W zawartych umowach o kierunkach reform politycznych, o reformach gospodarczych i polityce społecznej, o pluralizmie związkowym, jak też o niezbędnych zmianach w różnych dziedzinach życia polskiego, znajdują się przyrzeczenia i zapowiedzi działań władz i działań sił społecznych, znajdują się także zapisy rozbieżności, konfliktowych postulatów i interesów. Umowy te są wyrazem uczciwego poszukiwania programów antykrzysowych i reformatorskich. Ich realizacja zależy nie tylko od sygnatariuszy umowy, ale także od Obywatelskiej wyobraźni, mądrości i aktywności wszystkich Polaków.

STANOWISKO W SPRAWIE REFORM POLITYCZNYCH

5. Po latach kryzysu gospodarczego i konfliktów politycznych Polska stoi przed wielkim zagrożeniem ale i wielką szansą. Realna jest groźba pogłębiania się kryzysu, jednakże istnieje szansa jego przezwyciężenia przez radykalną reformę państwa i równoczesną przebudowę systemu gospodarczego. W obronie przed kryzysem w działaniach na rzecz reform Polacy mogą i powinni się porozumieć.
6. Polityczny kompromis różnych sił, wśród których są zarówno takie, które kierują się ideami demokratycznie pojmowanego socjalizmu, jak i takie, które czerpią inspirację z chrześcijaństwa, z dorobku ideowego „Solidarności”, ruchu ludowego i z innych źródeł i tradycji ideowych, pozwoli urzeczywistniać wspólny cel: niepodległą, suwerenną, bezpieczną równoprawnymi sojuszami, demokratyczną i silną gospodarczo Polskę.

7. Podstawą porozumienia są zasady przyszłego systemu politycznego wypływające z niezwykłego prawa obywateli do życia w państwie, które w pełni urzeczywistnia suwerenność narodu. Oznacza to:
- pluralizm polityczny, znajdujący swój wyraz przede wszystkim w prawie do swobodnego zrzeszania się — w ramach demokratycznego ładu konstytucyjnego w organizacjach politycznych, społecznych i zawodowych;
 - wolność słowa, w tym stwarzania realnych możliwości dostępu do wszystkich rodzajów środków przekazu różnorodnym siłom politycznym;
 - demokratyczny tryb powoływania wszystkich przedstawicielskich organów władzy państwowej tak, by o tym, kto sprawować będzie władzę rzeczywiście decydowali wyborcy;
 - niezawisłość sądów i ich ustawowe uprawnienia kontrolne w stosunku do innych organów powołanych do strzeżenia praworządności i porządku publicznego;
 - silny pełnią praw i swobodnie wybrany samorząd terytorialny.
8. Strony uznały, że takie zasady powinny określać dalszą ewolucję polityczną i deklarują, że będą im udzielały poparcia.
9. Dojście do takiego stanu rzeczy będzie wymagało stanowczych działań, z których jedno są już podejmowane, inne powinny, zostać podjęte w najbliższych miesiącach, inne w ciągu dwóch-trzech lat, jeszcze inne w nieco dalszej perspektywie. Nagromadziło się w naszym kraju wiele nieufności, którą usuwać mogą tylko działania podejmowane w poszerzającej się przestrzeni życia publicznego. Mamy nadzieję, że w działaniach tych wczorajsi wrogowie przekształcać się będą w uczestników demokratycznej rywalizacji i współdziałania w ramach nowych reguł życia publicznego. Reguły te nie wynikają tylko z porozumień zawieranych w skali ogólnokrajowej, lecz powinny także rodzić się od podstaw, w demokratycznym działaniu dawnych i nowych struktur społecznych i politycznych.
10. Trzeba będzie czasu, aby często anachroniczna organizacja struktur państwowych przekształcona została w nowoczesną i sprawną.
11. W toku obrad wystąpiły różnice zdań w sprawie „ka1endarza” reform i decyzji politycznych. Strona solidarnościowo-opozycyjna uważa, że najważniejsze znaczenie ma wprowadzenie mechanizmów demokratyzacji o najbardziej powszechnym zasięgu i że dokonać tego można decyzjami natychmiastowymi dotyczącymi sądownictwa, środków masowego przekazu, czy też samorządu terytorialnego, natomiast zmiany dotyczące centralnych władz państwa mogłyby zostać wprowadzone w terminie późniejszym. Strona koalicyjno-rządowa stoi na stanowisku, że pilny charakter noszą decyzje dotyczące najwyższych władz państwa, zaś dopiero od nowego parlamentu należy oczekiwać zmian w innych sferach życia publicznego. Obie strony są jednak głęboko przekonane, że niezbędne reformy państwa powinny dokonać się — zgodnie z narodową racją stanu — na drodze ewolucyjnej.
12. Ewolucyjnemu sposobowi realizowania zmian zagrozić mogłyby działania zbyt radykalne lub też poczynania konserwatywnych przeciwników reform. Chodzi zarówno o bezpieczeństwo państwa w tym wyjątkowo ważnym momencie w życiu naszego narodu, jak i o bezpieczeństwo każdego polskiego domu.

13. Ważnym stadium ewolucji politycznej są zmiany przeprowadzane już teraz: realizacja zasady pluralizmu związkowego i społecznego (w tym legalna działalność NSZZ — „Solidarność”, NSZZ RI „Solidarność”, a także legalizacja NZS), uznanie prawa opozycji politycznej do legalnego działania, nowa ustawa o stowarzyszeniach, początek reformy prawa i sądownictwa, zwiększenie zakresu swobody słowa, a także istotna demokratyzacja zasad wybierania ciał przedstawicielskich. Wybory tegoroczne wyłonią Sejm i Senat, w którym różne siły polityczne uczestniczyć będą w decydowaniu o losach państwa.
14. Jest to początek drogi do demokracji parlamentarnej. Zadaniem parlamentu wybranego w tegorocznych wyborach jest stworzenie nowej, demokratycznej konstytucji i nowej demokratycznej ordynacji wyborczej. Strony uczynią wszystko, aby skład następnego parlamentu był w pełni wyznaczony przez wolę wyborców.
15. Polska jest wspólnym domem wszystkich obywateli. Jesteśmy zgodni, że wszystkim zamieszkującym Polskę mniejszościom narodowym przysługuje pełnia praw. Świadomi jesteśmy odpowiedzialności za utrzymywanie i rozwijanie więzi ze wszystkimi rodakami i z osobami polskiego pochodzenia żyjącymi poza granicami kraju, zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie.
16. Podstawą demokratyzowania struktur na wszystkich szczeblach państwa będzie podział władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.
17. Strona solidarnościowo-opozycyjna przedstawiła pogląd, że likwidacja systemu nomenklatury, jako uniwersalnej zasady rządzenia jest warunkiem powodzenia reform gospodarczych i politycznych, niezbędnym czynnikiem aktywizacji społecznej. Strona koalicyjno-rządowa stwierdziła, że już W chwili obecnej dokonuje się głęboka zmiana polityki kadrowej, a kryterium polityczne zostaje podporządkowane, kryterium kompetencji zawodowej.
18. Obie strony uznają, że w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym zasadą awansowania ludzi powinny być wyłącznie kwalifikacje moralne i zawodowe. Wszędzie, gdzie to tylko możliwe, obsadzanie stanowisk należy oprzeć o otwarte konkursy.
19. Różnimy się w niejednej kwestii. Mówimy o tym otwarciu w umowie zawieranej przy Okrągłym Stole. Mamy jednak wspólną wolę takiego działania, która zapewni Polsce demokratyczną i sprawną organizację życia państwowego, zapobieganie próbom hamowania i odwracania demokratycznych przemian.

ZASADY WYBORÓW DO SEJMU I SENATU

20. Wybory do Sejmu i Senatu w 1989 roku zostaną przeprowadzone według następujących zasad:
21. Znosi się wszelkie pozawyborcze procedury eliminacji kandydatów. Liczba kandydatów do każdego mandatu poselskiego oraz kandydatów na senatorów jest nieograniczona i zależy tylko od ilości prawidłowo dokonanych zgłoszeń.
22. Prawo zgłaszania kandydatów na posłów przysługuje nie tylko PZPR, ZSL, SD, PAX, PZKS, UChS, ale także występującym niezależnie od tych organizacji obywatelom w liczbie co najmniej 3000.
23. Do zarejestrowania kandydata na senatora — bez względu na to, czy zgłasza go partia, stronnictwo czy grupa obywateli — niezbędny jest wniosek podpisany przez 3000 wyborców z

danego województwa. W wyborach do Senatu z każdego województwa wybiera się po 2 senatorów, a w woj. stołecznym i katowickim — po 3.

24. Na życzenie kandydata można podać symbole werbalne lub nazwy określające jego polityczną orientację.
25. W wyborach do Sejmu kandydaci na każdy z mandatów w pierwszej turze wpisani są na osobnej karcie do głosowania w porządku alfabetycznym. Wyborca otrzymuje tyle kart do głosowania, ile jest mandatów w jego okręgu i na każdej z tych kart pozostawia tylko po jednym kandydacie, na którego oddaje swój głos (pozostałych skreśla).
26. W wyborach do Senatu wszyscy kandydaci w danym okręgu wpisani są na jedną kartę do głosowania: wyborca pozostawia tych kandydatów, na których oddaje swój głos (pozostałych skreśla).
27. Swoboda wyborów do Sejmu X kadencji będzie ograniczona przez uzgodniony przy Okrągłym Stole podział mandatów. Umowa o podziale mandatów poselskich dotyczy tylko wyborów do Sejmu X kadencji. Zgodnie z tym podziałem 60% mandatów poselskich przypadnie na koalicję PZPR, ZSL i SD, a dalsze 5% na PAX, PZKS i UChS. Kandydaci bezpartyjni, zgłoszeni przez niezależne grupy obywateli rywalizować będą między sobą o 35% ogólnej liczby mandatów poselskich. Część mandatów koalicji zostanie obsadzona z listy krajowej, obejmującej do 10% ogółu miejsc w przyszłym Sejmie.
28. Podziału mandatów między poszczególne okręgi, a w ich ramach — na mandaty partii, stronnictw, stowarzyszeń i bezpartyjnych, dokona Rada Państwa. Na mocy ustaleń Okrągłego Stołu w każdym okręgu wyborczym powinien być przynajmniej jeden mandat dla bezpartyjnych, a postanowienia dotyczące podziału mandatów będą opublikowane jednocześnie z ordynacją. Członkowie PZPR, ZSL, SD, PAX, PZKS, UChS, którzy zostaną zgłoszeni na podstawie wniosku podpisanego przez 3000 obywateli, będą rejestrowani jako kandydaci do mandatów poselskich, przewidzianych dla ich macierzystej organizacji politycznej.
29. Swoboda wyborów do Senatu nie jest ograniczona żadnym uzgodnieniem dotyczącym podziału mandatów. Liczba miejsc w Senacie jaką uzyskują poszczególne ugrupowania zależeć będzie wyłącznie od decyzji wyborców w poszczególnych okręgach.
30. Wszyscy kandydaci na posłów i senatorów prowadzą swoją kampanię wyborczą korzystając z przysługujących im równych praw: wolności słowa, publikacji, zgromadzeń i dostępu do państwowych środków masowego przekazu.
31. Strony zawierające niniejsze porozumienie zobowiązują się utrzymać swoje programy wyborcze i treści głoszone w wyborczej kampanii w granicach umowy zawartej przy Okrągłym Stole. Podejmą niezbędne wysiłki, aby kampania wyborcza przyczyniła się do kształtowania tolerancyjnej, demokratycznej kultury politycznej w naszym kraju. Ewentualne spory i konflikty, jakie mogłyby powstać, strony będą starały się rozwiązywać w drodze porozumienia na forum powołanej przez Okrągły Stół Komisji Porozumiewawczej.
32. W pierwszym terminie wyborów posłami lub senatorami zostają ci kandydaci, którzy uzyskają w swoim okręgu wyborczym ponad 50% oddanych głosów ważnych. Jeśli pierwsze głosowanie nie przyniesie rozstrzygnięcia, przeprowadza się wybory w drugim terminie, ograniczając listę kandydatów do dwóch na każdy nieobsadzony mandat poselski i senatorski. Do drugiej tury

wyborów stają ci, którzy w pierwszym terminie uzyskali najwięcej głosów — po dwóch kandydatów na mandat. W drugim terminie wybór następuje większością głosów; nazwiska kandydatów umieszcza się na jednej karcie do głosowania; w przypadku wyborów do Sejmu — podzielonej na mandaty.

33. W skład wszystkich komisji wyborczych wejdą przedstawiciele koalicji rządzącej oraz osoby zgłoszone przez stronę solidarnościowo-opozycyjną.
34. Każdemu kandydatowi na posła lub senatora przysługuje prawo delegowania swojego męża zaufania do okręgowych i obwodowych komisji wyborczych. Mężowie zaufania — na podstawie uprawnienia okręgowej komisji wyborczej — mają prawo asystować w lokalu wyborczym przy plombowaniu urny wyborczej, głosowaniu, otwieraniu urny i obliczaniu głosów. Uwagi swoje mężowie zaufania zgłaszają do protokołu komisji wyborczej.
35. Inne szczegółowe ustalenia zawarte są w ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu, której zasady zostały uzgodnione między uczestnikami Okrągłego Stołu.

SEJM, SENAT, PREZYDENT, SĄDY

36. Reforma instytucji państwowych obejmuje Sejm, Senat, urząd Prezydenta i sądy.
37. Sejm pozostaje najwyższym organem władzy ustawodawczej. Będzie obradował w sposób ciągły, a obecność posłów opozycyjnych zmieni sposób jego działania. Istotnym umocnieniem władzy ustawodawczej będzie nowa instytucja Senatu. Senat będzie miał inicjatywę ustawodawczą oraz będzie rozważał ustawy uchwalone przez Sejm i jeśli wyrazi sprzeciw wobec danej ustawy, jej ponowne uchwalenie przez Sejm będzie wymagało większości 2/3 głosów. Ponadto kandydatury powoływanych przez Sejm Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Prezesa Najwyższej Izby Kontroli będą wymagały zgody Senatu. Senat będzie wraz z Sejmem uczestniczył w nowelizowaniu i uchwalaniu Konstytucji.
38. Senat połączony z Sejmem w Zgromadzenie Narodowe dokona wyboru Prezydenta pierwszej kadencji bezwzględną większością głosów. Kandydata na Prezydenta zgłosić może 1/4 posłów i senatorów.
39. Senat wybrany suwerenną wolą narodu będzie sprawował istotną kontrolę w szczególności w zakresie praw człowieka i praworządności oraz życia społeczno-gospodarczego.
40. Ustanowienie urzędu Prezydenta uzasadnione zostało potrzebą utrzymania stabilności państwa oraz podejmowania decyzji w przypadku zablokowania prac w Sejmie i Senacie lub przewlekłego kryzysu rządowego. Kadencja Prezydenta będzie trwała 6 lat. Uprawnienia Prezydenta będą szerokie w zakresie reprezentowania państwa oraz władzy wykonawczej. Prezydent może odmówić podpisania ustawy i z umotywowanym wnioskiem przekazać Sejmowi do ponownego rozpatrzenia. Sejm może uchylić veto prezydenta większością 2/3 głosów. Akty Prezydenta o istotnym znaczeniu (akty władcze) z wyjątkiem aktów realizujących uprawnienia w dziedzinie polityki zagranicznej i obronnej kraju będą wymagały kontrasygnaty (potwierdzenia) Prezesa Rady Ministrów.
41. Prezydent będzie mógł wprowadzić na trzy miesiące stan wyjątkowy w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub klęski żywiołowej. Przedłużanie na trzy następne miesiące mogą

uchwalić tylko jeden raz — zgodną decyzją — Sejm i Senat. W okresie stanu wyjątkowego nie można rozwiązać Sejmu i Senatu, ani zmienić Konstytucji i Ordynacji Wyborczej.

42. Prezydent może rozwiązać Sejm, jeżeli Sejm w ciągu trzech miesięcy nie może powołać rządu, uchwalić wieloletniego planu społeczno-gospodarczego oraz jeżeli — ustawa sejmowa godzi w konstytucyjne prerogatywy Prezydenta. Po rozwiązaniu parlamentu Prezydent ogłasza nowe wybory.
43. Niezawisłości sędziowskiej strzec będzie Krajowa Rada Sądownictwa, składająca się w większości z sędziów delegowanych przez zgromadzenie ogólne Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i sądów powszechnych. Będzie ona przedstawiała Prezydentowi do powołania na stanowisko sędziego lub awansowania do wyższego sądu jednego z dwóch kandydatów zgłoszonych przez zgromadzenie ogólne sądów z okręgu, w którym powstała potrzeba powołania sędziów. Niezawisłość sędziowska będzie opierać się na zapisanej w Konstytucji zasadzie nieusuwalności sędziów (poza przypadkami określonymi w ustawie) i nieprzenoszenia sędziów, wbrew ich woli, na inne miejsce urzędowania.
44. Dokonywane reformy władz państwowych stanowią ważny krok na drodze tworzenia nowego ładu demokratycznego, którego integralnym elementem będzie życie stowarzyszeniowe, swoboda obiegu informacji, samorząd terytorialny, zreformowana nauka i oświata — szczegółowe uzgodnienia zawarte są w dokumentach podzespołów.
45. Przed obywatelami stoją nowe możliwości wywierania wpływu na skład ciał ustawodawczych, które powinny decydować o losach państwa i społeczeństwa.
46. Uzgodnione przy Okrągłym Stole zmiany konstytucyjne stwarzają warunki dla dalszych przeobrażeń, które powinny być dziełem wszystkich uczestników życia publicznego.

Strona Solidarnościowo-Opozycyjna

(—) Bronisław Geremek

Strona Koalicyjni-Rządowa

(—) Janusz Reykowski

47. W pracach Zespołu do spraw reform politycznych udział brali: Jerzy Bafia, Jan Baszkiewicz, Piotr Baumgart, Ryszard Bender, Jan Bluszkowski, Artur Bodnar, Kazimierz Buchała, Zbigniew Bujak, Andrzej Celiński, Kazimierz Cypryński, Zofia Czaja, Zbigniew Czajkowski, Jacek Fisiak, Andrzej Gdula, Stanisław Gebethner, Bronisław Geremek — przewodniczący, Janusz Grzelak, Mariusz Gałczyński, Aleksander Hall, Bogdan Jachacz, Jan Jachymek, Jarosław Kaczyński, Krzysztof Kozłowski, Marcin Król, Bogdan Królewski, Hieronim Kubiak, Jacek Kuroń, Aleksander Kwaśniewski, Bogdan Lis, Tadeusz Mazowiecki, Adam Michnik, Leszek Miller, Rajmund Moric, Kazimierz Orzechowski, Edmund Osmańczyk, Ryszard Reiff, Jerzy Regulski, Jan Rychlewski, Janusz Reykowski — przewodniczący, Henryk Samsonowicz, Kazimierz Secomski, Władysław Siła-Nowicki, Antoni Stawikowski, Stanisław Stomma, Adam Strzembosz, Karol Szyndzielorz, Jerzy Uziębło, Jerzy J. Wiatr, Piotr Winczorek, Jan Zaciura, Janina Zakrzewska, Sylwester Zawadzki oraz eksperci: Jerzy Ciemniowski, Paweł Georgica, Leszek Grzybowski, Zdzisław Jarosz, Krzysztof Kotlarek, Wojciech Lamentowicz, Walery Masewicz, Czesław Zwara i asystenci — Bartłomiej Gąsiorowski, Piotr Pacewicz.

STANOWISKO W SPRAWIE POLITYKI SPOŁECZNEJ I GOSPODARCZEJ ORAZ REFORM SYSTEMOWYCH

I. POPRAWA ZAOPATRZENIA RYNKU I WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI

48. Najważniejsze w bieżącym roku zadania polityki gospodarczej to:

- a) jakościowa i ilościowa poprawa zaopatrzenia rynku konsumpcyjnego,

b) poprawa warunków dokonywania zakupów w sklepach i obsługi w zakładach usługowych.

49. Realizacja tych zadań następować będzie poprzez:

- zwiększanie podaży za pomocą pobudzania aktywności gospodarczej przedsiębiorstw we wszystkich sektorach własnościowych;
- oszczędności w wydatkach państwowych;
- dostosowanie globalnego popytu przedsiębiorstw i ludności z uwzględnieniem jej ochrony przed skutkami inflacji (patrz rozdział III) — do możliwości podaży gospodarki.

50. Dostawy krajowych towarów rynkowych i usług będą rosły, poczynając od bieżącego roku, w tempie nie niższym od tempa wzrostu dochodu narodowego wytworzonego. Znacząco wzrośnie podaż obuwia, odzieży oraz podstawowych artykułów trwałego użytku.

51. Część przemysłu obronnego przestawiona zostanie na produkcję artykułów konsumpcyjnych i zaopatrzeniowych. Już w bieżącym roku przemysł ten zwiększy dostawy na potrzeby cywilne o co najmniej 110 mld zł (w cenach z 1 stycznia 1989 r.).

52. Zmniejszany będzie udział kompleksu pałiwowo-energetycznego i surowcowego w całości nakładów na inwestycje. Oszczędności z tego tytułu będą skierowane przede wszystkim na przedsięwzięcia zmniejszające energochłonność i materiałochłonność gospodarki, a także na potrzeby gospodarki żywnościowej, mieszkaniowej, na ochronę środowiska naturalnego oraz poprawę warunków pracy.

53. W roku bieżącym rząd przedstawi opinii publicznej konkretny i kompleksowy program przemieszczeń nakładów między wymienionymi dziedzinami, określający wielkość i terminy spodziewanych efektów. Program ten będzie uwzględniony w planach społeczno-gospodarczych.

54. Sukcesywnie, poczynając od bieżącego roku, eliminowane będą istniejące jeszcze, nie uzasadnione społecznie, przywileje w dostępie do dóbr konsumpcyjnych.

55. Strony OPZZ i opozycyjno-solidarnośćowa zwracają się do Sejmu o ponowne rozważenie zasadności wprowadzenia opłaty za wyżywienie w sanatoriach.

II. OGRANICZANIE INFLACJI I RÓWNOWAŻENIE GOSPODARKI

56. W ciągu dwóch — trzech lat nastąpi zrównoważenie budżetu centralnego. Zastosowany będzie ostry reżim oszczędnościowy w odniesieniu do wydatków państwowych, w tym na administrację, resorty spraw wewnętrznych i obrony narodowej, tak aby z tego tytułu nastąpiło istotne ograniczenie wydatków budżetowych. Wydatki budżetu na dotacje zostaną zmniejszone w związku z upadłością lub likwidacją przedsiębiorstw trwale nierentownych. W roku bieżącym zapoczątkowany zostanie proces pokrywania deficytu budżetowego państwa z nieinflacyjnych źródeł, tj.:

- z dochodów ze sprzedaży i dzierżawy składników mienia państwowego: mieszkań, ziemi, sklepów, zakładów produkcyjnych, oraz udziałów własnościowych (akcji itp). Sprzedaż i dzierżawa majątku produkcyjnego odbywać się będą pod społeczną kontrolą;
- z dochodów ze sprzedaży oprocentowanych bonów skarbowych, nabywanych dobrowolnie przez jednostki gospodarcze i ludność.

57. Redystrybucyjne funkcje budżetu będą ograniczane. Fundusze pozabudżetowe, przeznaczone na finansowanie zadań produkcyjnych, tworzone z obowiązkowych wpłat wliczonych w koszty

podmiotów gospodarczych, będą likwidowane (np. Fundusz Zmian Strukturalnych w Przemysle, Fundusz Rozwoju Budownictwa Mieszkaniowego). Ich funkcje przeniesione zostaną do systemu kredytowego.

58. Zmniejszy się udział budżetu centralnego w dochodach i wydatkach państwowych na rzecz budżetów terenowych. Wyeliminowana zostanie uznaniowość w kształtowaniu relacji między budżetami różnych szczebli.
59. Ustawowo od 1990 roku zakazana będzie praktyka pokrywania wydatków państwa „pustym pieniądzem”. Ewentualny deficyt budżetowy nie będzie więc finansowany automatycznym kredytem bankowym.
60. Uzdrawianie polityki kredytowo-depozytowej polegało będzie na:
 - stosowaniu jednolitych zasad polityki kredytowej i depozytowej (w tym polityki stopy procentowej) wobec jednostek gospodarczych bez względu na przynależność do sektorów własnościowych;
 - zapewnieniu realnej wartości wkładów terminowych i kredytów;
 - udzielaniu przez banki kredytów jednostkom zapewniającym najbardziej efektywne wykorzystanie pożyczonych pieniędzy i pełną gwarancję ich zwrotu;
 - ograniczeniu ulg w oprocentowaniu kredytów oraz wprowadzeniu zasady zwracania bankom przez budżet kosztów ulgowego oprocentowania.
61. W latach 1989–1990 zmniejszony zostanie udział inwestycji w dochodzie narodowym. Nie później niż w 1990 roku zlikwidowana będzie nadwyżka popytu inwestycyjnego przez zaostrzenie polityki kredytowej i podatkowej, a także redukcję wydatków z budżetu centralnego. W tym samym okresie nastąpi likwidacja reglamentacji środków produkcji.
62. Uznaje się za konieczne oparcie całej gospodarki, w tym także żywnościowej, na zasadach rynkowych. W związku z tym równoległe ze znoszeniem monopolu i reglamentacji środków produkcji, ceny będą kształtowane przez relacje popytu i podaży, a dotacje będą sukcesywnie ograniczane i przekazywane konsumentom.
63. W 1989 roku utrzymana zostanie realna wartość dotacji do żywności i gospodarki rolnej. Jednakże struktura tych dotacji ulegnie przekształceniu, tak by przeciwdziałać marnotrawstwu żywności i pobudzać wzrost jej produkcji. Poczynając od 1990 r. realna wartość dotacji będzie stopniowo ograniczana, przy uwzględnieniu kształtowania się kosztów utrzymania i ochrony budżetów rodzinnych. Podjęte będą niezbędne przedsięwzięcia (gromadzenie zapasów, interwencyjne przemieszczanie żywności, okresowe wprowadzanie cen maksymalnych itp.), tak by zapobiegać nadmiernemu wzrostowi cen po ich urynkowaniu oraz skutecznie przeciwdziałać rażącym różnicom cen detalicznych w różnych regionach kraju. W momencie urynkowania cen detalicznych żywności powinny być wypłacone z góry kwotowe rekompensaty, które zostałyby następnie rozliczone w ramach procedury indeksacyjnej. Główne elementy programu urynkowania gospodarki żywnościowej będą uzgodnione ze związkami zawodowymi.
64. Przeciwdziałanie narastającej dolaryzacji gospodarki wymaga podjęcia zarówno przedsięwzięć doraźnych, jak i długofalowych, a zwłaszcza:

- wycofywania ze sprzedaży za waluty obce w obrocie wewnętrznym towarów i usług krajowych,
- ograniczenia liczby przedsiębiorstw uprawnionych do sprzedaży za waluty obce w sferze rynku detalicznego.

65. Podjęte zostaną działania zmierzające do osiągnięcia najpierw wewnętrznej, a następnie pełnej wymienialności złotego na waluty obce. Rząd prowadzić też będzie politykę obniżenia wolnorynkowego kursu dewiz na rynku krajowym.

III. OCHRONA LUDNOŚCI PRZED SKUTKAMI INFLACJI I RÓWNOWAŻENIA GOSPODARKI

66. W obecnej sytuacji gospodarczej ochrona ludzi pracy przed wzrostem kosztów utrzymania oraz równoważenie rynków nie dadzą się rozwiązać całkowicie bezkolizyjnie.

67. Polityka zapobiegania spadkowi przeciętnej płacy realnej, prowadzona w warunkach wysokiej inflacji, musi uwzględniać:

- potrzebę bezpieczeństwa socjalnego pracowników,
- potrzebę sukcesywnego urynkowienia gospodarki,
- samodzielność kierownictw zakładów pracy, organów samorządów i organizacji związkowych,
- możliwość motywacyjnego oddziaływania zarówno na przedsiębiorstwa jak i na pracowników,
- konieczność korygowania dysproporcji płacowych między sferą budżetową a sferą produkcji materialnej, jak i wewnątrz sfery materialnej między poszczególnymi przedsiębiorstwami.

68. Z tych względów uzgodniono potrzebę wprowadzenia mechanizmów powszechnego indeksowania stawek płac zasadniczych oraz innych elementów wynagrodzeń indywidualnych. Mechanizmy te zapewnią systematyczny wzrost składników wynagrodzeń indywidualnych, podlegających indeksacji, o procent wzrostu cen detalicznych towarów i usług konsumpcyjnych pomnożony przez współczynnik korekcyjny 0,8. Indeksacja nie będzie obejmowała wynagrodzeń płaconych z zysku i tych składników wynagrodzeń, których wysokość jest powiązana np. z płacą minimalną, ceną węgla itp.

69. Uzgodniono, że przy obecnej skali inflacji indeksacja będzie przeprowadzana raz na kwartał. Wzrost wynagrodzeń z tytułu indeksacji za dany kwartał będzie następował począwszy od drugiego miesiąca po tym kwartale (np. wzrost wynagrodzeń z tytułu indeksacji za drugi kwartał nastąpi począwszy od wynagrodzeń za sierpień). Indeksacja polegać będzie na pomnożeniu stawek płac zasadniczych i innych składników płac przez wskaźnik wzrostu cen i współczynnik korekcyjny. Bazą są płace indywidualne z początku kwartału, którego dotyczy indeksacja.

70. Pierwsza operacja indeksacyjna w sferze pozabudżetowej zostanie przeprowadzona za II kwartał bieżącego roku i poprzedzona będzie uregulowaniem warunków startu do indeksacji powszechnej. Regulacja ta przeprowadzona zostanie w maju 1989 roku i obejmować będzie wzrost płac i cen w ciągu I kwartału 1989 roku. Będzie ona przeprowadzona na podstawie jednorazowo ustalonych zasad. Jej celem będzie zapewnienie, by poziom stawek płac zasadniczych i innych indeksowanych składników wynagrodzeń indywidualnych (bez wynagrodzeń płaconych z zysku) w momencie dokonywania indeksacji był wyższy od ich

poziomu w styczniu 1989 r. o tyle, o ile wzrósł w okresie styczeń–marzec — wskaźnik cen detalicznych, skorygowany współczynnikiem 0,8. Wzrost wynagrodzeń z tego tytułu uzyskają w maju tylko pracownicy, których wzrost łącznych wynagrodzeń w okresie styczeń–marzec nie nadążył za wzrostem cen.

71. Indeksację wprowadza się do zakładowych systemów wynagradzania na mocy porozumienia organów przedsiębiorstwa i związków zawodowych. Jeśli możliwości płacowe przedsiębiorstwa nie pozwalają na indeksację według współczynnika korekcyjnego 0,8, to konieczne jest jego obniżenie. Dopuszcza się również zróżnicowanie współczynnika korekcyjnego wewnątrz zakładów pracy. Możliwe jest więc jego zwiększenie w stosunku do pracowników niżej wynagradzanych i zmniejszenie w stosunku do wyższych uposażeń, ale jedynie w ramach współczynnika korekcyjnego.
72. Łączny wzrost wynagrodzeń ze wszystkich tytułów, także z tytułu indeksacji, musi się mieścić w ramach możliwości finansowych i funduszowych zakładów pracy. Będzie to możliwe w zakładach prowadzących racjonalną gospodarkę, gdyż systemowe reguły kształtowania funduszu płac w przedsiębiorstwach będą uwzględniały wzrost cen detalicznych. Przedsiębiorstwom, które w świetle wyników tzw. syntetycznej oceny płac charakteryzowały się relatywnie zaniżonym poziomem wynagrodzeń, zostaną stworzone w lipcu br. dodatkowe możliwości wzrostu funduszu wynagrodzeń wolnego od obciążeń podatkowych.
73. Nie później niż do końca I półrocza 1989 r. należy dokonać zmian prawnych, na podstawie których zakłady pracy włączą klauzule indeksacyjne do zakładowych systemów wynagradzania. Przedsiębiorstwa powinny je wprowadzić nie później niż w ciągu miesiąca od daty wejścia w życie zapisu normatywnego. Do końca roku dokonane zostaną zmiany ustawowe, umożliwiające wprowadzenie klauzul indeksacyjnych do układów zbiorowych pracy.
74. Powołana zostanie przy GUS komisja związkowo-społeczna, której zadaniem będzie ocena metod liczenia wskaźnika cen detalicznych oraz wskaźnika kosztów utrzymania i formułowania opinii w sprawie ewentualnej ich weryfikacji.
75. W celu ochrony interesów ekonomicznych producentów rolnych uruchomiony zostanie m. in. system gwarantowanych cen minimalnych na podstawowe produkty rolne oraz stosowane będą ograniczenia cenowe wobec tych wytwórców środków produkcji dla rolnictwa, którzy mają pozycję monopolistyczną. Zakres i formy tych działań — odpowiednio zharmonizowane z założeniami urynkowienia gospodarki żywnościowej — będą uzgadniane z przedstawicielami związków zawodowych i innych organizacji rolników. Podatki, obowiązkowe składki ubezpieczeniowe oraz inne obciążenia finansowe rolnictwa kształtowane będą w relacji do cen produktów rolnych.
76. W sferze budżetowej wzrost wynagrodzeń będzie zgodny z ustawą z 31.I.1989 r. Jeżeli faktyczny wzrost płac w sferze produkcji materialnej będzie w pierwszej połowie roku wyższy od planowanego o ponad 10%, wówczas następuje dostosowawczy (dodatkowy) wzrost środków na wynagrodzenia w poszczególnych działach sfery budżetowej 1 lipca każdego roku, tak aby zapewnić utrzymanie zakładanej ustawowo relacji średniorocznej płacy w sferze budżetowej w proporcji do sfery materialnej.

77. Ponieważ płace w sferze budżetowej oparte są na metodach wartościowania pracy, zgodnie z ustawą, wzrost środków na wynagrodzenia w tej sferze powoduje automatyczne, w zasadzie proporcjonalne podwyższenie wszystkich tabel, a w ślad za tym także wynagrodzeń indywidualnych. Już w bieżącym roku indeksacja w sferze budżetowej powinna zostać zastosowana wobec każdego zatrudnionego w tej sferze. Zasady indeksacji płac indywidualnych w sferze budżetowej na rok 1990 i lata następne opracowane zostaną w terminie późniejszym.
78. Waloryzacja emerytur i rent jest obecnie — w marcu br. — dokonywana zgodnie z ustawą emerytalną. Od 1 lipca będzie przysługiwała dodatkowa waloryzacja, oparta na wskaźniku wzrostu płac po 1 stycznia 1989 r. Jeżeli procentowy wzrost emerytur i rent po trzech kwartałach br. będzie niższy od tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w 5 podstawowych działach gospodarki społecznej, wówczas od 1 listopada br. nastąpi zwiększenie omawianych świadczeń w celu niepogorszenia relacji między emeryturami i rentami a płacami. Działaniami waloryzacyjnymi w 1989 roku będą objęci wszyscy emeryci i renciści.
79. Wraz ze wzrostem najniższej emerytury i renty podwyższeniu ulegają:
- podstawowe kwoty emerytur i rent rolnych,
 - inne świadczenia (np. zasiłek pogrzebowy, dodatek pielęgnacyjny i dla sierot zupełnych, a także zasiłki stałe z pomocy społecznej), których wysokość powiązana jest parametrycznie z kwotą najniższej emerytury.
80. Od kwietnia br. podstawowy zasiłek rodzinny będzie ustalony w wysokości 5.300 zł. Zasiłki, które mają obecnie wyższy poziom nadal będą wypłacane w dotychczasowym wymiarze. Jeżeli w dalszej części roku wzrost kwoty podstawowego zasiłku rodzinnego nie zrównoważy wzrostu cen, to zasiłek ten zostanie w październiku podwyższony.
81. Inne świadczenia społeczne nie wymienione wyżej nie powinny stracić w roku bieżącym swojej realnej wartości.
82. Od roku 1990 wprowadzona zostanie waloryzacja pieniężnych świadczeń społecznych oraz zwiększy się częstotliwość waloryzacji emerytur i rent. Zasady waloryzacji emerytur i rent oraz innych świadczeń społecznych uzgodnione zostaną w terminie późniejszym, przy założeniu, że wzrost emerytur i rent następować będzie jak dotychczas na podstawie wskaźnika wzrostu wynagrodzeń.
83. *Strona OPZZ uznaje* za konieczne niezwłoczne rozpoczęcie rozmów rządu ze związkami zawodowymi na temat nowelizacji ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin tak, aby ustawa ta weszła w życie począwszy od 1 stycznia 1990 r.
84. *Rząd deklaruje* kontynuację rozmów w tych sprawach.
85. *Rząd oświadcza*, że indeksacja będzie wprowadzana na zasadach zapisanych w Stanowisku Zespołu ds. Gospodarki i Polityki Społecznej. Przyjęte rozwiązania indeksacji wynagrodzeń zostaną ocenione i ewentualnie renegocjowane przez rząd i związki zawodowe w IV kwartale 1989 r.

IV. PROGRAM OCHRONY PRACY I ZATRUDNIENIA

A. Polityka ochrony pracy

86. Uznając szczególną rolę pracy w kształtowaniu warunków życia ludności i rozwoju gospodarczego, podkreśla się, że również w gospodarce rynkowej państwo musi zachować odpowiedzialność za realizację zadań w dziedzinie ochrony pracy, wyrażających się w ustalaniu przepisów, nadzorze nad ich stosowaniem i inicjowaniem nowych rozwiązań, m. in. przez opracowanie i wprowadzenie w życie programu ratyfikacji konwencji MOP wytyczających drogi postępu społecznego w skali międzynarodowej. Realizacja programu ochrony pracy wymagać będzie m. in. następujących działań:
87. Zmniejszenia, począwszy od 1990 roku, limitu godzin nadliczbowych w transporcie i komunikacji, w łączności oraz w przedsiębiorstwach państwowych o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej. Należy w tej mierze dążyć do przywrócenia normy Kodeksu pracy, przy stworzeniu warunków umożliwiających uzyskanie dotychczasowych zarobków. Dla zapewnienia dopływu niezbędnych kadr do transportu i komunikacji należy stwarzać pracownikom zwalnianym w wyniku reorganizacji i likwidacji zakładów pracy, możliwości przekwalifikowania się dla uzyskania zawodu kierowcy, motorniczego itp.
88. Opracowania w ciągu 3 miesięcy programu stopniowego eliminowania pracy kobiet na nocnej zmianie, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb kobiet wychowujących dzieci do lat 15 — umożliwiającego uwzględnienie standardów wynikających z konwencji MOP. Program ten powinien uwzględniać aktualne i przewidywane uwarunkowania ekonomiczne i społeczne.
89. Ustalenia wieloaspektowego programu poprawy ochrony zdrowia i życia pracowników we wszystkich dziedzinach gospodarki, w tym również w rolnictwie indywidualnym i innych zakładach sektora prywatnego. Państwo będzie tworzyło warunki oraz konsekwentnie egzekwowało działania przedsiębiorstw w kierunku systematycznego likwidowania warunków pracy szkodliwych dla zdrowia. Jeżeli zajdzie potrzeba, zakładowe organizacje związkowe w ramach przeprowadzanych przeglądów mają prawo dokonywania niezależnych ocen i pomiarów zagrożeń życia i zdrowia występujących w zakładzie, w tym przy pomocy specjalistów zaangażowanych spoza zakładu pracy, którzy na wniosek organizacji związkowych będą mieli prawo wstępu do zakładu i będą mogli korzystać z niezbędnej pomocy, w tym finansowej, administracji zakładowej.
90. Należy dążyć do tego, aby zakładowe porozumienia płacowe i układy zbiorowe pracy nie zawierały postanowień o stosowaniu tzw. premii motywacyjnych, których wypłata jest uzależniona od braku lub niskiego stopnia absencji chorobowej i innych form uzasadnionej absencji. Dyscyplinowanie procesu pracy powinno być realizowane głównie środkami organizatorskimi i silniejszym powiązaniem płac z efektami pracy.
91. Należy zapewnić, aby przewidywany program tworzenia eksperymentalnych metod zarządzania przedsiębiorstwami przewidywał pełne utrzymanie zagwarantowanych prawem przepisów ochrony pracy i nadzoru nad ich stosowaniem.
92. Powinna nastąpić w możliwie krótkim czasie ratyfikacja konwencji MOP nr 144 dot. trójstronnych konsultacji w celu popierania wdrażania międzynarodowych norm pracy.
93. Konieczne jest usunięcie z ustawodawstwa wszystkich przepisów prawnych naruszających postanowienia ratyfikowanych przez Polskę konwencji MOP. Chodzi tu w szczególności o konwencję nr 87 i 98 dot. praw związkowych, konwencję 29 i 105 dotyczące zakazu pracy

przymusowej oraz konwencję nr 122 dot. polityki zatrudnienia. Należy opracować program stopniowej ratyfikacji konwencji MOP z lat 1971–1986 dotyczących ochrony pracowników przed zagrożeniami w pracy i organizacji służb medycyny pracy (konwencje nr 136, 139, 148, 152, 155, 161 i 162), jak też konwencji nr 141, dotyczącej organizacji pracowników rolnych.

94. Przy reformie kodeksu pracy należy wprowadzić przepisy uelastyczniające możliwość przepływu pracowników pomiędzy zakładami pracy w sektorze uspołecznionym i z tego sektora do zakładów w innych dziedzinach gospodarki. W szczególności przepisy z zakresu prawa urlopowego nie powinny powodować utraty uprawnień urlopowych przez pracowników zmieniających pracę w normalnym trybie.
95. Należy wzmacniać działania na rzecz zwalczania alkoholizmu i innych zjawisk patologicznych, godzących w porządek pracy oraz kondycję i godność człowieka.

B. Polityka zatrudnienia

96. Respektowana będzie zasada pełnego zatrudnienia. Oznacza to, że będzie się kłaść nacisk przede wszystkim na kształtowanie warunków sprzyjających tworzeniu odpowiedniej liczby miejsc pracy. Nie może to jednak oznaczać obowiązku państwa zapewnienia pracy w danym zawodzie i w danym miejscu. Reforma i zwiększenie skuteczności mechanizmów ekonomicznych spowodują procesy adaptacyjne na rynku pracy.
97. Niezbędna jest przebudowa modelu terenowej służby zatrudnienia, tak aby służyła ona przede wszystkim osobom poszukującym pracy. Uznaje się potrzebę pilnego zniesienia ustawy o postępowaniu wobec osób uchylających się od pracy.
98. Zasiłki dla poszukujących pracy powinny być traktowane jako ostateczność. Państwo powinno angażować się w tworzenie miejsc pracy dla osób wymagających szczególnej troski ze względu na stan zdrowia (inwalidzi) lub ze względu na wiek (ludzie starsi).
99. W przypadku likwidacji zakładów pracy i przy grupowym zwalnianiu pracowników muszą zostać stworzone możliwości przekwalifikowania się. Niezbędna jest ustawowa regulacja grupowych zwolnień pracowników z uwagi zarówno na likwidację przedsiębiorstw, jak i redukcję zatrudnienia.
100. W przypadku likwidacji zakładu lub zwolnień grupowych kierownik zakładu pracy uprzedza (co najmniej na 1 miesiąc) organizacje związkowe oraz terenową służbę zatrudnienia o zamiarze wypowiedzeń umów o pracę. Współdziała też ze służbą zatrudnienia w zaoferowaniu zwalnianym pracownikom innych miejsc pracy. Do prac komisji do spraw reformy prawa pracy przyjmuje się postulat wydłużenia do 3 miesięcy okresu wypowiedzenia dla pracowników zwalnianych z likwidowanych zakładów pracy. Strona solidarnościowa i OPZZ stwierdzają pilną potrzebę kompleksowej regulacji prawnej, dotyczącej grupowych zwolnień z pracy, w tym związanych z likwidacją zakładów pracy, z uwzględnieniem minimalnego 3-miesięcznego okresu wypowiedzenia.
101. Pracownik zwalniany z likwidowanego zakładu pracy lub w ramach zwolnień grupowych nie powinien ponieść straty w zakresie zależnych od państwa uprawnień socjalnych. Terenowe służby zatrudnienia zobowiązane będą do udostępniania ofert nowej pracy uwzględniających dotychczasowy poziom zarobków. W przypadku utraty dotychczasowego miejsca pracy pracownikowi należy przyznać odprawę, której wysokość jest uzależniona od stażu pracy w

zakładzie i zarobków. Strona solidarnościowa i OPZZ stwierdzają potrzebę uregulowania sprawy zwrotu kosztów związanych ze zmianą miejsca zamieszkania.

102. Osoby zwolnione z pracy w związku z likwidacją zakładu pracy lub zwolnieniem grupowym powinny być objęte szczególną troską terenowych służb zatrudnienia. Służby te powinny przede wszystkim przedstawiać oferty pracy, tworzyć dodatkowe miejsca pracy, zapewniać możliwość przekwalifikowania pracowników. Okres przekwalifikowania zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień pracowniczych. Przekwalifikowanie pracowników odbywa się bezpłatnie. Pracownik przekwalifikowany otrzymuje zasiłek w okresie szkolenia w wysokości dotychczasowego wynagrodzenia.
103. Przeniesienie do innej pracy może nastąpić tylko za zgodą pracownika, a w przypadku przekwalifikowania — nowy zawód wybiera sam zainteresowany.
104. Osoby podejmujące pracę na własny rachunek powinny mieć możliwość korzystania z ułatwień kredytowych.
105. Pracownicy likwidowanych zakładów, zajmujący mieszkania zakładowe, nie mogą być wymeldowani ani wykwaterowani dopóki nie otrzymają równorzędnego co do standardu mieszkania. Oczekujący na mieszkania w spółdzielni przykładowej utrzymują w razie przekształcenia tej spółdzielni — uprzednio ustaloną kolejność przydziału mieszkań. W stosunku do pracowników zamieszkałych w hotelach pracowniczych lub kwaterach prywatnych opłacanych przez likwidowane przedsiębiorstwo, obowiązkiem likwidatora będzie zagwarantowanie możliwości dalszego zamieszkiwania co najmniej przez pół roku po rozwiązaniu stosunku pracy, nie krócej niż na okres przekwalifikowania.
106. *Strona rządowa* uważa za niemożliwe stosowanie powyższej zasady dłużej niż przez okres likwidacji zakładu. Organa pośrednictwa pracy pracownikom zamieszkałym w hotelach lub kwaterach prywatnych będą przedstawiały w pierwszej kolejności oferty pracy zapewniające odpowiednie zakwaterowanie.
107. *Strona opozycyjno-solidarnościowa oraz OPZZ* stoją na stanowisku, że pracownicy podlegający zwolnieniom grupowym powinni być w kwestiach mieszkaniowych chronieni analogicznie, jak pracownicy zakładów likwidowanych.
108. *Strona koalicyjno-rządowa* przyjmuje ten postulat do rozważenia w ramach prawnej regulacji zwolnień grupowych.
109. Pracownikom zwalnianym z likwidowanych zakładów pracy, będącym w wieku przedemerytalnym, zostaną stworzone możliwości przejścia na emeryturę na odmiennych od powszechnie obowiązujących warunkach.
110. *Zdaniem strony opozycyjno-solidarnościowej* należy zrezygnować z inicjatywy rządu wprowadzenia do kodeksu pracy (art. 45 par. 2) postanowienia, na mocy którego sąd mógłby nie uwzględnić żądania pracownika zwolnionego z pracy bezprawnie lub bez uzasadnienia o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne lub o przywrócenie do pracy w razie uznania przez sąd takiego żądania za niemożliwe lub niecelowe.
111. Zgodnie z przedłożonym Sejmowi projektem nowelizacji kodeksu pracy, taka niemożliwość lub niecelowość powstałaby przy likwidacji lub upadłości zakładu albo zmianach organizacyjnych

lub produkcyjnych, związanych z ograniczeniem zatrudnienia w zakładzie. W takim przypadku sąd miałby orzekać o odszkodowaniu dla pracownika zamiast przywrócenia do pracy.

112. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* uważa, że tego rodzaju klauzula stałaby się w praktyce źródłem dowolnych rozstrzygnięć sądów i niepewności co do zakresu ochrony pracownika przed nieuzasadnionymi lub bezprawnymi decyzjami kierownictwa zakładu. Sądy byłyby powołane do sankcjonowania tego rodzaju decyzji, a kierownictwa zakładów pracy zachęcane do bezprawnego lub nieuzasadnionego postępowania wobec pracowników.
113. *Strona koalicyjno-rządowa* nie podziela tych ocen i wskazuje, że kwestionowany przepis służy jedynie temu, by nie tworzyć fikcji prawnej, polegającej na przywracaniu pracownika do pracy na nie istniejącym stanowisku.

V. NOWY ŁAD EKONOMICZNY

114. Przekształcenia prowadzące do nowego ładu ekonomicznego obejmują przede wszystkim:
- rozwój samorządności i partycypacji pracowniczej,
 - swobodne kształtowanie się struktury własnościowej,
 - rozwój stosunków rynkowych i konkurencji,
 - likwidowanie pozostałości systemu nakazowo-rozdziałczego i ograniczenie planowania centralnego do kształtowania polityki gospodarczej państwa, realizowanej za pomocą narzędzi ekonomicznych,
 - jednolitą politykę finansową wobec przedsiębiorstw,
 - podporządkowanie mechanizmów selekcji kadr kierowniczych w przedsiębiorstwach kryterium kompetencji fachowych.
115. Dotychczasowe działania, zmierzające w tych kierunkach będą intensyfikowane, a rozwiązania sprzeczne z tymi zasadami — eliminowane.
116. Ponadto strony wyraziły następujące poglądy:
117. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* uważa, że „Ustawa o niektórych warunkach konsolidacji gospodarki narodowej” z dnia 24 lutego 1989 r. jest sprzeczna z ustaleniami Okrągłego Stołu w kwestiach nowego ładu ekonomicznego. Szerokie delegacje tej ustawy upoważniają rząd do stosowania administracyjnego, „ręcznego sterowania” gospodarką poza ustawowym porządkiem prawnym. Ustawa uzależnia dyrektorów przedsiębiorstw od organów administracji, a jej stosowanie niesie niebezpieczeństwo nadużyć. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* uważa, że ustawę tę należy uchylić nie później niż do końca III kwartału br.
118. *Rząd uważa*, że „Ustawa o niektórych warunkach konsolidacji gospodarki narodowej” z dnia 24 lutego 1989 r. stanowi prawną podstawę przyspieszenia przez rząd działań reformatorskich w dziedzinach, które są szczególnie istotne dla wprowadzania nowego ładu ekonomicznego, m.in. drogą podejmowania różnego rodzaju eksperymentów gospodarczych oraz umacniania sił proefektywnościowych, które przyspieszają procesy urynkowania gospodarki.

A. Umocnienie zasad samorządności wymaga:

119. Wycofania zasadniczych bezpośrednich i pośrednich ograniczeń kompetencji samorządów pracowniczych wprowadzonych po 1981 r. (m. in. warunki pracy i płacy dyrektorów będzie ustalać organ powołujący dyrektora).

120. Ustawowego uregulowania, że uprawnienia samorządu do podziału dochodu należy rozumieć jako uprawnienia do decydowania o podziale wartości produkcji czystej w części pozostającej do dyspozycji przedsiębiorstwa.
121. Zmniejszenia co najmniej o połowę listy przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu gospodarczym, w których dyrektorów powołuje organ założycielski. Odpowiednie ustalenia wraz z uzasadnieniem zostaną przedłożone Komisji Porozumiewawczej do 30 czerwca 1989 r. w celu wypowiedzenia się.
122. Stworzenia podstaw ustawowych zapewniających załogom autentyczne formy udziału w zarządzaniu jednostkami badawczo-rozwojowymi, przedsiębiorstwami własności komunalnej oraz gospodarstwami leśnymi, a także w zarządzaniu PKP, PPTiT, LOT i portami lotniczymi, z uwzględnieniem specyfiki tych przedsiębiorstw.

Wersja opozycyjno-solidarnościowa

123. Umożliwienia ukonstytuowania się ogólnokrajowego przedstawicielstwa samorządów pracowniczych uprawnionego do zgłaszania dezyderatów pod adresem rządu i Sejmu oraz opiniowania z mocy prawa projektów aktów prawnych, dot. polityki gospodarczej oraz rozwiązań systemowych. Stworzone zostaną warunki dla swobodnej samoorganizacji ruchu samorządowego.
124. Strona opozycyjno-solidarnościowa wyraża pogląd, że powinna być popierana działalność Stowarzyszenia Działaczy Samorządu Pracowniczego na rzecz autentycznej samorządności pracowniczej.

Wersja koalicyjno-rządowa

125. Umożliwienia ukonstytuowania się ogólnokrajowego przedstawicielstwa samorządów pracowniczych uprawnionego do zgłaszania dezyderatów pod adresem rządu oraz przedkładania opinii Sejmowi, a zwłaszcza opiniowania z mocy prawa projektów aktów prawnych, dot. polityki gospodarczej oraz rozwiązań systemowych.
126. Stworzenia możliwości ukonstytuowania się wojewódzkich (regionalnych) i krajowej izby samorządowo-gospodarczej jako formy przedstawicielstwa organów przedsiębiorstwa (rad pracowniczych i dyrektorów). Krajowa izba samorządowo-gospodarcza powinna być uprawniona do zgłaszania dezyderatów pod adresem rządu oraz przedkładania opinii Sejmowi, a zwłaszcza opiniowania z mocy prawa projektów aktów prawnych dotyczących polityki gospodarczej oraz rozwiązań systemowych.
127. Popierane będą inne inicjatywy samoorganizowania się ruchu samorządowego. O kształcie tego ruchu i formach jego przedstawicielstwa zadecydują same samorzady pracownicze.
128. Zagwarantowania realnego wpływu radom pracowniczym przedsiębiorstw państwowych na działalność przedstawicieli tych przedsiębiorstw występujących w ich imieniu w spółkach, do których należą. Odpowiednie uregulowania ustawowe zostaną wprowadzone w porozumieniu z przedstawicielstwami i delegatami samorządów pracowniczych nie później niż do końca br.
129. Ustawowego uregulowania form i zakresu partycypacji pracowników w zarządzaniu dużymi i średnimi (zatrudniającymi ponad 100 pracowników) przedsiębiorstwami prywatnymi i spółkami. W przedsiębiorstwach polskich z udziałem zagranicznym zasada ta byłaby dobrowolna.

130. Państwowe przedsiębiorstwa budowlane mające obecnie status przedsiębiorstw użyteczności publicznej przekształcone zostaną w przedsiębiorstwa działające na zasadach ogólnych nie później niż do końca br.
131. W związku z postulatem strony opozycyjno-solidarnościowej, aby władze przyjęły od Stowarzyszenia Działaczy Samorządu Pracowniczego do wiadomości i rozpatrzenia ujawnione przypadki szykanowania działaczy samorządu pracowniczego w związku z ich działalnością samorządową, strona koalicyjno-rządowa wyjaśnia, iż — zgodnie ze stosowanymi zasadami — wszelkie sygnały w podniesionej kwestii wniesione do władz przez stowarzyszenie — podobnie jak przez inne organizacje i instytucje, a także poszczególne osoby — zostaną przez władze przyjęte i rozpatrzone.

B. Dla stworzenia warunków do kształtowania pluralistycznej struktury własnościowej niezbędne jest:

132. Ustanowienie konstytucyjnych gwarancji trwałości pluralistycznej struktury własnościowej gospodarki.
133. Zlikwidowanie instytucji organów założycielskich do końca 1990 r. i powołanie w ich miejsce odpowiedniego organu reprezentującego Skarb Państwa (np. Funduszu Majątku Narodowego) posiadającego uprawnienia do dysponowania majątkiem państwowym (w tym do jego sprzedaży na ustawowo określonych zasadach).

Wersja koalicyjno-rządowa

134. Kierownictwo Funduszu Majątku Narodowego będzie powoływał Sejm. Przesądzenie usytuowania FMN powinno nastąpić po dokładniejszym ustaleniu jego funkcji i zasad działania.

Wersja opozycyjno-solidarnościowa

135. Fundusz Majątku Narodowego będzie instytucją pozarządową, a jego kierownictwo będzie powoływał parlament.
136. Przyjęcie, że zasady sprzedaży przedsiębiorstw państwowych lub większości ich udziałów sektorowi prywatnemu określi parlament. W innych przypadkach przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego w spółkę lub spółkę pracowniczą bądź akcyjną albo objęcia przedsiębiorstwa dzierżawą może nastąpić wyłącznie za zgodą rady pracowniczej, poprzedzonej referendum załogi oraz za zgodą i na warunkach określonych przez Fundusz Majątku Narodowego. W przypadku przedsiębiorstw znajdujących się w likwidacji, bądź w których samorządu nie ma — decyzje o ewentualnej zmianie formy własności podejmowałby Fundusz Majątku Narodowego.
137. Przekazanie przedsiębiorstwa państwowego w dzierżawę dokonuje się obligatoryjnie na podstawie przetargu.
138. Kształtowanie warunków funkcjonowania przedsiębiorstw wszystkich sektorów własnościowych, tak by zagwarantowane były rzeczywiście równe szanse rozwoju; przedstawicielstwa samorządów i spółdzielni oraz zrzeszeń przedsiębiorstw prywatnych i związków zawodowych będą przedkładać Sejmowi własne oceny i postulaty w tych sprawach.
139. Stworzenie podstaw prawnych dla tworzenia spółek pracowniczych oraz emisji i sprzedaży akcji (w tym pracowniczych).

140. Stworzenie warunków dla swobodnego rozwoju spółdzielczości i kształtowania się jej struktur organizacyjnych. Wymaga to m. in. nowego uregulowania stosunków członkowskich odpowiadających podstawowym ideom spółdzielczości, uwolnienia spółdzielczości od wykonywania funkcji państwowo-administracyjnych, ustawowej likwidacji struktur pośrednich i związków centralnych dla zapewnienia prawa do swobodnego zrzeszania się spółdzielni.
141. Eliminowanie przedsiębiorstw trwale nierentownych. Rząd wystąpi do Sejmu o dokonanie w trybie pilnym zmiany ustawy dotyczącej uzdrawiania gospodarki oraz upadłości podmiotów gospodarczych w kierunku zaostżenia kryteriów ekonomicznych oraz skrócenia procedury.

C. *Popieranie konkurencji i rozwijanie motywacji efektywnościowych wymaga:*

142. Usuwania barier i usztywnień w rozwoju struktur organizacyjnych i powstawania konkurencyjnych rynków. Popierane będą oddalone rynkowe procesy masowego powstawania jednostek nowych, dzielenia i łączenia przedsiębiorstw istniejących oraz eliminowania jednostek nieefektywnych. W celu bardziej skutecznej demonopolizacji zostanie do końca 1990 r.:
- a) zaostżona ustawa antymonopolowa,
 - b) organ antymonopolowy wyodrębniony ze struktury rządowej,
 - c) wprowadzone rozwiązanie systemowe umożliwiające w racjonalnym zakresie usamodzielnianie się zakładów w przedsiębiorstwach wielozakładowych.
143. Zredukowania dyrektywnej ingerencji państwa w wewnętrzne sprawy przedsiębiorstw i stosunki pomiędzy podmiotami gospodarczymi. Ingerencja ta:
- a) ograniczy się do niezbędnej regulacji w sferze: obrotu towarowego i obiegu pieniądza; ochrony warunków pracy, środowiska naturalnego i zdrowia; przeciwdziałania strukturom i praktykom monopolistycznym,
 - b) będzie następować głównie w formie ogólnych norm prawa, nie zaś indywidualnych decyzji. Od 1990 r. nowe zamówienia rządowe będą — poza potrzebami MON i MSW — całkowicie dobrowolne, a ich zakres kontrolowany za pomocą ograniczeń budżetowych.
144. Zniesienia reglamentacji towarów i dyrektyw administracyjnych w kształtowaniu się cen, kursów walutowych i stopy procentowej. Wyjątkiem będą regulacje przewidziane w ustawie antymonopolowej. Ustali się „ścieżki” i terminy dochodzenia do tego stanu — z uwzględnieniem założeń polityki równoważenia rynku i zwalczania inflacji. W wyjątkowych przypadkach terminy te będą mogły być przesunięte za zgodą Sejmu poza 1991 r.
145. Uproszczenia, parametryzacji i stabilizacji systemu obowiązkowych obciążeń (podatków) oraz dopłat w stosunkach pomiędzy przedsiębiorstwami a budżetem centralnym, budżetami terenowymi i funduszami pozabudżetowymi. Usunięta zostanie przeważająca część upoważnień (delegacji) do uznaniowego różnicowania obciążeń, ulg i dotacji, zwłaszcza zaś do ich przetargowego ustalania dla indywidualnych przedsiębiorstw. Przedmiotowe różnicowanie podatków i przedmiotowe dotacje będą dopuszczane na zasadzie wyjątku i po uzyskaniu aprobaty Sejmu. Z początkiem 1990 r. stosowanie branżowych rachunków wyrównawczych cen, poza absolutnymi wyjątkami, będzie zakazane. W czasie możliwie najkrótszym zniesione zostanie antymotywacyjne opodatkowanie ponadnormatywnych wypłat wynagrodzeń.

146. Rozważenia możliwości, celowości i zakresu ewentualnego wprowadzenia przejściowych sparametryzowanych dopłat i obciążeń rozwiązujących problem niezależnego od pracy przedsiębiorstw zróżnicowania ich kondycji finansowej.
147. nie później niż z początkiem 1991 r. giełdy papierów wartościowych.
148. Rozszerzone zostaną skuteczne instytucjonalne formy kontroli społecznej nad systemem statystyki państwowej. Zmienione zostaną dotychczasowe przepisy o tajemnicy państwowej i służbowej w sposób ustalający na poziomie niezbędnego minimum możliwości ograniczania jawności i dostępu do informacji. Wzbogacony zostanie zakres informacji statystycznych udostępnianych społeczeństwu za pośrednictwem środków masowego przekazu i w wydawnictwach GUS.
149. *Ponadto strona opozycyjno-solidarnościowa* stoi na stanowisku, że GUS powinien być podporządkowany Sejmowi. Postuluje rozszerzenie informacji statystycznych o handlu zagranicznym, budżecie państwa, funduszach pozabudżetowych oraz o informację o płacach i zatrudnieniu w resortach MON i MSW.

D. W celu zagwarantowania właściwych mechanizmów selekcji kadr kierowniczych w przedsiębiorstwach przestrzegane będą następujące zasady:

150. Wszelkie decyzje kadrowe w przedsiębiorstwach, w tym również dotyczące dyrektora, są podejmowane wyłącznie przez organy ustawowo określone. W szczególności dyrektor przedsiębiorstwa powinien mieć zapewnioną rzeczywistą swobodę w doborze kadr kierowniczych przy uwzględnieniu ustawowego udziału radowniczych w powoływaniu zastępców dyrektorów i głównych księgowych. Żadne formy opiniowania, rekomendowania itp. przez organizacje polityczne i społeczne nie mogą ograniczać swobody wyboru dyrektora i jego zastępców i nie mają mocy prawnej (wiążącej). *Ponadto strona opozycyjno-solidarnościowa* stoi na stanowisku, że powinna być wyeliminowana dotychczasowa praktyka tzw. nomenklatury (opiniowanie, rekomendacja, akceptacja) pracowników zajmujących kierownicze stanowiska w przedsiębiorstwach (lub ubiegających się o ich zajęcie) przez organizacje polityczne i społeczne.
151. Wylanianie dyrektorów przedsiębiorstw następować będzie wyłącznie w drodze konkursu. Rada Pracownicza ma prawo delegować do komisji konkursowej swoich przedstawicieli w liczbie co najmniej 50 proc. członków komisji, chyba że organy samorządu postanowią inaczej. W przedsiębiorstwach, w których dyrektora powołuje samorząd organowi założycielskiemu (w przyszłości organowi sprawującemu pieczę nad majątkiem państwowym) przysługuje prawo umotywowanego sprzeciwu. Analogiczne prawo przysługuje samorządowi w przedsiębiorstwach, w których dyrektora powołuje organ założycielski (w przyszłości organ sprawujący pieczę nad majątkiem państwowym np. FMN). Ewentualne spory rozstrzyga sąd.
152. Kandydatowi na stanowisko dyrektora przedsiębiorstwa służy prawo sprzeciwu wobec ustaleń komisji konkursowej w przypadkach gdy w postępowaniu przed tą komisją naruszone zostały obowiązujące przepisy prawa. O zasadności sprzeciwu rozstrzyga organ uprawniony do przeprowadzenia konkursu.
153. Dyrektor może organizować konkursy na wszystkie stanowiska kierownicze w przedsiębiorstwie.

154. Podjęte zostaną wszelkie niezbędne działania, aby faktyczne procedury doboru kadr kierowniczych odpowiadały stanowi prawnemu.
155. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* uważa, że opinie o możliwości dostępu kandydatów na stanowiska kierownicze w przedsiębiorstwie do dokumentów tajnych mogą być sporządzone przez organa spraw wewnętrznych po złożeniu umotywowanego wniosku przez FMN. Opinie te muszą być jawne a kandydatom przysługiwać musi prawo domagania się ich zmiany w postępowaniu sądowym.
156. *Strona koalicyjno-rządowa poinformowała*, że — uznając intencje wyrażone w powyższym postulacie i jednocześnie uwzględniając potrzebę ochrony tajemnicy państwowej dokonana zostanie weryfikacja kryteriów, a w rezultacie znaczne ograniczenie liczby stanowisk, do objęcia których niezbędna jest pozytywna opinia o dopuszczeniu do tajemnicy państwowej. W przypadku opinii negatywnej, organowi który wystąpił o zaopiniowanie, przysługuje prawo odwołania się do Ministra Spraw Wewnętrznych.
157. Nowy ład ekonomiczny będzie tworzony jak najszybciej, nie później niż do końca 1991 roku.

VI. PRZEWYCIĘZANIE BARIERY ZADŁUŻENIA

158. Wspólnym dążeniem uczestników Okrągłego Stołu jest uzdrowienie gospodarki narodowej i ściślejsze powiązanie jej z gospodarką światową. Dotychczasowy poziom obsługi zadłużenia przeradza się w barierę rozwoju, w poważnym stopniu dławi zaopatrzenie z zewnątrz i import inwestycyjny, ogranicza konkurencję.
159. Proeksportowa polityka gospodarcza będzie intensyfikowana, a struktura eksportu i importu będzie racjonalizowana dzięki nowemu ładowi ekonomicznemu.
160. Ze strony zagranicznych partnerów Polski oczekujemy zrozumienia i konkretnego poparcia dla dokonywanego w naszym kraju zwrotu we wszystkich dziedzinach życia publicznego. Procesowi przemian sprzyjałoby w szczególności:
- uznanie przez wierzycieli ścisłej zależności między sposobem rozłożenia w czasie spłat zobowiązań i wysokością odsetek, a tempem uzdrawiania polskiej gospodarki. Warunki restrukturyzacji polskiego długu powinny uwzględniać ulgi i koncesje stosowane w coraz większym zakresie wobec krajów najbardziej zadłużonych;
 - przywrócenie normalnych warunków finansowo-kredytowych oraz poprawa warunków handlowych w stosunkach z krajami zachodnimi;
 - większe zainteresowanie zachodnich inwestorów lokowaniem kapitału w Polsce;
 - udostępnianie Polsce kredytów na cele modernizacyjne i proeksportowe;
 - operacje redukcji długu za pomocą niekonwencjonalnych rozwiązań finansowych, w tym tzw. ekokonwersji.
161. Podstawą normalizacji stosunków finansowych z Zachodem mógłby być program dostosowawczy MFW lub inny program uzgodniony z międzynarodowymi instytucjami finansowymi i wierzycielami. Program taki nie powinien prowadzić do spadku konsumpcji na mieszkańca, a nawet zapewnić około 2-procentowy jej średnioroczny wzrost.

162. Poważnym problemem jest także zadłużenie Polski wobec ZSRR. Uznaje się za celowe kontynuowanie rozmów z władzami ZSRR w sprawie odroczenia spłaty zobowiązań na dalsze lata po 1995 r.
163. Rozwiązanie kwestii polskiego zadłużenia to jeden z warunków budowy pomyślności i stabilności całej Europy. Idee i koncepcje wysuwane przez poważne osobistości z Europy Zachodniej uznajemy za wyraz dążeń do rozwoju wszechstronnej współpracy wszystkich państw naszego kontynentu, w tym także między Polską a EWG i krajami skandynawskimi.
164. Realizacja programu uzgodnień Okrągłego Stołu umożliwi wspólne działania na arenie międzynarodowej na rzecz przewyższania bariery zadłużenia, a także zwiększania roli i pozycji polskiej gospodarki w świecie.

*

165. Zespół ds. Gospodarki i Polityki Społecznej rozpatrzył i przyjął jako dokumenty o równorzędnym znaczeniu z niniejszym Stanowiskiem ustalenia z pracy następujących podzespołów: górnictwa, rolnictwa, ekologii, polityki mieszkaniowej, zdrowia, nauki, oświaty i postępu technicznego (w części dotyczącej zagadnień ekonomicznych). Zapoznał się ze stanem końcowych uzgodnień a także wykazanych rozbieżności.
166. W celu przewyższania narastających zagrożeń w rolnictwie i produkcji żywności oraz poprawy warunków życia i pracy rolników — Zespół uznaje za niezbędne:
- zdecydowaną poprawę zaopatrzenia rolnictwa w przemysłowe środki produkcji,
 - zapewnienie opłacalności produkcji rolnej w warunkach przeciętnych,
 - rozwój infrastruktury gospodarczej i społecznej na wsi.
167. Realizacja tych celów wymaga prowadzenia odpowiedniej polityki w zakresie kredytowania i subwencji dla rolnictwa.
168. W odniesieniu do kwestii górnictwa Zespół uznaje za konieczne przygotowanie koncepcji głębokich zmian systemowych i organizacyjnych w górnictwie. W związku z tym Zespół uważa za celowe powołanie grup eksperckich przez administrację gospodarczą oraz związki zawodowe. Grupy te — uwzględniając dorobek Podzespołu do spraw Górnictwa — do 30 września 1989 r. opracują alternatywne projekty rozwiązań systemowych i organizacyjnych. Przebudowa organizacyjna i ekonomiczno-finansowa górnictwa powinna być zapoczątkowana od 1 stycznia 1990 r.
169. W swych pracach grupy ekspertów kierować się będą fundamentalnymi zasadami polskiej reformy gospodarczej: samofinansowaniem i samodzielnością przedsiębiorstw kopalnianych, a także autentyczną samorządnością pracowniczą. Przewidzieć należy odejście od statusu użyteczności publicznej w górnictwie. Rozwiązania systemowo-organizacyjne uwzględniać powinny warunki geologiczne i techniczne, wymagania prawa górniczego, szczególnie w zakresie gospodarki złożem i bezpieczeństwa pracy. We wszystkich tych przypadkach, gdzie uzasadniają to warunki techniczno-ekonomiczne, kopalnie powinny uzyskać status samodzielnego przedsiębiorstwa i osobowość prawną. Efektem tych zmian powinno być także ograniczenie wieloszczeblowości i maksymalne uproszczenie struktur organizacyjnych.
170. Zespół przyjął uzgodnienia w tak ważnych sprawach dla górnictwa jak między innymi:
- pięciodniowy tydzień pracy górników,

- przyjęcie za podstawę planowania pięciodniowego tygodnia pracy górników,
 - dobrowolność pracy w soboty,
 - wynagradzania górników zmierzającego do stopniowego zmniejszania udziału zarobków za soboty w relacji do tzw. „czarnych dni” (poniedziałek-piątek).
171. Rozumiejąc znaczenie zapewnienia gospodarce narodowej niezbędnego poziomu wydobycia węgla i konieczność dostosowania się przedsiębiorstw do ww. zasad, uzgodniono, że sposób i tempo ich realizacji będzie przedmiotem dalszych uzgodnień rządu i związków zawodowych bezpośrednio po zakończeniu rozmów Okrągłego Stołu. Komisja Porozumiewawcza będzie informowana o przebiegu tych rozmów.
172. Sprawozdania z prac podzespołów, ich wspólne ustalenia oraz stanowiska rozbieżne są dokumentami Zespołu ds. Gospodarki i Polityki Społecznej.
173. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stoi na stanowisku, że realizacja porozumień uzgodnionych w toku obrad odbywać się będzie w formach i terminach określonych w dokumentach. W wyjątkowych przypadkach, gdy z ważnych powodów ekonomicznych nie będzie możliwa realizacja określonych uzgodnień, rząd przedstawi Parlamentowi i Komisji Porozumiewawczej inny niż uzgodniony tryb realizacji przyjętych postanowień. Rząd będzie przedstawiał Parlamentowi, Komisji Porozumiewawczej oraz opinii publicznej okresowe informacje o realizacji tych ustaleń. Realizacja uzgodnień o charakterze organizacyjnym, prawnym itp. oraz takich, które mają charakter interwencyjny (zwłaszcza dla ochrony zdrowia i życia) powinna być podjęta niezwłocznie i wykonana w przyjętych przez Zespół i podzespoły terminach.
174. *Stanowisko strony koalicyjno-rządowej:* Realizacja uzgodnień o charakterze organizacyjnym, prawnym itp. oraz takich, które mają charakter interwencyjny (zwłaszcza dla ochrony zdrowia i życia) powinna być podjęta niezwłocznie i wykonana w przyjętych przez Zespół i podzespoły terminach. Realizacja uzgodnień wymagająca większych nakładów ekonomicznych powinna być uwzględniana w centralnych planach rocznych i NPSG. Rząd będzie przedstawiał Sejmowi, Komisji Porozumiewawczej oraz opinii publicznej okresowe informacje o realizacji tych ustaleń.
- *
175. Tekst stanowiska został przyjęty przez Zespół ds. Gospodarki i Polityki Społecznej w dniu 5 kwietnia 1989 roku.

*Współprzewodniczący Zespołu
(—) Władysław BAKA
(—) Witold TRZECIAKOWSKI
Warszawa, 5 kwietnia 1989 r.*

STANOWISKO W SPRAWIE PLURALIZMU ZWIĄZKOWEGO

176. Stworzenie warunków dla realizacji pluralizmu związkowego stanowiło jeden z podstawowych problemów, dla których omówienia i uzgodnienia zebrał się Okrągły Stół.
177. Podstawą pracy Zespołu do spraw Pluralizmu Związkowego, któremu powierzono to zadanie było wspólne przekonanie o konieczności usunięcia istniejących ograniczeń wolności tworzenia i zrzeszania się w związki zawodowe pracowników, a także rolników. Będzie to stanowić

realizację idei zawartych w porozumieniach społecznych 1980 roku, w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka oraz w konwencjach Międzynarodowej Organizacji Pracy.

178. Dążenie społeczne do legalizacji „Solidarności” wyrażone zwłaszcza w protestach z maja i sierpnia 1988 r. z jednej strony, a stanowisko polityczne zajęte przez X posiedzenie plenarne KC PZPR w 1989 r. z drugiej, stworzyły przesłankę do realizacji pluralizmu związkowego.
179. Wprowadzenie pluralizmu związkowego stworzy warunki dla porozumienia narodowego, zakończy okres konfliktu ogniskującego się wokół tego problemu, a zarazem będzie służyć demokratycznym przeobrażeniom w życiu publicznym kraju. Wychodzące naprzeciw dążeniom społecznym, urzeczywistnienie pluralizmu związkowego powinno zapewnić skuteczniejszą obronę interesów pracowniczych stwarzając pole dla inicjatywy ludzkiej i dla większej odpowiedzialności za środowisko pracy, przyczyniając się do podniesienia wartości pracy, a zarazem wesprzeć gruntowną reformę gospodarki, demokratyczną przebudowę państwa, sprzyjać społecznemu i ekonomicznemu rozwojowi Polski.
180. Realizacja pluralizmu związkowego odbywać się będzie w warunkach określonego przez uczestników Okrągłego Stołu porozumienia narodowego, które stworzy podstawy dla szerszego współdziału obywateli w życiu publicznym kraju. To zmienione otoczenie polityczne wpływać powinno na charakter i działalność związków zawodowych tak, aby koncentrowały się one na swych zadaniach statutowych.
181. Zespół zdając sobie sprawę z trudności jakie towarzyszyć mogą wprowadzeniu w życie pluralizmu związkowego oczekuje, iż wszystkie nurty ruchu związkowego wykażą wolę takiego układania wzajemnej współpracy na wszystkich szczeblach działalności związkowej, aby zachowując własną tożsamość i konkurując ze sobą nie prowadzić do licytacji żądań ani nie kształtować stosunków na zasadach konfrontacyjnych. Wyrazem tej idei było przygotowanie przez Zespół koncepcji różnych form przedstawiania przez związki zawodowe stanowiska w zbiorowych sprawach pracowniczych wobec kierownika zakładu pracy, między innymi poprzez wyłanianą wspólną reprezentację.
182. W interesie społecznym leży stabilizacja życia społecznego i gospodarczego, której praktyce winien sprzyjać pluralizm związkowy.
183. Zapobieganie konfliktom i dążenie do polubownego ich rozwiązywania, tak aby strajk stał się środkiem ostatecznym, stanowi wymóg wynikający z trudnej sytuacji gospodarczej kraju.
184. Wszyscy uczestnicy porozumienia przywracającego pluralizm związkowy czują się odpowiedzialni za to, aby pluralizm stał się zjawiskiem trwałym i rozwijał się bez przeszkód. Uczestnicy Zespołu podkreślają, że jego zasady zostały wypracowane w klimacie współdziałania i zdecydowania w dążeniu do osiągnięcia konstruktywnego porozumienia.
185. Respektowanie praw pracowniczych i związkowych z jednej strony, z drugiej zaś, interesu ogólnonarodowego, jest dziś wymogiem sytuacji, w której wszyscy otworzyć możemy nowy rozdział w życiu Polski.
186. Wychodząc z tych założeń uzgodniono:
187. W celu zapewnienia pracownikom praw tworzenia i zrzeszania się w związkach zawodowych według swego uznania, a szczególnie umożliwienia legalnego działania „NSZZ Solidarność”

oraz innym nurtom ruchu związkowego uznano za niezbędne niezwłoczne znówelizowanie ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych w zakresie:

- swobodnego tworzenia i rejestrowania przez pracowników związków zawodowych, w tym jednorazowej rejestracji związku ogólnokrajowego, a także swobodnego kształtowania związkowych struktur organizacyjnych na zasadach branżowych, terytorialnych, zawodowych lub innych, zgodnie z konwencjami MOP, a w szczególności konwencjami nr 87 i 98, a także nr 151;
- określenia zasad współdziałania związków zawodowych w zakładach pracy w sprawach reprezentacji zbiorowych i indywidualnych praw i interesów pracowniczych wobec kierownika zakładu pracy i organów samorządu załogi;
- równości wszystkich związków zawodowych, w tym w szczególności zrównania uprawnień przysługujących związkom zawodowym reprezentatywnym dla większości zakładów pracy.

188. Projekt tzw. „małej” nowelizacji ustawy o związkach zawodowych opracowany i uzgodniony przez Zespół stanowi załącznik nr 1.
189. Z tych samych względów, a w szczególności dla umożliwienia legalnego działania „NSZZ Solidarność Rolników Indywidualnych” uznano za niezbędne opracowanie projektu odrębnej ustawy o związkach zawodowych rolników indywidualnych, realizującego zasady pluralizmu związkowego na wsi.
190. Związki zawodowe działające na podstawie przepisów tej ustawy mają prawa i obowiązki, jakie przepisy odpowiednich ustaw przyznają organizacjom rolników indywidualnych w zakresie reprezentacji i ochrony praw i interesów rolników.
191. Projekt ustawy o związkach zawodowych rolników indywidualnych opracowany i uzgodniony przez Zespół stanowi załącznik nr 2.
192. W celu zapewnienia możliwości powrotu do pracy osobom, które utraciły pracę z powodu działalności związkowej po 13 grudnia 1981 r. oraz przywrócenia ciągłości pracy w przypadkach, gdy została ona przerwana wskutek zwolnienia z pracy — wydana zostanie specjalna ustawa — zgodnie z którą osoby te mogą do dnia 31 października 1989 r. zgłaszać się do zakładów pracy w celu ponownego zatrudnienia zgodnie z kwalifikacjami i doświadczeniem zawodowym. Zakład powinien zatrudnić wymienione osoby, a jeżeli tego odmawia, zainteresowani mogą odwołać się do specjalnie powołanej Społecznej Komisji Pojednawczej rozstrzygającej w trzyosobowych składach z udziałem przedstawiciela administracji, wskazanego przez pracownika związku zawodowego oraz kompetentnego, bezstronnego przewodniczącego. Komisja orzeka z uwzględnieniem uprawnienia pracownika do ponownego zatrudnienia, jak i sytuacji w zakładzie pracy. Jej orzeczenie jest ostateczne i w przypadku korzystnym dla pracownika zastępuje umowę o pracę.
193. Odwołanie do Komisji przysługuje również nauczycielom i pracownikom naukowym. Sprawy pozostałych pracowników zatrudnionych na podstawie mianowania, zwolnionych z powodu przynależności do związków zawodowych lub prowadzenia działalności związkowej, powinny być załatwione — na ich wniosek — przez właściwe organy w duchu założeń do projektu ustawy o uprawnieniach niektórych pracowników do ponownego nawiązania stosunku pracy.

194. Wszyscy pracownicy (którzy wskutek działalności związkowej po 13 grudnia 1981 r. zostali zwolnieni dyscyplinarnie lub wskutek porzucenia pracy) mają od dnia wejścia w życie ustawy przywrócić ciągłość pracy, niezależnie od tego czy powrócą do dawnego zakładu pracy, czy też kontynuować będą pracę w obecnym miejscu zatrudnienia.
195. Założenia do projektu ustawy o uprawnieniach niektórych pracowników do ponownego nawiązania stosunku pracy stanowią załącznik nr 3.
196. Rządowy projekt ustawy zostanie opracowany w porozumieniu z zainteresowanymi stronami i skierowany do Sejmu do dnia 30 kwietnia 1989 r.
197. W sprawach majątku związków zawodowych, rozumiejąc potrzebę unikania konfliktów międzyzwiązkowych oraz pomiędzy związkami zawodowymi i organami administracji gospodarczej i terenowej, Zespół przyjął ustalenia, tworzące niezbędne podstawy materialne dla rozpoczynania i prowadzenia działalności związkowej w warunkach pluralizmu. Ustalenia te uwzględniają aktualny stan prawny i faktyczny w tym zakresie. Uzgodniono, że nastąpi przekazanie zachowanych symboli związkowych sztandarów i emblematów. Terenowe organy administracji państwowej będą podejmować działania umożliwiające uzyskanie lokali dla ponadzakładowych struktur rozpoczynających działalność związków zawodowych, w tym związków zawodowych rolników.
198. Ustalenia Zespołu w tym zakresie stanowi załącznik nr 4.
199. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o funduszu socjalnym wsi ustalono:
- a) w zakresie dysponowania środkami funduszu na szczeblu gminy przyjmuje się, że przestrzeganie zasady równości wszystkich organizacji społeczno-zawodowych rolników i związków zawodowych rolników indywidualnych jest zagwarantowane w projekcie ustawy o związkach zawodowych rolników indywidualnych (art. 8),
 - b) w zakresie dysponowania funduszem centralnym przyjmuje się, że sprawa ta wymaga uregulowania w duchu pluralizmu i równości społeczno-zawodowych organizacji rolników i związków zawodowych rolników indywidualnych. Dysponentem powinna być rada składająca się z umocowanych przedstawicieli społeczno-zawodowych organizacji rolników i związków zawodowych rolników indywidualnych o ogólnokrajowym zakresie działania. Ustawa z dnia 24 lutego 1989 r. o funduszu socjalnym wsi (Dz. U. Nr. 10, poz. 54) powinna być znowelizowana w zakresie niezbędnym do realizacji powyższych założeń. Postuluje się aby rządowy projekt nowelizacji był pilnie przygotowany w porozumieniu z zainteresowanymi stronami, tak aby mógł wejść pod obrady Sejmu obecnej kadencji.
200. Podjęte zostaną prace nad dalszą nowelizacją ustawy o związkach zawodowych, obejmującą w szczególności przepisy dotyczące sporów zbiorowych oraz prawa do strajku, a także zakres podmiotowy prawa zrzeszania się w związki zawodowe.

*

201. *Przedstawiciele strony solidarnościowej* stoją na stanowisku, że niezbędne jest objęcie w tzw. „małej” nowelizacji ustawy o związkach zawodowych, o której mowa w pkt 1, także przepisów art. 15 i 17, ograniczających w chwili obecnej prawo zrzeszania się w związki zawodowe pracowników przedsiębiorstw podległych MON i MSW oraz pracowników

administracji państwowej, sądów, prokuratury, arbitrażu gospodarczego i organów kontroli państwowej.

202. *Przedstawiciele Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych* uważają za konieczne dostosowanie w ramach tzw. „małej” nowelizacji ustawy o związkach zawodowych, o której mowa w pkt 1 rozdziału 5 cytowanej ustawy w zakresie uproszczenia procedury prowadzenia sporów zbiorowych oraz rozszerzenia podmiotowego prawa do strajku.
203. *Zdaniem strony koalicyjno-rządowej* równoważenie gospodarki i przewyższanie inflacji wymaga prowadzenia polityki cenowo-dochodowej opartej o porozumienie i uzgadnianie jej zasad. W tym celu proponuje się powołanie społeczno-państwowej komisji do spraw cen i dochodów. W jej skład powinni wejść przedstawiciele Rządu, wszystkich nurtów związkowych, samorządów pracowniczych, kółek i organizacji rolniczych, organizacji emerytów i rencistów oraz innych grup społecznych.

Współprzewodniczący Zespołu do spraw Pluralizmu Związkowego

(—) Aleksander Kwaśniewski

(—) Tadeusz Mazowiecki

(—) Romuald Sosnowski

Warszawa, dnia 5 kwietnia 1989 r.

Załącznik nr 1

204. Projekt
205. marzec 1989
206. USTAWA
207. z dnia.....
208. o zmianie ustawy o związkach zawodowych.
209. Art. 1.
210. W ustawie z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 1985 r. Nr 54, poz. 277 i z 1988 r. Nr 11, poz. 84) wprowadza się następujące zmiany:
211. w art. 1 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
212. „1. Pracownicy mają prawo tworzenia i zrzeszania się w związki zawodowe: zakładowe, ogólnokrajowe i inne według swego uznania. ”;
213. 2) w art. 11 ust. 3 otrzymuje brzmienie:
214. „3. Związek zawodowy zrzesza pracowników jednego lub wielu zakładów pracy, rodzajów zatrudnienia, gałęzi pracy lub zawodów. ”;
215. 3) w art. 18:
216. a) w ust. 1 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:
217. „Liczba założycieli związku zawodowego zrzeszającego pracowników jednego zakładu pracy w dniu złożenia statutu do rejestracji nie może być mniejsza niż 10 osób, a innego związku zawodowego — mniejsza niż 30 osób.”;
218. b) w ust. 3 na końcu kropkę skreśla się i dodaje wyrazy „lub ogólnokrajowy związek zawodowy”;

219. 4) w art. 19 w ust. 1 po wyrazie „nazwę” stawia się przecinek a wyrazy „przez wskazanie nazwy zakładu pracy, gałęzi pracy, rodzaju zatrudnienia lub zawodu zrzeszanych pracowników, a ponadto” skreśla się;
220. 5) w art. 20:
221. a) po ust. 1 dodaje się ust. 2–5 w brzmieniu:
222. „2. Związek zawodowy podlega rejestracji we właściwym miejscowo sądzie wojewódzkim.
223. 3. Ogólnokrajowe związki zawodowe, ogólnokrajowe zrzeszenie (federacje) związków zawodowych oraz ogólnokrajowe organizacje międzyzwiązkowe podlegają, rejestracji w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie.
224. 4. Do rejestracji wspólnej organizacji związkowej o charakterze międzyzakładowym (art. 18 ust. 2) jest właściwy sąd wojewódzki, na którego terenie związek ten ma siedzibę określoną w statucie.
225. 5. Postępowanie rejestrowe jest wolne od opłat sądowych”.
226. b) dotychczasowe ust. 2–7 oznacza się jako ust. 6–11;
227. c) w ust. 7 powołanie „ust. 2” zastępuje się powołaniem w „ust. 6”;
228. d) w ust. 9 powołanie „ust. 1–4” zastępuje się powołaniem „ust. 1–8”;
229. e) w ust. 10 powołanie „ust. 4 pkt 2” zastępuje się powołaniem „ust. 8 pkt 2”;
230. 6) art. 21 otrzymuje brzmienie:
231. „Art. 21. 1. Związki zawodowe mają prawo tworzyć ogólnokrajowe zrzeszenia (federacje) związków zawodowych.
232. 2. Ogólnokrajowe związki zawodowe i zrzeszenia związków zawodowych mogą tworzyć, na podstawie zawieranych porozumień, ogólnokrajowe organizacje międzyzwiązkowe.
233. 3. Związki zawodowe, na zasadach określonych w zawartych porozumieniach, mogą powoływać instytucje związkowego współdziałania w układzie terytorialnym i pokrewnych gałęzi pracy do realizacji swoich zadań, a w szczególności wspólnego zarządu majątkiem związkowym, prowadzenia działalności wydawniczej oraz reprezentowania interesów należących do zakresu działalności tych związków.
234. 4. Do organizacji tworzonych na podstawie przepisów ust. 1 i 2, stosuje się odpowiednie przepisy ustawy o związkach zawodowych.”;
235. 7) w art. 23 ust. 3 otrzymuje brzmienie:
236. „3. Obowiązek określony w ust. 2 dotyczy także Rady Państwa lub Rady Ministrów, jeżeli wniosek w sprawie wydania lub zmiany aktu ustawodawczego przedstawił ogólnokrajowy związek zawodowy reprezentatywny dla pracowników większości zakładów pracy lub ogólnokrajowa organizacja międzyzwiązkowa.”;
237. 8) art. 27 otrzymuje brzmienie:
238. „Art. 27. 1. Ogólnokrajowy związek zawodowy reprezentatywny dla pracowników większości zakładów pracy, a także ogólnokrajowa organizacja międzyzwiązkowa, na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania cywilnego, ma praw wnoszenia rewizji nadzwyczajnych od każdego prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

239. 2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, mają również prawo występowania do Sądu Najwyższego z wnioskami o ustalenie wytycznych w zakresie wykładni przepisów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych oraz praktyki sądowej, jak też o wyjaśnienie tych przepisów prawnych budzących wątpliwości, lub których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie.”;
240. 9) w art. 37:
241. a) ust. 2 skreśla się,
242. b) dotychczasowy ust. 3 oznacza się jako ust. 2;
243. 10) dodaje się art. 37¹ i 37² w brzmieniu:
244. „Art. 37¹. 1. W zakładzie pracy, w którym działa więcej niż jedna organizacja związkowa, mogą one ustalić z zastrzeżeniem ust. 2, zasady tworzenia wspólnej reprezentacji związkowej oraz sposób i tryb prezentowania kierownikowi zakładu pracy i organom samorządu załogi stanowiska w sprawach o których mowa w art. 35 ust. 3.
245. 2. W sprawach wymagających zawarcia porozumienia lub uzgodnienia stanowiska z organizacjami związkowymi w zakresie unormowanym w przepisach prawa, organizacje te przedstawiają wspólnie uzgodnione stanowisko. Sposób ustalania i przedstawiania stanowiska w zakresie zawarcia lub zmiany zakładowej umowy zbiorowej albo porozumienia o wprowadzeniu zakładowego systemu wynagradzania, a także wprowadzenia lub zmiany regulaminów nagród i premiowania oraz regulaminu pracy przez wyłanianą, każdorazowo do tych spraw, wspólną reprezentację związkową, określa porozumienie zawarte przez działające w zakładzie pracy organizacje związkowe.
246. 3. W okresie uzgadniania przez organizacje związkowe wspólnego stanowiska w sprawach, o których mowa w ust. 2, nie stosuje się przepisów rozdziału 5.
247. Art. 37². 1. Jeżeli w sprawach wymagających uzgodnienia stanowiska z organizacjami związkowymi, działające w zakładzie organizacje związkowe nie przedstawiają wspólnie uzgodnionego stanowiska w ciągu 30 dni, kierownik zakładu pracy lub właściwy organ samorządu załogi rozstrzyga w tych sprawach, po rozpatrzeniu odrębnych stanowisk organizacji związkowych i po zasięgnięciu opinii załogi. Sposób uzyskania opinii w tych sprawach ustala kierownik zakładu pracy lub właściwy organ samorządu załogi.
248. 2. Przepis ust. 1 nie dotyczy zawarcia lub zmiany zakładowej umowy zbiorowej albo porozumienia o wprowadzeniu zakładowego systemu wynagradzania i związanych z nimi regulaminów nagród i premiowania oraz zasad wykorzystania funduszu socjalnego i mieszkaniowego.”;
249. 1) W art. 38 w ust. 2 na końcu kropkę skreśla się i dodaje wyrazy „oraz ogólnokrajowego związku zawodowego reprezentatywnego dla pracowników większości zakładów pracy.”;
250. 2) art. 60 skreśla się.
251. Art. 2.
252. Rejestracje zakładowych organizacji związkowych, ogólnokrajowych organizacji związkowych oraz ogólnokrajowych zrzeszeń i organizacji międzyzwiązkowych dokonanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy zachowują moc prawną.
253. Art. 3.

254. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Załącznik nr 2

255. Projekt

256. marzec 1989 r.

257. USTAWA

258. z dnia....

259. o związkach zawodowych rolników indywidualnych

260. Art. 1.

261. 1. Rolnicy indywidualni prowadzący gospodarstwo oraz ich osoby bliskie pracujące wraz z nimi w tym gospodarstwie mają prawo tworzenia i zrzeszania się w związkach zawodowych rolników indywidualnych w celu ochrony swych praw i interesów zawodowych.

262. 2. Związki zawodowe rolników indywidualnych działają w zakresie ochrony własności gospodarstw, interesów ekonomicznych i socjalnych swoich członków i ich rodzin oraz uczestniczą w działaniach na rzecz rozwoju gospodarczego oraz społecznego wsi i rolnictwa.

263. Art. 2.

264. 1. Związki zawodowe rolników indywidualnych działają zgodnie z konstytucyjnymi zasadami ustrojowymi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, przepisami niniejszej ustawy i innymi powszechnie obowiązującymi przepisami prawa, na podstawie zarejestrowanego statutu, zgodnego z tymi zasadami i przepisami.

265. 2. Związki zawodowe rolników indywidualnych są samorządne, a w szczególności mogą samodzielnie, w sposób zgodny z prawem, kształtować cele i programy swojego działania, uchylać statuty i inne akty wewnętrzne dotyczące działalności związkowej oraz określać struktury organizacyjne.

266. 3. Związki zawodowe rolników indywidualnych są niezależne i nie podlegają nadzorowi lub kontroli ze strony organów administracji państwowej i samorządowej; organy te są obowiązane do powstrzymania się od wszelkich działań prowadzących do ograniczenia niezależności związków lub ich działalności zgodnej z prawem.

267. Art. 3.

268. 1. Rolnicy zamierzający założyć związek zawodowy rolników indywidualnych, wybierają komitet założycielski i uchwalają statut. Liczba rolników założycieli związku w dniu złożenia statutu do rejestracji, nie może być mniejsza niż 30 osób, a związku zrzeszającego rolników mających miejsce zamieszkania w jednej wsi — 10 osób, z zastrzeżeniem ust. 2.

269. 2. W przypadku związku o ogólnokrajowym zakresie działania założycieli nie może być mniej niż po 30 rolników mających miejsce zamieszkania w 25 województwach.

270. Art. 4.

271. Statut związku zawodowego rolników indywidualnych określa nazwę, a ponadto siedzibę, terytorialny i podmiotowy zakres działania oraz cele związku, zasady nabywania i utraty członkostwa, prawa i obowiązki członków, strukturę organizacyjną i władze związku, tryb

dokonywania ich wyboru i odwołania, źródła finansowania działalności związku, zasady uchwalania i zmiany statutu oraz sposób rozwiązywania związku.

272. Art. 5.

273. 1. Związek zawodowy rolników indywidualnych nabywa osobowość prawną oraz prawo do działania z dniem zarejestrowania.

274. 2. Sąd odmówi rejestracji, jeżeli treść statutu wskazuje, że organizacja nie jest związkiem zawodowym rolników indywidualnych w rozumieniu ustawy albo postanowienia statutu są niezgodne z jej przepisami.

275. 3. Właściwy organ związku zawodowego rolników indywidualnych ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić sąd o zmianie statutu. W sprawie wpisania do rejestru zmiany statutu stosuje się odpowiednio ust. 2.

276. Art. 6.

277. Sąd wykreśli związek zawodowy rolników indywidualnych z rejestru:

- 1) w razie podjęcia, w sposób przewidziany w statucie uchwały o rozwiązaniu związku,
- 2) jeżeli liczba członków związku jest mniejsza od liczby określonej w art. 3.

278. Właściwy organ związku ma obowiązek zawiadomić sąd o powyższych okolicznościach.

279. Art. 7.

280. 1. Do rozpoznawania spraw, o których mowa w art. 5 i 6, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Sprawy te rozpoznają sądy wojewódzkie właściwe ze względu na siedzibę związku, z wyjątkiem spraw związków o ogólnokrajowym zakresie działania, które rozpoznaje Sąd Wojewódzki w Warszawie.

281. 2. Sądy, wymienione w ust. 1, prowadzą rejestr związków zawodowych rolników indywidualnych. Rejestr jest jawny i dostępny dla osób trzecich; każdy zainteresowany ma prawo otrzymania uwierzytelnionych odpisów i wyciągów z tego rejestru.

282. 3. W sprawach rejestracji związków zawodowych rolników indywidualnych stosuje się odpowiednio szczegółowy tryb postępowania rejestrowego związków zawodowych, określony w odrębnych przepisach.

283. Art. 8.

284. 1. Związki działające na podstawie niniejszej ustawy mają prawa i obowiązki, jakie przepisy ustaw przyznają społeczno-zawodowym organizacjom rolników w zakresie reprezentacji i obrony praw, a także interesów rolników.

285. 2. Organy państwowe i samorządowe są obowiązane traktować na równi wszystkie związki zawodowe rolników indywidualnych i społeczno-zawodowe organizacje rolników, w zakresie ich działalności, o której mowa w ust. 1.

286. Art. 9.

287. 1. Sąd, w razie stwierdzenia, że dany organ związku zawodowego rolników indywidualnych prowadzi działalność sprzeczną z Konstytucją Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lub innymi ustawami, ustala trzymiesięczny termin dostosowania działalności tego organu do obowiązującego prawa.

288. 2. W razie bezskutecznego upływu terminu przewidzianego w ust. 1, sąd może orzec grzywnę do 50 000 zł indywidualnie nakładaną na poszczególnych członków danego organu. Grzywna

- ulega umorzeniu, jeżeli po jej wymierzeniu organ związku dostosuje niezwłocznie swoją działalność do obowiązującego prawa.
289. 3. Jeżeli organ związku prowadzi działalność rażąco sprzeczną z Konstytucją Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lub innym i ustawami, a środki zastosowane na podstawie ust. 1 i 2 okażą się bezskuteczne, sąd może zażądać od właściwych władz związku przeprowadzenia, w określonym terminie, nowych wyborów do tego organu, pod rygorem zawieszenia działalności tego organu.
290. 4. Jeżeli środki określone w ust. 1–3 okażą się bezskuteczne sąd orzeka o skreśleniu związku z rejestru.
291. 5. Związek zawodowy rolników indywidualnych skreślony z rejestru związków jest zobowiązany niezwłocznie zaprzestać swojej działalności, a w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia o skreśleniu z rejestru, dokonać swojej likwidacji w sposób przewidziany w statucie.
292. 6. Do spraw, o których mowa w ust. 1–4 stosuje się przepis art. 7 ust. 1, z tym że sąd orzeka w tych sprawach w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego oraz dwóch ławników, po przeprowadzeniu rozprawy. Postępowanie w tych sprawach wszczyna się na wniosek prokuratora.
293. Art. 10.
294. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia

Załącznik nr 3. ZAŁOŻENIA DO PROJEKTU USTAWY O UPRAWNIENIACH NIEKTÓRYCH PRACOWNIKÓW DO PONOWNEGO NAWIĄZANIA STOSUNKU PRACY

295. Osoba, z którą stosunek pracy został rozwiązany przez uspołeczniony zakład pracy lub z jego inicjatywy, z powodu przynależności do związku zawodowego lub prowadzenia działalności związkowej w okresie zawieszenia działalności związków zawodowych albo uczestniczenia w działalności związkowej prowadzonej w sposób niezgodny z przepisami ustawy z dnia 8 października 1982 roku o związkach zawodowych (Dz. U. z 1985 r. Nr 54, poz. 277) oraz osoba, której stosunek pracy wygasł w związku z tymi okolicznościami, może w terminie do 31 października 1989 r. zgłosić gotowość ponownego podjęcia pracy w tym zakładzie pracy. Zgłoszenie powinno nastąpić na piśmie.
296. 2. Kierownik zakładu pracy powinien w terminie 14 dni od dnia zgłoszenia gotowości podjęcia pracy zatrudnić osobę, o której mowa w pkt. 1, na stanowisku zgodnym z jej kwalifikacjami i doświadczeniem zawodowym uwzględniając także sytuację w zakładzie pracy.
297. 3. Osoba, o której mowa w pkt. 1, pozostająca w dniu wyrażenia zgody na ponowne zatrudnienie w stosunku pracy z innym zakładem pracy, może bez wypowiedzenia, za tygodniowym uprzedzeniem, rozwiązać umowę o pracę z tym zakładem w ciągu 7 dni od dnia wyrażenia zgody na ponowne zatrudnienie.
298. 4. W przypadku odmowy zatrudnienia osoba, o której mowa w pkt. 1, może w terminie 14 dni zwrócić się z wnioskiem o rozstrzygnięcie sporu do Społecznej Komisji Pojednawczej zwanej dalej Komisją. W sprawach w których zapadły prawomocne wyroki sądowe oddalające roszczenie o przywrócenie do pracy z innych przyczyn niż wymienione w pkt. 1 orzeka właściwy

Sąd Wojewódzki — Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w trybie przepisów o postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy.

299. 5. Komisja działa przy Ministrze — członku Rady Ministrów zajmującym się problematyką związków zawodowych.
300. 6. Komisja składa się z osób wyznaczonych w połowie przez Ministra, o którym mowa w pkt. 5 i w połowie przez ogólnokrajowe organizacje międzyzwiązkowe oraz ogólnokrajowe związki zawodowe reprezentatywne dla pracowników większości zakładów pracy, w liczbie niezbędnej do sprawnego załatwiania tych spraw.
301. 7. Przewodniczącym Komisji jest pełnomocnik Ministra, o którym mowa w pkt. 5.
302. 8. Komisja rozstrzyga sprawę w terminie 30 dni od dnia wniesienia odwołania w 3-osobowych zespołach orzekających, z tym że 1 członek zespołu jest wyznaczony z listy administracji, drugi z listy związkowej, zaś przewodniczącym zespołu jest osoba o wykształceniu prawniczym, dająca gwarancje bezstronności w rozstrzyganiu, z ustalonej przez Komisję odrębnej listy przewodniczących zespołu. Z listy związkowej wyznacza się do zespołu orzekającego członka Komisji reprezentującego związek zawodowy wskazany przez zainteresowanego.
303. 9. Postępowanie przed zespołem orzekającym toczy się według zasad ustalonych w założeniach, a w sprawach nieuregulowanych mają odpowiednie zastosowanie przepisy Tytułu III Księgi Trzeciej Kodeksu Postępowania Cywilnego o postępowaniu przed sądem polubownym.
304. 10. Jeżeli odmowa zatrudnienia nastąpiła z powodu sytuacji w zakładzie pracy, wykazanie zasadności odmowy ciąży na kierowniku zakładu pracy. W razie odmowy zatrudnienia z tego powodu, że podstawą zwolnienia z pracy były inne okoliczności niż wymienione w pkt. 1 — osoba ubiegająca się o ponowne zatrudnienie powinna wykazać, że faktyczną przyczyną zwolnienia były te okoliczności.
305. 11. Zespół orzekający wydaje orzeczenia uwzględniające lub oddalające żądanie ponownego zatrudnienia. Orzeczenie uwzględniające żądanie ponownego zatrudnienia zastępuje oświadczenie woli zakładu pracy o ponownym zatrudnieniu pracownika. Orzeczenia zespołu są ostateczne.
306. 12. Kierownik zakładu pracy dopuszcza do pracy pracownika, jeżeli w terminie 7 dni od daty wydania orzeczenia, o którym mowa w pkt. 11, pracownik zgłosi się do zakładu pracy i wyrazi gotowość podjęcia pracy.
307. 13. Ustanie stosunku pracy w trybie i okolicznościach, o których mowa w pkt. 1, traktuje się jako rozwiązanie z pracownikiem stosunku pracy za wypowiedzeniem dokonany przez zakład pracy.
308. 14. Informację wynikającą z treści pkt. 13 zakład pracy jest obowiązany zamieścić w wydany pracownikowi świadectwie pracy lub opinii o pracy.
309. 15. Przy ustalaniu uprawnień i świadczeń, do których prawo powstało lub których wymiar określa się poczynając od dnia wejścia w życie ustawy — stosuje się zasadę określającą w pkt. 13.
310. 16. Okresu pozostawania bez pracy po ustaniu stosunku pracy z pracownikiem, o którym mowa w pkt. 1 nie wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależą uprawnienia pracownicze,

jednakże nie powoduje on utraty ciągłości pracy do uprawnień i świadczeń uzależnionych od nieprzerwanego zatrudnienia.

*

311. Powyższe założenia dotyczą osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę i powołania. Powyższe założenia mają odpowiednie zastosowanie do nauczycieli, nauczycieli akademickich i pracowników naukowych PAN, z którymi rozwiązano stosunek pracy w okolicznościach, o których mowa w pkt. 1, z tym że ustalenia zespołu orzekającego stanowiłyby podstawę do wydania aktu o ponownym zatrudnieniu takich osób.

Załącznik nr 4. USTALENIA ZESPOŁU ds. PLURALIZMU ZWIĄZKOWEGO W SPRAWACH MAJĄTKOWYCH

312. Strony reprezentowane w zespole — rozumiejąc potrzebę unikania konfliktów międzyzwiązkowych oraz pomiędzy związkami zawodowymi i organami administracji gospodarczej i terenowej — zrodziły się na następujące ustalenia:
313. Przyjęte symbole związkowe (sztandary, tablice związkowe itp.), dokumentacja, archiwa, biblioteki, należące do NSZZ „Solidarność”, związków branżowych i autonomicznych oraz związków zawodowych „Solidarności” rolników zostaną przekazane właściwym władzom tych związków.
314. OPZZ deklaruje gotowość przekazania przechowywanych w jego depozycie sztandarów, emblematów związkowych, a także dokumentacji.
315. Przekazany zostanie również przyjęty i zdalny do użytkowania sprzęt poligraficzny, środki transportowe, łączności itp.
316. Kierownicy zakładów pracy zapewnią wszystkim, działającym w zakładzie organizacjom związkowym odpowiednie pomieszczenia wraz z niezbędnym wyposażeniem, zgodnie z art. 38 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych.
317. Urząd Rady Ministrów zwróci się do terenowych organów administracji państwowej o podjęcie działań umożliwiających uzyskanie lokali dla ponadzakładowych struktur rozpoczynających działalność zw. zawodowych (w tym zw. zawodowych rolników).
318. Związkom zawodowym umożliwiony zostanie z chwilą rejestracji zakup sprzętu, środków transportowych, instalacja środków łączności na zasadach przewidzianych prawem.
319. Sanatoria winny służyć wszystkim pracownikom, niezależnie od przynależności związkowej.
320. Przedstawiciele OPZZ przedstawiają na najbliższym posiedzeniu Komitetu Wykonawczego OPZZ sprawę przekazania zarejestrowanemu związkowi „Solidarność” wierzytelności zasadzonej na rzecz OPZZ od Józefa Pinióra.

Warszawa, 16. 03. 1989 r.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

321. Uczestnicy obrad Okrągłego Stołu wyrażają wolę solidarnego działania na rzecz wprowadzenia w życie postanowień zawieranej umowy i kierują ją do właściwych organów państwa.
322. Strony zobowiązują się także do respektowania ustaleń przyjętych w toku obrad zespołów i podzespołów zawartych w przyjętych dokumentach.

323. Strony oczekują od rządu przygotowania w możliwie krótkim czasie harmonogramu realizacji ustaleń niniejszej umowy w sprawach dotyczących jego kompetencji.
324. Sprawy, co do których nie osiągnięto zgody będą podejmowane przez uczestników Okrągłego Stołu w działaniach obecnych i nowo powstających organów państwa.
325. Strony uczestniczące w obradach Okrągłego Stołu postanawiają powołać Komisję Porozumiewawczą, w której skład wejdą przedstawiciele sił reprezentowanych przy Okrągłym Stole oraz innych zainteresowanych środowisk.
326. Do zadań Komisji Porozumiewawczej należeć będzie:
- ocena realizacji ustaleń Okrągłego Stołu;
 - podejmowanie spraw, które uzna za istotne i wspólne poszukiwanie rozwiązań;
 - pełnienie funkcji mediacyjnej w sytuacjach konfliktowych.
327. W ramach Komisji Porozumiewawczej zostanie powołany zespół ds. gospodarki, a w miarę potrzeb także i inne zespoły.
328. Komisja Porozumiewawcza dla wypełniania swoich funkcji będzie miała dostęp do niezbędnych informacji oraz możliwości swobodnego informowania opinii publicznej.

Warszawa, 5 kwietnia 1989 r.

329. Załączniki:

1. Sprawozdanie z posiedzeń podzespołu do spraw reformy prawa i sądów;
2. Sprawozdanie z prac podzespołu ds. środków masowego przekazu;
3. Protokół końcowy grupy roboczej do spraw samorządu terytorialnego;
4. Protokół końcowy grupy roboczej do spraw stowarzyszeń;
5. Ustalenia podzespołu ds. oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki i postępu technicznego;
6. Stanowisko podzespołu ds. młodzieży;
7. Stanowisko podzespołu ds. polityki mieszkaniowej;
8. Stanowisko dotyczące problematyki socjalnej wsi i inne dokumenty podzespołu ds. rolnictwa;
9. Sprawozdanie z prac podzespołu ds. górnictwa;
10. Protokół końcowy podzespołu ds. zdrowia;
11. Protokół podzespołu ds. ekologii.

SPRAWOZDANIE Z POSIEDZEŃ PODZESPOŁU DO SPRAW REFORMY PRAWA I SĄDÓW

330. Podzespół obradował w dniach: 11, 21, 22, 27 i 28 lutego oraz 7, 10, 16 i 17 marca 1989 r. w pracach Podzespołu udział brali:
331. Łukasz Balcer — współprzewodniczący
332. Kazimierz Buchała
333. Zbigniew Bujak
334. Rajmund Chajneta
335. Piotr Chojnacki
336. Jerzy Ciemniewski
337. Andrzej Cubala
338. Lucjan Czubiński
339. Lech Falandysz
340. Ryszard Grodzicki
341. Jacek Hofman
342. Zenon Jankowski
343. Jerzy Jasiński
344. Marcin Jełowicki
345. Jarosław Kaczyński
346. Andrzej Milczanowski
347. Bronisław Miszczyk
348. Jan Olszewski
349. Jerzy Oniszczyk

350. oraz zaproszeni eksperci:
351. Wanda Falkowska
352. Leszek Garlicki
353. Zdzisław Kędzia
354. Lech Paprzycki
355. Antoni Paris
356. Stanisław Podemski
357. Emilia Pogonowska-Jucha
358. Zbigniew Romaszewski
359. Wacław Rukat
360. Jadwiga Skórzewska
361. Romuald Soroko
362. Hipolit Starszak
363. Adam Strzembosz — współprzewodniczący
364. Jerzy Świątkiewicz
365. Jacek Taylor
366. Janusz Trzcíński
367. Józef Waksmundzki
368. Zofia Wasilkowska
369. Janina Zakrzewska
370. Tadeusz Zieliński
371. Andrzej Zoll
372. Uzgodniono stanowisko w następujących sprawach:
373. Niezależność sądów oraz niezawisłość sędziowska mają podstawowe znaczenie dla praworządnego funkcjonowania państwa — oraz ochrony praw i interesów, obywateli.
374. W związku z tym Podzespół rekomenduje by uprawnione podmioty wystąpiły o niezwłoczne wprowadzenie do systemu prawa następujących rozwiązań dotyczących sądownictwa, które obejmowałyby m. in.:
- 1) wprowadzenie do Konstytucji zasady nieusuwalności sędziów, z jednoczesnym określeniem ustawowych wyjątków od tej zasady — z powodu stanu zdrowia, orzeczenia dyscyplinarnego, orzeczenia kary zakazu wykonywania zawodu sędziego lub prokuratora (załącznik nr 1).
 - 2) zniesienie kadencyjności sędziów Sądu Najwyższego (art. 61 ust. 3 Konstytucji);
 - 3) rezygnację z wymogu rękojmi należytego wykonywania obowiązków sędziego przy powoływaniu i odwoływaniu sędziów;
 - 4) konstytucyjne ustanowienie Krajowej Rady Sądownictwa składającej się z przedstawicieli władzy ustawodawczej, wykonawczej oraz sądowniczej, która współdecydowałaby o sprawach kadrowych sędziów, w szczególności przedstawiałaby kandydatów na stanowiska sędziów (załącznik nr 2);
 - 5) rozszerzenie uprawnień organów samorządu sędziowskiego poprzez między innymi współdecydowanie w obsadzaniu stanowisk prezesów sądów (załącznik nr 3);
 - 6) wybór członków kolegium sądu wojewódzkiego w całości przez zgromadzenie ogólne;
 - 7) wprowadzenie kadencyjności na stanowiskach prezesów sądów (załącznik nr 3);
 - 8) zmodyfikowanie instytucji wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej wydawanych przez Sąd Najwyższy w taki sposób, aby nie naruszały one zasady podległości sędziów tylko ustawom;
 - 9) wyposażenie składów orzekających w uprawnienia do bezpośredniego kierowania do Trybunału Konstytucyjnego pytań prawnych co do zgodności aktu ustawodawczego z Konstytucją albo innego aktu normatywnego z Konstytucją lub aktem ustawodawczym;
 - 10) poszerzenie prawa do sądu poprzez między innymi poddanie właściwości sądów nowych kategorii spraw (np. prawa zrzeszania się, sporów gospodarczych, poddania wszelkich decyzji

administracyjnych kontroli Naczelnego Sądu Administracyjnego z jednoczesnym ścisłym określeniem wyjątków od tej zasady);

11) podniesienie rangi i pozycji ławników ludowych co wymaga rozważenia ich powoływania w wyborach bezpośrednich;

12) określenie w regulaminie czynności sądów obiektywnych, zapewniających bezstronność kryteriów przydzielania sędziom spraw i zasad zastępowania się przez sędziów, które byłyby jawne dla stron;

13) ustalanie wynagrodzeń sędziów według kryteriów odpowiednich do wysokiej pozycji społecznej zawodu sędziego, z tym, że wysokość wynagrodzeń sędziów danego sądu różnicuje jedynie wysługa lat i sprawowana funkcja.

375. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stwierdza, że zapisany w punkcie 1 uzgodnienia wymóg niezwłoczności przeprowadzenia zmian dotyczących sądownictwa przesądza o konieczności uwzględnienia ustaleń ujętych w punktach 1), 2) i 4) w ustawie o zmianie Konstytucji PRL, której projekt został skierowany do Sejmu. Wspomniany projekt zawiera propozycje uregulowań sprzecznych z wyżej wymienionymi ustaleniami. Podważa to wiarygodność uzgodnień dotyczących niezależności sądów oraz niezawisłości sędziowskiej.

376. *Strona koalicyjno-rządowa* stwierdza, że projekt ustawy o zmianie Konstytucji PRL nie był przedmiotem dyskusji toku obrad Podzespołu. Uniemożliwia to zajęcie stanowiska co do zgodności lub braku zgodności projektowanych uregulowań ustawowych z propozycjami przedstawionymi w niniejszym sprawozdaniu, w tym co do zarzutu niewiarygodności uzgodnień dotyczących niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

377. Uznając za niezbędne poddanie więziennej służby zdrowia kontroli zawodowej i społecznej, Podzespół rekomenduje by:

1) w regulaminie wykonywania kary pozbawienia wolności stworzone zostały możliwości szerokiego współdziałania w procesie resocjalizacji skazanych instytucjom i organizacjom, których statuty przewidują niesienie, pomocy osobom pozbawionym wolności, w tym również wglądu w działalność więziennej służby zdrowia,

2) więzienna służba zdrowia poddana została, poza kontrolą merytoryczną sprawowaną przez powszechną służbę zdrowia, także kontroli lekarskich samorządów zawodowych.

378. Kwestie, które postanowiono przekazać do rozstrzygnięcia zespołowi ds. Reform Politycznych:

379. Sprawa aktywnego udziału sędziego w organizacjach politycznych w czasie pełnienia funkcji sędziowskich.

380. *Zdaniem strony solidarnościowo-opozycyjnej* sędziowie na czas pełnienia swej funkcji muszą zawiesić członkostwo w partiach politycznych, do których należą.

381. *Zdaniem strony koalicyjno-rządowej sędzia* powinien pozostać członkiem partii politycznej.

382. Sprawa usytuowania prokuratury w systemie organów państwowych.

383. *Zdaniem strony solidarnościowo-opozycyjnej* zachodzi konieczność podporządkowania prokuratury ministrowi sprawiedliwości jako konsekwencji trójpodziału władz.

384. *Zdaniem strony koalicyjno-rządowej* problem ten powinien być rozważony w toku podejmowanych reform ustrojowych państwa.

385. Sprawa zniesienia kary śmierci.
386. *Zdaniem strony solidarnościowo-opozycyjnej* zachodzi konieczność niezwłocznego zniesienia kary śmierci.
387. *Zdaniem strony koalicyjno-rządowej* stanowisko w tej sprawie powinno być zajęte po zakończeniu konsultacji społecznej, tj. do końca sierpnia br.
388. Kwestie, w których istnieje rozbieżność co do sposobu ich rozwiązania:
389. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* proponowała niezwłoczne wprowadzenie zmian:
390. W zakresie kodeksu karnego:
391. a) uchylenie art. art. 132, 194, 195, 217, 218, 271, 273, 278, 279, 282 i 282a,
392. b) dekryminalizację występków z art. art. 284, 285 i 287 i przesunięcie ich do katalogu wykroczeń,
393. c) zmianę art. art. 128, 220, 270, 275 i 276 § 1,
394. d) uzależnienie odpowiedzialności z art. art. 129, 133, 284 i 285 od zasady wzajemności ścigania,
395. w zakresie kodeksu wykroczeń:
396. uchylenie art. art. 52, 52a, 63, 63a i 57,
397. w zakresie kodeksu postępowania karnego:
398. a) w odniesieniu do tymczasowego aresztowania
399. powierzenie stosowania tymczasowego aresztowania sądowi,
400. ograniczenie czasu stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym do jednego roku,
401. wyeliminowanie tej podstawy tymczasowego aresztowania, która powołuje się na znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa zarzucanego oskarżonemu czynu (art. 217 § 1 pkt 4);
402. b) w odniesieniu do zatrzymania:
403. ograniczenie czasu zatrzymania do 24 godzin,
404. wprowadzenie obowiązku powiadamiania na piśmie osoby zatrzymanej o przyczynach zatrzymania,
405. umożliwienie osobie zatrzymanej, na jej żądanie, kontaktu z obrońcą,
406. zawiadomienie o zatrzymaniu członków rodziny lub innej osoby bliskiej zatrzymanego,
407. przyznanie osobie zatrzymanej prawa skargi do sądu w przedmiocie legalności i zasadności zatrzymania,
408. wprowadzenie obowiązku powiadamiania organu powołanego do nadzoru nad daną jednostką organizacyjną Milicji Obywatelskiej o stwierdzonej przez sąd słuszności skargi,
409. wprowadzenie obowiązku wszczęcia w takim wypadku postępowania dyscyplinarnego w stosunku do osoby odpowiedzialnej i obowiązku powiadomienia sądu o wyniku tego postępowania;
410. c) wykluczenie możliwości odmowy zezwolenia na porozumiewanie się podejrzanego z obrońcą i wprowadzenie zażalenia do sądu na zarządzenie prokuratora zastrzegające obecność osób trzecich przy porozumiewaniu się podejrzanego z obrońcą (art. 64);
411. d) rozszerzenie powodów wyłączenia sędziego o przynależność do organizacji, której cele statutowe, programowe, bądź interesy zostały naruszone w wyniku przestępstwa;

412. e) wprowadzenie obowiązku doręczania osobie, u której przeprowadzono przeszukanie postanowienia prokuratora zatwierdzającego przeszukanie (art. 191 § 2);
413. f) wykluczenie możliwości odmówienia żądaniu dopuszczenia stron, ich obrońców i pełnomocników do udziału w czynnościach śledczych lub dochodzących (art. 273 § 2);
414. g) wykluczenie możliwości przesłuchania w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 276);
415. h) wprowadzenie zakazu skazania przez każdy sąd rewizyjny, a nie tylko przez Sąd Najwyższy, osoby uniewinnionej lub wobec której umorzono postępowanie w sądzie pierwszej instancji (art. 383 § 1);
416. i) wykluczenie możliwości wydania wyroku skazującego na karę śmierci przez Sąd Najwyższy;
417. j) zrezygnowanie z postępowania przyspieszonego (rozdział 45);
418. k) wprowadzenie zakazu zmiany orzeczenia na niekorzyść oskarżonego, gdy żądanie skierowania sprawy i o wykroczenie na drogę postępowania sądowego pochodzi tylko od obwinionego (art. 460 § 1),
419. l) ograniczenie właściwości sądów wojskowych przez przywrócenie poprzedniego brzmienia art. 565 ust. 2;
420. W zakresie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenie:
421. a) wprowadzenie w art. 86 możliwości żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego w każdym wypadku orzeczenia kolegium,
422. b) wprowadzenie wykonalności orzeczeń kolegium tylko po ich uprawomocnieniu się (skreślenie pkt. 4 art. 73);
423. w zakresie ustawy o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych:
424. a) uchylenie możliwości dokonywania zatrzymań i przeszukań nie związanych z podejrzeniem popełnienia, przestępstwa lub wykroczenia,
425. b) zawężenie wykonywania czynności, o których mowa w art. 6 do rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń,
426. w zakresie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie warunków użycia środków przymusu bezpośredniego (...) uchylenie pkt. 3 w 5.
427. *Strona koalicyjno-rządowa* przedłożyła propozycje rozpatrzenia m.in. następujących zagadnień:
428. ogólnych kierunków zmian prawa karnego materialnego, procesowego i wykonawczego określonych w założeniach Komisji ds. Reformy Prawa Karnego, które zostały doręczone członkom Podzespołu;
429. ogólnych kierunków zmian prawa o wykroczeniach określonych w założeniach Komisji ds. Reformy Prawa o Wykroczeniach, które zostały doręczone członkom Podzespołu w trakcie obrad
430. zmian w regulaminach wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, których projekty zostały doręczone członkom Podzespołu;
431. ogólnych kierunków zmian w prawie cywilnym, materialnym i procesowym określonych w założeniach Komisji ds. Reformy Prawa Cywilnego;
432. wzmocnienia gwarancji niezawisłości sędziów i niezależności sądów;

433. rozszerzenia prawa obywatela do sądu tj. poszerzenia właściwości sądów, ich struktury i organizacji.
434. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* nie przyjęła sugestii uzgodnienia stanowisk co do ogólnych zmian w prawie karnym materialnym, procesowym, wykonawczym i w prawie o wykroczeniach, a także w prawie cywilnym przedkładając propozycje zmian wymienionych wyżej przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach oraz niektórych kwestii dotyczących niezawisłości sędziów niezależności sądów, które zostały ujęte w części spraw uzgodnionych.
435. W zakresie prawa karnego strona koalicyjno-rządowa niezwłocznie wystąpi do Sejmu PRL o uchylene lub zmianę niektórych przepisów prawa karnego, a także w tym samym trybie dokonana zostanie nowelizacja rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 stycznia 1984 roku w sprawie zasad i trybu zatrzymywania kontroli osobistej (...) (Dz. U. Nr 6, poz. 28 z 1984 r.) oraz w sprawie warunków użycia środków przymusu (...) (Dz. U. Nr 6, poz. 29 z 1984 r.)
436. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stwierdza, że niemal wszystkie jej najważniejsze propozycje dotyczące zmian w prawie karnym, procesie karnym, prawie wykroczeń oraz ustawie o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych wraz z rozporządzeniami wykonawczymi nie uzyskały aprobaty strony koalicyjno-rządowej. W powyższej sytuacji niemożliwa staje się wspólna inicjatywa dotycząca ustawy nowelizacyjnej w zakresie szeroko pojętego prawa karnego. Tak szczątkowa reforma, pozostawiająca bez zmian regulacje prawne jawnie sprzeczne z Międzynarodowymi Paktami Praw Człowieka i Obywatela nie spełniałaby związanych z nią nadziei, a ponadto wprowadzałaby w błąd opinię publiczną.
437. *Strona koalicyjno-rządowa* stwierdza, że następujące propozycje zmian w prawie karnym w wyniku negocjacji, uzyskały aprobatę:
438. w zakresie prawa karnego materialnego przez:
- uchylenie — art. 194, 195, 282 i 282a kodeksu karnego,
 - dekryminalizację występku z art. 287 kk i przesunięcie go do katalogu wykroczeń,
 - uzależnienie odpowiedzialności z art. 129, 133, 284, 285 kodeksu karnego od zasady wzajemności ścigania,
 - nowe uregulowanie art. 276 § 1 kk przez dodanie po wyrazach „mających na celu” wyrazów „popelnienie przestępstwa zagrożonego karą nie niższą niż rok pozbawienia wolności”;
439. w zakresie prawa procesowego:
- zmianę art. 64 kpk przez wykluczenie możliwości odmowy zezwolenia na porozumiewanie się podejrzanego z obrońcą oraz wprowadzeniu zażalenia do sądu na zarządzenie prokuratora zastrzegającego obecność osób trzecich przy porozumiewaniu się podejrzanego z obrońcą,
 - zmianę art. 222 kpk przez ograniczenie okresu tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym do jednego roku, z tym, że Sąd Najwyższy na wniosek Prokuratora Generalnego mógłby ten okres, w wyjątkowych szczególnie uzasadnionych wypadkach, przedłużyć na czas określony,

- zmianę art. 383 § 1 kpk przez wprowadzenie zakazu skazania przez sąd odwoławczy osoby uniewinnionej lub wobec której umorzono postępowanie w I instancji jak również wykluczenie możliwości wydania wyroku skazującego na karę śmierci przez Sąd Najwyższy, jeżeli taka kara nie została orzeczona przez sąd I instancji.
440. w zakresie prawa o wykroczeniach przez:
- uchylene pkt 4 art. 73 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenie.
441. Wskazuje to, iż wiele propozycji strony solidarnościowo-opozycyjnej zostało uzgodnionych. Co do szeregu innych uznano, że powinny być one przedmiotem prac w ramach Komisji ds. Reformy Prawa Karnego oraz Prawa o Wykroczeniach.
442. IV. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* opowiada się za pełną rehabilitacją osób represjonowanych za działalność opozycyjną w latach osiemdziesiątych.
443. *Strona koalicyjno-rządowa* uważa, iż sprawy osób pociągniętych do odpowiedzialności w latach osiemdziesiątych za naruszenie prawa mogą być rozważane indywidualnie w trybie przewidzianym przez prawo, np. w drodze rewizji nadzwyczajnych.

*Współprzewodniczący
(Łukasz Balcer)
Współprzewodniczący
(Adam Strzembosz)*

Warszawa, dnia 17 marca 1989 r.

Załącznik nr 1. PROPOZYCJA KONSTYTUCYJNEGO UJĘCIA ZASADY NIEUSUWALNOŚCI SĘDZIÓW

444. „Sędziowie są nieusuwalni. Ustawa określa granicę wieku, po osiągnięciu której sędziowie przechodzą w stan spoczynku. Bez swojej zgody sędzia może zostać zwolniony zawieszony w czynnościach, przeniesiony do innej siedziby lub na inną funkcję jedynie na podstawie orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach przewidzianych przez ustawę”.

Załącznik nr 2. KRAJOWA RADA SĄDOWNICTWA

445. Celem wzmocnienia gwarancji niezawisłości sędziowskiej należy powołać Krajową Radę Sądownictwa jako organ zajmujący się sprawami nominacji, awansów i przeniesień sędziowskich oraz podejmujący ogólne kwestie sądownictwa i praworządności.
446. W skład KRS wchodzi: przewodniczący Rady Państwa jako jej przewodniczący, minister sprawiedliwości jako wiceprzewodniczący, I prezes SN i prezes NSA oraz sześciu posłów wybieranych przez Sejm i 12 sędziów wybieranych przez Zgromadzenie Ogólne SN, NSA i sądów powszechnych w ilości 2 sędziów SN i sędziego NSA oraz 9 sędziów sądów powszechnych.
447. Sędziów powołuje przewodniczący Rady Państwa na wniosek KRS.
448. KRS przedstawia przewodniczącemu Rady Państwa kandydatów na sędziów — przewodniczący RP może odmówić powołania ale nie może mianować osoby nie wskazanej przez KRS.

449. Kandydatów na sędziów przedstawiają Krajowej Radzie Sądownictwa — w oparciu o wnioski różnych podmiotów ZOSN i ZONSA oraz zgromadzenia ogólne sądów powszechnych w zasadzie w liczbie podwójnej w stosunku do wolnych etatów. Postępowanie to jest inicjowane przez prezesa odpowiedniego sądu.
450. Tryb powoływania i odwoływania sędziów sądów wojskowych wymaga odrębnego opracowania.

Załącznik nr 3

451. Prezes i wiceprezes sądu wojewódzkiego stanowisko swe pełni przez okres czterech lat. Może być ponownie powołany na to stanowisko na jedną, kolejną czteroletnią kadencję. Prezesów i wiceprezesów sądu wojewódzkiego powołuje Minister Sprawiedliwości, po uzyskaniu zgody zgromadzenia ogólnego sądu wojewódzkiego na nominację określonego kandydata. Odwołanie ze stanowiska przed upływem kadencji wymaga zgody zgromadzenia ogólnego.
452. Prezesów i wiceprezesów sądu rejonowego powołuje Minister Sprawiedliwości na wniosek prezesa sądu wojewódzkiego i za zgodą kolegium sądu wojewódzkiego. Funkcję pełni przez okres czterech lat i może być ponownie powołany na to samo stanowisko na jedną kolejną czteroletnią kadencję. Odwołanie ze stanowiska przed upływem kadencji wymaga zgody kolegium sądu wojewódzkiego.

SPRAWOZDANIE Z PRAC PODZESPOŁU ds. ŚRODKÓW MASOWEGO PRZEKAZU

453. Strony uczestniczące w pracach Podzespołu stwierdzają, że istniejący w Polsce system komunikacji społecznej jest przestarzały i nieodpowiedni wobec zachodzących przemian, zaś stan bazy materialnej prasy, wydawnictw, radia, TV i informatyki jest rozpaczliwy. Stwierdzamy konieczność szybkiej budowy nowego ładu informacyjnego, który musi odzwierciedlać istniejący w społeczeństwie pluralizm, odpowiadać procesom demokratyzacji oraz odrzucać wszelki monopol w tej dziedzinie. Celem nowego ładu winna być możliwość wolnego udziału podmiotów politycznych, grup i jednostek we wszystkich formach komunikacji społecznej, czego jednym z warunków jest zniesienie cenzury.
454. Środki komunikacji społecznej, niezależnie od ich orientacji politycznej czy światopoglądowej, powinny spełniać następujące funkcje:
- przedstawiać rzetelną i możliwie pełną i obiektywną informację;
 - wyrażać opinie społeczne oraz opinie i propozycje wszelkich opcji politycznych i innych, biorąc pod uwagę także poglądy i postulaty nie podzielane przez daną stronę;
 - kontrolować władzę w szerokim zakresie tego pojęcia oraz bronić swobód obywatelskich i interesów jednostki;
 - sprzyjać dotrzymywaniu umów społecznych przez wszystkie strony oraz ujawniać i łagodzić konflikty i napięcia społeczne w duchu tego porozumienia;
 - współdziałać w dziele reform demokratycznych służących nadrzędnym wartościom Polski.
455. Zdając sobie sprawę, że realizacja powyższych założeń jest kwestią czasu, a ustalenia dokonane w Podzespołe ds. Środków Masowego Przekazu stanowią dopiero pierwszy krok i mają być początkiem przemian, strony uzyskały zgodność w sprawach wymienionych dalej.

456. Uzgodnienia te, zachowując swoją wagę, nie odbierają stronom prawa dążenia do realizacji własnej wizji nowego ładu informacyjnego.

I.

457. Strony uznają, że po zarejestrowaniu Związku „Solidarność” i Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych zostaną stworzone formalne warunki powstania prasy związkowej, szczególnie zaś ogólnopolskiego „Tygodnika Solidarność”, ogólnopolskiego tygodnika ZZRI „Solidarność”, a także, w miarę potrzeby i możliwości tych związków, innych tygodników regionalnych i związkowych. W okresie kampanii wyborczej zapewnione zostanie ukazywanie się „Gazety Wyborczej”, firmowanej przez środowiska skupione wokół Komitetu Obywatelskiego, która następnie przekształci się w ogólnokrajowy dziennik informacyjny.
458. Do czasu wprowadzenia wolnego rynku papierem — papier na te wydawnictwa powinien zostać przydzielony z rezerwy bilansowej państwa. W rezerwie tej należy przewidzieć pewną ilość papieru na potrzeby ewentualnych nowo powstających wydawnictw.
459. Aspiracje do posiadania własnych organów prasowych przez wszelkie nowe podmioty życia społecznego i politycznego strony uważają za uzasadnione i będące nieodłączną częścią wielofunkcyjnego pluralizmu związkowego, politycznego i społecznego.

II.

460. W odniesieniu do ustawy Prawo Prasowe przyjęto wspólny pogląd, że należy odejść od systemu koncesjonowania działalności prasowej i zastąpienia go przez system zgłoszeniowy (rejestracji).
461. Strony uznają, że nowelizacja Prawa Prasowego powinna współbrzmieć z ustawą o działalności gospodarczej oraz z nową ustawą o stowarzyszeniach.
462. Strony uznały, że przepisy umożliwiające odejście od systemu koncesjonowania powinny być znowelizowane jeszcze w bieżącej kadencji Sejmu PRL.
463. W odniesieniu do rozwiązań zawartych w rozdziale 4 Prawa Prasowego i przepisach z nim związanych przyjęto następujące zgodne ustalenia:
- a) uchylene art. 19 traktującego o zasadach koncesjonowania prasowej działalności wydawniczej;
 - b) ustanowienie w art. 20 jako organu rejestracyjnego — Głównego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk;
 - c) ustanowienie w kolejnych przepisach danych podstawowych i informacyjnych składających się na treść wniosku o rejestracji. Do danych podstawowych należałyby: tytuł dziennika lub czasopisma, siedziba i dokładny adres redakcji, dane osobowe redaktora naczelnego, określenie podstawowego zakresu tematycznego dziennika lub czasopisma, określenie wydawcy, jego siedziby i dokładnego adresu, określenie miejsca druku; do danych informacyjnych należałoby: określenie częstotliwości ukazywania się dziennika lub czasopisma, przewidywanego nakładu, określenie formatu, zasięgu rozpowszechniania i techniki druku;
 - d) ustalono możliwość rozpoczęcia wydawania dziennika lub czasopisma po upływie 30 dni od zgłoszenia wniosku, jeżeli organ rejestracyjny w tym terminie nie udzieli odpowiedzi;
 - e) ustalono obowiązek powiadamiania organu rejestracyjnego o zmianach danych zawartych we wniosku rejestracyjnym;

- f) ustalono zasady odmowy rejestracji, przyjmując za te zasady naruszenie przepisów: Prawa Prasowego, prawa do ochrony nazwy istniejącego już tytułu prasowego, kryteriów dotyczących osoby redaktora naczelnego;
 - g) ustalono, że podstawa do cofnięcia rejestracji może być, systematyczne lub rażące naruszanie przepisów Prawa Prasowego, przy czym cofnięcie rejestracji powinno być poprzedzone pisemnym ostrzeżeniem;
 - h) ustalono, że rejestracja dziennika lub czasopisma traci ważność w razie nie wydawania tytułu przez rok od dnia nabycia uprawnień do jego wydawania lub przerwy w jego wydawaniu przez rok, chyba że redakcja wystąpi o utrzymanie rejestracji lub w razie cofnięcia rejestracji;
 - i) ustalono kryteria jakim powinien odpowiadać redaktor naczelny. Są to: pełna zdolność do czynności prawnych, obywatelstwo polskie (z wymogu tego można być zwolnionym w konsultacji z MSZ), pełnia praw publicznych. Redaktorem naczelnym nie może być osoba skazana za zbrodnie i występki przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym PRL, jeżeli nie upłynęło 10 lat od zakończenia odbywania kary za zbrodnie i 3 lata od odbywania kary za występki; osoba skazana za przestępstwo popełnione z niskich pobudek; osoba, która co najmniej trzykrotnie była karana za przestępstwa określone w Prawie Prasowym;
 - j) uznano, że organizację redakcji i jej linię programową oraz zakres działania określa statut albo regulamin redakcji;
 - k) zezwolenia, o których mowa w art. 29 (dotyczące funkcjonowania rozgłośni oraz tele- i radiowęzłów oznaczonych w przepisie), zaproponowano dostosować do trybu rejestracyjnego;
 - l) ustalono uchylenie przepisów art. 30 ustawy (dotyczących rejestracji małej poligrafii) oraz odpowiadającego temu artykułowi przepisu karnego zawartego w art. 48;
 - m) [f]ustalono liberalizację art. 45 (dotyczącego wydawania lub rozpowszechniania tytułów bez wymaganej rejestracji) jedynie do kary grzywny; strona opozycyjno-solidarnośćowa, akceptując tę treść docelowo, uznała, że budzi ona obecnie zastrzeżenia wobec nie uregulowania statusu drugiego obiegu.
464. Uznano za celową zmianę art. 18 ust. 2 Prawa Prasowego (rozdział 3) tak, aby parytet kandydatów zgłaszanych do Rady Prasowej przez organizacje dziennikarskie ustalić jak jeden do dwóch wobec innych kandydatów wysuwanych przez podmioty wskazane w przepisie.
465. Strony widzą konieczność:
- dokonania zmian w obowiązującym Prawie Prasowym, a w tym m. in. w przepisach ogólnych przez usunięcie nieprecyzyjnych sformułowań (np. „zasady współżycia społecznego”);
 - wprowadzenia zabezpieczenia przed dyskryminacją przez przedsiębiorstwa poligraficzne i kolportażowe w sprawie druku i rozpowszechniania prasy;
 - uściślenia definicji dziennikarza;
 - wyłączenia spod pojęcia prasy biuletynów wewnątrzorganizacyjnych;
 - zmian w rozporządzeniu wykonawczym w sprawie rozgłośni i radiowęzłów zakładowych.
466. Strony zadeklarowały potrzeby udziału środowisk opozycyjno-solidarnośćowych w radach i instytucjach programujących, kontrolujących i doradczych związanych z działalnością prasy,

radia, telewizji, przy równoczesnym zwiększeniu roli tych rad i instytucji. Dotyczy to m. in. Rady Prasowej przy premierze, Rady Programowej Komitetu ds. RTV.

III.

467. Strony uczestniczące w Podzespołe zgodnie uważają za celowe zarekomendowanie następujących zmian w obecnym brzmieniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk z 31 lipca 1981 r.:
468. Powrót do brzmienia zawartego w ustawie z 31 lipca 1981 r. w art. 2 (dotyczącym zakazów) w odniesieniu do punktów 1 i 5 (rezygnacja z klauzuli „zagrożenia bezpieczeństwa państwa” i „zagrożaniu obronności”) ze względu na ochronę tych dóbr w innych przepisach prawa.
469. W odniesieniu do art. 2 pkt 6 (nawoływanie, pochwalanie, rozpowszechnianie treści przestępstwa) strony uznają, że punkt ten winien brzmieć: [nie można] „Nawoływać do popełnienia przestępstwa lub je pochwalać”.
470. Powrót do brzmienia zawartego w tejże ustawie w art. 4 (dotyczącym wyłączeń z kontroli wstępnej) w punktach 13 (wznowienia publikacji) i 20 (publikacje bibliograficzne).
471. W odniesieniu do art. 4 (zwolnienia z kontroli wstępnej), to:
 - a) w odniesieniu do pkt. 8 (utrzymanie kontroli wstępnej określonych publikacji) strony uznają, że publikacje naukowe i dydaktyczne szkół wyższych, placówek Polskiej Akademii Nauk, samodzielnych placówek naukowo-dydaktycznych, instytutów naukowo-badawczych i placówek typu naukowo-badawczego utworzonych zgodnie z obowiązującymi przepisami, zakładów kształcenia duchownych i zarejestrowanych stowarzyszeń naukowych, a także druki tych instytucji służące zbieraniu danych dla celów badawczych nie podlegają kontroli wstępnej;
 - b) w odniesieniu do pkt. 11 *strona rządowo-koalicyjna* uznaje za celowe pozostawienie brzmienia obecnie obowiązującego (to znaczy bez zwolnień biuletynów); natomiast *strona opozycyjno-solidarnościowa* obstaje przy powrocie do brzmienia pkt. 11, z ustawy z 31 lipca 1981 r. (to znaczy jest za zwolnieniami biuletynów organizacji politycznych, związków zawodowych i innych organizacji społecznych);
472. W odniesieniu do art. 16 (rozpowszechnianie, debity) strony popierają zgodnie wniosek w sprawie zniesienia ograniczeń dla obywateli w zakresie przewozu, sprowadzania, otrzymywania i nabywania po jednym egzemplarzu wydawnictw, druków i programów audiowizualnych z zagranicy; strony zgodnie popierają też wniosek w sprawie uchylenia obowiązującego ustępu 2 art. 16 traktującego o debicie.
473. Rozważono możliwość uchylenia — po konsultacji z zainteresowanymi resortami — obowiązującego ustępu 3a (podmioty określające wykaz bibliotek oraz zasady przechowywania i udostępniania publikacji zagranicznych objętych zakazem rozpowszechniania). *Strona opozycyjno-solidarnościowa* proponowała uchylenie ustępu 1 art. 13, „Prawa ce1nego”; natomiast *strona rządowo-koalicyjna* uważała za celowe dokonanie zmian tego przepisu zgodnych z ustaleniami dotyczącymi art. 16 Ustawy o kontroli prasy publikacji i widowisk.
474. W odniesieniu do art. 17, strony zgodnie zarekomendowały pozostawienie ustępu 1 (kara za uchylanie się od kontroli lub nie stosowanie się do decyzji organów kontroli) w brzmieniu dotychczas obowiązującym.

475. W odniesieniu do ustępu 2 *strona opozycyjno-solidarnościowa* wniosła o jego uchylene (przepadek publikacji stanowiących przedmiot wykroczenia); *strona rządowo-koalicyjna* zaproponowała uzupełnienie art. 17 przez wprowadzenie odwołania do sądu.
476. Strony — w celu poszerzenia wolności słowa i swobód demokratycznych, a także stworzenia warunków ułatwiających funkcjonowanie niezależnych wydawnictw i pism — uznały potrzebę dalszego ograniczania katalogu zakazów z art. 2 ustawy z 31 lipca 1981 r. o kontroli publikacji i widowisk; ponadto strony uznały za niezbędne dalsze rozszerzanie przewidzianych w art. 4 ustawy wyłączeń periodyków i wydawnictw spod kontroli wstępnej w tym także publikacji rozpowszechnianych przez stowarzyszenia do wewnętrznego użytku ich członków.
477. Strony widzą celowość zarekomendowania Głównemu Urzędowi Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk zwolnienia z kontroli wstępnej — oprócz zwolnionych już tytułów — również innych legalnie ukazujących się periodyków, wychodzących co miesiąc lub rzadziej, o charakterze teoretycznym, eseistycznym i naukowym.
478. Strony uznają, że:
- zgodnie zaproponowane zmiany stanowią istotny krok w kierunku rozszerzenia wolności słowa;
 - prace nad uzgodnionymi zmianami powinny być podjęte przez Sejm PRL jeszcze w bieżącej kadencji;
 - celowe jest prowadzenie prac nad dalszymi zmianami obowiązującej ustawy o kontroli publikacji i widowisk oraz odchodzenie od obecnego modelu cenzury w stronę rozwiązań odpowiadających demokratycznemu społeczeństwu obywatelskiemu.

IV.

479. Tworzenie warunków dla normalnego działania pism i wydawnictw, ukazujących się w drugim obiegu będzie sprzyjać uczciwemu, opartemu na dobrej woli dialogowi wszystkich zainteresowanych stron. Na tej drodze osiągnąć można wzajemne zrozumienie i porozumienie na rzecz demokratyzacji, co łączyć powinno wszystkich Polaków.
480. W związku z tym strony uzgodniły:
- potrzebę pilnej nowelizacji (w tej lub nowej kadencji Sejmu) ustawy „Prawo Prasowe” i Ustawy o kontroli prasy, publikacji i widowisk, w kierunku ograniczenia katalogu zakazów przewidzianych w art. 2 tej ustawy i zwiększenia zakresu wyłączeń spod kontroli wstępnej (o czym mowa rozdz. III w pkt. 1 i 2 tego uzgodnienia);
 - nowelizację przepisów karnych.
481. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* uważa, że do chwili osiągnięcia warunków umożliwiających normalne funkcjonowanie publikacji drugiego obiegu konieczne jest zaprzestanie wobec niego represji. Represje karne i karno-administracyjne powinny być zastąpione walką polityczną. Jednocześnie *strona opozycyjno-solidarnościowa* uważa, że w publikacjach tych nie powinno się nawoływać do używania w Polsce przemocy w jakichkolwiek celach, w tym politycznych, nie powinno się też wzywać do stosowania siły w dążeniu do zmiany instytucji państwa.
482. *Strona koalicyjno-rządowa* uważa, że ważnym elementem sprzyjającym przewycięzeniu wieloobiegowości ruchu wydawniczego i piśmiennictwa, będących

nienormalnym zjawiskiem w życiu społecznym, a także likwidacji podziału kultury polskiej na różne obiegi, jest kontynuowanie liberalnej polityki państwa wobec publikacji drugiego obiegu. Strona koalicyjno-rządowa oczekuje, że z chwilą wejścia w życie znowelizowanych przepisów „Prawa Prasowego” i Ustawy o kontroli prasy, publikacji i widowisk, wydawnictwa drugiego obiegu podejmą działalność zgodną z obowiązującym porządkiem prawnym.

V.

483. Strony krytycznie oceniły obecny stan produkcji papieru i przemysłu poligraficznego. Jednocześnie uznano, że dotychczasowe bilanse, zasady rozdziału i gospodarki papierem, a także sposoby zarządzania poligrafia budzą poważne zastrzeżenia i wymagają zmian. Uznano za wskazane powołanie reprezentatywnej Rady (Izby) Papieru i Druku, która inwentaryzowałaby stan posiadania oraz opracowywała zasady i formy dalszych przedsięwzięć zmierzających do rozwoju przemysłu poligraficznego i radykalnego zwiększenia produkcji papieru.
484. Strony opowiadają się za pełnym urynkowaniem obrotu papierem, który zapewni wolny dostęp wszystkich podmiotów do zasobów papieru. Jednocześnie strony opowiadają się za rozpoczęciem wprowadzania wolnego obrotu papierem od 1 stycznia 1990 r. Zgodzono się, że w roku 1989 utrzymany zostanie system reglamentacji, zaś potrzeby papierowe nowych podmiotów życia publicznego zostaną zaspokojone z rezerwy bilansowej państwa z importu. Aby w przyszłości uniknąć negatywnych następstw komercjalizacji (zwłaszcza przy głębokim niedoborze papieru) należy chronić sfery i systemy wartości szczególnie ważne dla kultury narodowej i edukacji oraz niezbędne dla funkcjonowania państwa.
485. Strony uważają, że w okresie przechodzenia do wolnego obrotu papierem, powinna zostać zagwarantowana minimalna pula papieru dla potrzeb prasowo-wydawniczych układu parlamentarnego, Kościoła katolickiego i innych wyznań oraz związków zawodowych. Papier ten byłby nabywany na zasadzie pierwokupu po cenach rynkowych ze zwiększonej w tym celu rezerwy bilansowej.
486. Strony opowiedziały się za swobodnym importem (przez legalnie działające podmioty gospodarcze) papieru oraz maszyn i urządzeń poligraficznych. Niezbędne jest w tym celu natychmiastowe zwolnienie z ceł przywozowych i obciążeń podatkowych rozpisywanie akcji i obligacji, zaoferowanie korzystnych kredytów, popieranie spółek z kapitałem zagranicznym, fundacji oraz dobrowolnych zrzeszeń producentów papieru.
487. Strony uważają, że należy dążyć do zdecydowanego obniżenia podatków obowiązujących wydawnictwa, drukarnie, zwłaszcza zaś nowo zakładane firmy wydawnicze i poligraficzne, z racji ich społecznego znaczenia i funkcji spełnianych w kulturze narodowej.
488. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* stwierdza, że przewidywany wolny rynek papieru, jak również postulowany pluralistyczny, zdemokratyzowany nowy ład informacyjny jest nie do pogodzenia z obecną monopolistyczną strukturą koncernu RSW Prasa-Książka-Ruch.

VI.

489. Strony zgadzają się na wprowadzenie na antenę radia i telewizji programów autorskich o różnicowanej formie i wymiarze co najmniej 30 minut w TV i 60 minut w PR, raz w tygodniu w dobrym czasie antenowym, proponowanych przez osoby wspólnego zaufania strony

solidarnościowo-opozycyjnej. Podobne rozwiązania mogą dotyczyć innych organizacji politycznych związkowych, społecznych i wyznaniowych.

490. Strony uznają za potrzebne skrócenie w PRiTV czasu przewidzianego na ogłaszanie sprostowań i odpowiedzi zgodnie z prawem prasowym i publikowanie ich w terminie do 3 dni od daty ich złożenia, a jeśli dotyczy to kwestii szczególnie społecznie ważnych — publikowanie ich w ciągu jednego dnia. Odpowiedź lub sprostowanie powinny być nadane w tych samych warunkach emisyjnych (program radiowy czy telewizyjny, pora emisji, czas trwania, warunki realizacyjne), w jakich opublikowana została wiadomość nieprawdziwa, nieścisła lub stwierdzenie zagrażające dobrom osobistym. Jeśli wiadomość, wymagająca odpowiedzi lub sprostowania opublikowana została w programie o charakterze cyklicznym, replika zamieszczona być powinna w tym samym programie, w wypadku zaś programów o charakterze niecyklicznym — w porze wysokiej oglądalności lub w programie informacyjnym. Odpowiedź lub sprostowanie może mieć formę pisemną, wypowiedzi ustnej lub materiału wizualnego, analogicznie do programu, w którym zawarta została wymagająca repliki informacja.
491. Rekomenduje się również Komitetowi ds. RiTV zagwarantowanie prawa do polemiki, jeśli poglądy lub stanowisko którejkolwiek ze stron przedstawione zostaną w programie radia lub TV w sposób niezgodny z prawdą lub wypaczający istotnie intencje danej strony. Polemika powinna odbywać się w uzgodnionych przez zainteresowanych warunkach, być możliwie krótka i merytoryczna. Prawo do polemiki nie powinno być nadużywane.
492. Strony uważają, że program TV i radiowy powinien wszechstronnie przedstawiać postawy i poglądy występujące w Polsce, szczególnie w ważnych, kontrowersyjnych sprawach publicznych.
493. Strony są zgodne, że należy po zawarciu porozumień Okrągłego Stołu przystąpić do opracowania nowych zasad dotyczących Rady Programowej PRiTV, trybu ustalania jej składu, koncepcji rozszerzenia i sprecyzowania jej uprawnień oraz określenia obowiązków odpowiednich organów Komitetu wobec Rady. Projekt ten powinien być przedstawiony Radzie Ministrów z wnioskiem o szybkie rozpatrzenie. Strony zadeklarowały potrzebę udziału środowisk opozycyjno-solidarnościowych oraz innych stron porozumienia w Instytucjach programujących, kontrolujących i doradczych PRiTV oraz komisjach kolaudacyjnych.
494. Strony są zdania, że polityka personalna Komitetu ds. RiTV da się zmieniać w ślad za zmianami demokratycznymi w kraju stawać się coraz bardziej otwarta.
495. Strony zgodnie opowiedziały się za rychłym opracowaniem przez Sejm nowej kadencji całościowych regulacji prawnych w formie ustaw, określających status Komitetu ds. RiTV i „ład w eterze”, a zawartych obecnie w Ustawie o Komitecie ds. RiTV oraz ustawie o łączności. Umożliwi to rozwój stacji radiowych i TV finansowanych z różnych źródeł (m. in. przez społeczności lokalne), lub stacji komercyjnych działających w skali poniżej ogólnokrajowej, rozwój TV satelitarnej, kablowej, telegazety itp.
496. Strony rekomendują uregulowanie zasad prawnych dotyczących dostępu do źródeł informacji komputerowych, banku informacji i łączności komputerowej.
497. *Strona solidarnościowo-opozycyjna*, nie negując integralności instytucjonalnej PRiTV, stoi na stanowisku ewolucyjnego przechodzenia od modelu monopolistycznego do społecznego

modelu pluralistycznego radia i telewizji, w myśl którego w pierwszym etapie przemian prezes Komitetu ds. RiTV powołuje swego pełnomocnika do spraw programów opozycyjnych. Pełnomocnik ten (wybrany spośród kilku kandydatów zaproponowanych przez Lecha Wałęsę organizowałby redakcję radiową i telewizyjną), które byłyby integralnymi częściami organizmu PRiTV. Następne etapy przemian prowadziłyby do przekazania różnym siłom społecznym reprezentowanym w Sejmie jednego programu TV i jednego programu PR. W tym ujęciu radio i telewizja, jako instytucja państwowa o wielkim znaczeniu publicznym, powinna być podporządkowana Sejmowi.

498. Zdaniem strony solidarnościowo-opozycyjnej dopuszczenie tylko tzw. programów autorskich nie zmienia monopolistycznego charakteru radia i telewizji. Strona solidarnościowo-opozycyjna uważa, że uzgodniony czas tzw. programów autorskich, zwłaszcza w radiu, jest zbyt krótki. Niezbędne jest powołanie codziennej niezależnej audycji informacyjnej, firmowanej przez opozycyjne siły społeczne, które powinny mieć również dostęp do programów regionalnych TViPR.
499. Strona solidarnościowo-opozycyjna popiera ideę utworzenia programu III TV i V (krajowego) PR, uważa jednak, że programy te powinny być oddane do dyspozycji opozycyjnych sił społecznych, związków zawodowych, Kościoła katolickiego i innych znań oraz mniejszości narodowych.
500. Strona solidarnościowo-opozycyjna wyraża nadzieję, że proces ewolucji politycznej doprowadzi w niedalekiej przyszłości do pluralistycznego modelu zarządzania radiem i telewizją.
501. Strona solidarnościowo-opozycyjna uważa, że sprawa transmisji telewizyjnych Mszy św. i nabożeństw winna pozostawać w gestii Episkopatu Polski, innych Kościołów i związków wyznaniowych.
502. Strona koalicyjno-rządowa stoi zdecydowanie na stanowisku integralności prawno-organizacyjnej Komitetu ds. RiTV jako instytucji państwowej pozostającej pod administracją rządu. Strona koalicyjno-rządowa uważa jednocześnie, że na radiu i telewizji spoczywa obowiązek służby społecznej, polegającej na tworzeniu reprezentującego jak najwyższy poziom programu przy stałej trosce o zaspokojenie potrzeb całego pluralistycznego społeczeństwa.
503. *Strona koalicyjno-rządowa* uważa, że zarówno w programie radiowym jak i telewizyjnym więcej miejsca należy poświęcić tematyce związkowej i religijnej, a także problemom mniejszości narodowych, ich niepowtarzalnej kulturze, obyczajom i przejawom życia organizacyjnego.
504. Strona koalicyjno-rządowa uważa również, że Komitet ds. RiTV w porozumieniu z Sejmem powinien przystąpić do organizowania transmisji z posiedzeń parlamentu, zaś w porozumieniu z Polską Radą Ekumeniczną oraz Konferencją Episkopatu — transmisji telewizyjnych nabożeństw.
505. Strona koalicyjno-rządowa uważa, że mogą być przyjmowane do emisji w Komitecie ds. RiTV, na zasadzie umowy kupna-sprzedaży, programy audiowizualne tworzone poza Komitetem przez niezależnych producentów.
506. Strona koalicyjno-rządowa stwierdza, że istnieją realne warunki uruchomienia programu III TVP oraz programu V (krajowego) PR, stanowiących integralną część Komitetu do Spraw Radia i

Telewizji, które głównie służyłyby przedstawianiu problemów i stanowisk związków, stowarzyszeń, organizacji, kościołów i innych podmiotów pluralistycznego życia społeczno-politycznego kraju.

VII.

- 507. Strony uważają za konieczne i oczywiste naprawienie krzywd indywidualnych, będących skutkiem weryfikacji w 1982 r. dziennikarzy, wydawców i innych pracowników środków przekazu, a w szczególności umożliwienie powrotu do pracy w swoim zawodzie tym, którzy tego zechcą.
- 508. Ponieważ sprawa ta jest częścią szerszego zagadnienia, Podzespół ds. Środków Masowego Przekazu przesyła ją do rozpatrzenia Zespołowi ds. Reform Politycznych Okrągłego Stołu.
- 509. Strony uważają za konieczne wyraźne, jednoznaczne i publiczne stwierdzenie przez miarodajne czynniki oficjalne, iż wszelkie prześladowania pracowników środków przekazu za poglądy polityczne nigdy i w żadnych okolicznościach w przyszłości nie będą miały miejsca.
- 510. Strona solidarnościowo-opozycyjna pozostaje przy swoim zdaniu, że weryfikacja dziennikarzy i innych pracowników środków masowego przekazu była formą karania za poglądy polityczne i jako taka była niemoralna i powinna zostać potępiona.
- 511. Strona koalicyjno-rządowa uważa, że w czasie weryfikacji dziennikarzy mogły być podjęte decyzje nieuzasadnione, nietrafne lub błędne. Gotowa jest dać zadośćuczynienie w tych indywidualnych przypadkach. Oświadcza równocześnie, że to czy ktoś był czy nie był zweryfikowany nie waży na dzisiejszych decyzjach personalnych.

VIII.

- 512. Strony przeciwstawiają się stanowczo wszelkim próbom ograniczania dostępu dziennikarzy do źródeł informacji oraz dostępu do zdarzeń publicznych mających znaczenie dla wykonywanego przez nich zawodu. Profil, orientacja polityczna i światopoglądowa pisma lub innego publikatora nie mogą być powodem do żadnych ograniczeń w tej mierze.
- 513. Strony zgodnie uważają, że korzystanie z prawa do repliki sprostowań powinno być wzajemne. Domagają się od partnerów prostowania informacji podawanych przez nich do krajowych i zagranicznych środków przekazu, w tym wszystkich rozgłośni polskojęzycznych, jeżeli są to informacje nieprawdziwe, a firmowane przez organizacje, związki lub ich działaczy. Jeżeli krajowe lub zagraniczne środki przekazu nie będą sprostowań zamieszczać, należy umieszczać te sprostowania w analogicznych krajowych lub zagranicznych środkach przekazu.
- 514. Strony wyrażają przekonanie, że w nowym, mającym powstać wielopodmiotowym systemie komunikacji społecznej tym bardziej stanowczo przestrzegane być muszą zasady wzajemnego poszanowania, dążenie do wysokiego poziomu kultury politycznej wolnej od wrogości, nienawiści, uprzedzeń narodowościowych, religijnych czy grupowych, przy równoczesnym zachowaniu własnej tożsamości politycznej, światopoglądowej i społecznej przez poszczególne siły pluralistycznego społeczeństwa.
- 515. W pracach podzespołu do spraw środków masowego przekazu uczestniczyli jako członkowie:
- 516. Jacek Ambroziak, Julian Bartosz, Andrzej Bilik, Grzegorz Boguta, Jan Brodzki, Andrzej Dobrzyński, Jan Dworak, Kazimierz Dziewanowski, Dariusz Fikus, Artur Howzan, Maciej Iłowiecki, Bogdan Jachacz, Janina Jankowska, Mieczysław Kaczanowski, Jan Kofman, Zygmunt Kałużyński, Józef Kliś, Józef Kowalczyk, Krzysztof Kozłowski, Marcin Król, Mieczysław Leśniak, Włodzimierz Łoziński, Helena Łuczywo, Ryszard Łukasiewicz, Jerzy Łotys, Tadeusz

- Mazowiecki, Jacek Moskwa, Adam Michnik, Janusz Onyszkiewicz, Marek Opaśnik, Roman Pillardy, Krzysztof Protakiewicz, Władysław Serafin, Sławomir Tabkowski, Krzysztof T. Toeplitz, Jerzy Urban, Jacek Woźniakowski, Józef Wójcik, Zbigniew Zemler.
517. Jako doradcy: Waldemar Chołodowski, Kazimierz Długosz, Tomasz Goban-Klas, Waldemar Gieryszewski, Andrzej Grembowicz, Stanisław Jędrzejewski, Łucja Korożs, Jacek Kurczewski, Stanisław Mieńkowski, Maria Minkiewicz, Stanisław Renowicki, Jan Rogala, Kazimierz Siminowicz, Marek Siwiec, Jacek Snopkiewicz, Jan Socha, Maciej Szumowski, Jarosław Szymkiewicz.
518. Jako asystenci: Stanisława Domagalska, Norbert Potocki.

*Za zgodność sprawozdania podpisują:
(—) Bogdan Jachacz
(—) Krzysztof Kozłowski
Warszawa, 22.03.1989 r.*

WSPÓLNE OŚWIADCZENIE ZSL I SD DO PROTOKÓŁU W SPRAWIE RADIA I TV

519. ZSL i SD opowiadają się za rozszerzeniem dostępu do radia i TV. Radio i TV winny być traktowane nie tylko jako atrybut władzy ale również jako dobro kultury, do którego wszystkie podmioty życia społeczno-politycznego winny mieć zapewniony równoprawny dostęp.
520. Ustanowienie nowego ładu informacyjnego wymaga ustawowego uregulowania całości spraw związanych z funkcjonowaniem środków społecznej komunikacji. ZSL i SD proponują aby w ustawie sejmowej o systemie informacji w państwie znalazł się zapis o stworzeniu rady Radiokomitetu^[2]. Powyższą Radę należy wyposażać w kompetencje natury kadrowej i programowej wobec Radiokomitetu.
521. ZSL i SD uważają za celowe powołanie komisji sejmowej nadzorującej funkcjonowanie środków społecznej komunikacji.
522. Uważamy, że w kierowaniu Radiem i TV powinien znaleźć szersze odzwierciedlenie, deklarowany w oświadczeniach najwyższych instancji politycznych kraju, koalicyjny system sprawowania władzy, co powinno wiązać się z zapewnieniem stosownych proporcji czasowych na antenie Radia i TV dla poszczególnych podmiotów koalicji.

Grupa Robocza do Spraw Samorządu Terytorialnego. PROTOKÓŁ KOŃCOWY

523. Grupa robocza uznała, że ustanowienie samorządu terytorialnego i zagwarantowanie w Konstytucji prawa społeczności lokalnych do samorządu jest koniecznością. Warunkiem realizacji tego prawa jest upodmiotowienie społeczności lokalnej — traktowanie samorządu terytorialnego jako podmiotu władzy publicznej oraz podmiotu obrotu cywilnoprawnego.
524. Wyrażać się to powinno w:
- 1) samodzielności funkcjonalnej jednostek samorządu terytorialnego gwarantowanej posiadaniem własnych organów ustrojowych, oraz ograniczeniu nadzoru nad samorządem do zapewnienia legalności jego działań;
 - 2) samodzielności majątkowej i finansowej;
 - 3) demokratycznym sposobie wyłaniania organów uchwałodawczych.
525. Samorząd terytorialny jest formą realizacji władzy publicznej przez instytucje terenowe w zakresie spraw publicznych o znaczeniu lokalnym. W takim znaczeniu mieści się on w ogólnopaństwowym porządku ustrojowo-prawnym. Niezależnie od powyższego wspólnego

poglądu, istnieje zasadnicza rozbieżność co do charakteru organów samorządu terytorialnego i układu ich podporządkowania w systemie państwowym.

526. *Strona koalicyjno-rządowa* uważa, że rady narodowe jako organy uchwałodawcze samorządu terytorialnego wykonują również przewidziane prawem funkcje władzy państwowej.

527. Organy wykonawcze i zarządzające samorządu terytorialnego pozostają również terenowymi organami administracji państwowej, przynajmniej w okresie przejściowym.

528. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* uważa, że zachowanie funkcji organów władzy państwowej pozostaje w sprzeczności z ideą samorządu terytorialnego. Samorząd terytorialny jako odrębny podmiot władzy publicznej powinien samodzielnie wykonywać zarówno przewidziane prawem funkcje władcze jak i prowadzić działalność gospodarczą. Natomiast zadania administracji rządowej mogą i winny być zlecane organom wykonawczym samorządu terytorialnego i wykonywane pod nadzorem czynnik rządowego.

529. I. ZGODNOŚĆ POGLĄDÓW UZYSKANO W NASTĘPUJĄCYCH SPRAWACH:

1) *definicji samorządu terytorialnego* jako związku ogół mieszkańców gminy miejskiej i wiejskiej z osobowości prawną gminy, a nie rady;

2) *wprowadzenia własności komunalnej*;

3) *zapewnienia samodzielności finansowej* samorządu terytorialnego i rad narodowych, w szczególności przez *ustanowienie źródeł dochodów stałych* (własnych oraz dotacji ogólnych przyznawanych według zobiektywizowanych kryteriów). Budżety lokalne będą odrębne od budżetu państwa i powinny obejmować wszystkie rodzaje wpływów, a całość wpływów służyć winna finansowaniu całości zadań;

4) *samodzielności gospodarczej* a m. in.: prawa do powoływania banków komunalnych (dla wspierania gospodarki jednostek samorządu terytorialnego), przedsiębiorstw i zakładów oraz prowadzenia działalności gospodarczej pod warunkiem, że nie będzie ona stanowiła zagrożenia dla realizacji zadań publicznych samorządu;

5) *uznania, iż istotną formą realizacji zadań ponadlokalnych powinny być związki międzykomunalne* o charakterze celowym, których zasięg terytorialny oraz organizacja wynikać powinny z konkretnych potrzeb;

6) *potrzeby zapewnienia demokratycznej ordynacji wyborczej* do rad i ich pluralistycznego składu;

7) konieczności wyeliminowania z kryteriów nadzoru ocen celowości działania (zgodność z polityką państwa) *i ich ograniczenia wyłącznie do zasady legalności* (zgodności z prawem);

8) stworzenia możliwości *zaskarżania przez samorząd terytorialny* decyzji władz państwowych do NSA i sądów powszechnych;

9) potrzeby dostosowania *przepisów prawa administracyjnego* i innych ustaw do rozwiązań systemowych.

530. Strony solidarnościowo-opozycyjna i koalicyjno-rządowe zgodziły się z poglądem reprezentanta OPZZ, że w swej działalności samorządy terytorialne powinny rozwijać demokrację bezpośrednią ludności miast i wsi.

531. II. ROZBIEŻNOŚCI DOTYCZĄ:

532. charakterystyki lokalnych organów przedstawicielskich.

533. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* proponuje, aby organy te były wyłącznie organami samorządu terytorialnego, wykonującymi zarówno przewidziane prawem funkcje władzy publicznej jak i prowadzącymi działalność gospodarczą;
534. *Strona koalicyjno-rządowa* proponuje określenie ich jako organów uchwałodawczych samorządu terytorialnego wypełniających przy tym, na podstawie Konstytucji i ustaw, funkcje organów władzy państwowej;
535. administracji szczebla podstawowego.
536. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* postuluje przekształcenie t. o. a. p. stopnia podstawowego w organy wykonawcze samorządu terytorialnego (czyli w administrację komunalną a nie państwową); ich pracownicy mieliby odrębny status pracowników komunalnych. Funkcjonariusze i pracownicy komunalni powoływani byłiby na stanowiska wyłącznie decyzją organów samorządowych z wyłączeniem zasad nomenklatury politycznej w jej dotychczasowym charakterze. Administracja komunalna pełniłaby także funkcje zlecone administracji państwowej;
537. *Strona koalicyjno-rządowa* stoi na stanowisku, że organy wykonawcze samorządu terytorialnego, co najmniej w okresie przejściowym, pozostaną terenowymi organami administracji państwowej.
538. Dla wzmocnienia funkcji wykonawczych w stosunku do zadań samorządu terytorialnego proponuje się rozważenie powoływania przez rady narodowe działających pod ich zwierzchnictwem, zarządów miejskich i gminnych. Zarządy te działałyby w integracji funkcjonalnej z urzędami terenowymi. Na tym tle dopuszcza się możliwość zróżnicowanego statusu pracowników tych urzędów;
539. ponadlokalnej organizacji samorządu terytorialnego.
540. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stwierdza, że w obecnej sytuacji nie ma warunków do ustanowienia samorządu terytorialnego na szczeblu województw, analogicznego do samorządu miast i gmin. Tym samym brak obecnie przesłanek, by województwa posiadały własne mienie i osobowość prawną. Zasadniczą formą realizacji zadań ponadlokalnych powinny być związki międzykomunalne o charakterze celowym, zasięgu przestrzennym oraz organizacji wynikających z konkretnych potrzeb.
541. Należy doprowadzić do ujednolicenia różnych podziałów na rejony administracyjne. Urzędy wojewódzkie i organy rejonowe („powiatowe”) powinny być najniższym szczeblem administracji rządowej.
542. Zwiększeniu uczestnictwa społeczeństw lokalnych w nadzorze nad administracją wojewódzką sprzyjałoby odejście od wyborów bezpośrednich na rzecz formowania składu WRN przez delegowanych reprezentantów jednostek szczebla podstawowego.
543. *Strona koalicyjno-rządowa* uważa, że rozwijanie funkcji samorządowych powinno dotyczyć szczebla wojewódzkiego i w związku z tym, proponuje utworzenie mienia komunalnego również na szczeblu wojewódzkim, gdzie istnieją materialne warunki samofinansowania i rozwijania inicjatyw gospodarczych.
544. Status wojewódzkich rad narodowych odpowiadałby koncepcji rad narodowych na szczeblu podstawowym z zachowaniem zasady bezpośredniego wyboru WRN. W związku z tym, nie

- przewiduje się zmian w dotychczasowym statusie wojewodów i ich aparatu administracyjnego. Nie wyklucza to możliwości przekazywania składników mienia komunalnego związkom międzykomunalnym.
545. Pomimo powyższych rozbieżności obie strony uznały, że sposób zarządu dużymi aglomeracjami miejskimi wymaga rozwiązań indywidualnych oraz że należy uspołecnić organy administracji państwowej przez poddanie ich silniejszemu nadzorowi ze strony wojewódzkich rad narodowych;
546. zagadnień finansowania.
547. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* uznała, że racjonalizacja dotowania samorządu lokalnego wymaga m.in.:
- a) określenia na okresy pięcioletnie (w NPSG) procentowego wskaźnika wyznaczającego gwarantowany (minimalny) poziom dotacji ogólnych dla samorządów lokalnych z budżetu państwa.
 - b) ustawowego określenia odpowiedzialności Ministra Finansów za pełny i terminowy rozdział środków — *bezpośrednio* między samorządy miast i gmin.
548. *Strona koalicyjno-rządowa* nie ustosunkowuje się do merytorycznej zasadności tych postulatów, uważając rozstrzyganie tych szczegółowych postulatów za przedwczesne (w sprawach szczegółowych — patrz załącznik nr 1);
549. Związku Miast i Gmin.
550. Zdaniem *strony solidarnościowo-opozycyjnej*:
551. wdrożenie instytucji samorządu terytorialnego wymaga stworzenia Związku Miast i Gmin Polskich w celu: organizowania współpracy, współdziałania i wzajemnej pomocy dla członków Związku oraz dla reprezentowania interesów komunalnych wobec właściwych organów państwowych.
552. Zdaniem *strony koalicyjno-rządowej* problem ten należy odłożyć i uzależnić jego rozwiązanie od przyszłej regulacji ustawowej samorządu terytorialnego.
553. III. MIENIE KOMUNALNE
554. Strona koalicyjno-rządowa przedstawiła projekt ustawy o mieniu komunalnym, dostosowany do obecnych rozwiązań prawnych, w odniesieniu do którego strona opozycyjno-solidarnościowa sformułowała stanowisko generalne przedstawione w załączniku nr 2.
555. V. USTALENIA REALIZACYJNE
556. proces wdrażania w życie nowych zasad samorządu terytorialnego wymaga szybkiej i kompleksowej regulacji prawnej. Jeszcze w roku bieżącym celowe jest ustanowienie nowego prawa o mieniu komunalnym i prawa regulującego gospodarkę finansową samorządu terytorialnego wraz z towarzyszącymi zmianami w innych aktach prawnych;
557. proces legislacyjny związany z wprowadzeniem samorządu terytorialnego oraz tworzeniem nowych instytucji wspierających należy zakończyć w bieżącej kadencji rad narodowych.
558. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* uważa, że wybory do organów uchwałodawczych samorządów terytorialnych powinny ulec istotnemu przyspieszeniu.
559. *Strona koalicyjno-rządowa* uznała, że postulowanie skrócenia kadencji rad nie jest w chwili obecnej zasadne

560. na okres między wyborami do Sejmu PRL, a wyborami do samorządu terytorialnego (rad narodowych) należałoby zapewnić nowoutworzonym, legalnie działającym stowarzyszeniom, realne warunki współdziałania z poszczególnymi radami narodowymi. Współdziałanie to polegałoby na uczestnictwie w pracach rad, ich komisji i niektórych innych organów o składzie społecznym. Stworzyć należy możliwość udziału tych stowarzyszeń w kontrolach społecznych, zgłaszania wniosków pod adresem rad i ich organów oraz wyrażania opinii w sprawach objętych kompetencją rad narodowych;
561. reforma systemu samorządu terytorialnego winna być objęta społeczną kontrolą, sprawowana w oparciu o zasady ustalone przez Okrągły Stół:
562. niezbędne korekty granic podziału terytorialnego stopnia podstawowego powinny być dokonane przed wprowadzeniem w życie ustawy o mieniu komunalnym;
563. dla wdrożenia instytucji samorządu terytorialnego konieczne jest ponadto:
- a) utworzenie jednostek badawczo-rozwojowych i podjęcie programów badawczych, zasilanych również z funduszy centralnych — w celu podejmowania i rozwiązywania problemów funkcjonowania samorządu terytorialnego,
 - b) kształcenie kadr dla samorządu terytorialnego oraz szkolenie terenowych działaczy samorządu terytorialnego i pracowników administracji w zakresie problematyki związanej z samorządem terytorialnym,
 - c) tworzenie warunków dla powstawania i rozwoju stowarzyszeń promujących wiedzę i zainteresowanie samorządem terytorialnym.
564. *zał.*

Za strony:
(Strona Solidarnościowo-Opozycyjna)
(—) Jerzy Rogulski
(Strona Koalicyjno-Rządowa)
(—) Wojciech Sokolewicz
Warszawa, 04. 03. 1989

Załącznik nr 1. FINANSE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO MIAST I GMIN

565. Gospodarka finansowa samorządu terytorialnego musi być zorganizowana w sposób sprawiedliwy i racjonalny — co w powiązaniu z demokratycznym sposobem administrowania — wyzwoli działania racjonalne, w tym oszczędne gospodarowanie. Zasada sprawiedliwości oznacza, że wielkość dochodów samorządu pozostaje w określonej proporcji do dochodu wypracowanego przez daną społeczność lokalną.
566. Sejm powinien zapewnić samorządom terytorialnym źródła dochodów stałych, wystarczających do finansowania zadań wynikających z ustawy. Ustawa, nakładając na samorząd terytorialny nowe zadania, zapewni źródła dochodów wystarczających do pokrycia wydatków, jakich wymaga wykonanie tych zadań.
567. W zadaniach miast i gmin przeważa konieczność zaspokajania podstawowych potrzeb miejscowej ludności. Ponieważ nie można liczyć na finansową samowystarczalność samorządów terytorialnych opartą o dochody własne, konieczne są dotacje ogólne należne samorządowi z mocy prawa (co nie wyklucza stosowania ponadto dotacji celowych).

568. Racjonalizacja dotowania samorządu terytorialnego wymaga stworzenia prostego mechanizmu repartycji globalnej kwoty dotacji, przewidzianej w ustawie budżetowej, pomiędzy miasta i gminy. Obliczanie wysokości dotacji należnej poszczególnym jednostkom musi być oparte o zobiektywizowane kryteria.
569. Gospodarkę budżetową samorządu kontroluje organ fachowy, usytuowany na szczeblu ponadpodstawowym, złożony z osób powoływanych przez rząd i samorządy terytorialne.
570. *Uwaga:*
571. Rozbieżności w sprawach finansów samorządu terytorialnego zawarto w protokole końcowym (pkt II, 4.).

Załącznik: nr 2. STANOWISKO STRONY SOLIDARNOŚCIOWO-OPOZYCYJNEJ W SPRAWIE MIENIA KOMUNALNEGO

572. Dokonane już konstytucyjne wyodrębnienie mienia komunalnego z własności państwowej przełamuje dotychczas obowiązującą ustrojową zasadę jednolitego funduszu własności państwowej zobowiązuje to ustawodawcę do wyodrębnienia władzy lokalnej z hierarchicznego systemu władzy państwowej, a więc przełamania ustrojowej zasady jednolitego systemu tejże władzy. Z istot własności komunalnej wynika bowiem zarządzanie tym mieniem przez organy autentycznego samorządu terytorialnego, a nie przez organy władzy państwowej.
573. Dlatego też, ustawowa regulacja mienia komunalnego możliwa jest wyłącznie przy jednoczesnym pełnym i rzeczywistym usamodzielnieniu władz lokalnych.
574. W procesie przekazywania mienia komunalnego społecznościom lokalnym winna być uwzględniona wola tych społeczności tak, by prawo do mienia komunalnego nie oznaczało przerzucania na samorząd terytorialny odpowiedzialności za katastrofalny stan gospodarki lokalnej.
575. Przekazanie mienia nie może mechanicznie utrzymywać dotychczasowego podziału kompetencji w zakresie zarządzania mieniem państwowym przez władze lokalne. Podział ten jest niekorzystny dla gmin i miast, a nadto nie jest przejrzysty.
576. W sytuacji braku autentycznych organizmów regionalnych i sztucznego podziału na województwa, mienie komunalne powinno być przekazane miastom i gminom lub ich związkowi.
577. Należy mieć jednak świadomość, że nadanie mienia komunalnego miastom i gminom utrwali istniejący podział terytorialny i zdecydowanie utrudni jego późniejszą korektę.
578. Funkcje mienia komunalnego, a zwłaszcza tej jego części, która służy bezpośrednio użytkowi publicznemu, decydować muszą o treści uprawnień i obowiązków w zakresie korzystania oraz rozporządzania tym mieniem. Pełni praw właścicielskich samorządu terytorialnego do mienia komunalnego towarzyszyć muszą gwarancje prawne zachowania jego substancji.

PROTOKÓŁ KOŃCOWY GRUPY ROBOCZEJ OKRĄGŁEGO STOŁU ds. STOWARZYSZEŃ

579. Grupa robocza ds. stowarzyszeń rozpatrzyła przedstawiony przez stronę rządowo-koalicyjną projekt ustawy Prawo o stowarzyszeniach. W dyskusji wniesiono do tego projektu szereg poprawek i w wyniku kompromisu przyjęto projekt ustawy z czterema rozbieżnościami (o czym niżej). Projekt ten stanowi duży krok w kierunku poszerzenia wolności obywatelskiej w zakresie

zrzeszania się oraz w kierunku demokracji. Strona opozycyjno-solidarnościowa wyraziła nadzieję dalszego procesu w tym kierunku. W szczególności chodzi o zmniejszenie zakresu nadzoru nad stowarzyszeniami.

580. W czterech kwestiach strony nie uzyskały porozumienia. Dotyczą one: stosunku ustawy do partii politycznych, art. 44 dotyczącego ZHP, nadzoru nad dysponowaniem przez stowarzyszenia funduszami pochodzącymi z ofiarności publicznej oraz brzmienia artykułu 30 dotyczącego orzekania o zakazie działalności organizacji.

a) Projektowana ustawa nie rozstrzyga problemu partii politycznych. Strona opozycyjno-solidarnościowa wyraziła pogląd, że takie stwierdzenie powinno znaleźć się w samej ustawie, by nie mogła ona być wykorzystywana przeciwko partiom politycznym. Strona koalicyjno-rządowa stanęła na stanowisku, że ustawa o stowarzyszeniach nie jest właściwym miejscem do uregulowania tej sprawy.

b) Strona opozycyjno-solidarnościowa wniosła o skreślenie z projektu ustawy art. 44, który zapewnia zachowanie przez ZHP wyłącznych uprawnień do posługiwania się nazwą, mundurem, odznakami i symboliką harcerską. Swoje stanowisko uzasadniała tym, że istnieje już faktycznie pluralizm organizacji harcerskich nawiązujących do różnych elementów tradycji harcerskich, do różnych motywacji religijnych i światopoglądowych, co jest zjawiskiem pożądanym. Art. 44 oznacza faktyczne utrzymanie monopolu ZHP na całą działalność harcerską co zdaniem strony opozycyjno-solidarnościowej stoi w sprzeczności z celami wyrażonymi w preambule. Strona opozycyjno-solidarnościowa uważa, że jedności ruchu harcerskiego nie uzyska się poprzez narzucanie jedności organizacyjnej. Efektem tego może być tylko istnienie nielegalnego harcerstwa i zwiększenie napięć. Dlatego zdaniem tej strony symbolika, krzyż harcerski i słowo „harcerstwo” w nazwie są wspólną własnością całego ruchu harcerskiego.

c) 581 Strona koalicyjno-rządowa uznała, że skreślenie art. 44 prowadziłoby do niepożądanego ze względów wychowawczych rozbicia ruchu harcerskiego i to w sytuacji, w której istnieją możliwości porozumienia się w ramach ZHP różnych nurtów harcerskich prezentujących zróżnicowane postawy światopoglądowe. Jednocześnie chronione art. 44 nazwa, mundur, odznaki symbolika harcerska stanowią prawo ZHP jako działającego legalnie stowarzyszenia. W świetle wieloletniej tradycji stowarzyszenie to powinno więc zachować swą specyfikę wyrażającą się w symbolice, którą ma chronić art. 44 w sposób analogiczny jak to miało miejsce w okresie międzywojennym.

d) Nadzór nad dysponowaniem przez stowarzyszenia funduszami pochodzącymi z ofiarności publicznej (art. 24 ust. 1 pkt. 4 proj. ustawy) powinien — zdaniem strony opozycyjno-solidarnościowej — obejmować jedynie fundusze zgromadzone ze zbiorów publicznych.

581. Wymaga to wyraźnego stwierdzenia w ustawie.

582. Strona koalicyjno-rządowa oświadczyła, że zacytowany przepis obejmuje nadzorem nie tylko zbiórki publiczne, ale również darowizny pochodzące od różnych osób z kraju i zagranicy.

583. Strona opozycyjno-solidarnościowa uważa, że art. 36 powinien być preredagowany tak, aby dotyczył tylko organizacji mających cechy stowarzyszenia, a zgodnie z modelem całej ustawy decyzje o zakazie należały do Sądu, a nie do samej administracji. Strona koalicyjno-rządowa

- wyraziła pogląd, że przepis art. 30 odnosi się do organizacji, których byt nie jest zgodny z porządkiem prawnym. Nie jest więc możliwe określenie cech takich organizacji, również m. in. z przyczyn wyrażonych wcześniej w pkt. a. Organizacje takie, jako nie zarejestrowane nie mogą być poddane trybowi analogicznemu jak organizacje działające legalnie. Ponadto gwarancją
584. Strona solidarnościowo-opozycyjna wyraziła pogląd, że wnioski o rejestrację i informacje o zgłoszeniu stowarzyszeń powinny być wolne od opłat.
585. Strony prezentowały zgodny pogląd co do potrzeby zmiany dotychczasowych przepisów ustaw o zgromadzeniach i o kulturze fizycznej. Pierwsza z tych ustaw powinna ułatwić korzystanie z wolności zgromadzania się. Strona opozycyjno-solidarnościowa przedstawiła roboczy tekst projektu ustawy o zgromadzeniach, który strony uznały za możliwą do przyjęcia podstawę do rozpoczęcia prac. Wykorzystując dobre doświadczenia z prac nad projektem ustawy o stowarzyszeniach, byłoby celowe zastosowanie podobnego trybu przygotowywania projektu ustawy, poprzez powołanie przez strony uczestniczące w obradach okrągłego stołu np. wspólnego zespołu roboczego. Odnośnie drugiej z tych ustaw — w związku z trwającymi pracami nad jej nowelizacją — uznano za celową taką jej zmianę, która umożliwiłaby tworzenie nieprofesjonalnych stowarzyszeń kultury fizycznej na podstawie prawa o stowarzyszeniach.
586. W toku obrad strony wyraziły pogląd o potrzebie szybkiej legalizacji rozwiązanych stowarzyszeń, których członkowie o to wystąpią wraz z możliwością zachowania przez nie ciągłości w tradycji. Służyć temu będzie szybkie uchwalenie i wprowadzenie w życie projektu ustawy „Prawo o stowarzyszeniach”. Strona solidarnościowo-opozycyjna dodatkowo podkreśliła potrzebę szczególnie szybkiej, do końca marca br., legalizacji ogólnopolskiego Niezależnego Zrzeszenia Studentów na podstawie już przedstawionego statutu. Sprawy majątkowe stowarzyszeń rozwiązanych powinny być załatwione w drodze porozumienia i dobrej woli między zainteresowanymi stronami.
587. Strona solidarnościowo-opozycyjna zwróciła się z apelem do Ministra Kultury i Sztuki o niepodejmowanie żadnych decyzji w stosunku do majątku rozwiązanego ZPAP, do czasu legalizacji tego stowarzyszenia, które powinno wziąć udział we współdecydowaniu o dalszych losach majątku ZPAP.

*Współprzewodniczący
(Stanisława Grabska)
Współprzewodniczący
(Jan Brol)
Warszawa, 17 marca 1989 r.*

USTALENIA PODZESPOŁU ds. OŚWIATY, SZKOLNICTWA W WYŻSZEGO, NAUKI I POSTĘPU TECHNICZNEGO

588. Członkowie podzespołu przedyskutowali w dniach 24 lutego, 1, 3 i 10 marca 1989 r. problemy stanu oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki i postępu technicznego. Uczestnicy obrad wyrazili przekonanie o fundamentalnym znaczeniu problemów edukacji narodowej, nauki, postępu technicznego dla rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego kraju. Zgodnie uznano, iż aktualny stan oświaty i nauki w kraju jest wysoce niezadowolający i wymaga podjęcia poważnych i daleko idących kroków reformatorskich.

589. Wyłoniono 4 grupy redakcyjne, które po merytorycznym przedyskutowaniu postulatów wszystkich stron, w trosce o naprawę aktualnego stanu rzeczy, przedstawiły uzgodnienia i rozbieżności w omawianych przez nie kwestiach.
590. Podzespół oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki i postępu technicznego stwierdza, że w wielu sprawach udało się uzyskać porozumienie. Wiele spraw pozostało jednak nie rozwiązanych. Strony stoją na stanowisku, że uczyniony został pierwszy krok we właściwym kierunku, i że także po zakończeniu obrad okrągłego stołu winny być kontynuowane prace zmierzające do dalszego zbliżenia stanowisk i tym samym szerszego spełnienia oczekiwań społecznych.
591. Zespół redakcyjny przedstawia niżej uzyskane uzgodnienia oraz rozbieżności stanowisk w działach:

1. Oświata
2. Szkolnictwo wyższe
3. Nauka
4. Postęp techniczny

STANOWISKO PODZESPOŁU ds. OŚWIATY, NAUKI I POSTĘPU TECHNICZNEGO

1. Oświata

A. Ustalenia

592. Uczestnicy obrad podzespołu ds. oświaty, nauki i postępu technicznego Okrągłego Stołu przedstawiają następujące stanowisko w sprawach oświaty i wychowania:
- istnieje potrzeba gruntownej przebudowy systemu oświaty w Polsce,
 - zmiany w systemie oświaty powinny mieć charakter całościowy i globalny,
 - niezbędne jest dokonanie do końca 1991 r. zmiany ustawy o rozwoju oświaty i wychowania z dnia 15 lipca 1961 r.; nowa ustawa powinna regulować całokształt spraw związanych z systemem oświatowym, zgodnie z kierunkiem przemian w życiu społeczno-politycznym i gospodarczym, zwłaszcza z demokratyzacji i pluralizmem.
593. Szczególnej troski całego społeczeństwa, władz oświatowych i władz lokalnych wymaga likwidacja dysproporcji między szkolnictwem w mieście i na wsi zwłaszcza w zakresie upowszechniania wychowania przedszkolnego, racjonalnej korekty sieci szkolnej, rozwoju inwestycji i lepszego wyposażenia placówek oświatowych, poprawy warunków dowożenia, budowy mieszkań dla nauczycieli, wypoczynku dzieci i młodzieży.
594. Uczestnicy obrad podzespołu apelują do sił politycznych, społecznych, całego społeczeństwa o pomoc w rozwiązaniu trudnych problemów oświaty i wychowania. Ma to szczególne znaczenie w zmieniających się warunkach życia społeczno-gospodarczego.
595. Obecnie obowiązujące uregulowania prawne w zakresie oświaty i wychowania będą interpretowane i stosowane w duch niniejszych ustaleń.
596. Ustalenia te zostaną wykorzystane w aktualnie prowadzonych i przyszłych pracach legislacyjnych Ministerstwa Edukacji Narodowej, a dotyczących aktów prawnych o zmianę których postuluje OPZZ-ZNP (wg załącznika).
597. Ilekroć w niniejszym dokumencie mówi się o szkole oznacza to także inne placówki oświatowo-wychowawcze.

I. Sprawy finansowe i materialne

598. Niezbędne jest zwiększenie nakładów z budżetu Państwa na oświatę do co najmniej 7% dochodu narodowego do podziału. Środki te przede wszystkim powinny być przeznaczone na właściwe materialne usytuowanie nauczycieli.
599. Decyzje w sprawie czy w placówce zastosować zróżnicowane wynagrodzenia nauczycieli (system widełkowy) czy też wynagrodzenia nie zróżnicowane (średnie) podejmowane być powinny przez dyrektora zgodnie z wnioskami rady pedagogicznej.
600. Należy przyjąć zasadę, że finansowanie przedsięwzięć oświatowych przez osoby fizyczne i prawne pociąga za sobą ulgi podatkowe. Darowizny na rzecz edukacji narodowej i nauki, w tym także na rzecz fundacji w całości powinny być odliczane od podstawy opodatkowania. W związku z tym powinny być przeprowadzone zmiany w obowiązującym aktualnie prawie podatkowym.
601. Należy stwarzać korzystne warunki dla tworzenia wszelkiego typu fundacji wspomagających oświatę.
602. Należy jak najszybciej zawrzeć układ zbiorowy pracy pracowników oświaty nie będących nauczycielami, który zapewni im wynagrodzenie równorzędne z porównywalnymi grupami pracowników w sferze produkcji materialnej.
603. Konieczne jest znaczne zwiększenie udziału zakładów pracy w finansowaniu szkolnictwa zawodowego (co nie powinno osłabiać koordynacyjnej roli resortu edukacji narodowej w stosunku do wszystkich szkół zawodowych i troski o poziom wykształcenia ogólnego w tym typie szkolnictwa).

II. Profil wychowawczy szkoły

604. Profil wychowawczy szkoły powinien być oparty na zasadach Konstytucji i Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, co dopuszcza ekspresję wszystkich niesprzecznych z nimi wartości.
605. Instytucjonalny wpływ partii politycznych na proces nauczania i wychowania realizowany będzie wyłącznie poprzez organa przedstawicielskie Państwa (Sejm, rady narodowe).
606. Przyjęte powyżej zasady powinny znaleźć swój wyraz w pracach nad treściami kształcenia i wychowania oraz w praktyce szkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem przedmiotów humanistycznych.
607. Nauczyciel w realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego może korzystać, poza podręcznikami zatwierdzonymi przez Ministra, z wszelkich pomocy naukowych, nie naruszających ustaleń dotyczących profilu wychowawczego szkoły.
608. Tak jak dotychczas, placówki oświatowo-wychowawcze mają prawo do tworzenia własnych obrzędów, zwyczajów kalendarza obchodów rocznicowych itp.
609. Ministerstwo Edukacji Narodowej zrezygnowało z obowiązkowego dla uczniów egzaminu dojrzałości z propedeutyki nauki o społeczeństwie. Sprawa całokształtu egzaminu dojrzałości powinna zostać przeanalizowana przy projektowanej reformie programowej.

III. Uspołecznienie szkoły

610. Proces uspołeczniania szkoły, rozumiany jako samorządność nauczycieli, uczniów i rodziców powinien być rozwijany zarówno w szkołach państwowych jak i niepaństwowych.
611. W zakresie rozwijania samorządności dzieci i młodzieży oraz wpływu rodziców na szkołę obecnie obowiązujące przepisy umożliwiają rzeczywiste uspołecznienie szkoły; należy

- troszczyć się o ich pełne wprowadzenie do praktyki oświatowej. Ministerstwo Edukacji Narodowej wspierać będzie dalsze poszukiwania i innowacje w tym zakresie.
612. Zwiększać powinna się autonomia nauczycieli i rad pedagogicznych. W terminie do 1 września 1989 r. Minister Edukacji Narodowej dokona zmiany zasad funkcjonowania rad pedagogicznych oraz statusu dyrektora szkoły. Zmiany te powinny dotyczyć wzmocnienia samorządności dyrektora wobec administracji oświatowej, rozszerzenia kompetencji rady pedagogicznej oraz przyjęcia zasady, że jeśli szkole potrzebny jest zespół kierowniczy to rada pedagogiczna dokonuje wyboru tych jego członków, którym nie powierzono funkcji kierowniczych.
613. Przyjmuje się od 1 września 1989 r. dwojaki tryb powoływania dyrektorów szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych:
- a) kandydaci na dyrektorów wyłaniani są w drodze konkursów merytorycznych organizowanych przez organy nadzorujące, zasady przeprowadzania konkursów są uzgadniane z radą pedagogiczną, w skład komisji konkursowej wchodzi przedstawiciel organu nadzorującego placówkę, rady pedagogicznej i komitetu rodzicielskiego, dyrektora mianuje organ nadzorujący szkołę spośród kandydatów wyłonionych w drodze konkursu (wg kolejności lokat), po uzyskaniu pozytywnej opinii rady pedagogicznej.
614. Powyższy tryb powoływania dyrektora będzie stosowany na wniosek rady pedagogicznej lub z inicjatywy organu nadzorującego placówkę.
- b) w przypadku rezygnacji rady pedagogicznej z wariantu a) dyrektora placówki powołuje organ nadzorujący szkołę, po uzyskaniu pozytywnej opinii rady pedagogicznej.
615. Zakładanie szkół i innych niepaństwowych placówek oświatowo-wychowawczych wszystkich szczebli powinno odbywać się na podstawie rejestracji, a nie zezwolenia Ministra. Zasady rejestracji powinny być uregulowane w nowej ustawie.
616. Do czasu dokonania zmian ustawowych Minister Edukacji Narodowej nie będzie odmawiał wydawania zgody na powołanie szkoły (placówki) niepaństwowej, jeżeli zostaną spełnione warunki określone w Zarządzeniu Ministra Oświaty z dnia 26 lutego 1965 r. w sprawie zasad i warunków prowadzenia niepaństwowych szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych. Nie dotyczy to szkół podstawowych (patrz — protokół rozbieżności).
617. W terminie do dnia 1 września 1989 roku należy stworzyć formalno-prawne podstawy powoływania klas autorskich.
618. Istnieje potrzeba wypracowania przez środowisko nauczycielskie zbioru powinności etycznych wynikających z tradycji zawodu, z ducha kultury narodowej i podstawowych wskazań moralnych.
619. Należy wspierać różnorodne poszukiwania zmierzające do wypracowania koncepcji nowych samorządowych instytucji dbających o wysoki poziom zawodowy i etyczny nauczycieli — np. izby nauczycielskie, sądy koleżeńskie itp.
620. Należy dokonać zmiany obowiązujących przepisów o odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli, w kierunku wzmocnienia niezawisłości komisji dyscyplinarnych i rozszerzenia prawa nauczycieli do obrony.

IV. Zarządzanie oświatą

1. Należy zwiększać zakres uprawnień placówek oświatowo-wychowawczych. Na wniosek placówek, organy administracji oświatowej powinny przekazywać im decyzje w sprawach kadrowych, finansowych, organizacyjnych i innych, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.
2. Należy wyraźnie oddzielić system doradztwa i doskonalenia nauczycieli od systemu kontroli i oceniania. W związku z tym powinna nastąpić zmiana odpowiednich aktów prawnych kolidujących ze sformułowaną wyżej zasadą.
3. Należy doprowadzić do stworzenia sprawnego i drożnego systemu kształcenia nauczycieli. Od nauczycieli oczekujemy aktualizowania wiedzy i doskonalenia warsztatu pracy.
4. Ocena pracy merytorycznej nauczyciela nie powinna być związana z weryfikacją dotyczącą jego przekonań religijnych i poglądów politycznych. Sprawy będące wyrazem opcji ideologicznych, bądź światopoglądowych nie mogą być ani przedmiotem poleceń służbowych ani podstawą oceny pracy nauczycieli. Problem ten, a także możliwość nie wykonania polecenia służbowego przez nauczyciela, gdy w jego przekonaniu byłoby ono sprzeczne z dobrem dziecka i dobrem służby, albo dobrem publicznym należy uwzględnić w rozporządzeniu dotyczącym trybu i zasad oceny pracy nauczyciela, które powinno obowiązywać od 1 września 1989 r., a w przyszłości znaleźć się — w zmodyfikowanej ustawie „Karta Nauczyciela”.
5. Pilnego rozwiązania wymaga problem oświaty dorosłych i kształcenia ustawicznego, zwłaszcza sprawa ułatwienia zmiany kwalifikacji zawodowych wynikająca z zachodzących przemian gospodarczych.
6. Należy kontynuować działania w celu pozytywnego rozpatrywania różnych postulatów dotyczących rozwoju szkolnictwa dla mniejszości narodowych, zgodnie z zarządzeniem Nr 67 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 1988 r.

B. Rozbieżności

621. Strona solidarnościowo-opozycyjna wnosi o natychmiastowe zaprzestanie wymierzania w postępowaniu dyscyplinarnym dotyczącym nauczycieli kary wyższej od nagany, zapewnienia nauczycielowi możliwości przybrania w tym postępowaniu obrońcy spośród zawodowych adwokatów i prawa odwołania od orzeczenia komisji dyscyplinarnej do sądu powszechnego. Strony koalicyjno-rządowa i OPZZ-ZNP poinformowały, że dokonanie tych zmian jest bezzasadne.
622. Strona solidarnościowo-opozycyjna wnosi o stosowanie do wydawania zezwoleń na tworzenie niepaństwowych szkół podstawowych ogólnej zasady sformułowanej w pkt III, pkt 5 ustaleń. Strona koalicyjno-rządowa oświadcza, że zgody te udzielane będą wyjątkowo. OPZZ-ZNP podziela stanowisko strony rządowo-koalicyjnej.
623. Strona solidarnościowo-opozycyjna postuluje, aby w przypadku kształcenia dziecka w szkole niepaństwowej, kwota wynikająca z kosztu kształcenia dziecka w szkole państwowej była przekazywana przez państwo rodzicom dziecka.
624. Strony: koalicyjno-rządowa i OPZZ-ZNP nie widzą zasadności i możliwości realizacji tego postulatu.
625. Strona solidarnościowo-opozycyjna domaga się uznania pluralizmu organizacji młodzieżowych, w tym także pluralizmu organizacji harcerskich.

626. Strony: koalicyjno-rządowa i OPZZ-ZNP wyrażają sprzeciw przeciwko pluralizmowi organizacji harcerskich oraz uważają, że sprawa ta powinna być przekazana do rozpatrzenia przez podzespół zajmujący się problematyką młodzieży.

C. Jednostronne oświadczenia

627. Strona koalicyjno-rządowa oświadcza, że będzie czyniła starania, by proces państwowej edukacji uwzględniał wartości, które reprezentuje lewica społeczna. Należą do nich: *humanizm*, uwzględniający dobro człowieka, jego godność osobistą i dążenia cechujące się tolerancją, *praca* — podstawowe źródło egzystencji i samorealizacji człowieka, *sprawiedliwość społeczna* — rozumiana jako równość szans i miar, *demokracja* — wyrażająca się we współuczestniczeniu wszystkich obywateli w sprawowaniu władzy oraz jawności życia publicznego, *prawa człowieka i obywatela* — w ich społeczno-ekonomicznym, politycznym i duchowym wymiarze, *wolność* — rozumiana jako tworzenie przestrzeni dla inicjatyw, dla różnorodności ludzkich dążeń do działań, *patriotyzm* — jako poczucie odpowiedzialności za ojczyznę, naród i jego państwo, *internacjonalizm* — wyrażający się w solidarnej więzi z siłami postępu i demokracji oraz w poszanowaniu praw i odrębności innych państw i narodów.
628. Związek Nauczycielstwa Polskiego — reprezentujący w obradach podzespołu OPZZ — oświadcza, że nawiązuje do swej ponad 80-letniej tradycji i z niej czerpie inspirację do określenia swego oblicza ideowego.
629. Głosząc hasła wychowania w duchu patriotyzmu, demokracji tolerancji i poszanowania godności człowieka przeciwstawiamy się wszelkim przejawom dyskryminacji i represjonowania ludzi za poglądy. Domagamy się respektowania prawa do prezentowania indywidualnych przekonań i pełnej swobody poszukiwań twórczych.
630. Za podstawową gwarancję urzeczywistniania naszych celów i zadań uznajemy konsekwentne przestrzeganie niezależności Związku od władz administracyjnych i organizacji politycznych.
631. W nawiązaniu do oświadczenia strony koalicyjno-rządowej zamieszczonego w p. 1 strona solidarnościowo-opozycyjna oświadcza, że wartości w nim wymienione bliskie są „Solidarności”. Niemniej do tekstu tego zgłaszamy następujące zastrzeżenia:
- zestaw wymienionych wartości nie sprowadza się wyłącznie do programu lewicy społecznej, wiele z nich stanowi wspólny dorobek ludzkości,
 - w ciągu ostatnich 44 lat wiele zgłoszonych zasad było nie dotrzymywanych w praktyce politycznej,
 - zasady sformułowane w tekście powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w konkretnych posunięciach związanych z prawodawstwem szkolnym, doбором treści nauczania i codzienną praktyką szkolną; jak najszybsze podjęcie prac nad ustaleniem konsekwencji płynących z zarysowanego profilu wychowawczego pozwoli dopiero w sposób odpowiedzialny deklarować wspólne wartości.
632. Strony koalicyjno-rządowa i OPZZ-ZNP uważają, że punktem wyjścia do opracowania nowej ustawy o systemie oświaty powinna być społeczna dyskusja nad raportem Komitetu Ekspertów ds. Edukacji Narodowej.

633. Strona solidarnościowo-opozycyjna i strona OPZZ-ZNP przedstawiają w oddzielnych opracowaniach propozycje uregulowania płac nauczycieli (oświadczenia jednostronne).
634. Strona koalicyjno-rządowa oświadcza, że mieszana komisja prowadzi prace nad nowym systemem płac nauczycielskich. Możliwość wprowadzenia jego w życie zależy m. in. od zgody środowiska oświatowego na zmianę ustawy Karta Nauczyciela.
635. Strona opozycyjno-solidarnościowa uznaje tryb powoływania i odwoływania dyrektora określony w ustaleniach za niewystarczający i przejściowy, postulując wypracowanie nowego trybu zmierzającego do dalszego wzmocnienia kompetencji rady pedagogicznej.

Załącznik. PROPOZYCJE ZMIAN NIEKTÓRYCH AKTÓW PRAWNYCH FUNKCJONUJĄCYCH W SYSTEMIE OŚWIATY I WYCHOWANIA

ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO
ZARZĄD GŁÓWNY
ul. Spasowskiego 6/8
00-950 Warszawa

636. Związek Nauczycielstwa Polskiego uważa, że należy poddać krytycznej ocenie aktualnie obowiązującą *ustawę o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego*, uważając, że jej postanowienia w stosunku do oświaty nie są korzystne. Nie jest zwłaszcza korzystne usytuowanie inspektora oświaty i wychowania oraz wprowadzanie decentralizacji, zwłaszcza w stosunku do szkół i placówek oświatowo-wychowawczych o funkcjach ponadgminnych lub międzywojewódzkich. Uważamy, że decentralizacja w oświacie musi być powiązana z rozsądkiem i troską o dzieci i młodzież oraz wypływać z przemyślanych decyzji dotyczących kierowania i zarządzania szkolnictwem.
637. Podchodząc kompleksowo do modernizacji oświaty oraz oceniając pozytywnie likwidację zbędnych aktów prawnych uważamy, że w ślad za zmianą ustawy o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego w części dotyczącej oświaty, należy zmienić *rozporządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z 25 listopada 1982 roku w sprawie zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, szczegółowego wykazu stanowisk oraz zakresu obowiązków i uprawnień nauczycieli sprawujących nadzór pedagogiczny*.
638. Nowe rozporządzenie powinno uwzględniać wizję przyszłej szkoły uspołecznionej. W obecnej rzeczywistości społecznej głównym zadaniem nadzoru pedagogicznego powinno być diagnozowanie poziomu osiągnięć dydaktyczno-wychowawczych placówek oświatowych, inspirowanie samodzielnych poszukiwań, wdrażanie skutecznych rozwiązań, udzielanie merytorycznej pomocy, zachęcanie do twórczej pracy. Działalność nadzoru pedagogicznego powinna opierać się na współdziałaniu ze wszystkimi podmiotami szkoły. Pracownicy nadzoru pedagogicznego powinni być objęci ustawą „Karta Nauczyciela”.
639. *Istnieje potrzeba zmiany zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 30 lipca 1982 roku w sprawie szczegółowych zasad i warunków oraz trybu uzyskiwania przez nauczycieli stopni specjalizacji zawodowej*.
640. Słuszna idea dotycząca możliwości uzyskiwania przez nauczycieli stopni specjalizacji zawodowej zapewnia nauczycielom możliwość awansu poziomego. Jednak uregulowanie prawne, a także jego realizacja w praktyce nie spełnia oczekiwań środowiska nauczycielskiego. System zdobywania stopni specjalizacji zawodowej musi być bardziej niż dotychczas

powiązany z systemem kształcenia, doskonalenia i samokształcenia nauczycieli. Należy stosować zasadę indywidualizacji w rozpatrywaniu dorobku nauczyciela i ukończonych przez niego form doskonalenia.

641. Uważamy za niezbędne opracowanie nowego *statutu szkoły ćwiczeń*, ściśle powiązanych z zakładami kształcenia nauczycieli oraz właściwie sytuującego materialnie nauczycieli tych placówek.
642. Przeanalizowanie i nowego podejścia wymagają wszystkich *akty prawne dotyczące eksperymentów i działalności innowacyjnej w szkołach*. Za niezbędne uznajemy utworzenie *Funduszu Wdrożeń i Postępu Pedagogicznego*.
643. Za niezbędne uznajemy zmiany w statutach niektórych placówek oświatowych oraz innego ich usytuowania, a między innymi:
- należy zweryfikować politykę biblioteczną w resorcie edukacji narodowej. Biblioteki szkolne powinny stać się pracowniami interdyscyplinarnymi, integralnie związanymi z procesem dydaktyczno-wychowawczym, a biblioteki pedagogiczne rzeczywistymi ośrodkami informacji pedagogicznej. Należy w bardzo pilnym trybie powołać *Centrum Informacji Pedagogicznej*. Już w 1917 roku istniała Centralna Biblioteka Pedagogiczna Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego obecnie od lat nie można takiej biblioteki zorganizować;
 - zmian wymaga zarządzenie *Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 14 czerwca 1973 roku w sprawie organizacji i działalności poradni wychowawczo-zawodowych oraz statut poradni wychowawczo-zawodowych*. Rozszerzyły się zadania poradnictwa. Podstawą dotychczas były zadania diagnostyczne. Wyż demograficzny, trudne warunki pracy szkoły, wzrost liczby dzieci dotkniętych wadami i schorzeniami oraz rodzin niewydolnych wychowawczo, rosnące zagrożenie patologią — powodują wzrost zadań w zakresie doradztwa, profilaktyki i działalności terapeutycznej.
644. Krytycznie oceniamy dotychczas obowiązujące *zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 22 kwietnia 1982 roku, z dnia 5 marca 1985 roku, oraz z 9 stycznia 1987 roku*, w sprawie zasad i trybu składania egzaminu dojrzałości. Nie są one zgodne z duchem przemian dokonujących się w szkole. Sposoby egzekwowania wiedzy nie są innowacyjne. Abiturient ma zbyt małą swobodę wyboru, przedmiotów egzaminacyjnych. Należy szerzej włączyć do współpracy z komisjami egzaminacyjnymi pracowników szkół wyższych, co spowodowałoby możliwość łączenia egzaminu dojrzałości z egzaminem wstępnym na studia.
645. Zmian wymagają również: *zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 21 lipca 1981 roku w sprawie regulaminu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 15 lutego 1977 roku w sprawie zasad wyróżniania uczniów przodujących w nauce i pracy społecznej*. Należy dążyć do tego, aby zasady oceniania, klasyfikowania i promowania były rzetelną, rzeczywistą informacją o wiadomościach i umiejętnościach uczniów.
646. Zmian wymagają:

- *zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 1988 roku w sprawie zasad i trybu przyznawania pomocy materialnej uczniom szkół ogólnokształcących i zawodowych dla niepracujących,*

- *pismo okólne Ministra Edukacji Narodowej w sprawie określenia normy wydatków na zakup odzieży, bielizny osobistej i obuwia dla wychowanków zakładów opiekuńczo-wychowawczych.*

647. *Za niezbędne uważamy dokonanie oceny funkcjonowania: rozporządzenia Rady Ministrów z 19 sierpnia 1985 roku w sprawie współdziałania międzyresortowego w zakresie kształcenia zawodowego, Uchwały Prezydium Rządu z 19 sierpnia 1985 roku w sprawie rozszerzenia współpracy zakładów pracy ze szkołami zawodowymi, rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 i września 1985 roku w sprawie zasad organizowania i finansowania praktycznej nauki zawodu oraz ponoszenia kosztów i kształcenia przez zakłady pracy zatrudniające absolwentów szkół zawodowych, zarządzenie MOiW z 21 marca 1986 roku w sprawie szczegółowych zasad przyznawania oraz trybu wypłacania ekwiwalentu pieniężnego uczniom.*

2. Szkolnictwo wyższe

A. Ustalenia

648. Uczestnicy obrad Podzespołu ds. Oświaty, Nauki i Postępu Technicznego Okrągłego Stołu przedstawiają poniższe stanowisko w sprawie szkolnictwa wyższego.

649. Strony stwierdzają, że dla sprostania wyzwaniu XXI wiek szkolnictwo wyższe winno nadal ulegać głębokim i wszechstronnym przemianom — doraźnym i długofalowym. Szkołom wyższym winna być nadana wysoka ranga odpowiednia do roli jaką pełnią i będą pełnić w rozwoju cywilizacyjnym kraju.

I. Warunki materialne funkcjonowania szkół wyższych

650. Minister Edukacji Narodowej, przy wsparciu wszystkie sił społecznych, dążyć będzie do zwiększenia środków budżetowych dla szkolnictwa wyższego z około 1,0% dochodu narodowego do podziału w 1988 r. do około 3,0% w latach najbliższych i występować będzie w tej sprawie właściwych organów państwowych.

651. Szczególnie istotne są środki na inwestycje w szkolnictwie wyższym, które w 1987 r. wynosiły 0,5% środków przeznaczonych na inwestycje w ogóle. Min. będzie czynić starania, aby w najbliższych latach środki te wynosiły do 1,5%.

652. Szkolnictwo wyższe już obecnie musi być przygotowane do przejścia zbliżającego się wyżu demograficznego oraz do zwiększenia stopnia skolaryzacji.

653. Minister Edukacji Narodowej w ramach starań o zwiększenie środków inwestycyjnych nadal preferować będzie rozwój i budowę bibliotek międzyuczelnianych i uczelnianych.

654. Pilnego rozwiązania wymaga sprawa biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.

655. Ustalono, że zasady i decyzje podziału środków na poszczególne uczelnie Minister nadzorujący szkoły wyższe podaje do wiadomości środowisku akademickiemu, niezależnie od analiz i informacji przekazywanych Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

656. Wobec konieczności zabezpieczenia zakupów minimum tytułów czasopism zagranicznych sprowadzanych do kraju, należy stworzyć taki system przyznawania na ten cel środków dewizowych, aby można było wyprzedzająco dokonywać przedpłat na prenumeratę tych czasopism (powoduje to uzyskanie znacznego rabatu od wydawców). Część przyznawanych środków, które mimo wzrostu są nadal nie wystarczające, winna być przeznaczona na najpotrzebniejsze wydawnictwa książkowe. Dotyczy to także placówek Polskiej Akademii Nauk.
657. Należy tak zmienić odpowiednie przepisy prawne, aby uczelnie mogły w szerszym zakresie korzystać ze środków zdecentralizowanych przekazywanych przez zakłady pracy, fundacje i darowizny przeznaczone na rozwój bazy naukowej i dydaktycznej.
658. W tym celu pożądana jest zmiana przepisów o opodatkowaniu tak, aby darowizny na rzecz szkół wszystkich rodzajów i szczebli, placówek PAN i innych instytucji naukowych oraz fundacji działających na ich rzecz podlegały w całości odliczaniu od podstawy opodatkowania.
659. Ponadto wskazane jest, aby środki gromadzone na kontach fundacji, działających na rzecz szkolnictwa i nauki, podlegały oprocentowaniu wyrównującemu stopień inflacji.
660. Minister Edukacji Narodowej wystąpi o zmianę przepisów w celu zniesienia podatku obrotowego i ceł przy zakupach dla placówek oświatowych, naukowych i szkolnictwa wyższego.
661. Nakłady na badania podstawowe i rozpoznawcze w obszarze szkolnictwa wyższego, winny być proporcjonalne do potencjału kadrowego i możliwości badawczych szkół wyższych.
662. Na badania tego rodzaju należy przeznaczyć środki odpowiednio zwiększone a dysproporcje aktualnie występujące winny być jak najszybciej zniwelowane.
663. W celu zapewnienia właściwego programowania, kontroli i finansowania badań podstawowych w szkolnictwie wyższym, PAN i jednostkach badawczo-rozwojowych niezbędne jest powołanie odpowiedniego ogranu społecznego.
664. Należy podjąć wszystkie możliwe działania dla zwiększenia produkcji i rozszerzenia asortymentu aparatury naukowo-badawczej wytwarzanej w kraju. Niezbędne jest w tym celu tworzenie preferencyjnych warunków dla producentów aparatury oraz rozwoju produkcji w szkołach wyższych i instytutach naukowych.
665. Należy wystąpić o:
- a) zwiększenie przydziału środków dewizowych przeznaczonych na finansowania szkolnictwa wyższego i placówek PAN, a pochodzących z budżetu Państwa;
 - b) potraktowanie szkolnictwa wyższego oraz placówek PAN w przepisach finansowych Państwa, jako sfery specyficznej i odrębnej z punktu widzenia potrzeb i możliwości wypracowania dewiz: postawić do dyspozycji uczelni całość środków dewizowych przez nie wypracowanych (zgodnie z obowiązującymi przepisami);
 - c) umożliwienie szkołom wyższym i placówkom PAN uzyskiwania rekompensaty dewizowej za wyjazdy zagraniczne pracowników wynikające z eksportu prowadzonego za pośrednictwem wyspecjalizowanych w tej dziedzinie jednostek, np. Polservisu.

II. Sytuacja materialna pracowników szkolnictwa wyższego

666. Płace pracowników szkolnictwa wyższego winny być konkurencyjne z płacami w sferze produkcji materialnej.
667. Wynagrodzenie asystenta winno odpowiadać średniej krajowej ze sfery produkcji materialnej.

668. Należy znacznie zwiększyć wysokość dodatków za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia i uprościć zasad ich przyznawania.
669. Sytuacja mieszkaniowa młodych pracowników nauki jest katastrofalna. Należy pilnie doprowadzić do zmian aktualnie obowiązujących przepisów tak, aby można było budować mieszkania rotacyjne także ze środków budżetowych — niezależnie od budowanych aktualnie domów asystenta.
670. Powinny się także znaleźć środki na wykup mieszkania przez uczelnie dla swoich pracowników.
671. Należy umożliwić spółdzielniom mieszkaniowym powstającym w środowiskach szkół wyższych łatwiejsze uzyskiwanie terenów budowlanych.
672. Należy doprowadzić do zmian w odpowiednich przepisach tak, aby można było uznawać i zaliczać do ciągłości pracy staż pracy nauczyciela i nauczyciela akademickiego przy zmianie miejsca pracy.
673. Należy wypracować układ zbiorowy pracy i nowy taryfikator płac dla pracowników szkół wyższych nie będących nauczycielami akademickimi.
674. W przypadku niezawarcia układu zbiorowego, Ministerstwo opracuje nowy taryfikator płac dla pracowników niebędących nauczycielami akademickimi do 31 grudnia 1989 r.

III. Rozwój kadry naukowo-dydaktycznej

675. Zbliżający się wyż demograficzny oraz przewidywane poważne zmiany w systemie kształcenia kadr kwalifikowanych, stawiają przed szkolnictwem wyższym szczególne zadania przygotowania kadr w grupie pracowników naukowo-dydaktycznych. Należy:
- a) zmienić ustawę o stopniach i tytułach naukowych oraz zarządzenie MEN i sekretarza naukowego PAN w sprawie tworzenia i funkcjonowania studiów doktoranckich w kierunku uproszczenia procedury i przekazania decyzji uczelniom,
 - b) zmienić zarządzenie MEN w sprawie trybu powoływania na stanowiska docenta kontraktowego i profesora kontraktowego osób pracujących w uczelni nie mających stopnia doktora habilitowanego czy tytułu naukowego a posiadających znaczący dorobek: naukowy, naukowo-techniczny lub wdrożeniowy oraz odpowiedni staż zawodowy zgodny z uprawianą dziedziną nauki;
 - c) uprościć procedurę wysuwania kandydatów do tytułu naukowego;
 - d) przywrócić doktorom habilitowanym uprawnienia do prowadzenia i opiniowania rozpraw doktorskich a także opiniowania rozpraw habilitacyjnych.
676. Dla zwiększenia możliwości przyjmowania do pracy w uczelniach szczególnie uzdolnionych absolwentów na stanowiska asystentów-stażystów Minister Edukacji Narodowej wydzieli, już w 1989 roku, odpowiedni osobowy fundusz płac, szczególnie dla tych uczelni, które mają uzasadnione potrzeby kadrowe oraz podejmują dodatkowe zadania dydaktyczne na kierunkach deficytowych i przyszłościowych, przydatnych dla gospodarki i kultury narodowej.
677. W nowej ustawie o stopniach i tytułach naukowych należy stworzyć warunki formalno-prawne dla przyspieszenia awansów naukowych nauczycieli akademickich.
678. Istnieje konieczność rozwiązania sprawy adiunktów, którym termin rotacji upływa w roku 1991, a którzy nie uzyskają stopnia naukowego dra habilitowanego.
679. W aktualnym stanie prawnym należy dążyć do powoływania na stanowisko docenta kontraktowego tych adiunktów, którzy legitymują się, obok dorobku naukowego, dorobkiem

naukowo-technicznym i wdrożeniowym wykonanym dla gospodarki narodowej i udokumentowany przez tę gospodarkę. Szczególnie należy brać pod uwagę osoby, które pracowały przez określony czas w gospodarce narodowej lub pracują aktualnie na części etatu. Preferować należy dyscypliny konstrukcyjne, technologiczne, organizacji i zarządzania.

680. Należy przenosić wyróżniających się w dydaktyce adiunktów na stanowiska starszych wykładowców tak aby sprostać zadaniom kształceniowym szkoły wyższe a jednocześnie umożliwić szybki rozwój naukowy młodszych nauczycieli akademickich.
681. . Należy przywrócić adiunktom z habilitacją możliwości prowadzenia i opiniowania prac doktorskich i recenzowania prac habilitacyjnych. Adiunkci ze stopniem naukowym dra habilitowanego powinni być zatrudniani na czas nieokreślony. Adiunkci ci powinni wchodzić w skład rady działu w sprawach dotyczących przewodów doktorskich i habilitacyjnych. Wymagać to będzie zmiany ustawy o stopniach i tytułach naukowych oraz ustawy o szkolnictwie wyższym.
682. Należy znieść wymóg praktyki przed awansem na stanowisko adiunkta lub docenta dla nauczycieli akademickich zatrudnionych w specjalnościach naukowych technicznych i rolniczych. W tym celu Ministerstwo dokona stosownej nowelizacji zarządzenia w tej sprawie.
683. Należy znieść sprzeciw ministra wobec uchwał rady działów o nadaniu stopnia doktora. Wymagać to będzie zmiany ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych.
684. Należy przywrócić obowiązek zawiadamiania nauczycieli akademickich mianowanych na czas określony o zamiarze nieodnowienia stosunku pracy na 6 miesięcy przed upływem okresu mianowania.

IV. Sprawy studenckie

685. Minister Edukacji Narodowej wystąpi do Ministra Obrony Narodowej o to, aby w nowelizowanych zasadach i formach szkolenia wojskowego studentów przewidzieć możliwość odbywania studium wojskowego w formie zastępczej (praca społecznie użyteczna, przede wszystkim na rzecz oświaty, uczelni, służby zdrowia, opieki społecznej).
686. Minister Edukacji Narodowej rozważył pozytywnie propozycję przywrócenia praw studenckich studentom skreślonym z listy studentów w okresie lat osiemdziesiątych i w tej sprawie wyda odpowiednie zalecenia władzom uczelni.
687. Każda z tych spraw winna być rozpatrywana indywidualnie a decyzja należy do władz uczelni.
688. Sytuacja materialna studentów jest bardzo trudna. Należy dążyć do jej poprawy, między innymi poprzez wzrost podstawy naliczania stypendium i takiego kształtowania jego wysokości aby zniwelować skutki inflacji.
689. Nadal priorytetowo traktowane będzie budownictwo domów studenckich.

V. Ustawa o szkolnictwie wyższym

690. Strony są w pełni zgodne, iż należy opracować nową ustawę o szkolnictwie wyższym.
691. Strony uważają za słuszne, aby nowa ustawa miała charakter ramowy i prowadziła do:
692. a) samorządności szkolnictwa wyższego poprzez:
- zwiększenie uprawnień stanowiących organów kolegialnych,
 - zwiększenie uprawnień samorządów studenckich, które winny działać na podstawie uchwalonych przez uczelnie regulaminów, zgodnych ze statutem szkoły,

693. decentralizacji decyzji poprzez znaczne przesunięcie kompetencji decyzyjnych Ministra do władz szkół wyższych,
694. c) wybieralności jednoosobowych i kolegialnych organów szkolnictwa wyższego,
695. d) reprezentacji wszystkich grup społeczności akademickiej w organach kolegialnych szkolnictwa wyższego,
696. e) stosowania wyłącznie kryteriów merytorycznych w zarządzaniu, polityce kadrowej i decyzjach personalnych w szkolnictwie wyższym.
697. Kierunki proponowanych zmian są zgodne z przekazaniem uczelniom w ostatnim czasie przez Ministra Edukacji Narodowej uprawnień możliwych do przekazania w ramach dotychczas obowiązujących przepisów prawnych.
698. Strony uważają, iż pożądane jest, aby projekt nowej ustawy został opracowany i przedstawiony do konsultacji społecznej do końca 1989 roku. Umożliwiłoby to uchwalenie ustawy przez Sejm i wejście jej w życie od 1 października 1990 roku.
699. Strony proponują rozszerzenie Komisji Kodyfikacyjnej przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego przedstawicieli strony opozycyjno-solidarnościowej i OPZZ (ZNP).
700. Do czasu opracowania i uchwalenia nowej ustawy o szkolnictwie wyższym należy dokonać nowelizacji obecnych ustaw. W tym celu proponuje się dokonanie następujących regulacji prawnych:
- zapewnienie szerszej reprezentacji w ciałach kolegialnych szkół nauczycieli akademickich nie będących profesorami i docentami pracowników nie będących nauczycielami akademickimi oraz studentów z zachowaniem zasady, że profesorowie i docenci stanowią 65–66% ich składów,
 - możliwości wyboru w pierwszej połowie 1990 roku nowych władz akademickich po rozszerzeniu składu organów kolegialnych szkoły,
 - zmienić w art. 132 ust. 1 pkt 2 ustawy poprzez skreślenie wymienionych w nim opinii oraz w art. 133 zrezygnować z oceniania postawy obywatelskiej nauczyciela akademickiego.
 - dokonać zmiany ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych, zgodnie z ustaleniami rozdziału III pkt. 5 i pkt 7.
701. Zagadnienia merytorycznie uzgodnione co do kierunków zmian ustawy, co do których strona solidarnościowo-opozycyjna proponuje aby znalazły się w nowelizacji ustawy a strona rządowo-koalicyjna — w nowej ustawie o szkolnictwie wyższym:
702. a) zwiększenie uprawnień stanowiących Rady Główne Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Podejmowałaby ona decyzje w sprawach: projektów badań naukowych i sposobów ich finansowania, zasad podziału środków finansowych i materialnych między szkoły, występowanie z wnioskami, które uzna za istotne dla szkolnictwa wyższego.
703. Strona rządowo-koalicyjna informuje, że Rada posiada prawo do występowania z wnioskami, które uzna za istotne dla szkolnictwa wyższego i z niego korzysta. Uwzględniając jednak propozycje strony opozycyjno-solidarnościowej Minister ponownie zwróci się do Rady z prośbą o podejmowanie tego rodzaju wniosków.

704. b) nadanie senatom prawa do uchwalania statutu i regulaminu studiów z uchyleniem obowiązku ich uzgadniania z dokumentami wzorcowymi. Zachowanie kontrolnej roli Ministra co do zgodności tych aktów z przepisami ustaw.
705. c) należy zmienić zasady ustalania i rozliczania pensum dydaktycznego nauczycieli akademickich, poprzez określenie pensum maksymalnego, poprzez dopuszczenie możliwości stosowania różnych zasad w zależności od typu szkoły i specjalności naukowej, do rezygnacji z pensum włącznie,
706. d) należy dopuścić możliwość zatrudnienia na czas nieokreślony adiunkta ze stopniem naukowym doktora po przeprowadzeniu wewnątrzszkolnego merytorycznego postępowania kwalifikacyjnego,
707. e) decyzje w sprawach praktyk studenckich (zawodowych) podejmuje organ szkoły właściwy dla ustalania programów nauczania.
708. Strona koalicyjno-rządowa informuje, że do Rady Ministrów skierowany został projekt rozporządzenia, który w ten sposób reguluje problem praktyk,
709. f) należy skreślić dotychczasowy art. 120 ust. 3 ustawy: samorząd studencki działał będzie na podstawie uchwalonego przez siebie regulaminu zgodnego ze statutem szkoły,
710. g) należy przyznać samorządowi studenckiemu i organizacjom studenckim działającym w szkole prawo wnoszenia rewizji nadzwyczajnych do senatu od orzeczeń komisji dyscyplinarnych ds. studenckich,
711. h) zmiana treści ślubowania pracowników i studentów poprzez jej odniesienie do Konstytucji oraz Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka,
712. i) wprowadzenie nagrody jubileuszowej za 45 lat pracy pracownika szkoły wyższej,
713. j) uchylenie przepisów o prawie Ministra do uchylania, zawieszania decyzji organów szkoły, wnioskowania o tym samym w odniesieniu do Rady Głównej.
714. Strona koalicyjno-rządowa poinformowała, że Minister w drodze rozporządzenia przekazał rektorom swoje uprawnienia co do uchylania i zawieszania uchwał organów kolegialnych.

VI. Sprawy różne

715. Minister Edukacji Narodowej przyjmuje, jako materiał źródłowy do działania opracowania Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczące:
- zdrowotności młodzieży akademickiej,
 - problemów aparatury naukowej,
 - spraw współpracy szkół wyższych z zagranicą,
 - problemów wychowania w szkole wyższej.
716. Ministerstwo Edukacji Narodowej proponuje włączenie do materiałów Grupy Roboczej Oświata, Nauka i Technika materiału pt. „Informacja o zadaniach realizowanych w MEN z zakresu szkolnictwa wyższego”.
717. MEN i szkoły wyższe uczynią wszystko co jest możliwe celem zwiększenia kształcenia i doksztalcania nauczycieli, podniesienia poziomu ich przygotowania pedagogicznego, bardziej zróżnicowanych form kształcenia nauczycieli. W ramach polityki rekrutacyjnej MEN będzie oddziaływało na kuratoria oświaty i wychowania w celu zwiększenia liczby nauczycieli

kierowanych na studia zaoczne oraz podyplomowe. Za wskazane uznaje się ściśle współdziałanie w tym zakresie szkół wyższych kształcących nauczycieli z kuratorium.

718. MEN potwierdza otwartość na różnego rodzaju eksperymenty dydaktyczne i oczekuje na wnioski w tej sprawie z uczelni.
719. Minister Edukacji Narodowej zwróci się do rektorów szkół wyższych z sugestią, aby na posiedzenia senatu zapraszani byli przedstawiciele nie nauczycieli akademickich i studentów w celu wysłuchania opinii w sprawach dotyczących tych grup. Sugestię tę MEN przekaże innym ministrom nadzorującym szkoły wyższe.

B. Rozbieżności

720. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* wnosi aby wyboru rektora dokonywał senat lub obieralne kolegium elektorów zgodnie z postanowieniami statutu szkoły wyższej. Wysłunięcie kandydata na prorektora i prodziekana do spraw studenckich wymagałoby zgody większości studentów uprawnionych do głosowania. Uchylenie prawa Ministra do sprzeciwu wobec kandydatów na rektora.
721. *Strona koalicyjno-rządowa* i OPZZ (ZNP) uważa, że rektora wybiera senat. Nie są możliwe do zaakceptowania propozycje dotyczące trybu wyborów prorektora i prodziekana. *Strona koalicyjno-rządowa* i OPZZ (ZNP) uważa za potrzebne zachowanie wpływu Ministra na wybór rektora poprzez zgłaszanie zastrzeżeń co do kandydatów lub rektora elekta. W związku z tym nie są to propozycje do uwzględnienia w nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym.
722. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* proponuje skreślenie art. 119 ustawy o szkolnictwie wyższym, który daje rektorowi możliwość zawieszenia i skreślenia studenta w przypadku orzeczenia kary przez sąd lub kolegium orzekające.
723. *Strona koalicyjno-rządowa i OPZZ (ZNP)* zgadza się na skreślenie obecnego brzmienia art. 119 w nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym z jednoczesnym zapisaniem, że w przypadku prawomocnego ukarania studenta w postępowaniu karnym lub postępowaniu w sprawach o wykroczenia rektor zobowiązany będzie polecić rzecznikowi dyscyplinarnemu wszczęcie postępowania wyjaśniającego w sprawie czynu objętego wyrokiem sądowym lub orzeczeniem kolegium.
724. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* OPZZ (ZNP) proponują wprowadzenie przepisu: wygaśnięcie stosunku pracy pracownika naukowo-dydaktycznego po upływie 3-miesięcznego upływu kary pozbawienia wolności może nastąpić tylko po prawomocnym orzeczeniu właściwej komisji dyscyplinarnej.
725. *Strona koalicyjno-rządowa* nie może przyjąć tej propozycji gdyż pozostaje ona w sprzeczności z zasadami prawa pracy.
726. Regulamin samorządu studenckiego powinien określać zadania i strukturę samorządu oraz zasady wyboru organów tego samorządu. W ramach przyznanych przez szkoły środków organy samorządu studenckiego współdecydują w sprawach pomocy materialnej i decydują w sprawach rozdziału środków finansowych przeznaczanych na cele studenckie (Stanowisko strony opozycyjno-solidarnościowej).

727. *Strona koalicyjno-rządowa* i OPZZ (ZNP) uważa, że materia ta powinna być uregulowana w nowej ustawie. Nie można przyjąć wniosku o prawie wyłącznego decydowania przez samorząd o rozdziale środków finansowych.
728. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* proponuje uznanie prawa studentów do organizowania zgromadzeń na terenie szkoły zgodnie z przepisami porządkowymi statutu i z obowiązkiem powiadamiania rektora na 24 godz. przedtem.
729. *Strona koalicyjno-rządowa* uważa, że materie te reguluje prawo o zgromadzeniach i powinno ono dotyczyć — jak obecnie — szkół wyższych.
730. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* proponuje ograniczenie możliwości ingerencji organów porządkowych na terenie szkoły do wezwania przez rektora, zagrożenia życia lub klęski żywiołowej.
731. *Strona koalicyjno-rządowa* stoi na stanowisku, że uregulowania w obecnej ustawie o szkolnictwie wyższym powinny nadal obowiązywać.
732. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* wnosi o zlikwidowanie ingerencji czynników politycznych oraz nie stosowanie kryteriów politycznych przy zarządzaniu szkołami oraz przy ocenach i decyzjach personalnych dotyczących pracowników i studentów szkoły.
733. *OPZZ i strona koalicyjno-rządowa* uważają, że sprawa jest rozstrzygana w Zespole ds. Politycznych okrągłego stołu.
734. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* proponuje ustalenie, że jedynym warunkiem rejestracji organizacji i stowarzyszeń studenckich jest zgodność ich statutów z przepisami prawnymi, na podstawie których następuje rejestracja.
735. *Strona rządowo-koalicyjna* i OPZZ (ZNP) są zdania, że sprawa ta powinna być uregulowana w prawie o stowarzyszeniach.
736. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* proponuje ustawowe zniesienie studenckich praktyk robotniczych.
737. *Strona koalicyjno-rządowa i OPZZ (ZNP)* uważa, że studenckie praktyki robotnicze powinny pozostać, a o zasadach i sposobie ich realizacji decydować powinna szkoła.

C. Jednostronne oświadczenia

738. *OPZZ (ZNP)* stwierdza, że należy doprowadzić do uznawania zatrudnienia nauczycieli akademickich jako zatrudnienia I-szej kategorii, tak jak stanowi „Karta Nauczyciela” wobec nauczycieli zatrudnionych w obszarze oświaty.
739. *Strona koalicyjno-rządowa* wyraża pozytywny stosunek do propozycji rejestracji Niezależnego Zrzeszenia Studentów na zasadach określonych przez zespół do spraw młodzieżowych Okrągłego Stołu.
740. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* podtrzymuje swoje stanowisko dotyczące niezbędności natychmiastowego zalegalizowania NZS. Istnienie niezależnych organizacji studenckich jest niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania szkoły wyższej. Dlatego też strona solidarnościowo-opozycyjna uważa, że decyzja o rejestracji NZS powinna być podjęta niezwłocznie i nie powinna być uzależniana od rozstrzygnięć w innych podzespołach.
741. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stwierdza, że nie uzgodniono zmian dotyczących zmniejszenia represyjności ustawy o szkolnictwie wyższym. Zastąpienie artykułu 119 (o

odpowiedzialności studentów w razie popełnienia przewinienia o szczególnej szkodliwości społecznej lub naruszenia porządku publicznego) wymogiem automatycznego wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, pozostawia możliwość nadużyć powodowanych względami politycznymi.

742. Strona solidarnościowo-opozycyjna jest przeciwna utrzymywaniu art. 100 ust. 1 pkt 4. Przepis o wygasaniu stosunku pracy nauczycieli akademickich w razie upływu 3 miesięcznego okresu odbywania kary pozbawienia wolności był wykorzystywany z przyczyn politycznych. Postulowane przez stronę solidarnościowo-opozycyjną wprowadzenie dodatkowego warunku rozpatrywania sprawy przez uczelnianą komisję dyscyplinarną ograniczyłoby możliwość tego rodzaju działań w przyszłości.
743. *Strona koalicyjno-rządowa* stwierdza, że wszczęcie przez rzecznika dyscyplinarnego postępowania wyjaśniającego w przypadku prawomocnego skazania studenta w postępowaniu karnym lub ukarania w postępowaniu w sprawach o wykroczenia nie daje „możliwości nadużyć powodowanych względami politycznymi”. O ewentualnym ukaraniu studenta będzie bowiem rozstrzygać niezawisła komisja dyscyplinarna dla studentów.
744. Wygaśnięcie stosunku pracy nauczyciela akademickiego po upływie 3-miesięcznego okresu odbywania kary pozbawienia wolności jest konsekwencją nieświadczenia przez 3 miesiące pracy, spowodowanego prawomocnym wyrokiem wydanym przez niezawisły sąd powszechny. W żadnym wypadku nie można się dopatrzeć w tej formie rozwiązania stosunku pracy możliwości stosowania jakichkolwiek kryteriów politycznych.
745. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stoi na stanowisku, że najlepszą gwarancją efektywności w zarządzaniu szkołami wyższymi jest mianowanie na stanowisko rektora osoby uznanej za najbardziej kompetentną i godną zaufania przez organ kolegialny dokonujący wyboru.
746. Kandydatury na stanowisko prorektora ds. studenckich winny uzyskać zgodę większości studentów uprawnionych do głosowania. Prawne dopuszczenie możliwości sprzeciwu Ministra wobec zgłoszonych kandydatów lub wobec rektora-elekta grozi nadużywaniem tego uprawnienia z powodów pozamerytorycznych. Uprawnienie to powinno być usunięte z ustawy o szkolnictwie wyższym.
747. *Strona koalicyjno-rządowa* oświadcza, że rektor szkoły wyższej jest nie tylko kierownikiem zakładu pracy, ale także reprezentantem państwa w szkole (jest upoważniony, między innymi, do wydawania decyzji administracyjnych oraz do gospodarowania państwowymi funduszami) oraz reprezentantem szkoły w kontaktach z organami państwa. W interesie szkoły jest zatem aby rektor cieszył się nie tylko zaufaniem społeczności akademickiej szkoły ale także zaufaniem ministra. Powołanie rektora powinno być więc konsensusem pomiędzy społecznością szkoły a ministrem nadzorującym szkołę. Stąd niezbędne jest ustawowe zagwarantowanie wpływu ministra na powołanie rektora.
748. Przez fakt zasiadania w senacie studenci mają wpływ na wybór prorektora do spraw studenckich równy wpływowi innych członków senatu. Uzależnianie wyboru tego protektora od wcześniejszej akceptacji studentów mogłoby prowadzić do zastosowania podobnej zasady np. do wyboru prorektora ds. nauki (wcześniejsza akceptacja przez pracowników naukowych

szkoły). Prorektor jest zastępcą rektora i jedynie jego akceptacja powinna być niezbędna dla przedstawienia kandydata na prorektora.

749. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stwierdza, że uzgodnienia dotyczące szkolnictwa wyższego nie wystarczają do rozwiązania wielu problemów, które budzą napięcia i niepokoje w środowiskach akademickich.
750. Jednym z warunków spokojnej i efektywnej pracy uczelni jest bardzo szybkie uzyskanie podstawy prawnej do ich autonomicznego i samorządnego funkcjonowania. Zmiany, których wprowadzenie strona koalicyjno-rządowa deklaruje dopiero w przyszłych ustawach dotyczących szkolnictwa wyższego winny być zatem przedmiotem już tegorocznej nowelizacji ustaw z 1985 r.
751. *Strona koalicyjno-rządowa* oświadcza, że pośpieszne przeprowadzenie głębszej niż to uzgodniono nowelizacji aktualnie obowiązującej ustawy o szkolnictwie wyższym spowodowałoby konieczność dwukrotnego wdrażania przez szkoły wyższe nowych rozwiązań prawnych w krótkim okresie pół roku (najpierw nowelizacja, potem nowa ustawa). Mogłoby to znacznie zakłócić normalny tok pracy szkół. Uzgodniony zakres nowelizacji ustawy oraz fakt przekazania przez ministrów nadzorujących szkoły wyższe większości swoich uprawnień organom tych szkół stwarzają gwarancje daleko idącej samorządności działania szkół.
752. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stwierdza, że zagrożenie wysokokwalifikowanych pracowników akademickich (grupa ta według MEN liczy ok. 11 tys.) budzi sprzeciw zarówno ze względów społecznych i moralnych jak i ze względu na destabilizację funkcjonowania uczelni powodowaną przez odpływ kadry i brak motywacji do pracy. Strona podkreśla, że szkoły wyższe ze względu na zróżnicowanie wykonywanych funkcji muszą same decydować o organizacji swej pracy, a więc problem zatrudnienia pracowników, w tym stabilizowania adiunktów musi być im bezpośrednio powierzony. Nie oznacza to automatycznej stabilizacji wszystkich adiunktów. Problem ten powinien być rozwiązany jeszcze przed wejściem w życie nowej ustawy.
753. *Strona OPZZ (ZNP)* uważa, iż istniejący system braku stabilizacji długoletnich pracowników szkoły wyższej jest nie do zaakceptowania zarówno dzisiaj jak i w przyszłości. Zatrudnienie na okres zamknięty adiunktów jest przyczyną słabnącego zainteresowania pracą dydaktyczno-wychowawczą na rzecz realizacji za wszelką cenę wymaganych rozpraw habilitacyjnych.
754. Uważamy, że decyzje o przydatności do pracy naukowo-dydaktycznej winny być podejmowane w okresie pierwszych 4–6 lat zatrudnienia a najpóźniej po uzyskaniu stopnia doktora.
755. Aktualna sytuacja w grupie adiunktów — spowodowana wadliwą polityką kadrową w minionych latach nie powinna rzutować na sytuację zawodową i życiową tak istotnej dla szkoły wyższej grupy pracowników.
756. Według naszej oceny istnieje możliwość i potrzeba wykorzystania potencjału tej kadry w ramach procesu dydaktycznego i badawczego realizowanego w szkołach wyższych.
757. W związku z tym należy przy najbliższej nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym odstąpić od nieżyciowych przepisów rotacyjnych na rzecz zatrudnienia na czas nieokreślony.
758. W oparciu o wyniki okresowych ocen obejmujących pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną należy:
- 1) Powołać na stanowisko docenta osoby o wyróżniającym się dorobku dydaktycznym i naukowym.

2) Powołać na stanowisko starszego wykładowcy osoby o szczególnej przydatności w procesie dydaktyczno-wychowawczym.

3) Zatrudnić na etatach naukowo-badawczych te osoby, które posiadają predyspozycje do pracy naukowej.

4) Pozostałym adiunktom zaproponować inne zatrudnienie wymagające wysokich kwalifikacji.

759. Decyzje w tym zakresie winny być podejmowane przez właściwe organy szkoły wyższej.

760. *Strona koalicyjno-rządowa* oświadcza, że uzgodniona zmiana przepisów ustawy o szkolnictwie wyższym daje możliwości stabilizacji (zatrudnienia na czas nieokreślony) adiunktów. Dokonanie tej zmiany w nowelizacji ustawy nie jest konieczne, ponieważ pełny okres rotacyjny adiunktów upływa po raz pierwszy z dniem 1 października 1991 roku, tj. w okresie gdy będzie już obowiązywała nowa, uzgodniona ustawa o szkolnictwie wyższym.

3. Nauka

A. Uzgodnienia

761. Nakłady na badania naukowe B+R (bez kosztów wdrożeń) powinny w 1990 roku wynieść nie mniej jak 3% a w końcu lat 90 — 4% dochodu narodowego podzielonego netto.

762. Nakłady na badania podstawowe, poznawcze powinny wynosić co najmniej 18% kwot przeznaczonych na B+R i powinny być z nich formalnie wyodrębnione.

763. Ten wydzielony fundusz powinien być przeznaczony na podmiotowe i przedmiotowe finansowanie działalności naukowej wyższych uczelni, placówek naukowych PAN i niektórych jednostek badawczo-rozwojowych. Podział tego funduszu powinien się odbywać pod kontrolą obieralnych ciał kolegialnych reprezentujących środowisko naukowe.

764. Wnioski dotyczące ustalania kwot na poszczególne lata przeznaczone na badania podstawowe, poznawcze (zgodnie z pkt 1; 3) oraz Wnioski o podział tej sumy formułują, do czasu wejścia w życie nowych ustaw, Minister Edukacji Narodowej oraz Sekretarz Naukowy PAN na podstawie opinii odpowiednich ciał kolegialnych reprezentujących środowisko naukowe.

765. Odnośnie podmiotowej i przedmiotowej formy finansowania postanowiono:

766. a) forma przedmiotowa obejmuje kwoty przydzielane na projekty badawcze (w tym również na badania rozpoznawcze) zgłaszane przez zainteresowane osoby i zespoły oraz na programy badawcze,

767. b) uważamy, że ilość programów badawczych w badaniach podstawowych powinna być ograniczona w porównaniu do liczby istniejących obecnie. Programy centralne badań podstawowych powinny być tworzone przede wszystkim dla wyselekcjonowanych zagadnień związanych z rozwojem określonej dziedziny nauki (wymagającej szczególnie intensywnego rozwoju) w oparciu o ogólnokrajową koordynację,

768. c) forma podmiotowa obejmuje finansowanie statutowe działalności placówek naukowych nie przewidzianej do prowadzenia w formie projektów badawczych lub programów badań podstawowych,

769. d) podział środków przewidzianych na finansowanie w formie podmiotowej oraz przedmiotowej powinien być ustalany przez obieralne ciała kolegialne, o których mowa w pkt. 4. W szkolnictwie wyższym ze względu na jego charakter dominować powinna podmiotowa forma finansowania.

770. 6. Należy dążyć, aby ze względu na niedoinwestowanie nauki inwestycje w nauce stanowiły 1–1,5% ogólnych nakładów inwestycyjnych w gospodarce społecznej.
771. Przeciętne uposażenie w placówkach PAN powinno być nie niższe niż 1,3 przeciętnej płacy w sferze produkcji materialnej. Uposażenie asystenta powinno wynosić nie mniej niż 1,0 przeciętnej płacy w sferze produkcji materialnej.
772. Szczególnych starań wymaga rozwiązanie we wszystkich dużych ośrodkach naukowych problemu mieszkań dla młodych pracowników nauki oraz bazy hotelowej dla wymiany osobowej z zagranicą i dla staży naukowych.
773. Poważnym utrudnieniem w przekazywaniu i wykorzystywaniu dorobku badań podstawowych, zwłaszcza w humanistyce, są trudności wydawnicze — niedostateczna baza poligraficzna, braki papieru oraz rozwiązania systemowe i techniczne procesu wydawniczego.
774. Postuluje się:
- a) utrzymanie systemu dotacji na wydawnictwa naukowe,
 - b) przyspieszenie tempa wydawania zwłaszcza czasopism naukowych poprzez unowocześnienie produkcji wydawniczej,
 - c) poprawę technicznej jakości publikacji,
 - d) zapewnienie, by prace zakwalifikowane do druku a nie mogące się czasowo ukazać z powodu ograniczeń wydawniczych objęte były przez system informacji naukowej.
775. Należy zwrócić szczególną uwagę na znaczenie współpracy placówek PAN ze szkołami wyższymi nie tylko w prowadzeniu badań naukowych ale również gdy chodzi o wymianę pracowników oraz udział pracowników PAN w procesie dydaktycznym co wymaga modyfikacji systemu pensum.
776. Placówki Akademii Nauk i Szkolnictwa Wyższego powinny zachować prawo podejmowania autonomicznych decyzji w sprawach dodatkowego ich finansowania w drodze zleceń i umów zawieranych z jednostkami gospodarki państwowej spółdzielczej i prywatnej oraz fundacji krajowych i zagranicznych pod warunkiem iż nie naruszy to realizacji statutowych obowiązków placówki.
777. Powinny zostać ustalone formy dokonywania merytorycznej oceny działalności naukowej placówek badawczych PAN i szkolnictwa Wyższego przez społecznie wybrane (w trybie ustalonym przez odpowiednie ustawy) zespoły fachowców celem określenia zasadności ich dalszego finansowania podmiotowego w części lub w całości.
778. Należy uwzględnić, iż niektóre instytuty resortowe są placówkami silnymi kadrowo i koncepcyjnie i że duża część ich działalności przypada na badania podstawowe. Ich relacje z Akademią Nauk oraz sposób ich finansowania powinny zostać określone na podstawie merytorycznej oceny w uzgodnieniu ze wszystkimi stronami.
779. Należy zintensyfikować tempo prac nad nowymi ustawami
- Polskiej Akademii Nauk,
 - stopniach i tytułach naukowych,
780. zapewnić udział w przygotowaniu tych ustaw środowisku naukowemu i działającym w nim organizacjom społecznym i zawodowym. Ustawy te powinny być przedstawione Sejmowi wiosną 1990 r.

781. Komisja, która będzie opracowywać nową ustawę o stopniach naukowych i tytułach naukowych proszona jest o uwzględnienie następujących postulatów:
- a) zapewnić możliwość szybkiego awansu naukowego młodych pracowników przez odbiurokratyzowanie i skrócenie procedury przyznawania stopni i tytułów,
 - b) zagwarantować dr hab. pełnię praw akademickich niezależnie od zajmowanego stanowiska służbowego (prowadzenie przewodów doktorskich, recenzowanie rozpraw doktorskich i habilitacyjnych),
 - c) wprowadzić obieralność Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej i jej władz.
782. Niezależnie od powyższych dezyderatów długofalowych postuluje się wprowadzenie następujących zmian w PAN nie wymagających procedury legislacyjnej (do czasu uchwalenia nowej ustawy):
783. a) w związku z upływem kadencji władz PAN powołanie sekretarzy wydziałów PAN powinno nastąpić po pozytywnym ich zaopiniowaniu w głosowaniu tajnym przez plenarne zebrania wydziałów,
784. b) w związku z upływem kadencji władz PAN powinny być przeprowadzone wybory:
- Rad Naukowych placówek PAN i ich Przewodniczących
 - Komitetów Akademii i ich Przewodniczących, jako podstawa ich mianowania;
785. c) powołanie dyrektorów placówek PAN po upływie ich kadencji na podstawie pozytywnego ich zaopiniowania w głosowaniu tajnym przez Rady Naukowe placówek,
786. d) delegowanie dyrektorom placówek szereg uprawnień
- sekretarzy wydziałów w kwestiach organizacyjnych i personalnych,
 - Biura Zagranicznego PAN (wyjazdy zagraniczne, stypendia),
787. e) przejrzenie w placówkach PAN zaległych spraw kadrowych i awansowych,
788. f) wystąpienie odpowiednich władz Akademii z inicjatywą ponownego zatrudnienia osób usuniętych z placówek PAN z przyczyn poza merytorycznych,
789. g) życzliwe rozpatrzenie przyjęcia do pracy w Akademii tych byłych jej pracowników, którzy po roku 1981 nie powrócili z zagranicy a wyrażą chęć powrotu do pracy.

B. Rozbieżności

790. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* oraz *OPZZ (ZNP)* postuluje, by Komisja Prezesa Akademii Nauk przygotowująca nową ustawę o Polskiej Akademii Nauk uwzględniła następujące dezyderaty:
791. a) należy rozpatrzyć czy PAN powinna być nadal organem Administracji Państwowej,
792. b) ustawa powinna zapewnić kontrolę korporacji nad funkcjonowaniem placówek badawczych Akademii (ewentualnie powołanie Rady placówek badawczych),
793. c) ustawa powinna zapewnić obieralność stanowisk Prezesa, Wiceprezesów, Sekretarza Naukowego, sekretarzy wydziałów, komitetów Akademii i ich Przewodniczących, członków Rad Naukowych i ich Przewodniczących, dyrektorów placówek naukowych (przez rady naukowe lub w przypadku gdy okaże się to celowe przez Rady Załogi (oraz określić relacje między ciałami kolegalnymi a Władzami Wykonawczymi Akademii,

794. d) wybieralne stanowiska i funkcje w Akademii nie wymagają zatwierdzania przez żadne organa państwowe. Powyższe dotyczy również wyborów członków Akademii,
795. e) ustawa powinna zapewnić pełną autonomię placówek i ich Rad Naukowych:
- w doborze i awansie kadry naukowej bez żadnej ingerencji czynników administracyjnych i politycznych,
 - w wyborze celów i metod badawczych oraz sposobów realizacji tych celów bez ingerencji w te sprawy czynników administracyjnych i politycznych,
796. f) należy przewidzieć w ustawie iż placówki PAN, które wyrażą taką chęć, mogą uzyskać osobowość prawną.
797. *Strona koalicyjno-rządowa* stwierdza, że dobór i awans kadry naukowej, wybór celów i metod badawczych oraz sposób ich realizacji winny odbywać się wyłącznie przez uwzględnienie kryteriów merytorycznych. Jednocześnie strona koalicyjno-rządowa opowiada się za wprowadzeniem do Ustawy o Polskiej Akademii Nauk ustaleń zapewniających pełną demokratyzację procesów wyłaniania organów kolegialnych i kadr kierowniczych w PAN i jej jednostkach.
798. Mając na względzie dalszą demokratyzację funkcjonowania PAN strona koalicyjno-rządowa uważa za wskazane pozostawienie PAN — jako najbardziej kompetentnemu gremium uczonych — sprawy kształtowania nowej koncepcji oraz zasad działania tej najwyższej w kraju instytucji naukowej, a także związanych z tym rozstrzygnięć prawnych. Z tego względu strona rządowo-koalicyjna nie zajmuje stanowiska w sprawach szczegółowych dotyczących PAN, przedstawionych przez pozostałe strony.

4. Postęp techniczny

A. Uzgodnienia

I. UWARUNKOWANIA SYSTEMOWE POSTĘPU TECHNICZNEGO

799. Postęp techniczny jest składnikiem nowoczesnego procesu wytwarzania i jest organicznie z nim związany. Powinien on być powiązany z przedsiębiorstwem i w nim umiejscowiony.
800. W przygotowaniu postępu technicznego udział bierze zarówno zaplecze naukowo-techniczne, w szczególności jednostki badawczo-rozwojowe, jak i kadra techniczna przedsiębiorstw.
801. Umiejscowienie postępu technicznego w przedsiębiorstwie nie oznacza rezygnacji z interwencji centrum państwowego. Jednakże zmianie musi ulec zakres, formy oraz struktury organizacyjne takiej interwencji.
802. Postęp techniczny jest czynnikiem warunkującym efektywność produkcji a także egzystencję i rozwój przedsiębiorstwa w dłuższym przedziale czasowym. Postęp techniczny warunkuje rozwój gospodarki, wyznacza między innymi poziom cywilizacyjny kraju i jego miejsce w międzynarodowym podziale pracy.
803. Konkurencyjność w sferze produkcji i gospodarka rynkowa są naturalnymi stymulatorami postępu. W gospodarce niedoboru i dominacji rynku producenta, a w konsekwencji braku presji odbiorcy na jakość, nowoczesność i cenę wytworzonych dóbr, nie powstaje tendencja do naturalnego postępu.

804. Model funkcjonowania gospodarki, w którym do niedawna dominowały elementy nakazowe, ograniczające samodzielność przedsiębiorstw, nie stworzył warunków sprzyjających innowacyjności. Wpłynęło to ujemnie na poziom techniki produkcji i w konsekwencji na wyniki gospodarcze.
805. Do czynników szczególnie niekorzystnych należy zaliczyć system tworzenia cen oparty o formułę kosztową, utrwalający techniczne zacofanie w produkcji oraz system podatkowy często pozbawiający przedsiębiorstwa możliwości samofinansowania własnego rozwoju.
806. Korzystniejsze warunki dla postępu technicznego i możliwości samofinansowania go przez przedsiębiorstwa stwarza m. in. Ustawa z 31 stycznia 1989 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Przewiduje ona:
- odchodzenie od reglamentacji wysokości środków na postęp techniczny w przedsiębiorstwie,
 - odliczanie z zysku jako podstawy wymiaru podatku dochodowego, nakładów inwestycyjnych na wdrażanie postępu technicznego.
807. Naturalnym składnikiem rzetelnej pracy, za którą w normalnie funkcjonującej gospodarce otrzymuje się godziwą płacę jest twórczość techniczna. Dodatkowo wynagradzana powinna być praca zawierająca elementy nowości naukowej lub technicznej urzeczywistniająca się między innymi w formie wynalazku. Zmiany w prawie wynalazczym powinny pójść w kierunku zrównania uprawnień poszczególnych sektorów własności oraz uatrakcyjnienia wynagrodzeń twórców.

II. STRUKTURA ORAZ ORGANIZACJA BADAŃ I DZIAŁALNOŚCI TECHNICZNEJ

808. Państwo powinno finansować ze środków centralnych badania podstawowe (poznawcze), których wyniki są jednym z wyznaczników kultury narodowej, a także niezbędnym elementem kształcenia kadry postępu społecznego i gospodarczego oraz badania stosowane, mające na celu rozwiązywanie ważnych celów społecznych. Badania stosowane finansowane ze środków centralnych mogą obejmować również rozwój produkcji i postęp techniczny. W warunkach gospodarki nierynkowej, gdzie przedsiębiorstwa pozbawione są naturalnych bodźców do wdrażania postępu technicznego, uważamy za celowe działania państwa zmierzające do stymulacji postępu w przedsiębiorstwach. Działania te powinny w pierwszym rzędzie polegać na stwarzaniu odpowiednich mechanizmów finansowych (polityka podatkowa, kredytowa i cenowa). Ewentualne dotacje ze środków centralnych powinny ograniczać się do dopłat do przedsięwzięć badawczych i wdrożeniowych zainicjowanych i realizowanych przez przedsiębiorstwa.
809. Niezbędne jest, aby decyzje o podziale i przeznaczeniu środków na badania i rozwój na szczeblu centralnym i resortowym były podejmowane przy udziale wybieranych przedstawicieli środowisk naukowych i technicznych.
810. Zwiększenie autonomii i samorządności jednostek badawczo-rozwojowych jest istotnym elementem poprawy efektywności i poziomu ich działania. Postulujemy opracowanie do dnia 31 grudnia 1989 r., przy udziale strony społecznej, projektu nowej ustawy o JB-R. Projekt powinien uwzględniać m.in. następujące zasady:

811. a) Ustawa powinna mieć charakter ramowy; rozwiązania szczegółowe różne dla jednostek o różnym charakterze działalności, powinny być określone w statutach JB-R.
812. b) Należy jednoznacznie określić istotę poszczególnych JB-R, ich podstawowe zadania oraz uprawnienia.
813. c) Dyrektor JB-R powinien być powoływany w drodze konkursu wg zasad obowiązujących w przedsiębiorstwach państwowych (strona solidarnościowo-opozycyjna proponuje dodać „na określoną kadencję. Jego stosunek pracy i uposażenie określa Rada Pracownicza w porozumieniu z Radą Naukową”).
814. d) Zebranie Ogólne Pracowników (Delegatów) i Rada Pracownicza JB-R działają na zasadach ustawy o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego z niezbędnymi zmianami wynikającymi ze specyfiki działania JB-R.
815. e) Rada Naukowa jest organem JB-R. Rada Naukowa ma głos stanowiący w sprawach rozwoju i awansu kadry oraz merytorycznej działalności JB-R.
816. Rada Naukowa ma szerokie kompetencje opiniodawcze i inicjujące we wszystkich sprawach dotyczących działalności JB-R.
817. f) Co najmniej 50% składu Rady Naukowej powinni stanowić pracownicy JB-R, wybrani w drodze tajnych wyborów. Pozostałą część powinni stanowić wybitni uczeni i specjaliści niezatrudnieni w jednostce. Skład Rady Naukowej i tryb jej wyboru powinien określać statut JB-R.
818. g) Wybieralnym ciałem kolegialnym — Radzie Pracowniczej i Radzie Naukowej — należy zapewnić decydujący wpływ na kształtowanie statutu Jednostki.
819. badań zależy w znacznym stopniu od wiedzy i kultury technicznej kadry, świadomości jej roli zawodowej i społecznej motywacji działań. Zagadnieniem społecznym wielkiej wagi jest właściwe wykorzystanie potencjału intelektualnego i fachowego inteligencji technicznej, włączenie go w nurt rozwoju gospodarczego i kulturalnego społeczeństwa. Problemem podstawowym jest przywrócenie ludziom polskiego przemysłu i zaplecza naukowego ich inżynierskiej tożsamości oraz ethosu pracy. W związku z tym uważamy za konieczne:
820. a) Rozbieżności (tekst — str. 132)
821. b) Rozbieżności (tekst — str. 132)
822. c) Jednostkom badawczo-rozwojowym należy zapewnić właściwe wyposażenie i infrastrukturę pozwalające na prowadzenie badań na poziomie światowym. Dotyczy to zarówno aparatury pomiarowej, obsługi technicznej, bibliotek itp. Czynnikiemami zwiększającymi zdolności JB-R. do samofinansowania inwestycji aparaturowych winny być:
- stosowanie amortyzacji zmiennej lub przyspieszonej, a także częściowe jej umarzanie,
 - pozostawienie całego zysku w JB-R z obligatoryjnym wykorzystaniem jego części na cele rozwojowe.
823. Lokalizacja unikalnej aparatury badawczej powinna zapewnić jej dostępność i racjonalne wykorzystanie.
824. d) Praca badawcza nie jest motywowana finansowo w sposób bezpośredni. Pracownikom naukowym i technicznym budżetowych JB-R należy zapewnić godziwe zarobki. Postulujemy, aby średnia płaca pracowników naukowych i badawczo-technicznych była nie niższa niż 115%

średniej płacy w dziale produkcji materialnej, a najniższa płaca w tych grupach nie niższa niż 90% średniej płacy w dziale produkcji materialnej.

III. ŹRÓDŁA I FORMY FINANSOWANIA

825. Centralny Fundusz Rozwoju Nauki i Techniki składa się obecnie w ok. 1/6 z dotacji budżetu Państwa oraz w 5/6 z obligatoryjnych wpłat podmiotów gospodarczych. W miarę osiągania równowagi budżetowej należy stopniowo zwiększać w tym funduszu udział środków budżetowych i stopniowo zmniejszać wpłaty podmiotów gospodarczych.
826. Nadmiernie scentralizowany i zbiurokratyzowany system zarządzania badaniami i rozwojem nie doprowadził do osiągnięcia zamierzonych celów społecznych. Brak wyraźnych kryteriów oceny badań oraz system finansowania, którym objęto zbyt dużą liczbę programów badawczych stwarza warunki do kryptopodmiotowego finansowania słabych jednostek badawczych i do rozwijania działalności pozornej, polegającej na wykonywaniu badań pozbawionych zarówno wartości naukowych, jak i efektów społecznie użytecznych.
827. Postulujemy wydzielenie przez Sejm z całości środków przeznaczanych na badania i rozwój nie mniej niż 18% na badania podstawowe (poznawcze). Te wydzielone środki powinny być przeznaczone na podmiotowe i przedmiotowe finansowanie działalności naukowej wyższych uczelni, placówek naukowych PAN i niektórych jednostek badawczo-rozwojowych. Podział tych środków i ich wykorzystanie powinno odbywać się pod kontrolą wybieralnych ciał kolegialnych (rad), reprezentujących środowisko naukowe. Do czasu uchwalenia odpowiednich ustaw wnioski dotyczące ustalania kwot na poszczególne lata przeznaczone na zadania poznawcze oraz wnioski o podział tej sumy formułują Minister Edukacji Narodowej i Sekretarz Naukowy PAN na podstawie opinii wybieralnych ciał kolegialnych.
828. Zmiany w zakresie badań stosowanych powinny polegać na wyborze preferowanych kierunków, znacznym ograniczeniu programów badawczych finansowanych centralnie, zmniejszeniu kosztów pośrednich oraz wzmocnieniu odpowiedzialności dysponentów środków finansowych za wykorzystanie wyników badań.
- a) W odniesieniu do badań stosowanych finansowanych ze środków centralnych państwa — przyjąć zasadę, że agencje rządowe dysponujące środkami ponoszą pełną odpowiedzialność za tematykę finansowanych przez siebie badań i wykorzystanie wyników oraz zapewniają wykonawcom niezbędne do realizacji środki.
 - b) Znaczne ograniczanie zakresu i liczby centralnych programów badawczych, utrzymując formę umów cywilno-prawnych. Ze środków centralnych winny być finansowane również wyprzedzające badania stosowane i programy interdyscyplinarne. (OPZZ ostrzega, że zbyt gwałtowna realizacja postulatu zagraża dalszą — nie zawsze uzasadnioną dewastacją potencjału JB-R).
 - c) Podejmowanie kompleksowych centralnie sterowanych programów badawczych powinno być uzależnione od decyzji Sejmu.
 - d) Zwiększenie zakresu podmiotowego finansowania badań, zwłaszcza w obszarze nieprodukcyjnym (ochrona zdrowia, ochrona środowiska itp.) oraz finansowania mieszanego podmiotowo-przedmiotowego.

- e) W zakresie badań i wdrożeń podejmowanych przez przedsiębiorstwa podstawową formą powinny być zamówienia finansowane ze środków tych przedsiębiorstw. W okresie przejściowym, z uwagi na brak naturalnych bodźców do wprowadzania postępu technicznego, należy popierać finansowanie zespolone polegające na dopłatach z Centralnego Funduszu Rozwoju Nauki i Techniki do przedsięwzięć innowacyjnych podmiotów gospodarczych. Warunkiem takiego zespolonego finansowania (np. w proporcji 50/50) powinny być wkłady przedsiębiorstw wyprzedzające subwencję z funduszu centralnego.
- f) Zrezygnowanie ze sztywnych (na ogół pięcioletnich) okresów planowania i rozliczania programów badawczych. Etapy realizacji powinny być dostosowane do specyfiki programów.
- g) Część programów (celów) powinna być zlecana w wyniku przetargu na ich realizację.

IV. INNE SPRAWY

- 829. Należy przywrócić instytucję Służb Państwowych (St. Meteorologiczna, Sanitarna, Radiologiczna, Geologiczna, Ochrony Środowiska itp.) finansowanych z centralnego budżetu państwa. Opieranie, jak to ma miejsce obecnie, działalności w zakresie analiz, ekspertyz i prognoz (np. meteorologicznych, ekologicznych) na rozrachunku gospodarczym podważa zasadę niezależności od podmiotów gospodarczych i resortów. Należy zapewnić społeczną dostępność wykonywanych ocen i ich wyników.
- 830. Odrobienie zacofania cywilizacyjnego Polski jest niemożliwe bez szerokiego i różnorodnego dopływu postępu technicznego z krajów wysoko uprzemysłowionych. Wymaga to otwartej polityki popierającej kontakty naukowe i techniczne z zagranicą, stymulowanie wymiany pracowników, udziału w zagranicznych i międzynarodowych programach badawczych i technicznych.
- 831. Znaczący potencjał polskiej myśli technicznej o światowym poziomie stanowią Polacy pozostający poza granicami kraju. Są oni z Polską związani i pozostają poza krajem nie godząc się na wiele uwarunkowań obecnej rzeczywistości. Należy stworzyć warunki uczonym polskiego pochodzenia do prowadzenia zespołów badawczych, rocznych pobyków z wykładami, seminariami, itp.
- 832. Nowych rozwiązań wymaga cały obszar informacji naukowej i technicznej w Polsce.
- 833. Ważną rolę w kreowaniu postępu technicznego powinny spełniać towarzystwa naukowe, stowarzyszenia naukowo-techniczne i organizacje zawodowe.

B. Rozbieżności

II. 4.a

- 834. *Wersja strony opozycyjno-solidarnościowej:*
- 835. Definitywne odejście od uzależniania wszelkich decyzji w sprawach kadrowych od akceptacji organów partii politycznych i opinii pozamerytorycznych. Dotyczy to w szczególności zatrudniania pracowników, ich awansów, stopni i tytułów naukowych, nagród i odznaczeń, stażów naukowych i wyjazdów zagranicznych.
- 836. *Wersja strony rządowej i OPZZ:*

837. Wszelkie decyzje w sprawach kadrowych są podejmowane przez organy ustawowo określone. Kierownik JB-R powinien mieć swobodę doboru kadry kierowniczej. Opinie rekomendujące organizacji politycznych i społecznych działających w JB-R nie mogą naruszać tej swobody. Kierownik JB-R ma prawo zasięgnąć i wysłuchać tych opinii, a organizacje polityczne i społeczne mają prawo przedstawić swoje opinie. To samo dotyczy sprawy awansów służbowych i naukowych.

II. 4. b

838. *Wersja strony opozycyjno-solidarnościowej:*

839. Naprawienie krzywd wyrządzonych pracownikom jednostek B-R poddanych represjom po 13 grudnia 1981 r. Dotyczy to w szczególności pracowników, którzy ze względu na przekonania i głoszone poglądy zostali zwolnieni z pracy, przeniesieni na inne stanowiska lub pominięci w awansach. Strona opozycyjno-solidarnościowa przedstawi Urzędowi Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń listę takich pracowników do dnia 15 kwietnia 1989 r.

840. *Wersja strony rządowej i OPZZ:*

841. Naprawienie krzywd wyrządzonych pracownikom jednostek B-R, którzy nie naruszali obowiązującego prawa, poddanych represjom po 13 grudnia 1981 r. Dotyczy to w szczególności pracowników, którzy ze względu na przekonania i głoszone poglądy zostali zwolnieni z pracy, przeniesieni na inne stanowiska lub pominięci w awansach. Strona opozycyjno-solidarnościowa przedstawi Urzędowi Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń listę takich pracowników do dnia 15 kwietnia 1989 r.

V. Ustalenia wspólne dla wszystkich czterech działów

842. Strona solidarnościowo-opozycyjna przedstawiła jako wymagającą rozwiązania sprawę wyrównania krzywd i umożliwienia powrotu do pracy pracownikom, wobec których w okresie po 13 grudnia 1981 r. zastosowano różnego rodzaju sankcje.
843. Minister Edukacji Narodowej potwierdził chęć i wolę okazania pomocy tym pracownikom, którzy w sposób nieuzasadniony mogą dotąd ponosić skutki kar nałożonych w latach osiemdziesiątych. W tym celu polecił zweryfikować przekazany przez stronę solidarnościowo-opozycyjną wykaz osób. Ponieważ jednak różne przyczyny spowodowały umieszczenie nazwisk na tej liście, Minister zadeklarował rozpatrzenie indywidualne każdej zgłoszonej sprawy. Minister kierował się będzie przy tym intencją pozytywnego załatwienia tych wszystkich przypadków, które mieszczą się w jego kompetencjach, nie wykraczają poza istniejący stan prawny a stanowią naruszenie praw człowieka. Jeżeli okaże się, że omawiane decyzje podjęto z naruszeniem obowiązujących przepisów, Minister spowoduje ich niezwłoczne uchylenie. Minister gotów jest także stworzyć możliwość powrotu do zawodu tym wszystkim, którzy zadeklarują taką chęć. Minister Edukacji Narodowej przekaze treść tego ustalenia innym ministrom nadzorującym szkoły, inne placówki oświatowo-wychowawcze, szkoły wyższe i placówki naukowe.

VI. Oświadczenia jednostronne dotyczące wszystkich czterech działów

844. Strona solidarnościowo-opozycyjna oświadcza, że ustawa z 31 stycznia 1989 r. o kształtowaniu środków na wynagrodzenia w sferze budżetowej nie rozwiązuje w sposób zadowalający sprawy płac pracowników oświaty, szkolnictwa wyższego i nauki.
845. W szczególności uważamy, że:
- a) konieczna jest weryfikacja płac co kwartał (przy obecnym tempie inflacji),
 - b) za podstawę obliczeń średniej płacy w sferze produkcji materialnej należy przyjąć średnią z ostatnich trzech miesięcy,
 - c) jako przewidywany wskaźnik wzrostu płac należy przyjąć stosunek wzrostu płac pomiędzy dwoma ostatnimi kwartałami,
 - d) przy ustalaniu wysokości wskaźników normatywnych dla poszczególnych gałęzi sfery budżetowej należy dla oświaty, szkolnictwa wyższego i nauki przyjąć już w r. 1989 wskaźnik nie mniejszy niż 1,3.
846. Wśród środowiska nauczycielskiego szczególny niepokój budzi fakt, że Ustawa z 31 stycznia 1989 r. zawiera możliwość obniżenia statusu płacowego nauczycieli w stosunku do zasady gwarantowanej w art. 31 Karty Nauczyciela, ustalającej, że średnie wynagrodzenie nauczycieli ma być równe średniemu wynagrodzeniu pracowników inżynieryjno-technicznych zatrudnionych w przemyśle uspołecznionym.
847. Uważamy, że Uchwała nr 24 Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1989 w sprawie wynagradzania nauczycieli nie rozwiązuje sprawy płac w oświacie. Sprawa uposażeń nauczycielskich to nie tylko sprawa partykularnych interesów grupy zawodowej, ale problem rzutujący na ogólny stan oświaty (narastające braki kadrowe i liczba nauczycieli bez kwalifikacji, pogłębiająca się selekcja negatywna do zawodu itp.).
848. Obecnie przyjęty sposób obliczania średnich wynagrodzeń zarówno w sferze budżetowej jak i w sferze produkcji materialnej z uwzględnieniem płacy za godziny nadwymiarowe czy nadliczbowe fałszuje obraz sytuacji.
849. Uważamy, że należy brać pod uwagę wynagrodzenia osiągnięte w ustawowym czasie pracy, w ramach etatu, gdyż tylko one powinny wyznaczać status materialny pracownika.
850. Strona koalicyjno-rządowa podziela pogląd zaprezentowany w oświadczeniu strony solidarnościowo-opozycyjnej, że „sprawa uposażeń nauczycielskich to nie tylko sprawa partykularnych interesów grupy zawodowej, ale problem rzutujący na ogólny stan oświaty”.
851. Rząd stoi na stanowisku, że wprowadzony ustawą z 31 stycznia br. mechanizm kształtowania środków na waloryzację płac pracowników oświaty i szkolnictwa wyższego oraz innych pracowników sfery budżetowej, stworzy znaczący postęp w stosunku do dotychczas stosowanych zasad waloryzacji płac.
852. Przyjęcie postulowanej zasady weryfikacji płac co kwartał nie wydaje się właściwe ze względu na istotne wahania przeciętnej płacy w przemyśle (w górę lub w dół) w okresach krótszych niż 6 miesięcy. Na przykład przeciętne wynagrodzenie w przemyśle wynosiło około:
- 95 tys. zł w grudniu 1988 r.,
 - 64 tys. zł w styczniu 1989 r.,
 - 78 tys. zł w lutym 1989 r.

853. Ocena skuteczności nowego systemu waloryzacji płac pracowników oświaty i szkolnictwa wyższego, w konkretnych uwarunkowaniach gospodarczych i finansowo-ekonomicznych, możliwa będzie po okresie co najmniej 1 roku.
854. W przypadku gdy przyjęte rozwiązania nie okażą się dostatecznie skuteczne, podjęte zostaną odpowiednie działania na rzecz skutecznej ochrony interesów płacowych pracowników oświaty, szkolnictwa wyższego i nauki.
855. Strona OPZZ-ZNP uznaje, że I etap realizacji ustawy z 31.1.1989 r. o kształtowaniu środków na wynagrodzenia w sferze budżetowej nie rozwiązuje nabrzmiałych problemów płacowych nauczycieli, nauczycieli akademickich i pracowników nauki. W związku z tym niezmiennie widzimy konieczność przyspieszenia terminu docelowego pełnej realizacji określonych ustawą wskaźników normatywnych z 1992 r. na 1 stycznia 1990 r. Uważamy, że wskaźniki normatywne zarówno dla pracowników oświaty, jak również pracowników szkolnictwa wyższego i nauki powinny zostać podwyższone: — w oświacie zgodnie z wcześniejszymi postulatami ZNP do 112%, w tym dla nauczycieli do 130%; w szkolnictwie wyższym i nauce do 135%.
856. Opowiadamy się za tym, aby system płac w nauce i szkolnictwie wyższym zapewniał wynagrodzenie asystenta na poziomie jednej średniej płacy w sferze produkcji materialnej, a uposażenie profesora winno być 3,5–4 razy większe.
857. Strona solidarnościowo-opozycyjna stoi na stanowisku, że nie zostało w sposób zasadniczy rozwiązane odejście od ingerencji czynników politycznych i stosowania kryteriów politycznych w oświacie, szkolnictwie wyższym i nauce, w zakresie zarządzania oraz polityki kadrowej i decyzji personalnych. Zmiana tego stanu rzeczy i oparcie się wyłącznie na merytorycznych przesłankach jest niezbędnym warunkiem właściwego działania zarówno oświaty jak i szkolnictwa wyższego i nauki
858. Strona koalicyjno-rządowa oświadcza, że wszelkie decyzje w sprawach kadrowych są podejmowane przez organy ustawowo określone. Rektor, dyrektor szkoły lub dyrektor placówki naukowej powinni mieć swobodę doboru kadry kierowniczej. Opinie rekomendujące organizacji politycznych i społecznych nie mogą naruszać tej swobody. Podejmujący decyzje kadrowe ma prawo zasięgnąć i wysłuchać tych opinii, a organizacje polityczne mają prawo przedstawić swoje opinie. To samo dotyczy sprawy awansów służbowych i naukowych.
859. Strona solidarnościowo-opozycyjna proponuje następującą procedurę w sprawach pracowników skrzywdzonych w latach osiemdziesiątych:
860. Powołuje się komisję ds. rehabilitacji pracowników placówek oświatowo-wychowawczych, szkół wszystkich szczebli oraz pracowników nauki i postępu technicznego.
861. W skład komisji wchodzi: przedstawiciel właściwego ministerstwa, przedstawiciel NSZZ „Solidarność”, sędzia sądu wojewódzkiego zaaprobowany przez 2 pierwszych przedstawicieli.
862. Komisja będzie rozpatrywała sprawy przywrócenia do pracy (jeśli nie zostały załatwione między zainteresowanymi stronami), w stosunku do zwolnień z pracy w jakikolwiek sposób, jeśli zwolnienie nastąpiło z powodów politycznych, ideologicznych, wyznaniowych, a także innych, jeśli istnieje uzasadnione domniemanie, że równocześnie występowała któraś z trzech wymienionych przyczyn.

863. Wniosek może złożyć każdy zainteresowany oraz inne osoby i organizacje społeczne, jeżeli uzyskają zgodę zainteresowanego.
864. Komisja może:
- a) przywrócić do pracy albo uznać za niebyłe wygaśnięcie stosunku pracy,
 - b) ustalić ciągłość pracy (także wbrew art. 10.2.8 Karty Nauczyciela),
 - c) przywrócić staż pracy z włączeniem czasu obejmującego stan pracy w innym zawodzie lub pozostawania bez pracy,
 - d) ustalić nowy poziom płacy,
 - e) przywrócić poprzednie miejsce i stanowisko pracy,
 - f) w szczególnie drastycznych przypadkach wyrównać straty materialne,
 - g) możliwe jest też podejmowanie przez komisję takich uregulowań statusu zawodowego, które wyrównują prawo do renty i emerytury.
865. Komisja pracuje pod przewodnictwem sędziego, orzeka większością głosów, a orzeczenia są wiążące dla stron.
866. Strona koalicyjno-rządowa oświadcza, że zaproponowany przez stronę solidarnościowo-opozycyjną sposób rozpatrywania spraw pracowników, wobec których zastosowano w latach osiemdziesiątych różnego rodzaju sankcje wymagały uchwalenia przez Sejm ustawy powołującej specjalny organ sądowy (komisję, o której mowa w propozycji) oraz wyposażającej ten organ w prawo do podejmowania rozstrzygnięć sprzecznych z powszechnie obowiązującymi w państwie ustawami (Karta Nauczyciela, ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Kodeks Pracy). Burzyłoby to porządek prawny w państwie. Dlatego Rząd nie może wystąpić z tego rodzaju inicjatywą ustawodawczą, zwłaszcza że:
- przywrócenie do pracy lub uznanie za niebyłe wygaśnięcie stosunku pracy może nastąpić w ramach obowiązującego prawa; na skutek rewizji nadzwyczajnej od orzeczenia dyscyplinarnego lub wznowienia postępowania dyscyplinarnego (jeżeli rozwiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy było skutkiem orzeczenia dyscyplinarnego) albo na skutek zmiany decyzji administracyjnej, stwierdzenia jej nieważności lub wznowienia postępowania administracyjnego (jeżeli zwolnienie z pracy było skutkiem decyzji administracyjnej);
 - wyrównanie ewentualnych strat materialnych może nastąpić decyzją o przywróceniu do pracy lub w drodze postępowania sądowego.
- *
867. Strony przyjmują do wykonania niniejsze ustalenia oraz przyjmują do wiadomości stanowiska stron przedstawione w rozbieżnościach i jednostronnych oświadczeniach.

*Współprzewodniczący Obrad
(—) Jacek FISIĄK
Współprzewodniczący Obrad
(—) Henryk SAMSOMOWICZ
Współprzewodniczący Obrad
(—) Jan ZACIURA
Warszawa, 30 marca 1989 r.*

USTALENIA PODZESPOŁU OKRĄGŁEGO STOŁU DO SPRAW MŁODZIEŻY

868. Podzespół Okrągłego Stołu do spraw młodzieży zebrał się na posiedzeniach plenarnych w dniach 16.02, 28.02, 6.03, 14.03 i 18.03 1989 r. Uzupełnieniem obrad plenarnych były spotkania grupy roboczej przygotowującej zapisy ustaleń i dokonującej selekcji gromadzonych propozycji. W trakcie obrad plenarnych strony wniosły pod dyskusję szereg zagadnień natury systemowej, jak i szczegółowych, związanych z tworzeniem warunków do podmiotowej aktywności młodzieży oraz rozwiązywania najistotniejszych jej problemów, w tym natury socjalno-materialnej. Podnoszono także propozycje uregulowania kwestii palących, wymagających decyzji już obecnie.
869. *Strona społeczno-koalicyjna* wniosła pod obrady podzespołu:
870. Systemowe ujęcie zagadnień związanych z realizacją procesów wychowania dzieci i młodzieży, potrzebę zachowania spójności systemu wychowania i określenia ideału wychowawczego w warunkach postępujących reform systemu społeczno-politycznego i gospodarczego.
871. Potrzebę zgodnego działania głównych sił politycznych na rzecz wychowania dzieci i młodzieży poprzez przyjęcie zasady konsensusu wychowawczego i nieprzenoszenie konfliktów politycznych na proces wychowania. Konsekwencją tej zasady powinno być otrzymanie jedności Harcerstwa, jako podstawowej organizacji wychowującej w duchu obywatelskim.
872. Zagadnienia związane z pluralizmem związkowym i organizacyjnym w środowiskach młodzieży, wychowawcze funkcje służby wojskowej jako niezbędne przesłanki skutecznej realizacji wspólnie określonych i przyjętych zasad wychowawczych.
873. Zmianę zasad odbywania oraz potrzebę skrócenia przeszkolenia wojskowego studentów.
874. Uspołecznienie Rządowego programu startu zawodowego młodzieży, konieczność wzbogacenia instrumentów politycznych jego realizacji, skuteczniejsze usuwanie barier realizacyjnych i zgodne z potrzebami młodzieży ukształtowanie priorytetów w jego realizacji, którymi powinny stać się:
- budownictwo mieszkaniowe realizowane przez młodych,
 - problemy młodych rolników,
 - ekologia,
 - sprawy promocji i startu zawodowego młodych kadr,
 - praca z młodzieżą uzdolnioną,
875. Określenie jednoznacznych mechanizmów awansu kadrowego ludzi młodych, efektywne wykorzystywanie ich kwalifikacji i wiedzy, wypracowanie systemu znoszenia istniejących barier w tym obszarze, wprowadzenie lokatowego systemu kończenia studiów.
876. Kwestie udziału młodzieży w sprawowaniu władzy, udziału młodych w życiu publicznym i politycznym, a w szczególności umacniania obecności młodych w samorządach i w radach narodowych.
877. Konieczność określenia środków i sposobów zmniejszenia emigracji ludzi młodych, minimalizowanie negatywnych skutków tego zjawiska dla kraju oraz wspólnego przeciwdziałania zjawiskom zatracenia kontaktów emigracji z macierzą i procesu wynaradawiania się nowej fali emigrantów.

878. Potrzebę przeciwdziałania szerzącym się wśród młodzieży zjawiskom patologii społecznych w tym głównie alkoholizmu i narkomanii, zdecydowanego likwidowania przyczyn tych zjawisk a nie skutków.
879. Warunki pracy i życia młodych rolników, wprowadzenie preferencyjnych kredytów na zakup niezbędnych materiałów, sprzętu i ziemi. Dążyć do podnoszenia poziomu życia na wsi, jako warunku niezbędnego do trwałego łączenia się ze wsią młodej inteligencji.
880. Problemy związane z tworzeniem warunków dla promocji postaw i zachowań ekologicznych, troski o zachowanie naturalnego środowiska w jakim żyje człowiek, współdziałanie, wspieranie a także problemy finansowania ruchów ekologicznych.
881. Zagadnienia związane z pracą z i dla młodzieży wybitnie uzdolnionej oraz określenie nowego mechanizmu promocji poprzez system stypendiów, nagród i premii.
882. Budownictwo mieszkaniowe realizowane przez młodych i dla młodych: konieczność określenia preferencji w otrzymywaniu kredytu na zakup terenów i na budowę oraz na przydziały materiałów budowlanych dla spółdzielni mieszkaniowych, których członkowie budują pierwsze w swoim życiu mieszkanie.
883. Status młodej inteligencji a w szczególności określenie skutecznych sposobów przeciwdziałania zjawiskom postępującego ubożenia jej i obniżania pozycji materialnej.
884. Konieczność reorganizacji systemu staży zagranicznych i zasad podejmowania pracy za granicą.
885. Zasady odciążenia od obowiązków młodzieży szkolnej poprzez reorganizację programów nauczania, zwiększenie ilości godzin na wychowanie fizyczne, wprowadzenie większej samodzielności szkół w realizacji programów szkolnych.
886. Konieczność doposażenia szkół podstawowych i średnich w nowoczesny sprzęt elektroniczny jako warunek unowocześnienia procesu dydaktycznego.
887. Zwiększenie dostępności podręczników szkolnych i uniwersyteckich oraz ograniczenie tempa wzrostu ich cen.
888. Potrzebę dokonania zmiany ustawy o szkolnictwie wyższym, zagwarantowanie w nowej Ustawie podmiotowych praw studentom w szkole i wpływu na zasadnicze decyzje podejmowane przez władze uczelni.
889. Ideę utworzenia w warunkach postępującej pluralizacji ruchu młodzieżowego Rady Młodzieży, której zadaniem miałyby być reprezentowanie zasadniczych interesów polskiej młodzieży wobec władz państwowych jak i ustalenie wspólnej platformy dla kontaktów międzynarodowych.
890. Modyfikację zasad prowadzenia hoteli robotniczych, internatów i domów studenckich, podnoszenie kompetencji samorządów w nich działających. Umożliwienie organizacjom młodzieżowym przejmowania ich w zarząd.
891. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* przedstawiła następujące postulaty:
892. Akceptacja przez wszystkich zasady wolności stowarzyszania się stosownie do potrzeb zainteresowanych środowisk bez ograniczeń, co umożliwia działanie dla dobra wspólnego i uczy współodpowiedzialności.

893. Legalizacja NZS na terenie całego kraju, jak najszybciej jako szansa uspokojenia groźnego społecznego konfliktu oraz zmiana Ustawy o Szkolnictwie Wyższym w duchu projektu społecznego w roku 1981.
894. Legalizacja organizacji harcerskich takich jak Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej czy Polska Organizacja Harcerska eliminacja monopolu ZHP jako niezbędnego z zasadą pluralizmu.
895. Prawna ochrona samorządu uczniowskiego, Karty Praw Ucznia i komisji rzecznictwa praw uczniowskich. Zagwarantowanie prawem autonomiczności szkoły i rady pedagogicznej, która powinna wybierać dyrektora szkoły. Zagwarantowanie samorządom szkolnym prawa wyrażania swoich poglądów.
896. Zniesienie zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania z roku 1984, które wyznacza jakie organizacje młodzieżowe mogą działać w szkole, możliwość legalizacji takich ruchów jak: Ruch Młodzieży Niezależnej czy Federacja Młodzieży Walczącej.
897. Umożliwienie istnienia szkół każdego stopnia: społecznych, prywatnych, wyznaniowych i innych.
898. Społeczna kontrola nad wychowaniem młodzieży w OHP, OC, ZOMO, szkołach milicyjnych i wojskowych.
899. Pilne rozwiązywanie dramatycznego problemu młodzieży niepełnosprawnej, która nie ma możliwości uczenia się wbrew prawu o obowiązku szkolnym.
900. Wykorzystanie budynków szkolnych dla celów kulturalnych i sportowych w osiedlach, w których brak takich ośrodków.
901. Wprowadzenie samorządu mieszkańców w hotelach robotniczych i określenie ich praw aby mogli czuć się tam gospodarzami. Rezygnacja z praktyk naruszających godność osobistą i prawa mieszkańców hoteli.
902. Zaprzestanie eksploatacji uczniów szkół zawodowych jako taniej siły roboczej pod pozorem praktyk.
903. Rozszerzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych dla młodych robotników, nie czynienie z nich przywileju dla potulnych.
904. Zmiana charakteru służby wojskowej: deideologizacja jej, wprowadzenie zasady apolityczności wojska. Skrócenie służby zasadniczej i zastępczej. Ochrona praw człowieka w wojsku: wolność sumienia, wyznania, nietykalności cielesnej, godności itp. Wprowadzenie służby zastępczej tam gdzie daje ona duży pożytek społeczny w służbie zdrowia, w oświacie wiejskiej, w rolnictwie i we własnym zakładzie pracy oraz depenalizacja jej regulaminu.
905. Demilitaryzacja oświaty — rezygnacja z liceów wojskowych, przysposobienia wojskowego w szkołach, redukcja przysposobienia obronnego i uregulowanie sytuacji szkolenia wojskowego studentów zgodnie z postulatami środowiska.
906. Podjęcie zdecydowanych kroków zapobiegających nagminnemu biciu zatrzymanych młodych ludzi przez funkcjonariuszy MO, ZOMO, SB. Zwiększenie prawnej ochrony zatrzymanych, przesłuchiowanych, aresztowanych poprzez kontrolę sądową i społeczną nad postępowaniem funkcjonariuszy. Ich bezkarność prowadzi do ogólnej brutalizacji stosunków społecznych w Polsce.

STANOWISKO PODZESPOŁU OKRĄGŁEGO STOŁU DO SPRAW MŁODZIEŻY

907. Uczestnicy podzespołu ds. młodzieży zgodnie wyrażają przekonanie, że młode pokolenie Polaków, rozmaite grupy młodzieżowe i środowiska wychowawcze pomimo wielu istotnych różnic odnajdą w warunkach tworzenia się społeczeństwa obywatelskiego porozumienie wokół wartości opartych na suwerennych i demokratycznych polskich tradycjach i doświadczeniach.
908. Wyrażamy przekonanie, że wokół tego, co wspólne i tego, co różne rozwinię się autentyczne i bogate życie środowisk młodzieży.

I. Pluralizm związków i stowarzyszeń młodzieży

909. Społeczna, ekonomiczna, zdrowotna i kulturowa sytuacja młodzieży wymaga dynamicznych zmian. Zmierzać się powinno do wyzwolenia społecznej energii i zaradności środowisk młodzieży dla uczynienia z naszego kraju miejsca, gdzie chce się żyć, uczyć i pracować, zaspokajając osobiste i grupowe aspiracje bez szukania szans życiowych na emigracji.
910. Umożliwienie wszystkim środowiskom młodzieży, w tym młodzieży szkolnej, stania się podmiotem aktywności i praktyczna realizacja zasady swobodnego, nieskrępowanego stowarzyszania się, jest warunkiem demokratycznego ładu społecznego, w przyszłości także — gospodarczej pomyślności Polski. Jest to warunek stworzenia środowisk wychowawczych sprzyjających kształtowaniu i samokształceniu uczestników społeczeństwa obywatelskiego.
911. Konieczne jest zatem zniesienie ograniczeń i wszelkich monopolii w funkcjonowaniu istniejących i w tworzeniu nowych organizacji i stowarzyszeń młodzieży.
912. Wszystkie one powinny mieć możliwość zgromadzeń, publikacji, określania swoich metod pracy i atrybutów zewnętrznych identyfikujących te organizacje w ich otoczeniu. Sądzymy, że harcerstwo znajdzie odpowiadające potrzebom wychowania ku podstawowym wartościom formy organizacyjne w warunkach kształtowania nowego ładu społecznego.
913. Wyrażamy przy tym nadzieję, że nie będzie niczyją intencją wprowadzanie podziałów politycznych między dzieci. Sądzymy, że uznanie rodziny za podstawowe środowisko wychowawcze oraz skupienie pracy w organizacjach wychowawczych i samowychowujących wokół takich wartości jak podmiotowość człowieka, sprawiedliwość, wrażliwość na potrzeby innych, tolerancja dla poglądów odmiennych od własnych, szacunek dla tradycji narodowych i państwowych, patriotyzm dobrze będzie służyć Polsce.
914. W planie działań doraźnych za konieczne uznajemy pilne dokonanie przeglądu istniejących przepisów i znowelizowanie, bądź uchylenie tych, które pozostają w sprzeczności z zasadą swobodnego zrzeszania się młodzieży. Dotyczy to zwłaszcza prawa o stowarzyszeniach, ustawy o rozwoju oświaty i wychowania oraz zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania w sprawie współdziałania szkół z organizacjami młodzieżowymi.

II. Społeczne i materialne problemy młodzieży — warunki ich rozwiązywania.

915. Młode pokolenie Polaków dzieli los całego społeczeństwa. Poprawa sytuacji młodego pokolenia — szczególnie w zakresie potrzeb materialnych — zależy od całego społeczeństwa, a zwłaszcza udziału samej młodzieży w rozwiązywaniu swoich problemów, od tempa reformowania gospodarki, od pomyślnej realizacji programu uspołeczniania państwa.

916. Podzespół dokonał przeglądu spraw szczególnie istotnych dla młodego pokolenia. Stwierdzono, że:

- konieczna jest równość praw wszystkich środowisk młodzieży. W dążeniu do zapewnienia sobie godziwych warunków życia w tym mieszkaniowych, nie wolno dopuszczać do żadnych przywilejów i jakichkolwiek dyskryminacji. W szczególności niedopuszczalne jest dyskryminowanie młodzieży przyjezdnej w ubieganiu się o mieszkanie w miejscowości zatrudnienia;
- wszystkim podmiotom podejmującym ryzyko samodzielnego wybudowania własnego mieszkania należy umożliwić uzyskanie terenu oraz niskoprocentowego, długoterminowego kredytu na jego wykup i realizację obiektu;
- konieczne jest stworzenie prawnych warunków dla gospodarowania hotelami pracowniczymi i innymi formami zbiorowego zakwaterowania przez samorządy mieszkańców przy zachowaniu właściwych kompetencji dyrektora przedsiębiorstwa;
- konieczne są zmiany kryteriów awansu zawodowego w przedsiębiorstwach i instytucjach państwowych tak, aby o awansie decydowały wyłącznie profesjonalne kwalifikacje kandydata;
- konieczne jest zniesienie wszelkich barier w podnoszeniu kwalifikacji przez młodych pracowników;
- obowiązkiem państwa jest tworzenie warunków do pełnego wykorzystania możliwości i ambicji produkcyjnych młodych rolników. Wymaga to przyjęcia nowego, trwałego systemu pomocy, na który składają się przede wszystkim polityka inwestycyjna, kredytowa, rozwój usług itp. Służyć to będzie umacnianiu indywidualnych gospodarstw chłopskich;
- poszukiwać należy skutecznych sposobów zmniejszania niedostatku wykwalifikowanych kadr na wsi w celu poprawy poziomu nauczania, życia kulturalnego, opieki zdrowotnej, obsługi wsi i rolnictwa;
- konieczne jest znalezienie środków i metod dla poprawy bazy oświatowej, kulturalnej, sportowej i zdrowotnej na wsi. Wymaga to aktywnej polityki państwa oraz władz terenowych i organizacji samorządowych;
- niezbędne jest zapewnienie możliwości realizacji obowiązku szkolnego dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej. Poszerzenie możliwości odbywania służby zastępczej dla osób posiadających odpowiednie kwalifikacje w tej dziedzinie służyłoby temu celowi;
- w celu zapewnienia prawidłowego rozwoju psychofizycznego młodzieży konieczne jest wyraźne zwiększenie nakładów na ochronę zdrowia i kulturę fizyczną w szkołach, internatach i domach dziecka, hotelach pracowniczych i innych instytucjach tak, aby zapewnić młodzieży rzeczywistą opiekę lekarską oraz systemowe rozwiązywanie problemów patologii społecznej;
- konieczna jest zmiana systemu naliczania świadczeń na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, tak aby fakt niepodjęcia przez nich pracy nie był przyczyną ich dyskryminacji;
- rozwiązywanie powyższych problemów powinno służyć tworzeniu perspektyw życiowych młodego pokolenia, ograniczeniu zjawisk emigracji oraz patologii społecznej. Towarzyszyć temu musi zdecydowane przeciwdziałanie takim zjawiskom jak alkoholizm i narkomania;

- dla uspołecznienia polityki młodzieżowej państwa, jej kształtowania i realizacji, niezbędne jest kontynuowanie społecznego dialogu. Konieczne jest znalezienie takich jego form, aby wszystkie środowiska młodzieży, w tym nowo powstające mogły w nim uczestniczyć.

III. Realizacja zasady podmiotowości ucznia w procesie wychowania szkolnego

917. Podmiotowość ucznia powinna służyć idei uspołecznienia szkoły oraz aktywizacji społecznej uczniów. Za niezbędne uważamy zmiany prowadzące do przekształcenia szkoły w instytucję spełniającą funkcję środowiska społeczno-wychowawczego.
918. Powinny one wyrażać się w:
- demokratyzacji stosunków wewnątrzszkolnych, zwłaszcza zwiększeniu uczestnictwa młodzieży w podejmowaniu samorządnych decyzji dotyczących szkoły i w samodzielności rozwiązywania problemów w grupach rówieśniczych;
 - upowszechnianiu partnerstwa w stosunkach między uczniami i dorosłymi,
 - ograniczaniu czynników lękotwórczych występujących w pracy szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych oraz opiekuńczych.
919. Dla realizacji tych zasad należy:
- nadać formalny status istniejącej obecnie Komisji Rzecznictwa Praw Uczniowskich oraz odpowiednim komisjom regionalnym jako instytucjom niezależnym od administracji oświatowej i gwarantującym przestrzeganie praw ucznia;
 - uczynić szkołę miejscem, gdzie w demokratycznych warunkach gwarantujących podmiotowość uczniów kształtują się twórcze postawy młodzieży oraz zapewnić zagwarantowaną prawnie autonomię samorządów uczniowskich, nadać status prawny lokalnym i ogólnopolskim sejmikom uczniowskim.

Strona solidarnościowo-opozycyjna (podpisy)

Strona społeczno-koalicyjna (podpisy)

PROTOKÓŁ ROZBIEŻNOŚCI

I.

920. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* uważa za konieczne stworzenie jawnego systemu kontroli społecznej nad realizacją procesów wychowawczych w tych instytucjach państwowych, które rekrutują, grupują i wychowują dzieci i młodzież a pozostają poza kontrolą społeczną. Chodzi tu głównie o ośrodki penitencjarne dla nieletnich, Ochotnicze Hufce Pracy, Obrony Cywilnej, ZOMO, szkoły milicyjne i wojskowe. Zachowanie tej młodzieży, kiedy ujawnia się ona publicznie budzi uzasadniony niepokój społeczny, co do jej morale, obyczaju, systemu wartości i rozwoju psychofizycznego.
921. *Strona społeczno-koalicyjna* uważa za konieczne poddanie procesu wychowawczego, mającego miejsce w państwowych i niepaństwowych instytucjach wychowujących dzieci i młodzież kontroli społecznej reprezentowanej przez Sejm, rady narodowe i samorządy

terytorialne. Kontrola ta, sprzyjając pełnej realizacji procesów wychowania nie może oznaczać ograniczenia praw dzieci i młodzieży oraz naruszania uprawnień rodziców. Jednocześnie stwierdzamy, że zasady jej realizacji muszą być zgodne z zasadami nadzoru pedagogicznego oraz dotyczyć wszelkich państwowych i niepaństwowych instytucji i organizacji wychowujących.

II. Warunki realizacji powszechnego obowiązku obronnego

922. *Strona koalicyjno-rządowa* stwierdziła, że: zaznaczające się odprężenie w stosunkach międzynarodowych i związane z tym zapoczątkowanie procesów rozbrojenia stworzyło warunki do podjęcia restrukturyzacji Sił Zbrojnych PRL stosownie do narodowej doktryny obronnej. Towarzysząca temu demokratyzacja państwa i kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego sprzyjają podjęciu przedsięwzięć zmierzających do doskonalenia warunków odbywania służby wojskowej i innych form spełniania powszechnego obowiązku obrony.
923. Już obecnie nastąpiło zmniejszenie liczebności wojska, jego uzbrojenia, a w ślad za tym także wydatków obronnych. Skrócono okres służby w Marynarce Wojennej, wprowadzono ustawową możliwość odbywania zastępczej służby motywowanej względami moralnymi lub przekonań religijnych.
924. Przyjęto szeroki program humanizacji życia wojskowego. Trwają prace nad dostosowaniem programów szkolenia obronnego młodzieży i szkolenia wojskowego studentów do obecnych warunków i potrzeb.
925. Spełnienie powszechnego obowiązku obrony w jego wszystkich formach nie koliduje z prawem do wolności sumienia i wyznania, w tym spełniania praktyk religijnych.
926. Sprawy obronności kraju zawsze podlegały i podlegają systematycznemu doskonaleniu stosownie do zmian zachodzących w całym organizmie państwa i społeczeństwa. Jednakże wysoka ranga, złożoność, uzależnienie od różnorodnych uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych sprawiają, że są one rozwiązywane nie jednorazowymi aktami, lecz w systemowym, dłuższym procesie. Wymagają bowiem szczególnie głębokich analiz i szerokiej konsultacji. Takie właśnie działania trwają.
927. *Strona opozycyjno-solidarnościowa* uznając za korzystny wyznaczony kierunek reform, sformułowała cztery zasadnicze postulaty w tej dziedzinie:
928. Skrócenie czasu trwania zasadniczej służby wojskowej i służby zastępczej co najmniej o 1/3 oraz ograniczenie długotrwałego przeszkolenia absolwentów szkół wyższych do 3 miesięcznej szkoły podchorążych.
929. Prawne zagwarantowanie żołnierzom przestrzegania wobec nich podstawowych praw człowieka i respektowania ich godności osobistej, oraz stworzenie prawnej drogi egzekwowania tych praw przez żołnierzy. Dotyczy to zwłaszcza:
- a) wolności przekonań, wyznania, praktyk religijnych i prawa posiadania własności osobistej (zwłaszcza książek) oraz nietykalności cielesnej, prawa te winny być rygorystycznie przestrzegane także wobec tzw. „młodego wojska”;
 - b) zaniechania indoktrynacji politycznej oraz wymuszania określonych zachowań politycznych wobec żołnierzy, takich jak akces do ZSMP czy udział w wyborach.
930. Demilitaryzacja oświaty, przez:

- a) zaniechanie eksperymentu wprowadzającego do szkół przysposobienie wojskowe wraz z obowiązkowymi obozami zmilitaryzowanymi oraz ograniczenie godzinowe przysposobienia obronnego we wszystkich szkołach, a w szkołach średnich do 2 godzin w klasie I;
 - b) uzależnienie ukończenia studiów wyższych od zaliczenia zajęć w studium wojskowym oraz ograniczenie godzinowe tych zajęć, a w przypadku studentek — ich likwidacja;
 - c) zniesienie długotrwałego przeszkolenia wojskowego absolwentów wyższych szkół artystycznych oraz skrócenie do 6 tygodni obozu wojskowego i rezygnacja z umundurowania i musztry podczas szkolenia studentów akademii medycznych;
 - d) likwidacja liceów wojskowych, szczególnie niepokojący jest wymóg podpisywania przez rodziców zobowiązania podjęcia przez ich syna studiów w szkole oficerskiej;
 - e) odraczanie o rok zasadniczej służby wojskowej absolwentów szkół średnich, którym nie powiodły się egzaminy na studia i studentom, którzy po skreśleniu zamierzają się reaktywować, a także umożliwianie ukończenia nauki uczniom szkół wieczorowych, decyzje takie zapobiegałyby sytuacji, w której szkoły pomaturalne służą celowi „ochrony” przed poborem.
931. Nowelizacja przepisów o służbie zastępczej, tak aby ich naczelną zasadą była jak największa przydatność tej służby dla społeczeństwa, nie zaś zasada jak największej dolegliwości dla osób ją odbywających. Chodzi zwłaszcza o:
- a) przyznawanie służby zastępczej w oparciu o samą umotywowaną deklarację sprzeciwu sumienia, komisje poborowe nie mogą bowiem badać ludzkiego sumienia;
 - b) rozszerzenie możliwości pełnienia służby zastępczej na służbę zdrowia i opiekę społeczną, oświatę, rodzinne gospodarstwa rolne i służbę ekologiczną oraz umożliwienie odbywania jej wszystkim kategoriom młodzieży (np. lekarzom).
 - c) decentralizacja procesu kierowania do służby zastępczej, zapewnienie zainteresowanym rzeczywistych możliwości wyboru zwłaszcza w miejscu zamieszkania.
- *
932. Powyższe zmiany powinny stanowić pierwszy istotny krok w dążeniu do pełnej apolityczności armii oraz demilitaryzacji życia społecznego w Polsce.

Strona solidarnościowo-opozycyjna (podpisy)

Strona społeczno-koalicyjna (podpisy)

OŚWIADCZENIE STRONY SPOŁECZNO-KOALICYJNEJ

933. Uważamy, że postęp w dialogu społecznym stwarza obecnie warunki dla rejestracji Ogólnopolskiego Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Wyrażamy przekonanie, że główną intencją i celem twórców nowej organizacji studenckiej będzie działalność na rzecz rozwiązywania studenckich problemów, poprzez dialog i rozmowy w duchu ustaleń zawartych w ramach Okrągłego Stołu.

Strona społeczno-koalicyjna (podpisy)

STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW POLITYKI MIESZKANIOWEJ OKRĄGŁEGO STOŁU

934. inwestycji produkcyjnych oraz związane z tym błędy polityki mieszkaniowej, doprowadziły do obecnej, niezwykle trudnej sytuacji mieszkaniowej społeczeństwa. Wywołuje ją deficyt samodzielnych lokali, stagnacja liczby budowanych mieszkań oraz przyspieszona dekapitalizacja zasobów mieszkaniowych. Rozwiązywanie tego problemu wymaga radykalnej zmiany polityki mieszkaniowej. Powinna ona polegać z jednej strony na wyraźnym określeniu obowiązków państwa, a z drugiej na upodmiotowieniu społeczeństwa i obywateli, przez co rozumieć należy, nie tylko zwiększenie obciążeń finansowych związanych z uzyskaniem i utrzymaniem mieszkania ale także możliwość aktywnego działania dla poprawy warunków mieszkaniowych, wyboru formy i standardu mieszkania.
935. Państwo powinno być odpowiedzialne za tworzenie warunków realizacji celów polityki mieszkaniowej. Do czasu zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkaniowych wielkość środków publicznych (kredyty, dotacje) mierzona odsetkiem dochodu narodowego powinna wykazywać tendencję wzrastającą. Ogólna wielkość środków przeznaczona na mieszkalnictwo wynosząca co najmniej 7 procent dochodu narodowego i 20–25 procent udziału w nakładach inwestycyjnych powinna być określana w narodowych planach społeczno-gospodarczych oraz centralnych planach rocznych. Plany te powinny uwzględniać oddawanie do użytku w połowie lat dziewięćdziesiątych co najmniej 8 mieszkań na 1000 osób, a pod koniec tej dekady 10 mieszkań na 1000 osób. Znacznego zwiększenia wymagają także rozmiary remontów i modernizacji zasobów mieszkaniowych. Z wielkością środków przeznaczonych na mieszkalnictwo powinna być skorelowana wielkość środków zapewniająca harmonijny rozwój związany integralnie z tym budownictwem infrastruktury technicznej i społecznej. Państwo powinno także poprzez politykę standardową zapewnić odpowiedni poziom jakościowy budowanych mieszkań.
936. Zapewnienie warunków do swobodnego wyboru przez obywateli formy zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wymaga zmian zasad finansowania budownictwa mieszkaniowego w kierunku rozszerzania kredytowania indywidualnego (podmiotowego), a także stworzenia zachęty do zwiększania udziału środków własnych ludności przeznaczonych na cele mieszkaniowe. Towarzyszyć temu powinna pełna swoboda nabywania mieszkań na własność i gwarancje ochrony własności mieszkaniowej oraz możliwość poprawy standardu mieszkaniowego w zależności od posiadanych środków własnych. Zasady kredytowania i subwencjonowania powinny zapewnić godziwy standard mieszkaniowy również grupom ludności o niskich dochodach.
937. Państwo powinno zapewnić spółdzielczości mieszkaniowej warunki zrealizowania zobowiązań w stosunku do spółdzielczej kolejki mieszkaniowej. Dotyczy to przede wszystkim członków i pełnoletnich kandydatów, którzy do końca 1988 r. zgromadzili wkłady mieszkaniowe. Rezygnującym z tej kolejki należy umożliwić uzyskanie mieszkania przez wykorzystanie innych form budownictwa (jak: inicjatywy własne, młodzieżowe, związkowe, zakładowe), zapewniając uzyskanie promesy kredytowej, działek budowlanych i inne zachęty. Osobom rezygnującym ze spółdzielczej kolejki mieszkaniowej należy zapewnić waloryzację wkładów mieszkaniowych.

938. Państwo powinno wspierać system gromadzenia kapitałów i gospodarowania nimi (także środków dewizowych) na rozwój mieszkalnictwa i kredytowania ludności. Jednym z elementów tego systemu powinien być powołany w 1989 r. bank gospodarki mieszkaniowej i komunalnej. Zadaniem tego banku powinna być także działalność gospodarcza na rzecz rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Działalność banku powinna znajdować się pod kontrolą społeczną.
939. Wielość form inwestowania, będąca wyrazem idei upodmiotowienia obywateli, wymaga powszechnego odejścia od rozdzielnictwa mieszkań i zapewnienia swobodnego nimi obrotu. Czynsze i opłaty za mieszkania powinny zapewnić samofinansowanie gospodarki zasobami mieszkaniowymi, co w zasobach państwowych i prywatnych czynszowych oznaczać będzie znaczną ich podwyżkę. W związku z tym konieczne jest przekształcenie dotychczasowych dotacji dla zarządców budynków w rekompensaty dla obywateli oraz podlegającą waloryzacji pomoc finansową o charakterze socjalnym. Ustalenia granic dopuszczalnego obciążenia budżetów domowych wydatkami na mieszkanie i zakres rekompensat oraz dodatków socjalnych powinny być przedmiotem konsultacji społecznej. Wykorzystywanie środków na utrzymanie zasobów powinno znaleźć się pod kontrolą społeczności lokalnej.
940. Rozwój budownictwa mieszkaniowego wymaga zapewnienia wyprzedzającego tworzenia zasobów gruntów i ich technicznego uzbrojenia. Wiąże się to z koniecznością intensyfikacji obrotu ziemią i przyjęciem zasady, że o zmianie przeznaczenia gruntów rolnych, leśnych i innych pod budownictwo mieszkaniowe decydują władze terenowe szczebla wojewódzkiego. Władze terenowe winny czerpać korzyści wynikające ze zmiany przeznaczenia gruntów, jak również rekompensować straty właścicieli wynikłe z rezerwowania terenów pod inwestycje. Należy zaostriżyć sankcje za przetrzymywanie niezabudowanych działek budowlanych, zwłaszcza na terenach uzbrojonych technicznie. W planach zagospodarowania obszarów wiejskich, na terenach budownictwa siedliskowego, należy dopuścić budownictwo dla ludności nierolniczej. Należy zapewnić wszystkim inwestorom (niezależnie od formy) równoprawny dostęp do terenów budowlanych.
941. Niezbędny jest intensywny rozwój produkcji wyrobów przemysłowych oraz utworzenie rynku materiałowego (handlu hurtowego i detalicznego) dla potrzeb budownictwa mieszkaniowego. W związku z tym nieodzowne jest podjęcie skutecznych działań i przedsięwzięć ekonomicznych oraz organizacyjnych, a w szczególności:
- rozwoju i wykorzystania rezerw produkcyjnych oraz zmian strukturalnych w produkcji materiałów i racjonalizacji gospodarki materiałowej przez stymulacyjną i stabilną politykę kredytową oraz podatkową państwa,
 - przeznaczanie funduszu zmian strukturalnych w przemyśle, funduszu rozwoju budownictwa mieszkaniowego oraz funduszy będących w gestii Urzędu Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń na rozwój produkcji materiałów o strategicznym znaczeniu dla budownictwa mieszkaniowego.
942. Podniesienie efektywności budownictwa mieszkaniowego wymaga:

- zapewnienia jednolitych warunków prawnych dla różnorodnych form organizacyjnych jednostek uczestniczących w procesie inwestycyjnym. W szczególności należy tworzyć sprzyjające warunki do powstawania nowych jednostek oraz demonopolizacji struktur,
- przyjęcia zasady, że o egzystencji przedsiębiorstwa decydują jego efekty ekonomiczne oraz umożliwienie zmiany statusu przedsiębiorstwa państwowego,
- wdrażania zasady realizacji inwestycji finansowych ze środków publicznych w oparciu o przetargi i stosowanie umów o dzieło,
- tworzenia warunków do zróżnicowania technologii budowlanych i odchodzenie od monokultury technicznej na rzecz rozwoju efektywnych technik,
- wzmocnienia inicjatywnej i koordynacyjnej roli administracji terenowej w organizacji procesu budownictwa mieszkaniowego pod nadzorem rad narodowych,
- tworzenia warunków do rozwoju budownictwa indywidualnego (w tym niskiej, intensywnej zabudowy).

943. Prawidłowe działanie przedsiębiorstw związanych z budownictwem mieszkaniowym wymaga odpowiednich warunków dla stabilizacji i rozwoju kadr. Wiąże się to z potrzebą:

- wprowadzenia dla tych przedsiębiorstw zasad kształtowania środków na wynagrodzenia skutecznie stymulujących wzrost wydajności i przyrost efektów rzeczowych (obecnie limituje to norma opodatkowania płac),
- dostosowania zakresu i systemu szkolenia kadr do rosnących potrzeb budownictwa,
- wprowadzenia odpowiednich zmian do programu nauczania wyższych uczelni technicznych kształtujących kadry dla potrzeb budownictwa; dotyczy to w szczególności problematyki zarządzania, technologii i organizacji robót, a także planowania przestrzennego,
- stosowania zasady doboru kadr w oparciu o kryteria kwalifikacji zawodowych, a nie politycznych.

944. Wzmocnienia kadrowego wymagają służby państwowego nadzoru budowlanego. Uważa się za celowe doprowadzenie do powołania architektów rejonowych.

*

945. Skuteczna realizacja proponowanych rozwiązań wymaga:

- uchwalenia przez Sejm ustawy regulującej całokształt polityki mieszkaniowej,
- przystąpienia w 1989 r. do niezbędnej nowelizacji przepisów (w tym także przepisów technicznych w kierunku ochrony interesów użytkownika),
- zapewnienia kontroli społecznej przez dokonywanie corocznych ocen sytuacji mieszkaniowej w skali kraju (przez Sejm) i w skali województw (przez Rady narodowe) — przy udziale niezależnych ekspertów, przedstawicieli związków zawodowych i innych zainteresowanych organizacji społecznych.

Współprzewodniczący:
 (—) Zbigniew Janowski
 (—) Aleksander Paszyński
 (—) Mieczysław Serwiński

Załącznik:

*Lista osób uczestniczących w podzespołe do spraw polityki mieszkaniowej Okrągłego Stołu
 Warszawa, 14 marca 1989 r.*

STANOWISKO DOTYCZĄCE PROBLEMATYKI SOCJALNEJ WSI

I

946. W dążeniu do poprawy w dziedzinie oświaty, zdrowia i kultury na wsi wypowiadamy się:

947. 1. W zakresie oświaty:

- a) za stworzeniem preferencyjnych warunków płacowych dla nauczycieli uczących w szkołach wiejskich przez powiększenie dodatków trudnościowych i ich strefowe zróżnicowanie;
- b) za uspołecznieniem szkoły i zwiększeniem wpływu rady pedagogicznej, rodziców dzieci i samorządu terytorialnego na dobór kadry nauczycielskiej oraz funkcjonowanie szkoły, a w tym zakresie za dopuszczeniem możliwości przeznaczania środków finansowych będących w dyspozycji samorządu, w tym także pochodzących z dobrowolnych składek ludności, na poprawę materialnych warunków pracy nauczycieli i szkół,
- c) za preferencjami stypendialnymi na studiach pedagogicznych dla młodzieży, która w trakcie studiów zadeklaruje podjęcie pracy w szkołach wiejskich,
- d) za rozszerzeniem sieci liceów ogólnokształcących, zwiększeniem w nich liczby miejsc oraz rozszerzeniem pomocy stypendialnej dla młodzieży z rodzin rolniczych, co ułatwi dostęp tej młodzieży do studiów wyższych,
- e) za dalszym doskonaleniem sieci i struktury organizacyjnej szkół na wsi.

948. Ponadto Zespół ds. Rolnictwa wyraża pogląd, że Zespół ds. Oświaty, Nauki i Techniki powinien wypracować stanowisko w takich sprawach jak:

- udostępnienie lokali szkolnych do nauki religii,
- zapewnienie swobody światopoglądowej tak, aby szkoła nie była miejscem przymusowej ateizacji lub przymusowej nauki religii.

949. W zakresie stanu zdrowotnego ludności wiejskiej:

- a) za stworzeniem przez państwo preferencyjnych warunków płacowych dla lekarzy i personelu medycznego podejmującego pracę w wiejskich ośrodkach zdrowia i prywatną praktykę w rejonach wiejskich;
- b) za rozszerzeniem profilaktycznych badań ludności wsi, między innymi przez ambulanse objazdowe;
- c) za odpowiednim zaopatrzeniem w leki wiejskich aptek i ośrodków zdrowia;
- d) za prawym uregulowaniem problemu chorób zawodowych rolników.

950. Ponadto lekarzom zatrudnionym na wsi należy stworzyć możliwości pracy w szpitalach w niepełnym wymiarze, a także odbywania okresowych praktyk w lecznictwie zamkniętym. Zdaniem Zespołu ds. Rolnictwa, Okrągły Stół powinien zobowiązać resort zdrowia do opracowania i przedstawienia związkom zawodowym rolników szczegółowego programu poprawy działania służby zdrowia na wsi.

951. W zakresie kultury:

- za ułatwieniami dla osób i instytucji podejmujących działalność kulturalną na wsi (uproszczenie rejestracji, zmniejszenie obciążeń podatkowych);

- za stworzeniem prawnej możliwości łączenia wysiłków w zakresie kultury przez różne instytucje (prywatne, spółdzielcze czy państwowe) działające na wsi.
952. W zakresie ubezpieczeń społecznych:
- a) zespół stoi na stanowisku potrzeby zmian w przepisach regulujących ubezpieczenia społeczne i fundusz socjalny wsi, w związku z wprowadzeniem pluralizmu związkowego na wsi, jak również potrzebę rewizji systemu składowego;
 - b) prowadzenie gospodarstwa rolnego nie może pozbawić praw do świadczeń socjalnych z tytułu zatrudnienia poza tym gospodarstwem, w szczególności prawa ludności dwuzawodowej do zasiłków rodzinnych, rent i emerytur.
953. Poborowi rolnicy i współprowadzący gospodarstwa rolne którym przyznana została zastępcza służba wojskowa, winni mieli możliwość odbywania tej służby w tym gospodarstwie rolnym, w którym byli dotychczas zatrudnieni.
954. Należy stworzyć nowe przepisy określające prawo do odroczenia zasadniczej służby wojskowej z tytułu gospodarstwa rolnego bez możliwości urzędowego wskazywania zastępstwa. Przepisy te powinny obligować wojskowe komisje poborowe.

II.

955. Uważamy, że dylematy gospodarki żywnościowej wymagają nowego spojrzenia na rozwój wsi. Przyczyny ucieczki części młodzieży ze wsi tkwią nie tylko w sprawach dochodowych, ale w równej mierze w trudnych warunkach pracy i życia rodzin wiejskich, w elementarnych brakach w społeczno-gospodarczej infrastrukturze wsi. Dlatego wypowiadamy się za wszystkimi formami aktywizowania terenów wiejskich, za tworzeniem nowych miejsc pracy na wsi (zwłaszcza dla kobiet) przez prywatne rzemiosła i usługi, przez uspołecznione gospodarstwa rolne, zwłaszcza w zakresie przetwórstwa produktów rolnych, przez różne formy spółdzielczości i drobnej wytwórczości.
956. Uważamy, że należy stworzyć podstawy prawne umożliwiające łączenie z inicjatywy samorządu terytorialnego i za jego zgodą, środków funduszu socjalnego wsi ze środkami wygospodarowanymi przez inne sektory rolnictwa i instytucje działające w gminie, dla wspólnych przedsięwzięć służących całej społeczności wsi.

Podzespół ds. Rolnictwa

Współprzewodniczący:

(—) Andrzej Stelmachowski

(—) Stanisław Śliwiński

Warszawa, 7–8 marca 1989 r.

STANOWISKO W SPRAWIE INFRASTRUKTURY NA WSI ORAZ GOSPODARKI ZIEMIĄ

I

957. Infrastruktura na wsi służy zarówno pracy, jak i życiu rolników oraz wszystkich innych mieszkańców wsi.
958. Do najpilniejszych zadań należy obecnie rozbudowa i modernizacja:

- sieci drogowej i komunikacji zbiorowej oraz indywidualnej,
 - sieci łączności telefonicznej i pocztowej,
 - sieci energetycznej i gazowej (konieczna jest reelektryfikacji wsi),
 - zaopatrzenia wsi w wodę, neutralizacji ścieków (zwłaszcza po chemizacyjnych) oraz retencji wód i melioracji,
 - handlu wiejskiego, w tym zwłaszcza zaopatrzenia w środki produkcji, sprzęt techniczny, części zamienne, paliwa oraz skupu, przetwórstwa i przechowywania produktów rolnych,
 - usług produkcyjnych i bytowych,
 - szkół i ośrodków zdrowia (w tym zwłaszcza aptek).
959. Wysiłek budowy, modernizacji i rozwoju całej infrastruktury przekracza możliwości wsi i rolnictwa — winien być głównie obowiązkiem Państwa. Konieczne będzie także stworzenie odpowiednich, preferencyjnych warunków dla rozwoju inicjatyw gospodarczych, zarówno zbiorowych (samorząd terytorialny, spółdzielnie, spółki itp.) jak i przedsiębiorczości indywidualnej służącej poprawie i wzbogaceniu infrastruktury wiejskiej.
960. Konieczne jest pilne przeanalizowanie dotychczasowych poczynąń oraz opracowanie wiarygodnego, precyzyjnego programu w omawianym zakresie. Powinny być w nim wyróżnione zadania 1) realizowane centralnie, 2) przypadające jednostkom terenowym.
961. Program ten winien scalić dotychczasowe programy aktywizacyjne (ziem górskich, ziem słabych, osadnictwa w przygranicznych rejonach wschodnich itp.)
962. Szczególnie ważną zasadą winna być regionalizacja polityki infrastrukturalnej oraz konsultacja planów (i ocena ich wykonania) z organami samorządu terytorialnego. Związkom zawodowym rolników, kółkom rolniczym i innym ich organizacjom przypadną zadania w zakresie inicjowania, stymulacji, konsultacji kontroli realizacji przyjętych programów.
963. W rejonach o znacznym rozdrobnieniu agrarnym należy realizować politykę wielofunkcyjności wsi. Ludność dwuzawodowa jest dziś tak liczną grupą społeczną, że należy ją uznać za zjawisko trwałe i dostosować infrastrukturę do ich potrzeb. Stąd potrzeba lokalizacji na omawianych terenach drobnych zakładów rzemieślniczych i usługowych, niewielkich zakładów przemysłowych kooperujących z wielkim przemysłem itp. zakładów przetwórczych. System zachęt podatkowych i kredytowych winien stwarzać warunki dla rozwoju tych rejonów.
964. Istotna potrzeba rysuje się w zakresie aktywizacji rejonów przygranicznych, a także zdegradowanych i narażonych na szczególnie szkodliwe działanie przemysłu, a słabych gospodarczo. Zakres preferencji winien być w tych rejonach zwiększony. Samo rolnictwo nie wystarcza; jego rozwój winien być skorelowany z rozwojem leśnictwa, przetwórstwa, handlu, usług i przemysłu. Co się tyczy ziem przygranicznych należy mieć na względzie także elementy polityczne.
965. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury winna się wiązać z odpowiednią polityką kadrową. Zapewnienie wykwalifikowanych kadr dla wsi wymaga:
- odpowiedniej polityki płacowej (dodatki do płac dla nauczycieli wiejskich, lekarzy, lekarzy weterynarii, pracowników administracji z wyższym wykształceniem, służby rolnej
 - winny być wyższe niż dotychczas, z uwzględnieniem nadto dalszych preferencji płacowych w rejonach przygranicznych, zdegradowanych i słabych gospodarczo,

- ułatwień w zakresie mieszkań, budowy domków jednorodzinnych itp.,
- przydziałów samochodów, względnie nawet przyznawania samochodów służbowych.

II

966. Uzgodniono, że urynkwienie gospodarki żywnościowej winno mieć swój odpowiednik w przyjęciu zasady wolnego obrotu ziemią, co przyczyni się do bardziej harmonijnego dostosowania ilości ziemi w gospodarstwach do zasobów pracy i kapitału (środków produkcji). Ziemia jako podstawowy środek produkcji rolnej występujący w coraz większym ograniczeniu winna podlegać szczególnej ochronie i być racjonalnie zagospodarowana.
967. W szczególności proponuje się:
968. Zweryfikowanie przepisów dotyczących norm maksymalnego obszaru indywidualnych gospodarstw rolnych (art. 161 i 106 kodeksu cywilnego).
969. Istnienie tych norm nie znajduje już dziś uzasadnienia ekonomicznego, agrotechnicznego ani też politycznego. Wzrost kultury technicznej rolnictwa, a zwłaszcza jego mechanizacja, stan rynku pracy na wsi wykluczający w praktyce wyzysk siły najemnej a nade wszystko powstanie ogromnych obszarów ziemi poszukujących gospodarza wymagają odejścia od ograniczeń, które ustanowiono w 1944 roku w warunkach głodu ziemi oraz walki z wielką własnością i wyzyskiem najemnej siły roboczej. W sferze argumentacji prawnej zauważmy, iż wobec obowiązywania nowych ustawowych zasad podejmowania działalności gospodarczej (1988 r.) nie można stałej pracy najemnej w rolnictwie ograniczać w większym stopniu aniżeli w innych sferach gospodarki. Natomiast utrzymanie zasady szczególnej ochrony gospodarstw rodzinnych jest odrębnym problemem i może znaleźć wyraz w sferze fiskalnej i kredytowej
970. Zniesienie ograniczeń podziału gospodarstw w obrocie nieruchomościami (art. 163 kodeksu cywilnego). Intensywność gospodarowania wcale nie zależy od wielkości gospodarstwa, a tendencje do rozdrabniania gospodarstw już od dłuższego czasu nie mają większego znaczenia.
971. Uelastycznienie prawa do dziedziczenia gospodarstw rolnych (art. 1065 i 1067 § 1 kodeksu cywilnego).
972. Dotychczasowe zasady dziedziczenia gospodarstw rolnych z ustawy należałoby utrzymać dla ochrony gospodarstw.
973. Natomiast należałoby nie krępować rolników w zakresie treści testamentów, wychodząc z założenia, że rolnicy najlepiej znają swoje stosunki rodzinne i potrzeby swych rodzin.
974. Plany zagospodarowania przestrzennego oraz tryb ich opracowywania, uzgadniania i zatwierdzania oraz tryb prawny wyznaczania i pozyskiwania terenów pod zabudowę na wsi winny w najwyższym stopniu uwzględnić wolę właścicieli oraz najbliższych członków ich rodzin do budowy na swoim gruncie.
975. Umożliwić państwowym jednostkom organizacyjnym zbywanie bezpośrednio zbędnych gruntów rolnych rolnikom indywidualnym.
976. Procedura oddawania gruntów do PFZ, a następnie poszukiwanie nabywcy komplikuje proces przepływu ziemi. Należy go więc uelastyczyć.

977. Uzależnić lokalizację zakładów przemysłowych uciążliwych dla otoczenia, zwłaszcza zaś zagrażających środowisku — od zgody organów samorządu terytorialnego.
978. Zgoda taka umożliwi wynegocjowanie zabezpieczeń, które w dotychczasowej praktyce były lekceważone.
979. Szkodliwe oddziaływanie przemysłu na życie wsi i rolnictwa wymaga m.in.:
- wyeliminowania przywilejów prawnych przysługujących przemysłowi godzących w ochronę rolniczej własności gruntowej (np. niektóre przepisy prawa górniczego),
 - obciążenia zakładów przemysłowych kosztami reorientacji kierunków produkcji rolniczej w strefach szkodliwego oddziaływania zakładu przemysłowego, a nie tylko w strefach ochronnych zakładów przemysłowych,
 - lokalizacja i budowa na terenach wiejskich urządzeń infrastruktury technicznej, a w tym ciepłowniczej i energetycznej winna w najwyższym stopniu uwzględnić interesy gospodarstw rolnych i wolę rolników.
980. Wyeliminowanie pośrednictwa Państwa w gospodarce działkami na obszarze wsi, a tym samym uchylenie przepisów dopuszczających wywłaszczanie gruntów rolnych na cele zabudowy prywatnej (ustawa z 29.IV.1985 r. o gospodarowaniu gruntami (i wywłaszczaniu nieruchomości).
981. Wywłaszczenie winno być dokonywane tylko na cele publiczne; osoba prywatna winna pozyskać teren pod zabudowę drodze umowy z właścicielem.

Podzespół ds. Rolnictwa

Współprzewodniczący:

(—) Andrzej Stelmachowski

(—) Stanisław Śliwiński

Warszawa, 8 marca 1989 r.

STANOWISKO W SPRAWIE RESTRUKTURYZACJI GOSPODARKI NARODOWEJ NA RZECZ ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

982. Odpowiednie zaopatrzenie w środki produkcji pochodzenia przemysłowego jest jednym z podstawowych czynników intensyfikacji i modernizacji produkcji rolniczej, poprawy jej jakości oraz ograniczenia strat. Warunkuje też dokonywanie odpowiednich przekształceń struktury agrarnej i wzrost wydajności pracy. Dotychczasowe zaopatrzenie odbiega w sposób zasadniczy pod względem ilościowym, jakościowym i asortymentowym od potrzeb. Mankamenty zaopatrzenia stały się jednym z czynników obniżających produktywność rolnictwa. W niektórych rodzajach środków produkcji, przemysł angażujący jedynie ok. 5% swego potencjału na rzecz rolnictwa, dostarcza mniej niż połowę ilości niezbędnych rolnictwu. Braki te występują zwłaszcza w zakresie maszyn do zbioru pasz i okopowych, środków transportu, ciągników małej mocy aparatury i środków do ochrony roślin, urządzeń do mechanizacji chowu zwierząt. W zakresie wyposażenia technicznego przetwórstwa i przechowywania w rolnictwie i przemyśle spożywczym, sytuacja jest jeszcze trudniejsza. Podobne braki występują w zakresie leków weterynaryjnych. Niedostateczny postęp w produkcji nawozów mineralnych i ich niedobór ogranicza możliwe do osiągnięcia tempo wzrostu wydajności ziemi.

983. Niedostateczny rozwój infrastruktury na terenach wiejskich ogranicza możliwości produkcji, powoduje szereg strat i stwarza uciążliwe warunki życia całych rodzin.
984. Niedostateczna jakość przemysłowych środków produkcji, brak części wymiennych i niekomplementarność dostaw i wyposażenia, hamują wzrost produkcji rolnej i obniżają jej efektywność. Warunki zakupów, a właściwie zdobywania i załatwiania sprzętu pozostają w sprzeczności z wszelkimi zasadami gospodarowania powodując straty czasu rolników, niszczą zdrowie i poniżają godność ludzką.
985. Obecny poziom zaopatrzenia rolnictwa w środki produkcji rozmija się w sposób zasadniczy z dotychczasowymi deklaracjami i decyzjami politycznymi oraz zadaniami określonymi w programach rządowych. Wzbudza to brak zaufania do kolejnych zapewnień, działa demotywacyjnie i rodzi niewiarę co do perspektywy rolnictwa na przyszłość.
986. Konieczne jest więc konsultowanie i kontrola programów przebiegu i efektów procesu restrukturyzacji przez zawodowe związki i inne organizacje rolnicze.
987. Wobec skali potrzeb i zaniedbań, istnieje pilna potrzeba wydatnego zwiększenia dostaw artykułów przemysłowych dla rolnictwa, a zwłaszcza maszyn, narzędzi i urządzeń. Konieczne jest więc opracowanie przez Rząd we współpracy z przedstawicielami związków zawodowych rolników, kółek i innych organizacji rolniczych do końca 1989 r. specjalnego programu w tym zakresie.
988. Istotne będą też efekty psychologiczne radykalnej poprawy na tym rynku.
989. W warunkach konsekwentnego przywracania gospodarki rynkowej niezbędna, szybka restrukturyzacja gospodarki narodowej może być osiągnięta zarówno drogą centralnych decyzji inwestycyjnych jak i stosowania odpowiednich instrumentów ekonomicznych w sposób zdecydowanie preferencyjny dla działalności gospodarczej na rzecz wsi i rolnictwa. Zaliczamy do nich m. in.: ulgi i zwolnienia podatkowe, korzystne warunki kredytowania oraz subwencje. Suma tych oddziaływań powinna zapewnić wyraźnie wyższą od innych rentowność produkcji przemysłowej i usług na rzecz rolnictwa, wsi i gospodarki żywnościowej. Warunkiem skutecznego zadziałania wymienionych instrumentów ekonomicznych jest zagwarantowanie pełnej swobody równoprawnym podmiotom gospodarczym oraz skuteczna polityka antymonopolowa.
990. Spełnienie wymienionych warunków musi spowodować przepływ kapitału materiałów i surowców, parku maszynowego, energii i ludzi do przedsiębiorstw produkujących dla rolnictwa. Pozwoli to na rozwój i modernizację ich produkcji, a także umożliwi powstawanie nowych jednostek produkcyjnych i usługowych. Rozwój mechanizmów konkurencyjnych rozwiąże stopniowo problemy jakości i właściwej organizacji oraz poziomu usług produkcyjnych dla rolnictwa.
991. Działalność przemysłu krajowego powinna być wspierana w początkowym okresie zwiększonym importem. Koszty restrukturyzacji i wzrostu dostaw przemysłowych dla wsi nie mogą obciążyć rolnictwa w stopniu zagrażającym wysokiej, trwałej opłacalności produkcji rolniczej, stąd wymagają zaangażowania całej gospodarki narodowej, a zwłaszcza wykorzystania na ten cel wolnych mocy w przemyśle obronnym oraz ograniczenia w administracji i kompleksie wydobywczo-energetyczno-metalurgicznym. Polityka restrukturyzacji

winna stać się w interesie całego społeczeństwa jednym z najpilniejszych zadań gospodarczych.

*Podzespół ds. Rolnictwa
Współprzewodniczący
(—) Andrzej Stelmachowski
(—) Stanisław Śliwiński
Warszawa, 7 marca 1989 r.*

STANOWISKO W SPRAWIE DEMONOPOLIZACJI GOSPODARKI

992. W „Stanowisku w sprawie urynkwienia gospodarki żywnościowej” Podzespół Rolniczy wyraził pogląd, że proces ten może się dokonywać jedynie przy równoczesnym stworzeniu warunków instytucjonalnych dla demonopolizacji oraz konsekwentnego zwalczania praktyk monopolistycznych. Niezbędne są także przeobrażenia w dotychczasowej strukturze własnościowej. Bez zabezpieczeń instytucjonalnych, rozwiązań prawno-administracyjnych i ekonomicznych, liberalizacja cen nie przyniesie pozytywnych rezultatów. Wyrażamy poważne zaniepokojenie istniejącą monopolizacją nie tylko w wyniku istnienia monopolu naturalnych, ale także koncentracji organizacyjnej, pozornej dekoncentracji oraz tolerowania, a niekiedy nawet popierania praktyk monopolistycznych.
993. Dla zapewnienia demonopolizacji niezbędne jest:
994. Zmiana rangi i kompetencji Komisji (Komitetu) Antymonopolowej, która powinna podlegać Sejmowi i być w pełni niezależna od agend rządowych. W ramach tej Komisji można by utworzyć podkomisję dla spraw rolnictwa i gospodarki żywnościowej. W sprawach rolnictwa w pracach Komisji powinni być reprezentowani przedstawiciele związków zawodowych rolników i inne organizacje.
995. Zagwarantowanie równych praw wszystkich podmiotów gospodarczych do uczestnictwa w rynku rolnym, ze swobodą wyboru kontrahentów i form umów między nimi, bez administracyjnych ograniczeń, również terytorialnych. Istotne jest zapewnienie dla wszystkich podmiotów gospodarczych tych samych reguł szczególnie w zakresie zbytu produkcji, zakupu środków produkcji i materiałów zaopatrzeniowych, obciążeń podatkowych i wszystkich świadczeń finansowych, uzyskiwania kredytów oraz korzystania z dotacji i subwencji państwowych.
996. Zniesienie administracyjnej dystrybucji, a w szczególności:
- obowiązkowego pośrednictwa i nierównoprawnego traktowania podmiotów gospodarczych (w tym także w handlu zagranicznym),
 - podziału puli towarów oraz usług na część rozdzielaną w ramach przydzielonych limitów i część sprzedawaną w drodze przetargów,
 - transakcji wiązanych m.in. w kontraktacji produktów rolniczych,
 - zamówień rządowych w ich obecnej formie,
 - tworzenia odrębnych kanałów zaopatrzenia opartych na zasadzie uprzywilejowania któregośkolwiek sektora własnościowego.
997. Do czasu wdrożenia mechanizmów rynkowych w rolnictwie, ustalenia na okres przejściowy systemu rozdziału deficytowych środków produkcji i materiałów zaopatrzeniowych. Mimo założenia szybkiego wdrożenia „urynkowienia” rolnictwa, wystąpi okres, w którym konieczne

- będzie stosowanie rozdziałów. Nie powinno tu być przypadkowości postępowania, lecz stosowanie rozwiązań uzgodnionych ze związkami zawodowymi rolników i innymi organizacjami producentów rolnych.
998. Stworzenia możliwości usamodzielniania się zakładów a nawet przymusu podziału przedsiębiorstw wielozakładowych znajdujących się w pozycji monopolistycznej lub oligopolistyczne na jednozakładowe wszędzie tam, gdzie na to pozwala istniejąca struktura czynników produkcji.
999. Bezwzględny zakaz istnienia i powstawania wszelkich form organizacyjnych: zrzeszeń, związków, spółek, stowarzyszeń itd., w których działaniu występują praktyki monopolistyczne. Niedopuszczalne jest zastępowanie zrzeszeń przez spółki monopolistyczne. Wszystkie takie organizacje powinny być rozwiązane.
1000. Wykorzystanie, w miarę posiadanych środków, importu dla demonopolizacji zaopatrzenia rolnictwa w środki produkcji rolnej. Między innymi ważna jest pełna decentralizacja eksportu oraz importu i umożliwienie bezpośredniego prowadzenia handlu zagranicznego przez wszystkie podmioty gospodarcze, w tym indywidualnych rolników. Istotne jest zwolnienie z ceł importu środków przeznaczonych do produkcji rolnej.
1001. Przywrócenie do zasad spółdzielczości. Wymaga to nowej regulacji prawnej. Niezbędne jest:
- upodmiotowienie spółdzielni przez powrót do autentycznych i demokratycznych procedur wyborczych,
 - respektowanie społecznego charakteru pracy zarządu; funkcję natomiast operatywnego kierowania spółdzielnią mogą być przekazywane personelowi fachowemu powoływanemu przez zarząd spółdzielni,
 - ustawowe rozwiązanie istniejących obecnie pośrednich szczebli w postaci spółdzielni wojewódzkich względnie wojewódzkich związków spółdzielczych, a także centralnych związków spółdzielczych działających w zakresie obsługi produkcyjnej i konsumpcyjnej wsi,
 - powołanie spółdzielczych związków lustracyjnych spełniających także funkcje instruktazu; przynależność do związków byłaby dobrowolna i mogłyby być one tworzone na bazie regionalnej-ponadwojewódzkiej w zależności od liczby spółdzielni zgłaszających swój akces,
 - możliwość tworzenia przy związkach lustracyjnych funduszu pochodzącego ze składek spółdzielni dla udzielania pomocy spółdzielniom znajdującym się czasowo w trudnej sytuacji ekonomicznej.
 - Dotychczasowa działalność gospodarcza związków spółdzielczych może być przejęta przez spółdzielnię osób prawnych lub spółki, których udziałowcami byłyby zainteresowane spółdzielnie lub inne podmioty np. prywatne przedsiębiorstwa. Należy wspierać przede wszystkim w formie preferencyjnych kredytów małe i niezależne spółdzielnie.
1002. Spółdzielnie, przedsiębiorstwa państwowe, gospodarstwa indywidualne oraz inne organizacje producentów rolnych i przemysłu rolno-spożywczego, mogą tworzyć na zasadzie oddolnej inicjatywy, różne formy powiązań organizacyjnych, pod warunkiem nie podejmowania praktyk monopolistycznych.

1003. Daleko idąca prywatyzacja otoczenia rolnictwa stanowi nie tylko bezwzględny warunek „urynkowienia” gospodarki żywnościowej i usprawnienia obsługi rolnictwa. Również istotne jest stworzenie na wsi alternatywy ekonomicznej, szczególnie dla młodego pokolenia rolników. Dlatego celowa byłaby sprzedaż niektórych zakładów przetwórczych, sklepów i zakładów usługowych sektorowi prywatnemu. Firmy mogą być najróżniejsze, począwszy od spółek, skończywszy na dzierżawach, a więc w formie przejściowej do prywatyzacji.

*Podzespół ds. Rolnictwa
Współprzewodniczący:
(—) Andrzej Stelmachowski
(—) Stanisław Śliwiński
Warszawa, 8 marca 1989 r*

STANOWISKO W SPRAWIE FINANSOWANIA GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

1004. Uważamy za konieczne systematyczne zwiększanie realnych wydatków budżetu centralnego i budżetów terenowych na koszt budowy i odbudowy materialnej infrastruktury wsi.
1005. W celu wspomagania rozwoju zakładów produkujących środki produkcji dla rolnictwa i zakładów przetwarzających produkty rolnicze, należy stworzyć warunki zwiększenia możliwości samofinansowania realizacji inwestycji z dochodów przed opodatkowaniem.
1006. Bezwzględnie utrzymać zasadę nieopodatkowania rolników z tytułu prowadzenia usług na rzecz rolnictwa. Utrzymać także zasadę wyłączenia z opodatkowania podatkiem dochodowym osób prawnych świadczących usługi produkcyjne na rzecz rolnictwa.
1007. W planie kredytowym uchwalonym przez Sejm należy wyodrębnić środki przeznaczone dla gospodarki żywnościowej. Większość tych środków powinna zapewnić zaspokojenie popytu gospodarki żywnościowej na kredyt.
1008. Polityka kredytowa państwa musi zapewnić zagospodarowanie ziemi leżącej obecnie odłogiem i niezagospodarowanej. Stosowanymi w tym celu środkami powinny być:
- kredyty do 100% nakładów,
 - wydłużenie okresu karencji,
 - wydłużenie okresu spłat,
 - możliwość umorzeń w określonych koniecznością gospodarczą sytuacjach,
 - niskie oprocentowanie kredytów również obrotowych.
1009. Dotyczy to zwłaszcza wyludniających się obecnie regionów rolniczych oraz nowo powstających na tych terenach i powiększających swój areal gospodarstw rolnych.
1010. Oprocentowanie kredytów inwestycyjnych na cele, o których mowa w pkt. 5 oraz na rozwój gospodarstw rolnych tylko w wysokości kosztów obsługi i zysku banku.
1011. Należy zaniechać pobierania podwyższonych odsetek od kredytów z mocą wsteczną za rok 1988 i za lata poprzednie.
1012. Zgodnie z zasadą równouprawnienia sektorów należy im zapewnić:
- jednolite zasady opodatkowania,
 - równy dostęp do kredytów i takie same warunki ich uzyskiwa
 - równe oprocentowanie kwot na rachunkach bankowych,
 - taki sam dostęp do dotacji.

*Podzespół ds. Rolnictwa
Współprzewodniczący:
(—) Andrzej Stelmachowski
(—) Stanisław Śliwiński
Warszawa, 7–8 marca 1989 r.*

STANOWISKO W SPRAWIE URYNKOWIENIA GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

1013. Przyjmuje się jako niezbędne działanie środkami prawnymi i środkami polityki gospodarczej, zmierzające do rynkowej regulacji cen i powiązań rolnictwa z otoczeniem. Wytworzenie rynku wymaga konsekwentnego usuwania systemu nakazowo-rozdzielczego i stopniowego równoważenia rynku, przy równoczesnym wprowadzaniu odpowiednich środków polityki gospodarczej.

I

1014. Urynkowienie skupu produktów rolnych, ich przetwórstw i zaopatrzenia produkcyjnego rolnictwa wymaga:
1015. Przejścia do urynkowienia wszystkich dziedzin gospodarki zarówno w odniesieniu do dóbr i usług konsumpcyjnych jak i produkcyjnych. Zgadzając się, że urynkowienie gospodarki żywnościowej może nastąpić szybko, niezbędne jest następnie bezzwłoczne urynkowienie pozostałych dziedzin gospodarki narodowej.
1016. Stopniowego urynkowienia gospodarki żywnościowej ze względu na głębokość destrukcji obrotu towarowego i ekonomiki przedsiębiorstw, wywołanej rozdzielnictwem, zakresem dotacji i stosowanych rozwiązań finansowych. Usuwanie tych mankamentów systemowych, prowadząc do równoważenia rynku rolnego i żywnościowego, powinno trwać możliwie krótko.
1017. Stworzenie warunków instytucjonalnych dla demonopolizacji oraz konsekwentnego zwalczania praktyk monopolistycznych.
1018. Wprowadzenie gwarantowanych przez państwo cen minimalnych na podstawowe produkty rolnicze. Zakres, poziom i sposób stosowania cen gwarantowanych będą negocjowane ze związkami zawodowymi rolników, społeczno-zawodowymi organizacjami rolników i przedstawicielami innych producentów rolnych.
1019. Kontroli cen hurtowych (zbytu) środków produkcji wytwarzanych przez przedsiębiorstwa monopolistyczne lub oligopolistyczne w postaci cen maksymalnych, których kryteria będą podlegały negocjacom ze związkami zawodowymi rolników i przedstawicielami producentów.
1020. Zniesienia obowiązkowego pośrednictwa w handlu zagranicznym produktami rolnymi, ich, przetworami i środkami do produkcji rolnej.
1021. Stworzenia możliwości interwencyjnych dostaw zboża, pasz wysokobiałkowych, mięsa i tłuszczów w celu oddziaływania na rynek.

II

1022. Urynkowienie powiązań rolnictwa z otoczeniem może być podjęte przy równoczesnym:
- dostosowaniu rynku żywnościowego do zmienionych warunków jego zaopatrzenia, włącznie ze zniesieniem reglamentacji,

- rozwiązaniu problemu skutków ruchu cen rolniczych dla warunków bytu ludności, a szczególnie niższych grup dochodowych.
1023. Zróżnicowanie sytuacji na segmentach rynku żywnościowego wymaga dostosowania sposobu i tempa dokonywanych zmian do ich specyfiki, przy tym nie wydaje się możliwe jednorazowe zniesienie dotacji do produktów żywnościowych.
1024. Problemy te powinny być ujęte w kompleksowych propozycjach Rządu, przedstawiających rachunek skutków i tryb rozwiązań.

III

1025. Uczestnicy podzespołu rolniczego wyrażając zaniepokojenie pogarszającą się sytuacją w produkcji zwierzęcej, widzą konieczność podjęcia natychmiastowych działań zahamowania spadku tej produkcji.

*Podzespół ds. Rolnictwa
Współprzewodniczący:
(—) Andrzej Stelmachowski
(—) Stanisław Śliwiński
Warszawa, 27 luty 1989 r.*

STANOWISKO W SPRAWIE PLURALIZMU ZWIĄZKOWEGO

1026. Po szerokiej wymianie poglądów na temat pluralizmu związkowego uczestnicy podzespołu rolniczego zgodnie wyrażają następujące stanowisko:
1027. Jesteśmy za stworzeniem organizacyjnych i prawnych warunków działania związków zawodowych rolników obejmujących zarówno organizacje związkowe „Solidarność” jak i Kółka Rolnicze oraz wszelkich innych organizacji, które utworzą rolnicy zgodnie ze swoją wolą.
1028. Stworzy to gwarancje społecznego poparcia dla rozwoju rolnictwa i właściwych stosunków społecznych na wsi.
1029. Przepisy prawne powinny stworzyć warunki efektywnego działania tych organizacji dla ochrony interesów rolników.

*Podzespół ds. Rolnictwa
Współprzewodniczący:
(—) Andrzej Stelmachowski
(—) Stanisław Śliwiński
Warszawa, 15 luty 1989 r.*

STANOWISKO W SPRAWIE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

1030. Potrzeby wsi i rolnictwa w szczególności wymagają stworzenia podstaw prawnych, organizacyjnych i ekonomicznych dla rzeczywistej samorządności terytorialnej we wsiach, gminach i miastach.
1031. Takimi podstawami są następujące ustalenia:
1. Samorząd terytorialny gminy (miasta) powołuje i odwołuje swój organ wykonawczy. Organ ten jest odpowiedzialny przed Radą Gminną (Miejską) i kieruje sprawami gminy (miasta).
 2. Uważamy, że przyszłe organy władz miast i gmin powinny być wyłącznie organami samorządu terytorialnego.

3. Samorządom mieszkańców wsi należy zagwarantować prawo do własnego mienia komunalnego.
4. Należy rozszerzyć kompetencje samorządowe wsi, a zwłaszcza kompetencje stanowiące, dotyczące funkcjonowania i rozwoju wsi.

*Podzespół ds. Rolnictwa
Współprzewodniczący:
(—) Andrzej Stelmachowski
(—) Stanisław Śliwiński
Warszawa, 7 marca 1989 r.*

OŚWIADCZENIE

1032. Uczestnicy podzespołu do spraw rolnictwa Okrągłego Stołu uważali od momentu rozpoczęcia obrad stołu i uważają nadal, że wszystkie sprawy dotyczące rolników i rolnictwa, powinny być rozwiązywane w duchu propozycji złożonych przy Okrągłym Stole.
1033. Niestety, mimo trwającej przy Okrągłym Stole dyskusji o kształcie rolnictwa, Sejm uchwalił m.in. ustawę o funduszu socjalnym wsi i ustawę emerytalną rolników.
1034. Wyrażając zaniepokojenie tym faktem uważamy, że te i inne ustawy dotyczące rolnictwa powinny ulec nowelizacji po wprowadzeniu w życie przepisów umożliwiających działanie wielu organizacjom, w tym „Solidarności” RI, Kółek Rolniczych — zgodnie z duchem deklaracji w sprawie pluralizmu związkowego podjętej przez podzespół do spraw rolnictwa w dniu 15 lutego 1989 r.

*Podzespół ds. Rolnictwa
Współprzewodniczący:
(—) Andrzej Stelmachowski
(—) Stanisław Śliwiński
Warszawa, 27 lutego 1989 r.*

SPRAWOZDANIE PODZESPOŁU ds. GÓRNICTWA OKRĄGŁEGO STOŁU

1035. Podzespół do spraw Górnictwa na dziewięciu posiedzeniach odbytych w dniach — 17, 20, 25 lutego oraz 2, 3, 11, 14, 17, i 21 marca 1989 r. sporządził następujące dokumenty, które przekazuje w załączeniu do niniejszego pisma:
1036. Zał. nr 1. Protokół rozbieżności w sprawie przywrócenia do pracy zwolnionych względnie powołanych do odbycia zasadniczej służby wojskowej w jednostkach wojskowych w związku z działalnością mającą na celu ochronę interesów pracowniczych, w tym także organizujących i biorących udział w strajku względnie w pomocy niesionej strajkującym.
1037. Zał. nr 2. Pismo do Ministra Przemysłu w sprawie rozważenia — w trybie wyjątkowym za rok 1988 — możliwości dokonania wypłat górnikom uprawnionym do uzyskania należności z tytułu tzw. „14” pensji, którzy przekroczyli wymiar 6 dniówek nieobecności w pracy usprawiedliwionych.
1038. Zał. nr 3. Protokół uzgodnień Podzespołu ds. Górnictwa Okrągłego Stołu w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy.

1039. 9Załącznik nr 4. Protokół porozumienia zawartego w Podzespole ds. Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 11 marca 1989 r. w sprawie majątkowej odpowiedzialności uzupełniającej zakładów pracy za wypadki przy pracy i choroby zawodowe.
1040. Załącznik nr 5. Porozumienie w sprawie problemów górnictwa surowców chemicznych, siarki i surowców skalnych, zawarte w Podzespole ds. Górnictwa w dniu 3 marca 1989 roku.
1041. Załącznik nr 6. Porozumienie zawarte w dniu 14 marca 1989 roku w Podzespole do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w sprawie górniczej służby zdrowia.
1042. Załącznik nr 7. Protokół porozumienia zawartego w Podzespole ds. Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 14 marca 1989 r. w sprawie rent i emerytur.
1043. Załącznik nr 8. Protokół porozumienia w sprawie odkrywkowych kopalń węgla brunatnego zawarty w Podzespole do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 21. 03. 1989 roku.
1044. Załącznik nr 9. Protokół porozumienia w sprawie górnictwa skalnego i górnictwa surowców chemicznych zawarty w Podzespole do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 17. 03. 1989 r.
1045. Załącznik nr 10. Protokół porozumień i rozbieżności z dnia 21. 03. 1989 r. Podzespołu do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w sprawie czasu pracy, systemu ekonomiczno-finansowego, płac, zarządzania i samorządów w górnictwie
1046. Załącznik nr 11. Protokół porozumienia Podzespołu do spraw Górnictwa przy Okrągłym Stole w sprawie ochrony środowiska.
1047. Załącznik nr 12. Pismo do Ministra Przemysłu z prośbą o przedstawienie Ministrowi Obrony Narodowej sprawy zwolnienia z zasadniczej służby wojskowej tych pracowników, którzy w związku z akcjami protestacyjnymi i strajkami w sierpniu 1988 roku powołani zostali do czynnej służby wojskowej.

(—) *Marian GUSTEK*
(—) *Rajmund MORIC*
(—) *Alojzy PIETRZYK*
Warszawa, 21.03.1989 r.

PROTOKÓŁ ROZBIEŻNOŚCI

1048. w sprawie przywrócenia do pracy zwolnionych względnie powołanych do odbycia zasadniczej służby wojskowej w jednostkach wojskowych w związku z działalnością mającą na celu ochronę interesów pracowniczych, w tym także organizujących i biorących udział w strajku względnie w pomocy niesionej strajkującym.

1. Stanowisko strony rządowo-koalicyjnej.

1049. Strona rządowo-koalicyjna stwierdza co następuje:
1050. Wykazując maksimum dobrej woli w okresie po strajkach w sierpniu 1988 r. dyrekcje zakładów pracy przedsiębiorstw górnictwa umożliwiły zwolnionym pracownikom powrót do pracy na podstawie dobrowolnie zawieranych ugód.
1051. W zakładach przedsiębiorstw Wspólnoty Węgla Kamiennego ze 152 osób zwolnionych 145 przywrócono do pracy na tej podstawie. Pozostałych 7 osób nie podpisało takiej ugody z własnej inicjatywy.

1052. Wychodząc naprzeciw celowości pozytywnego załatwienia dalszych spraw ludzkich zgłoszonych w czasie obrad podzespołu do spraw górnictwa, z inicjatywy strony rządowo-koalicyjnej:
- w przedsiębiorstwach Wspólnoty Węgla Kamiennego: nie zakwestionowano przywrócenia do pracy ob. Małgorzaty Drzyzgi, pracownicy KWK „Lenin” oraz wyrażono zgodę na zawarcie ugody na przywrócenie do pracy ob. Henriety Badury, pracownicy Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Górnictwa, zatrudnionej w KWK „Manifest Lipcowy”,
 - w KWB „Adamów” wyrażono zgodę na przyjęcie na poprzednie stanowiska pracy ob. ob. T. Kubiaka, S. Piotrowskiego i J. Sztrymera;
 - w zakładach Kombinatu Górniczo-Hutniczego Miedzi w Lubinie wyrażona została zgoda na przywrócenie do pracy ob. Władysława Grodzkiego oraz zostaną przywrócenie na poprzednie stanowiska pracy ob. ob. Zdzisław Dębicki, Ryszard Chudzik, Jan Bogusz i T. Szmajda.
1053. Problemy pracownicze wynikające z rozwiązania stosunku pracy dotyczące okresu od 13 grudnia 1981 r. do momentu rozpoczęcia strajków w sierpniu 1988 r. oraz sprawy dotyczące zwolnień z odbywania służby wojskowej należy przekazać do rozpatrzenia przez zespół zajmujący się sprawami gospodarki i polityki społecznej.
1054. Proponuje się przyjęcie tego stanowiska jako uzgodnionego przez podzespół do spraw górnictwa.

II. Stanowisko strony solidarnościowo-opozycyjnej

1055. Strona solidarnościowo-opozycyjna proponuje następujące porozumienie:
1056. Właściwe władze górnicze zobowiązują się do spowodowania, aby wszystkie kopalnie i zakłady górnicze przywróciły do pracy — w trybie ugody, której wzór stanowi załącznik do niniejszego protokołu — wszystkich górników i pracowników kopalń i zakładów górniczych, którzy zostali zwolnieni po dniu 13 grudnia 1981 r. za działalność mającą na celu ochronę interesów pracowniczych względnie za udział w strajku, jego organizowanie lub pomoc niesioną dla strajkujących.
1057. Minister Przemysłu względnie Dyrektorzy Generalni właściwych Wspólnot wystąpią do Ministra Obrony Narodowej o zwolnienie z zasadniczej służby wojskowej tych pracowników kopalń i zakładów górniczych, którzy w związku z akcjami protestacyjnymi i strajkami w sierpniu 1988 r. zostali powołani do czynnej służby wojskowej.

III. Stanowisko reprezentacji Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych, w tym przedstawicieli Federacji Związków Zawodowych Górników.

1058. Reprezentacja Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych, w tym przedstawiciele Federacji Związków Zawodowych Górników stoi na stanowisku, iż szacunek pracy, a także godność osobista ludzi, którzy doznali krzywdy w wyniku działalności związkowej powinna być uszanowana, a doznane krzywdy wynagrodzone.
1059. Stanowisko powyższe jest zgodne z zasadami działalności naszych związków zawodowych i duchem porozumienia narodowego, reprezentowanego przez wszystkie strony zasiadające przy Okrągłym Stole.

Współprzewodniczący Podzespołu do spraw Górnictwa
(—) *Marian Gustek*
(—) *Alojzy Pietrzyk*
(—) *Rajmund Moric*
Warszawa, 25.02.1989 r.

PROTOKÓŁ UZGODNIENÍ PODZESPOŁU ds. GÓRNICTWA OKRĄGLEGO STOŁU W
TEMACIE: BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY

1060. Uważamy, że ustalenia art. 8 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 24.02.1989 r. o niektórych warunkach konsolidacji gospodarki narodowej... nie powinny stanowić ograniczenia dla działalności organów kontroli i inspekcji w sprawach bezpieczeństwa, życia i zdrowia pracowników.
1061. Wnioskujemy o ratyfikowanie konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy: Nr 144 z 1976 r., nr 148 z 1977 r., nr 155 z 1981 r. i nr 161 z 1985 r. Strona koalicyjno-rządowa stwierdza jednak, że konwencja nr 155 z 1981 r. powinna być wyłączona w części z zakresu jej stosowania w górnictwie w związku z brzmieniem art. 13.
1062. Przy nowelizacji przepisów obowiązujących w górnictwie, wskazane jest uwzględnienie postanowień zawartych w „Kodeksie górniczym” opracowanym przez ekspertów Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie, w 1986 roku.
1063. Należy jednoznacznie, aktem prawnym, określić podział kompetencji pomiędzy Wyższym Urzędem Górniczym i Państwową Inspekcją Pracy w zakresie sprawowania nadzoru nad zakładami górniczymi.
1064. Pracowników inspekcyjno-technicznych organów nadzoru zewnętrznego należy uprawnnić do stosowania orzeczeń karno-administracyjnych o nałożeniu grzywny. Jednocześnie należy usprawnić działalność Kolegiów ds. Wykroczeń i Komisji Dyscyplinarnych przy Urzędach Górniczych.
1065. Skład osobowy Rady Ochrony Pracy należy uzupełnić o przedstawicieli strony opozycyjno-solidarnościowej.
1066. W 1989 r. należy opracować koncepcję i przepisy wykonawcze w celu sukcesywnego wdrożenia ekonomicznej odpowiedzialności za stan warunków bhp jako składnika systemu ekonomiczno-finansowego w górnictwie. Uważamy, że liczbowymi miernikami oceny stanu bhp mogą pozostać głównie śmiertelne i inwalidzkie wypadki przy pracy, natomiast z uwagi na nierzetelność rejestracji wypadków, pozostałe, aktualnie stosowane mierniki mogą mieć wyłącznie drugorzędne znaczenie. Podstawowym kryterium oceny poziomu bhp może być jedynie cecha powtarzalności identycznych przyczyn pośrednich i bezpośrednich, które doprowadziły do zagrożeń wypadkowych, wypadków przy pracy i chorób zawodowych. System ten winien być oparty na silnych motywacjach finansowych i znacznym zróżnicowaniu składek ubezpieczeniowych. Należy w całej gospodarce narodowej, tak jak w górnictwie, jednoznacznie określić główną odpowiedzialność kierownika i wszystkich służb zakładu za stan warunków bhp.
1067. W zakresie badań zagrożeń wypadkowych należy doskonalić istniejący w kraju praktyczny dorobek pozwalający ujawniać istotę pośredniego sprawstwa i sprawców zagrożeń wypadkowych — bliskich i dalekich.
1068. Należy dokonywać okresowych weryfikacji działalności i kwalifikacji pracowników organów zewnętrznego nadzoru nad stanem bhp. Powinna ona przede wszystkim uwzględniać respektowanie przepisów określających działanie tych organów oraz pociąganie do

odpowiedzialności osób kierownictwa i dozoru ewidentnie zaniedbujących i lekceważących warunki pracy załóg. Równolegle powinny być podjęte niezwłoczne działania w celu zapewnienia naboru do organów zewnętrznego nadzoru nad bhp pracowników w pełni kompetentnych o najwyższych kwalifikacjach zawodowych i walorach moralnych.

1069. Należy zapewnić organom nadzoru zewnętrznego i wewnętrznego nad bhp pełną niezależność w działalności merytorycznej. Zatrudnianie w tych organach nie może być uwarunkowane przynależnością do organizacji politycznych.
1070. Postulujemy, aby Prokurator Generalny przy udziale specjalistów wypadkoznawstwa opracował program doskonalenia prokuratorów w zakresie udziału organów wymiaru sprawiedliwości w profilaktyce wypadków przy pracy. Wskazane, żeby w każdej prokuraturze wojewódzkiej działał prokurator — specjalista i konsultant w zakresie przeprowadzania śledztwa powypadkowego.
1071. Niezbędne jest zwiększenie skuteczności oddziaływania służb bhp na dozór pod kątem przestrzegania przepisów bhp. Zatrudnianie w służbach bhp musi być uwarunkowane pełnymi kompetencjami i kwalifikacjami, a płace winny odpowiadać specjalistycznym służbom przedsiębiorstwa. Koniecznością jest podporządkowanie służb bhp wyłącznie naczelnemu dyrektorowi przedsiębiorstwa, a przyjmowanie, zwalnianie i przenoszenie personelu inżynieryjno-technicznego bhp może być dokonywane jedynie za zgodą rady pracowniczej przedsiębiorstwa, bądź zakładowej organizacji związkowej.
1072. Należy opracować nowelizację programów i metod nauczania bhp i ergonomii z uwzględnieniem współczesnej wiedzy w tym zakresie dla potrzeb szkolnictwa zawodowego wszystkich szczebli oraz okresowego szkolenia dyrektorów i dozoru.
1073. Należy pilnie opracować doraźny program rzeczowy poprawy zaopatrzenia w odzież ochronną i roboczą i sprzęt ochrony osobistej. Jego realizacja powinna spowodować, by obowiązujące w tym zakresie przepisy mogły być realizowane przynajmniej tam, gdzie zagrożenia są największe, a normy higieniczne są przekraczane.

(—) *Marian Gustek*
(—) *Rajmund Moric*
(—) *Alojzy Pietrzyk*
Warszawa, 11 marca 1989 r.

Protokół porozumienia zawartego w podzespołe ds. górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 11 marca 1989 r. w sprawie majątkowej odpowiedzialności uzupełniającej zakładów pracy za wypadki przy pracy i choroby zawodowe

1074. Strona rządowo-koalicyjna, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, w tym Federacja Związków Zawodowych Górników oraz strona solidarnościowo-opozycyjna — są zgodne co do tego, iż rozwiązania przyjęte w obecnie obowiązującym systemie świadczeń nie rekompensują w pełni szkód poniesionych przy pracy lub chorobą zawodową.
1075. Proponuje się wprowadzenie opartego na przepisach prawa cywilnego uzupełniającego systemu odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, w zakresie nie objętym systemem ubezpieczeń społecznych.
1076. Wnosimy o zmianę lub uchylene ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 20 poz. 105) w celu zagwarantowania

pełnej i automatycznej waloryzacji jednorazowych odszkodowań oraz rozważenie możliwości zmiany kodeksu cywilnego przez wprowadzenie przepisu „art. 435 § 3. Zakłady pracy ponoszą odpowiedzialność przewidzianą w § 1 za wypadki przy pracy i choroby zawodowe choćby nie były wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody i choćby szkoda nastąpiła na skutek siły wyższej”.

1077. Zakres i wysokość odszkodowania w przypadku uchylenia ustawy, o której mowa pkt. 3 regulują przepisy art. 361 § 1 i 2 k. c. oraz art. 44–446 k. c. z możliwością podwyższania rent uzupełniających według zasad art. 907 § 2 k. c., przy czym orzekanie należy do sądu — sądu pracy.
1078. Wykaz chorób zawodowych powinien zawierać „schorzenia kręgosłupa i schorzenia reumatyczne” a w rubryce: „Przykładowe wyliczenie rodzajów prac, których wykonywanie naraża na chorobę zawodową” powinien znaleźć się zapis: Prace wymagające podnoszenia ciężarów, prace wykonywane w zmiennej temperaturze, wilgoci, przeciągach, np. praca górnika pod ziemią lub na odkrywce”.
1079. Powinna obowiązywać zasada, że zakład pracy odpowiada cywilnie za każdą chorobę (a nie tylko umieszczoną w wykazie chorób zawodowych) gdy ustalony zostanie — przez dowód z opinii biegłego sądowego — związek przyczynowy między zachorowaniem a warunkami pracy danego pracownika.

(—) *Marian Gustek*
(—) *Rajmund Moric*
(—) *Alojzy Pietrzyk*

Porozumienie w sprawie problemów górnictwa surowców chemicznych, siarki i surowców skalnych, zawarte w Podzespole ds. Górnictwa w dniu 3 marca 1989 r.

1080. Przyznać cenę transakcyjną w eksporcie siarki do pierwszego obszaru płatniczego, taką jaką stosuje się w eksporcie do drugiego obszaru płatniczego.
1081. Podjąć decyzję o rozpoczęciu budowy bazy sanatoryjnej w Wieliczce służącej w rozwoju lecznictwa w komorach solnych.
1082. Zabezpieczyć odpowiednie środki dla zakończenia budowy bazy sanatoryjnej i komory solnej dla leczenia w Bochni.
1083. Zabezpieczyć środki i nowoczesne technologie dla rozwoju górnictwa skalnego granitu, marmuru i bazaltu w celu zwiększenia produkcji i opłacalnego eksportu do drugiego obszaru płatniczego.
1084. Podjąć decyzję o uruchomieniu produkcji na skalę przemysłową nawozu wapniowo-magnezowego na bazie dolomitów wydobywanych w Sandomierzu i Złotoryji niezbędnego do produkcji zdrowej żywności.

(—) *Marian Gustek*
(—) *Rajmund Moric*
(—) *Alojzy Pietrzyk*

POROZUMIENIE zawarte w dniu 14 marca 1989 roku w podzespołe do spraw górnictwa Okrągłego Stołu w sprawie górniczej służby zdrowia

1085. Strona rządowo-koalicyjna, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, w tym Federacja Związków Zawodowych Górników oraz strona solidarnościowo-opozycyjna są *zgodne* co do tego, że zadaniem podstawowym górniczej służby zdrowia jest zapewnienie górnikom najlepszej opieki profilaktyczno-leczniczej.
1086. Uwzględniając istniejące realia, możliwości i uwarunkowania strony nin. porozumienia opowiadają się za utrzymaniem obecnego modelu górniczej służby zdrowia, widząc jednocześnie konieczność jego stałego doskonalenia i rozwijania posiadanej bazy leczniczej a także stałego zwiększania zatrudnienia lekarzy wszystkich specjalności.
1087. Górnicze zespoły opieki zdrowotnej powinny zostać utworzone we wszystkich rodzajach górnictwa w takim kształcie, jak to ma miejsce obecnie w górnictwie węgla kamiennego.
1088. Reformy górniczej służby zdrowia powinny zmierzać w szczególności w następujących kierunkach:
- a) podnieść rangę lekarza zakładowego jako rzecznika zdrowia załogi wobec dyrekcji przedsiębiorstw i w tym celu zapewnić mu służbową i finansową niezależność od dyrekcji zakładu pracy, przy czym odpowiednia ustawa taką zależność winna uniemożliwić;
 - b) utrzymać zasadę ponoszenia kosztów budowy, wyposażenia, utrzymania obiektów górniczej służby zdrowia;
 - c) położyć większy nacisk na badania profilaktyczne jako główny środek zapobiegania chorobom zawodowym;
 - d) zapewnić systematyczne i obiektywne badania wszystkich zagrożonych stanowisk pracy pod kątem natężenia czynników szkodliwych dla zdrowia pracowników oraz środowiska ekologicznego;
 - e) wprowadzić stałe monitorowanie osób najbardziej narażonych na działanie szkodliwych czynników;
 - f) systematycznie weryfikować obowiązujące normy czynników szkodliwych, sposób ich pomiarów, obliczania zgodnie z aktualnym stanem wiedzy i światowym standardem;
 - g) uprościć i przyspieszyć procedurę mającą na celu eliminację zagrożeń dla zdrowia i życia pracowników oraz środowiska naturalnego, włącznie z możliwością natychmiastowego zamknięcia stanowiska pracy w przypadku szczególnego natężenia czynników szkodliwych;
 - h) usprawnić i przyspieszyć proces rozpoznawania chorób zawodowych przy wykorzystywaniu przychodni międzyzakładowych jako centrów pełnej i szybkiej diagnostyki;
 - i) zobowiązać lekarzy przemysłowych i pracownie badań środowiskowych do współpracy ze służbami ekologicznymi danego regionu wobec których mogą pełnić rolę systemu wczesnego ostrzegania o zaistniałych zagrożeniach dla środowiska naturalnego.
1089. Celem realizacji zawartego porozumienia strony zwracają się do właściwych władz górniczych i władz resortu służby zdrowia.

(—) *Marian Gustek*

(—) *Rajmund Moric*

(—) *Alojzy Pietrzyk*

PROTOKÓŁ POROZUMIENIA zawartego w podzespole ds. górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 14 marca 1989 r. w sprawie rent i emerytur

1090. Strony zgodnie stwierdzają, że obowiązujący system świadczeń z ubezpieczenia społecznego zawiera wiele krytykowanych rozwiązań polegających m.in. na nieadekwatnych do obecnych warunków regulacjach, nie odpowiadających potrzebom i oczekiwaniom społecznym. Dyskusyjne są również niektóre zasady i kryteria przyznawania świadczeń, ich wymiar oraz mechanizmy gwarantujące ich realność. Z tego względu konieczne jest wprowadzenie stosownych zmian w obowiązującym systemie ubezpieczeń społecznych przy jednoczesnym utrzymaniu istniejących preferencji dla poszczególnych grup zawodowych.

1091. W związku z tym w nowym systemie emerytalno-rentowym należy:

- 1) utrzymać odrębną regulację ustawową dotyczącą emerytur i rent górniczych, z zachowaniem dotychczasowych uprawnień. Jednocześnie strony opozycyjno-solidarnośćciowa i Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, w tym Federacja Związków Zawodowych Górników występują o ponowne przedstawienie Sejmowi PRL postulatu, o którym mowa w Porozumieniu Jastrzębskim z dnia 3 Września 1980 roku a dotyczącego wprowadzenia zasady udzielania pełnej emerytury wszystkim pracownikom dołowym, którzy przepracowali 25 lat pod ziemią niezależnie od wieku i niezależnie od stanowisk, na których ta praca była wykonywana. Strona koalicyjno-rządowa podnosi, że problem powyższy był przedstawiony Sejmowi PRL w toku prac nad ustawą z dnia 1.02.1983 roku o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin — zgodnie z treścią powołanego Porozumienia Jastrzębskiego z dnia 3.09.1980 r. i nie został w całości uwzględniony;
- 2) objąć ustawą o zaopatrzeniu emerytalnym górników także pracowników górnictwa odkrywkowego węgla brunatnego;
- 3) utrzymać dotychczasowe uprawnienia w zakresie emerytur i rent dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach tj. wiek 60 lat dla mężczyzn i 55 lat dla kobiet oraz dodatki do emerytur i rent przy jednoczesnym obniżeniu o dalsze 5 lat wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych na niektórych stanowiskach charakteryzujących się szczególnymi zagrożeniami (np. przeróbka siarki, wydobywanie i obróbka kamienia w kamieniołomach, rozdrabnianie krzemionek, praca w zakładach przeróbczych kopalń węgla kamiennego oraz w ciągach technologicznych kopalń węgla brunatnego);
- 4) wprowadzić emerytury bez względu na wiek po przepracowaniu 40 lat dla mężczyzn i 35 lat dla kobiet oraz rozważyć możliwość obniżenia wieku emerytalnego do 60 lat dla mężczyzn i 55 lat dla kobiet;
- 5) dokonać zmiany sposobu ustalania podstawy wymiaru rent i emerytur w celu zapewnienia wysokości tych świadczeń na poziomie adekwatnym do poziomu zarobków osiągniętych przez uprawnionego — przed nabyciem prawa do tych świadczeń. Uwzględniając

zjawisko inflacji, strony proponują rozważenie możliwości wprowadzenia — na okres przejściowy — zasady ustalania podstaw wymiaru świadczeń według zarobków uprawnionego osiąganych w okresie 6-ciu kolejnych miesięcy kalendarzowych, wybranych przez niego z ostatnich 12-tu miesięcy zatrudniania;

- 6) stworzyć możliwość dodatkowego, dobrowolnego ubezpieczenia na koszt własny pracownika z tym, że świadczenia z ubezpieczenia dodatkowego nie mogą ograniczać wysokości należnych świadczeń z ubezpieczenia społecznego;
 - 7) zreformować system waloryzacji rent i emerytur w sposób gwarantujący definitywną likwidację problemu tzw. „starego portfela”;
 - 8) podwyższyć świadczenia wyrównawcze dla pracowników, którzy na skutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej nie zostali zaliczeni do żadnej z grup inwalidów, lecz w związku z przeniesieniem do innej pracy osiągają niższe wynagrodzenie;
 - 9) przewidzieć w pracach komisji ds. inwalidztwa i zatrudnienia udział lekarza, u którego leczył się pracownik;
 - 10) rozszerzyć wykaz chorób zawodowych o choroby kręgosłupa i reumatyczne;
 - 11) zreformować system świadczeń w naturze oraz poprawić zaopatrzenie osób uprawnionych do środków protetycznych i innych;
 - 12) podwyższyć wysokość dodatków pielęgnacyjnych i wprowadzić te dodatki dla II grupy inwalidów;
 - 13) wliczyć okres pobierania renty inwalidzkiej do stażu pracy dla celów emerytalno-rentowych;
 - 14) zapewnić wolny wybór opieki lekarskiej.
1092. Ponadto należy uwzględnić w pracach legislacyjnych ochronę górniczych uprawnień emerytalnych pracowników w razie ewentualnej likwidacji zakładów górniczych.

(—) *Alojzy Pietrzyk*
(—) *Rajmund Moric*
(—) *Marian Gustek*

PROTOKÓŁ POROZUMIENIA w sprawie Odkrywkowych Kopalń Węgla Brunatnego zawarty w Podzespole do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 21.03.1989 r.

1093. Strony zgadzają się, że obecny system ekonomiczno-finansowy jest niewłaściwy i wymaga zreformowania. Należy wprowadzić mechanizmy reformy gospodarczej tak, aby kopalnie węgla brunatnego mogły działać jako samodzielne, samorządne i samofinansujące się przedsiębiorstwa państwowe. Biorąc powyższe pod uwagę strony uznają konieczność wprowadzenia stosownych zmian, uzgadniając co następuje:
1094. Reformę systemu należy rozpocząć od zmian w zasadach tworzenia cen węgla brunatnego. Ceny te powinny być docelowo oparte systemowo o ceny transakcyjne węgla brunatnego względnie o ceny transakcyjne na węgiel kamienny z przeliczeniem na węgiel umowny.
1095. W okresie przejściowym w terminie do 1991 roku należy stosować ceny rejonowe węgla brunatnego dla poszczególnych kopalń uwzględniające miejscowe warunki geologiczno-technologiczne oraz uzasadnione, oparte o rzetelne analizy ekonomiczne koszty wydobywania i potrzeby środków na rozwój i fundusz załogi. Ceny te powinny być uzgodnione, między

kopalniami a energetyką i nie powinny być wyższe niż ceny transakcyjne. Ceny na węgiel brunatny w okresie przejściowym (ceny rejonowe) powinny być systemowo korygowane stosownie do rozwoju inflacji.

1096. Środki na wynagrodzenia powinny być docelowo tworzone samodzielnie w poszczególnych kopalniach w oparciu o ich możliwości finansowe.
1097. W okresie stosowania cen rejonowych należy tworzyć środki na wynagrodzenia bezpośrednio w oparciu o ilości wydobywania węgla z uwzględnieniem kaloryczności przez przeliczenie na węgiel umowny. Należy stosować wskaźnik poziomu wynagrodzeń 1:1,75, w porównywalnym czasie pracy między płacami w przemyśle przetwórczym i w przemyśle węgla brunatnego z wyłączeniem skutków finansowych opłacania pracy w systemie czterobrygadowym oraz o skutki inflacji.
1098. Inwestycje utrzymujące powinny być docelowo finansowane w ciężar kosztów wydobycia. Są one nieodzowne, wynikają ze szczególnej specyfiki tego przemysłu (przemieszczanie się odkrywek i zwałowisk) i nie dają przyrostu produkcji.
1099. Kopalnie Węgla Brunatnego powinny otrzymać status przedsiębiorstw państwowych. Należy zakończyć prace związane z likwidacją Ogólnokrajowego Gwarectwa Węgla Brunatnego.

ROZBIEŻNOŚCI:

1100. *Stanowisko strony koalicyjno-rządowej:*

- 1) Kopalnie Węgla Brunatnego powinny utrzymać status przedsiębiorstw państwowych użyteczności publicznej zgrupowanych we Wspólnocie Energetyki Węgla Brunatnego.

1101. *Stanowisko strony opozycyjno-solidarnościowej:*

- 1) Strona solidarnościowa uważa, że Kopalnie Węgla Brunatnego nie powinny posiadać statusu przedsiębiorstw użyteczności publicznej.
- 2) Strona solidarnościowa stoi na stanowisku wyłączenia Kopalń Węgla Brunatnego z obowiązkowego uczestnictwa we Wspólnocie Energetyki Węgla Brunatnego.

1102. *Stanowisko OPZZ:*

- 1) W warunkach pełnego urynkwienia górnictwa należy powołać ministerstwo przemysłu wydobywczego-energetycznego w skład którego wchodziłyby kopalnie i zakłady wykonujące usługi na rzecz górnictwa, jako samodzielne jednostki organizacyjne pracujące na zasadach 3 „S”.

(—) *Alojzy Pietrzyk*
(—) *Rajmund Moric*
(—) *Marian Gustek*

PROTOKÓŁ POROZUMIENIA w sprawie górnictwa skalnego i górnictwa surowców chemicznych zawarty w Podzespole do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu w dniu 17.03.1989 r.

1103. Górnictwo surowców skalnych i chemicznych jest ważną gałęzią przemysłu wydobywczego decydującą o działaniu szeregu dziedzin gospodarki jak: budownictwo, komunikacja, przemysł szklarski i ceramiczny, hutnictwo, chemia i inne. Udokumentowane zasoby surowców skalnych i surowców chemicznych wynoszą ponad 45 miliardów Mg. Racjonalna gospodarka tymi zasobami jest nakazem chwili i obowiązkiem wobec przyszłych pokoleń. Eksploatacją złóż surowców zajmuje się 290 przedsiębiorstw obejmujących 1500 kopalń odkrywkowych,

otworowych i 7 podziemnych. Mimo dysponowania bogatą bazą surowcową zapotrzebowanie szeregu gałęzi gospodarki narodowej na te surowce nie jest pokrywane w pełni. Nierównomierne rozmieszczenie złóż stwarza konieczność współpracy kopalń. Rozproszenie organizacyjne i terytorialne górnictwa surowców odbiega znacznie od poziomu organizacyjnego i technicznego górnictwa węgla kamiennego, brunatnego i rud miedzi.

1. System organizacyjny górnictwa skalnego winien być upraszczany tak, aby zmierzać do dalszego włączenia tego górnictwa w proces reformowania gospodarki.

2. System ekonomiczno-finansowy powinien jednolicie dla całego przemysłu wydobywczego uwzględniać jego cechy i stwarzać możliwość efektywnego gospodarowania i rozwoju.

3. Uznając wagę płac w systemie ekonomiczno-finansowym przyjmuje się utrzymanie zasady, że płaca w górnictwie skalnym i surowców chemicznych powinna kształtować się w stosunku do płacy w przemyśle przetwórczym minimum 1,5:1 z wyłączeniem skutków finansowych pracy w systemie wielozmianowym. Zakłada się jako niezbędne, zapobieganie spadkowi płac realnych przez stworzenie mechanizmu regulacji płac odpowiednio do wzrostu cen.

4. Niezbędna jest poprawa stanu technicznego górnictwa skalnego i surowców chemicznych w podstawowe maszyny i urządzenia.

(—) *Marian Gustek*

(—) *Alojzy Pietrzyk*

(—) *Rajmund Moric*

PROTÓKOŁ POROZUMIEŃ I ROZBIEŻNOŚCI z dnia 21.03.1989 r. Podzespołu do spraw Górnictwa Okrągłego Stołu — w sprawie czasu pracy, systemu ekonomiczno-finansowego, płac, zarządzania i samorządów w górnictwie.

1104. Strony zgodnie uznają, że węgiel i inne surowce mineralne w chwili obecnej stanowią podstawowe źródło zabezpieczenia potrzeb paliwowo-energetycznych oraz surowcowych kraju i zajmują znaczącą pozycję w eksporcie. Racjonalna gospodarka tymi dobrami jest więc nakazem chwili i obowiązkiem wobec przyszłych pokoleń.

1105. Górnictwo węgla i surowców mineralnych, stanowiąc znaczący sektor polskiej gospodarki, powinno działać w warunkach systemowych zgodnych z zasadami wdrażanej reformy gospodarczej.

1106. Biorąc powyższe pod uwagę, strony uznając konieczność wprowadzenia stosownych zmian, uzgadniają co następuje:

I. CZAS PRACY I PŁACE W GÓRNICTWIE

1107. Potwierdza się zasadę 5-dniowego tygodnia pracy w górnictwie — tak jak ustalono w Porozumieniu Jastrzębskim z dnia 3 września 1980 roku oraz w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1981 roku w sprawie szczególnych przywilejów dla pracowników górnictwa — Karta Górnika.

1108. Podstawą planowania wydobywania węgla i innych surowców mineralnych powinien być 5-dniowy tydzień pracy w górnictwie przy uwzględnieniu aktualnych założeń techniczno-ekonomicznych

kopalń. W związku z powyższym należy z dniem 1 czerwca 1989 roku dokonać odpowiedniej korekty w CPR na 1989 rok — poprzez ujęcie w planie tylko zadań wydobywczych, wynikających z 5-dniowego tygodnia pracy oraz odpowiednio skorygować uchwałę sejmową o NPSG na lata 1989–1990 w zakresie planu na 1990 rok.

1109. Na okres przejściowy tj. do końca 1990 roku — w związku z trudną sytuacją ekonomiczną kraju — dopuszcza się możliwość pracy w górnictwie także w soboty przy pełnej jej dobrowolności. W dni ustawowo wolne od pracy nie prowadzi się wydobywania.

Propozycje rozwiązań:

1110. *Strona koalicyjno-rządowa* stoi na stanowisku zachowaniu dobrowolnej pracy w soboty zgodnie z uregulowaniami określonymi w ustaleniach zawartych pomiędzy Ministrem Przemysłu i Federacją Związków Zawodowych Górników z dnia 5 stycznia 1989 roku. Z dniem 1 czerwca 1989 r. proponuje się wprowadzić zakaz wydobywania na III zmianie w soboty. Wydobywanie na pozostałych zmianach w soboty, tj. pierwszej i drugiej odbywać się powinno na zasadzie umowy zawartej z Ministrem Przemysłu. Proponuje się wprowadzić zwiększenie wynagrodzenia za pracę od poniedziałku do piątku o 50% wartości wynagrodzenia wypłacanego dotychczas za pracę w soboty według § 2 Uchwały 199/81 Rady Ministrów, przy stosowaniu zasad wynagradzania oraz innych postanowień Uchwały nr 199/81 Rady Ministrów, i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21.10.1985 r. w sprawie zasad udzielania dodatkowych dni wolnych od pracy pracownikom kopalń głębinowych na lata 1986–1990 wraz z aktami wykonawczymi.
1111. Data wprowadzenia 1.06.1989 r.
1112. *Strona OPZZ* zajmuje stanowisko, że z dniem 1 kwietnia 1989 r. należy wprowadzić uregulowania za pracę w godzinach nadliczbowych określone w projekcie w sprawie branżowego systemu wynagradzania w przedsiębiorstwach przemysłu wydobywczego, w którym zakłada się:
- 100% dodatek do wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych, określony w art. 134 Kodeksu Pracy,
 - dla pracowników objętych przepisami uchwały nr 199/81 Rady Ministrów z dnia 11 września 1981 roku ustalenie dodatku w formie ryczałtu za pracę w soboty, niedziele i inne dni ustawowo wolne od pracy. Wysokość dodatku ryczałtowego stanowić będzie różnicę pomiędzy dotychczas otrzymywanym wynagrodzeniem za pracę w tych dniach, a wynagrodzeniem wynikającym za pracę w godzinach nadliczbowych, określonym w art. 134 Kodeksu Pracy,
 - pozostałą część funduszu, nie mniejszą niż 50% wartości wypłacanej dotychczas według § 2 Uchwały nr 199/81, przenosi się do części wynagrodzenia za okres od poniedziałku do piątku.
1113. W związku z powyższym należy uchylić względnie zmienić akty normatywne dotyczące odmiennych uregulowań w zakresie czasu pracy i wynagradzania za pracę w godzinach nadliczbowych.
1114. W szczególności chodzi o rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 lutego 1986 roku w sprawie podwyższonego wymiaru czasu pracy w niektórych zakładach pracy w latach 1986–1990 oraz

przepisy § 2 wymienionej uchwały nr 199/81 Rady Ministrów. Strona OPZZ oświadcza, że należy bezwzględnie utrzymać w mocy postanowienia Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 października 1985 r. w sprawie zasad udzielania dodatkowych dni wolnych od pracy pracownikom kopalń głębinowych na lata 1986–1990.

1115. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stoi na stanowisku, że z dniem 1 kwietnia 1989 roku wprowadza się zwiększenie wynagrodzenia za pracę od poniedziałku do piątku o 50% wartości wynagrodzenia wypłacanego dotychczas za te dni.
1116. Za pracę w wolne soboty obowiązuje dodatek 100% według nowej stawki — jak za godziny nadliczbowe. Przepisy prawne regulujące czas pracy i wynagrodzenie w górnictwie sprzeczne z powyższymi ustaleniami zostaną uchylone względnie zmienione, co odnosi się w szczególności do rozporządzenia Rady Ministrów z 21 lutego 1986 roku w sprawie podwyższonego wymiaru czasu pracy w niektórych zakładach pracy w latach 1986–1990 i § 2 uchwały 199/81 Rady Ministrów.
1117. Przy określaniu poziomu płac należy bezwzględnie stosować zasadę że płaca w górnictwie podziemnym powinna w porównywalnym czasie pracy kształtować się w stosunku do płac w przemyśle przetwórczym co najmniej jak 2:1 (oraz 1,75:1 w górnictwie odkrywkowym węgla brunatnego i otworowym). Jednocześnie system płac powinien być prosty, przejrzysty i uwzględniać uprawnienia wynikające z „Karty Górnika” i innych aktów prawnych. Niezbędne jest zapobieganie spadkowi realnej wartości płac i dochodów górników — czyli taki ich wzrost, który by podążał za wzrostem cen (indeksacja).
1118. Rząd winien opracować kompleksowy program rozwoju zdolności wydobywczych kopalń oraz podjąć działania organizacyjne i techniczne zapewniające osiągnięcie optymalnego wydobycia w czasie pracy o którym mowa w pkt. 1, zmierzającego do zabezpieczenia potrzeb gospodarki narodowej.
1119. Należy bezwzględnie przestrzegać postanowień uchwały nr 2 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 1982 roku w sprawie przywilejów dla pracowników górnictwa rud, budownictwa kopalń rud oraz górnictwa surowców ogniotrwałych, hutniczych, soli kamiennej i siarki, jak również zarządzenia nr 11 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19.02.1987 r. oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 sierpnia 1988 roku w sprawie dostosowania przepisów ustawy o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania do specyfiki przedsiębiorstw przemysłu wydobywczego, energetyki, nafty i gazu.
1120. *Ponadto strona OPZZ wnosi o:*
- niezwłoczne przystąpienie do opracowania i zawarcia nowego, branżowego porozumienia płacowego z dniem 1.04.1989 r. w branżowym porozumieniu płacowym powinno się określić, że udział wynagrodzenia za pracę od poniedziałku do piątku powinien docelowo wynosić 89% ogólnego wynagrodzenia, w odniesieniu od pracowników objętych przepisami uchwały 199/81 Rady Ministrów.
 - wprowadzenie zakazu zatrudnienia w kopalniach i zakładach górniczych kobiet w porze nocnej. Zakaz nie dotyczy zatrudniania do końca 1991 roku w centralach telefonicznych, markowniach, maskowniach, lampiarniach, stołówkach i przy wydawaniu posiłków regeneracyjnych oraz napojów, a także zatrudniania przy pilnowaniu.

- dokonanie zmiany uchwały nr 33 Rady Ministrów z dnia 25 marca 1983 roku w sprawie klasyfikacji wynagrodzeń w jednostkach gospodarki społecznej o następującej treści: „Do wynagrodzeń nie wlicza się dodatków za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, uciążliwych i niebezpiecznych”.

II. STANOWISKA STRON W SPRAWIE KIERUNKÓW RESTRUKTURYZACJI GOSPODARKI W ZAKRESIE PRZEMYSŁÓW WYDOBYWCZYCH

1121. *Strona koalicyjno-rządowa* stoi na stanowisku, że uznając dążenia załóg do realizacji planowanych zadań wydobywczych przez 5 dni w tygodniu oraz nie podejmowanie pracy w soboty, niezbędne jest rozważenie możliwości wyłączenia z eksploatacji najmniej efektywnych i mających szkodliwy wpływ na środowisko naturalne kopalń przy założeniu przemieszczenia części zatrudnionych w tych kopalniach górników do innych, które sukcesywnie będą podejmowały wydobywanie w 6-cio dniowym tygodniu pracy kopalń przy 5-cio dniowym tygodniu pracy górników.
1122. Powyższa zasada dotyczy również innych rozwiązań organizacyjnych zapewniających podejmowanie wydobywania w kopalniach rud metali nieżelaznych przez 6 dni w tygodniu przy 5-cio dniowym tygodniu pracy górników.
1123. *Strona solidarnościowo-opozycyjna* stwierdza, że należy rozważyć propozycję, by nierentowne lub zagrażające środowisku kopalnie mogły być poddane postępowaniu sanacyjnemu a w ostateczności likwidacji, jeśli wskaże na to obiektywny rachunek ekonomiczny oparty o urealnienie ceny, po skonsultowaniu ze związkami zawodowymi i z załogami.
1124. W razie likwidacji należy podjąć działania osłonowe w stosunku do załóg i ich rodzin, w uzgodnieniu ze związkami zawodowymi.
1125. Działania osłonowe powinny objąć:
1. Aktywne pośrednictwo pracy, zmierzające do zapewnienia pracownikom likwidowanych zakładów pracy nowego zatrudnienia odpowiadającego ich zdolnościom fizycznym i kwalifikacjom zawodowym.
 2. Szkolenie zawodowe dla osób nie mogących uzyskać zatrudnienia zgodnego z ich kwalifikacjami z zachowaniem prawa do wynagrodzenia przez cały czas szkolenia,
 3. Przyznanie dodatków wyrównawczych za okres przynajmniej 6-ciu miesięcy tym pracownikom likwidowanych zakładów pracy, którzy w nowym zakładzie otrzymają pracę niżej wynagradzaną od pracy dotychczas wykonywanej.
 4. Ponadto należy podjąć niezwłocznie prace legislacyjne zmierzające do utworzenia systemu ubezpieczenia na wypadek bezrobocia obejmującego ogół pracowników i finansowanego przynajmniej w połowie ze środków budżetowych.
1126. *Strona OPZZ* jest zdecydowanie przeciwna likwidacji kopalń ze względu na brak obiektywnych kryteriów oceny efektywności górnictwa.

III. STANOWISKA STRON W SPRAWIE SYSTEMU ZARZĄDZANIA, STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ I SYSTEMU EKONOMICZNO-FINANSOWEGO

1127. *Strona koalicyjno-rządowa* stoi na stanowisku:

1128. Koniecznym jest zintensyfikowanie prowadzonych z inicjatywy Wspólnoty Węgla Kamiennego prac w sprawie kierunków zmian w systemie ekonomiczno-finansowym i zarządzania przemysłem węglowym opracowywanych przez zespół konsultacyjny pod auspicjami Rady Głównej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego.
1129. Prowadzone prace muszą uwzględniać ocenę organizacji zarządzania górnictwa, a przede wszystkim konieczny stopień samodzielności kopalń oraz upodmiotowienie załóg górniczych.
1130. W przemysłach wydobywczych działających w oparciu o systemy ekonomiczno-finansowe na zasadach pełnego samofinansowania należy dążyć do doskonalenia tych systemów, przy czym należy spełnić podstawowy warunek obiektywności rachunku ekonomicznego jakim jest zastosowanie cen transakcyjnych w obrocie krajowym.
1131. W przemysłach tych należy również podjąć działania w zakresie doskonalenia struktur organizacyjnych w oparciu o optymalizację tych struktur, uwzględniając rachunek ekonomicznej opłacalności, powiązania technologiczne oraz możliwość samodzielnego rozwoju całego organizmu gospodarczego z założeniem, że o wyborze ostatecznej struktury organizacyjnej przesądzać musi jej ekonomiczna efektywność.
1132. Zakłada się, że zespół konsultacyjny oraz zespoły projektowe powinny zakończyć pracę w terminie do 30 czerwca 1990 roku. Propozycje rozwiązań będą przedstawione do konsultacji związkom zawodowym i samorządom pracowniczym.
1133. Strona koalicyjno-rządowa stoi na stanowisku urynkowania górnictwa pod warunkiem społecznej akceptacji wszystkich konsekwencji ekonomicznych wynikających z wyższych cen węgla.
1134. Z wszelkimi zmianami struktur organizacyjnych należy wstrzymać się do czasu zakończenia prac wspomnianego zespołu PTE oraz skonsultowania jego opracowania ze związkami zawodowymi i samorządami pracowniczymi.
1135. Systemy zarządzania i struktury organizacyjne powinny wynikać z przyjętego systemu ekonomiczno-finansowego górnictwa.
1136. *Strona OPZZ* stoi na stanowisku, że system ekonomiczno-finansowy powinien zmierzać do poprawy efektywności gospodarowania w górnictwie i urynkowania produkcji surowców. Urynkowanie powinno następować poprzez stopniowe wprowadzenie cen umownych lub transakcyjnych, jednolitych dla obu obszarów płatniczych, jak również w rozliczeniach krajowych (np. siarka, miedź).
1137. Pełne urynkowanie górnictwa powinno nastąpić w pierwszej kolejności przed urynkowaniem innych branż, przy czym za optymalny termin przyjmujemy 1 styczeń 1991 rok.
1138. Konieczne jest również zastosowanie preferencji w stopie odsetek bankowych dla inwestycji górniczych — w tym także odtworzeniowych gdyż obecnie stosowana polityka kredytowa nie daje możliwości prowadzenia inwestycji nowych i odtworzeniowych. Uważamy, że w systemie ekonomiczno-finansowym powinna być zagwarantowana stosowana obecnie preferencja płacowa w górnictwie w stosunku do przemysłu przetwórczego, gwarantująca utrzymanie odpowiedniego wskaźnika płac.

1139. Zdaniem strony OPZZ powinna nastąpić zmiana dotychczasowych struktur zarządzania polegająca na ich uproszczeniu przez zmniejszenie szczebli zarządzania. Strona OPZZ proponuje dwa warianty:
1140. *Wariant A*
1141. W warunkach pełnego urynkowania górnictwa należy powołać ministerstwo przemysłu wydobywczego-energetycznego, w skład którego wchodziłyby kopalnie i zakłady wykonujące usługi na rzecz górnictwa wraz z geologią i wiertnictwem, jako samodzielne jednostki organizacyjne pracujące na zasadach 3 „S”.
1142. Powołanie takiego ministerstwa umożliwiłoby integrację wszystkich branż zajmujących się wydobywaniem i przetwarzaniem kopalin, a także jednostek organizacyjnych zaplecza górnictwa umożliwiając przy tym rozwój produkcji maszyn i urządzeń dla różnych rodzajów górnictwa oraz prowadzenie gospodarki zasobami surowcowymi i energetycznymi naszego kraju.
1143. *Wariant B*
1144. Na okres, gdy górnictwo nie jest urynkowane — w fazie przejściowej — przy założeniu wprowadzenia renty górniczej wyrównującej warunki geologiczne i różnorodne systemy eksploatacyjne należy utworzyć w najbliższym terminie:
- ministerstwo przemysłu wydobywczego i energetycznego,
 - przedsiębiorstwa wielozakładowe o ograniczonych uprawnieniach koordynujące działalność techniczno-inwestycyjną i prowadzące renty górnicze.
1145. Kopalnie i zakłady prowadzące samodzielność gospodarczą, rozliczają się według renty górniczej z przedsiębiorstwami koordynującymi. Dla kopalń pracujących na zasadach urynkowania np. siarka, zbędne jest istnienie przedsiębiorstwa wielozakładowego.
1146. *Strona solidarnościowa* stoi na stanowisku, że:
1147. Struktury organizacyjne w przemyśle wydobywczym powinny zapewniać samodzielność oraz osobowość prawną zakładom górniczym i kopalniom. Winne one być przedsiębiorstwami działającymi na zasadach ogólnych a nie jako przedsiębiorstwa użyteczności publicznej. Tym samym należy zlikwidować przedsiębiorstwa eksploatacji węgla i kombinaty górniczo-hutnicze metali z dniem 30 września 1989 rok. Powstałe w ten sposób przedsiębiorstwa mogą zachować możliwość współpracy na zasadach dobrowolnych umów i porozumień, z tym, że nie może to prowadzić do nadrzędności administracyjnej i powstawania struktur monopolistycznych.
1148. Przyszłość Wspólnoty Węgla Kamiennego winna być określona w wyniku prac wspomnianego zespołu konsultacyjnego działającego pod auspicjami Rady Głównej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Zespół winien zakończyć swe prace do 30 czerwca 1989 r. i skonsultować swe propozycje ze związkami zawodowymi i samorządami pracowniczymi.
1149. Należy urealnić ceny wydobywanych surowców do wysokości wynikającej z ceny transakcyjnej, obliczonej dla drugiego obszaru płatniczego w terminie do 30 września 1989 r. Nie przesądza to cen stosowanych na dalszych etapach przez państwo, zarówno w obrocie krajowym jak i w eksporcie do krajów pierwszego obszaru płatniczego.

IV. SAMORZĄDY PRACOWNICZE

1150. *Strona solidarnościowa i OPZZ* uważają, że należy dążyć do tego, by w kopalniach działały samorządy posiadające pełne uprawnienia przewidziane dla samorządów przedsiębiorstw działających na zasadach ogólnych.
1151. *Strona koalicyjno-rządowa* stwierdza, że w ramach dokonującego się procesu reformowania gospodarki narodowej niezbędny jest dalszy rozwój samorządności pracowniczej w przedsiębiorstwach górniczych. Strona stwierdza, że należy dążyć, by samorządy w zakładach górniczych działały na zasadach samorządów przedsiębiorstw.
1152. *Strona solidarnościowa* sprzeciwia się tworzeniu samorządów o niepełnych uprawnieniach w kopalniach nie będących samodzielnymi przedsiębiorstwami. Sprzeciwiamy się też tworzeniu fikcyjnych samorządów w przedsiębiorstwach eksploatacji węgla.

(—) *Marian Gustek*

(—) *Rajmund Moric*

(—) *Alojzy Pietrzyk*

PROTOKÓŁ POROZUMIENIA PODZESPOŁU ds. GÓRNICTWA PRZY OKRĄGŁYM STOLE W SPRAWIE OCHRONY ŚRODOWISKA

1153. W dotychczasowym modelu rozwoju górnictwa w Polsce nie brano pod uwagę w dostatecznym stopniu problemów ochrony środowiska przyrodniczego. Ten stan i koncentracja innych uciążliwych przemysłów w okręgach górniczych, doprowadziły do powstania tam obszarów klęski ekologicznej. Szczególnie duże zagrożenie zdrowia i życia człowieka występuje w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym oraz Legnicko-Głogowskim Okręgu Miedziowym. Konsekwencje tego spadają na całe społeczeństwo a w szczególności na przyszłe pokolenia.
1154. Realizacja zasady ekorozwoju w tych regionach powinna zakładać zmianę struktury gospodarki, szczególnie przemysłu ciężkiego w kierunku odchodzenia od nadmiernego rozwijania branż surowcowo-energetycznych, przy równoczesnym rozwoju przemysłu lekkiego i usług.

USTALENIA

1155. Za jedną z podstawowych dróg ochrony środowiska w przemyśle wydobywczym uznaje się potrzebę racjonalizacji wykorzystania surowców mineralnych i energetycznych w gospodarce narodowej, która pozwoli na ograniczenie wydobycia i lepsze wykorzystanie zasobów surowcowych kraju. Wymaga to przede wszystkim:
- wprowadzenia mechanizmu ekonomicznego zmuszającego użytkowników kopalin do ich oszczędzania,
 - zwiększenia wykorzystania surowców niskojakościowych i odpadowych,
 - zwiększenia efektywności stosowanych technologii, np. w przypadku spalania węgla modernizacji urządzeń energetycznych i stosowanie układów skojarzonych.
1156. Koniecznym jest opracowanie i wdrożenie metodologii oceny oddziaływania na środowisko (OOS) zakładów górniczych i innych powiązanych z nimi organizacyjno-technologicznie. Sposób realizacji powinien być zgodny z punktem 17 Protokołu Podzespołu ds. Ekologii Okrągłego Stołu.

1157. Termin: 6 miesięcy po wydaniu aktu prawnego w tym zakresie.
1158. Należy przeprowadzić weryfikację obecnych technologii wydobywania i przeróbki kopalin m. in. pod kątem:
- wyeliminowania lub ograniczenia degradacji środowiska przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem szkód górniczych,
 - zwiększenia wykorzystania kopalin towarzyszących,
 - wdrażania technologii mało- i bezodpadowych.
1159. W oparciu o przeprowadzone analizy ekologiczno-ekonomiczne należy wdrażać odpowiednio wybrane technologie eksploatacji złóż.
1160. Termin: czerwiec 1990 r.
1161. Dla zwiększenia zagospodarowania odpadów z zakładów górniczych, nieodzownym jest opracowanie i wdrożenie przez Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych oraz Ministerstwo Finansów systemu ekonomicznego stymulującego zmniejszenie ilości wydobywania odpadów (w tym skały płonej) oraz zwiększającego ich wykorzystanie jako surowców wtórnych i zamienników mas ziemnych przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska.
1162. Termin: grudzień 1989 r.
1163. Ładunek soli w wodach kopalnianych może wzrosnąć z obecnych 7 tys. ton/dobę (liczony w jonach CL) do 12 tys ton//dobę w 2005 roku. W przypadku odprowadzania tych ilości soli do systemu wodnego Wisły i Odry prowadziłoby to do katastrofy ekologicznej. Strony zgodnie stwierdzają, że opracowany i wdrażany przez Wspólnotę Węgla Kamiennego program kompleksowego zagospodarowania zasolonych wód kopalnianych, winien być konsekwentnie realizowany. Wymaga to nadania ww. programowi odpowiedniej rangi, w tym zabezpieczenia środków finansowych i rzeczowych na jego realizację w terminie nie później niż do października 1989 r.
1164. Szczególnie ważnym elementem zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, w tym ograniczenia emisji SO₂ jest poprawa jakości węgla.
1165. Zatwierdzony przez Min. Przemysłu rozszerzony program budowy zakładów wzbogacania i odsiarczania węgla wymaga pilnej realizacji i zapewnienia niezbędnych środków.
1166. Termin: VI 1989 r.
1167. Do programu zmniejszenia emisji SO₂ o 30% do 2000 roku i obniżenie emisji pyłowej do atmosfery należy również włączyć kotłownie zakładów górniczych.
1168. Termin: w zakresie opracowania programów realizacyjnych XII. 89
1169. Dla umożliwienia faktycznej oceny stanu zdrowotności mieszkańców rejonów górniczych, Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej poprzez podległe sobie służby powinno co najmniej raz na trzy lata dokonywać kompleksowych analiz (z uwzględnieniem grup zawodowych). Uzyskane wyniki należy udostępnić opinii publicznej. W oparciu o rezultaty analiz, należy wdrażać odpowiednią profilaktykę ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży szkolnej.
1170. Termin: pierwsze kompleksowe analizy do końca roku 1989.
1171. Sprawy interwencyjne.

1172. Oprócz spraw interwencyjnych omówionych w Protokóle Podzespołu ds. Ekologii Okrągłego Stołu załatwienia wymagają:
1173. 1.
1174. W Legnicko-Głogowskim Okręgu Miedziowym należy przyspieszyć prace nad ograniczeniem ujemnego oddziaływania hut miedzi na środowisko poprzez wykonanie odpowiednich modernizacji procesów technologicznych. W przypadku braku możliwości uzyskania poprawy stanu zagrożenia środowiska powodowanego przez te zakłady, należy wyłączyć z produkcji instalacje powodujące przekraczanie dopuszczalnych norm. Program z harmonogramem i uzasadnieniem techniczno-ekonomicznym KGHM opracuje do XII 1989.
1175. .2.
1176. W rejonach eksploatacji węgla brunatnego należy:
- w trybie pilnym wykupić lub przesiedlić w inne rejony wszystkich mieszkańców wsi Wigancice położonej w rejonie kopalni i elektrowni „Turów”,
 - wprowadzić w trybie pilnym stałą kontrolę jakości wody pitnej w rejonie Bogatyni i w przypadku wystąpienia zagrożenia zapewnić dostawę wody pitnej dla mieszkańców,
 - we wszystkich rejonach odwadnianych przez kopalnie odkrywkowe w związku z budową wodociągów wiejskich wprowadzić obowiązek budowy kanalizacji i oczyszczania ścieków (indywidualnych lub zbiorowych).
1177. Termin: XII 1989.
1178. 3.
1179. W rejonie wałbrzyskim należy:
- dyrekcja kopalni barytu w Boguszowie-Gorcach będzie systematycznie co kwartał informować pracowników, o wielkości indywidualnego napromieniowania.
 - ustalić celowość i możliwość modernizacji zakładów koksowniczych „Wałbrzych” z uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska. W przypadku negatywnych ocen zlikwidować koksownię do 1995 r.
 - zapewnić środki na modernizację technologicznej produkcji witromosaiki z użyciem fluoru w hucie szkła „Wałbrzych”.
1180. Termin: XII 1989 r.
1181. Strony zgodnie stwierdzają, że warunkiem społecznego uwiarygodnienia podejmowanych działań na rzecz ochrony środowiska jest powszechna dostępność danych określających jego stan. W związku z tym należy zapewnić zainteresowanym dostęp do materiałów źródłowych i wyników badań dotyczących sytuacji ekologicznej zakładu, regionu i kraju.
1182. Strony w pełni popierają ustalenia Protokołu Podzespołu ds. Ekologii Okrągłego Stołu a w szczególności dotyczące punktów 9, 17, 22c, 24, 25 (czwarty akapit).
1183. Protokół obejmuje również Załącznik Nr 1 przedstawiający stanowiska: OPZZ — Federacja Związków Zawodowych Górników oraz strony solidarnościowo-opozycyjnej.

(—) *Marian Gustek*
(—) *Rajmund Moric*
(—) *Alojzy Pietrzyk*
Warszawa, 21.03.1989 r.

Załącznik nr 1 Protokołu Porozumienia Podzespołu ds. Górnictwa przy Okrągłym Stole w sprawie ochrony środowiska.

1184. Kierując się szeroko pojętym interesem ochrony środowiska z włączeniem w to ochrony środowiska pracy strona opozycyjno-solidarnościowa oraz OPZZ — w tym Federacja Związków Zawodowych Górników — stwierdzają, że:
1185. Poziom wydobywania oraz przerobu kopalin w poszczególnych zakładach górniczych i innych powiązanych z nimi organizacyjno-technologicznie (obejmuje to również huty) powinien być opiniowany co roku przez związki zawodowe w aspekcie istniejących lub mogących się pojawić zagrożeń zdrowia i życia osób pracujących w tych zakładach.
1186. Na kierownictwie zakładów górniczych oraz zakładów powiązanych z nimi organizacyjno-technologicznie spoczywa obowiązek:
- udostępniania informacji o stanie środowiska pracy każdemu pracownikowi i organizacji społecznej w zakresie wyników pomiarów: zapylenia, hałasu, temperatury, gazów toksycznych, promieniowania, wibracji itp.,
 - regularnego publikowania wyników badań i analiz stanu środowiska pracy,
 - zagwarantowania swobody prowadzenia niezależnych badań środowiska pracy przez Społ. Inspekt. Pracy, Związki Zawodowe, Samorządy Pracownicze, w oparciu o zakładowy lub własny sprzęt pomiarowy.
1187. Stwierdzamy, że punkty 17, 22c, 24, 25/4 z powołaniem się na Protokół Podzespołu ds. Ekologii Okrągłego Stołu dotyczą następujących spraw przedstawionych w naszym stanowisku:
1188. Punkt 17.
1189. W praktyce ekonomiki i organizacji górnictwa istnieje olbrzymia luka wynikająca z braku pełnej oceny kosztów dewastacji środowiska naturalnego oraz pogorszenia warunków życia mieszkańców. Należy przeprowadzić pełną i wiarygodną ocenę szkód jakie powoduje górnictwo oraz związana z nim przeróbka kopalin (wzbogacanie, hutnictwo, koksownictwo) w środowisku. Bez takiej oceny nie będzie możliwa pełna ocena efektywności polskiego górnictwa.
1190. Punkt 22c.
1191. W związku z olbrzymim skażeniem powietrza i gleby w obszarach obejmujących okręgi górnicze (Górny Śląsk, LGOM, m. Wałbrzych i okolice, TOS, Turoszów, Olkusz i okolice) należy ujawnić społeczeństwu stopień zagrożenia ludności wynikający z uprawy warzyw i roślin jadalnych w tych regionach.
1192. termin — IX 1989
1193. Punkt 24.
1194. Nakazem chwili z powodu katastrofalnej sytuacji ograniczającej możliwości przetrwania narodu jest opracowanie programu ratowania zdrowia młodego pokolenia w obszarach ekologicznego zagrożenia (większość regionów górniczych). Program ten wymaga:
- objęcia powszechnym, bezpłatnym leczeniem sanatoryjnym dzieci do lat 18,
 - objęcia kobiet w ciąży oraz dzieci pełną profilaktyką medyczną i obciążeniu kosztami zakładów zatruwających środowisko w danym regionie,
 - zapewnienie dzieciom do 3 lat mleka w proszku z importu, w cenie mleka krajowego,

- utworzenie na Górnym Śląsku Centrum Zdrowia Dziecka zajmującego się leczeniem dzieci z obszarów zagrożenia ekologicznego.

1195termin — XII 1989

1196Punkt 25/4-ty akapit

1197Zlikwidować hutę cynku i ołowiu w Miasteczku Śląskim do końca 1990 r.

1198Strona rządowa załącznik nr 1 aprobuje.

(—) *Rajmund Moric*
(—) *Marian Gustek*
(—) *Alojzy Pietrzyk*

PROTOKÓŁ KOŃCOWY PODZESPOŁU ds. ZDROWIA

1199. Wyrażając niepokój z powodu niekorzystnego stanu zdrowia społeczeństwa i kierując się troską o podjęcie pilnych działań służących jego poprawie, Podzespół do spraw Zdrowia omówił najważniejsze, jego zdaniem, problemy rzutujące zarówno na zdrowotność jak i niezadowolające funkcjonowanie służby zdrowia.
1200. Dotychczasowy system ochrony zdrowia wykazuje wiele cech, które nie odpowiadają obecnym i przyszłym potrzebom społecznym. Konieczne są zmiany o charakterze systemowym.
1201. Strony stwierdzają, że główne przyczyny niekorzystnego stanu zdrowia społeczeństwa leżą poza sferą działania służby zdrowia. Dlatego też ich usunięcie wymaga zaangażowania wszystkich resortów i całego społeczeństwa.
1202. Uznano zgodnie, że zagadnienia ochrony zdrowia stanowić mogą modelowe rozwiązania współpracy wszystkich sił społecznych w kraju. Podstawą tej współpracy powinny być powstające przy udziale sił społecznych, cele Narodowego Programu Zdrowia oraz reformy systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej.
1203. Podzespół do spraw Zdrowia podczas pięciu posiedzeń plenarnych, a także w wyniku pracy grup roboczych i redakcyjnych przyjął wspólne stanowiska w stosunku do podstawowych problemów opieki zdrowotnej i pomocy społecznej:
1204. Strony uznały, że warunkiem poprawy sytuacji w opiece zdrowotnej jest radykalna reforma systemu.
1205. Docelowy model opieki zdrowotnej będzie miał charakter ubezpieczeniowy w zakresie źródeł finansowania i zaopatrzeniowy w zakresie uprawnień do świadczeń (tzn. gwarantujący każdemu obywatelowi możliwość uzyskania bezpłatnych świadczeń o ile wynikać one będą z potrzeb diagnostycznych i leczniczych). Elastyczność struktur organizacyjnych w oparciu o samorządność terytorialną, pracowniczą i zawodową oraz zrównanie uprawnień wszystkich instytucji opieki zdrowotnej i pomocy społecznej niezależnie od ich form własności, powinny doprowadzić do racjonalnego wykorzystania zasobów służby zdrowia. Wiodącą rolę w systemie przypisuje się podstawowej opiece zdrowotnej ukierunkowanej na problemy zdrowotne i opiekuńcze rodziny. (Załącznik nr 1).
1206. Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych powinien być docelowo podstawowym źródłem finansowania działalności profilaktyczno-leczniczej i rehabilitacyjnej, a ze środków budżetu państwa finansowane będą inwestycje, uczelnie medyczne, instytuty naukowo-badawcze oraz placówki o ponadwojewódzkim zasięgu. Wymaga to podjęcia pilnych prac przygotowawczych,

- aby w możliwie krótkim czasie system ten był wprowadzony w życie. Wiąże się to z koniecznością stosowania rachunku kosztów w miejscu ich powstawania.
1207. Strony proponują utworzenie od 1 stycznia 1990 roku uzupełniającego źródła finansowania w formie Funduszu Zdrowia. (Załącznik nr 2).
1208. Zasadniczym kierunkiem zmian w pomocy społecznej winny być: podniesienie prestiżu pracowników socjalnych, integracja rozpoznawania i zaspokajania potrzeb; poszerzenie zakresu działań z uwzględnieniem wielorakości sektorów, form i źródeł finansowania
1209. (Załącznik nr 3).
1210. Osoby niepełnosprawne muszą mieć stworzone takie warunki, aby mogły w pełni swoich możliwości uczestniczyć w życiu społecznym.
1211. (Załącznik nr 13).
1212. Strony uznają, że gwarancją skutecznego reformowania i prawidłowego funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej jest stałe współdziałanie i kontrola ze strony społeczeństwa. Odbywać się to będzie poprzez Sejm i jego organy, samorządy terytorialne, pracownicze i zawodowe oraz związki zawodowe, w tym NSZZ „Solidarność”. (Załączniki nr 4, 7D, i 11).
1213. Warunkiem realizacji reformy i powstania autentycznej samorządności jest właściwa polityka kadrowa. Musi ona być oparta wyłącznie o kryteria merytoryczne i etyczne oraz postępowanie konkursowe. (Załącznik nr 5).
1214. Powodzenie reformy zależy także od zmian w kształceniu kadr medycznych, w tym zwłaszcza unowocześnienie programów i form kształcenia przed i podyplomowego. Niezbędnym warunkiem tych zmian jest znaczące zwiększenie samorządności uczelni, przynajmniej w zakresie określonym ustawą o szkołach wyższych z roku 1982 i stworzenie warunków dla równoprawnego funkcjonowania różnych organizacji młodzieżowych, w tym NZS. (Załącznik nr 6 i 6A).
1215. Uznając istotną rolę średniego personelu medycznego w ochronie zdrowia społeczeństwa, strony uważają za niezbędne podjęcie natychmiastowych działań w celu zapewnienia temu personelowi nowoczesnego systemu kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych, należytych warunków pracy, płacy i perspektyw zawodowych, które motywowałyby do wyboru zawodu medycznego i pozostania w nim. W odniesieniu do najliczniejszej grupy zawodowej, pielęgniarek i położnych, ważną rolę w tym względzie powinna spełniać pełna realizacja konwencji Nr 149 MOP. (Załączniki nr 7, 7A, 7B, 7C i 7D).
1216. Podzespół uznaje, że sprawy zdrowia matki, noworodka i niemowlęcia stanowią kluczową pozycję w poprawie stanu zdrowia społeczeństwa. Istniejąca sytuacja nakazuje nasilenie prowadzonych działań profilaktycznych dotyczących zdrowia kobiet, jak również opieki medycznej nad ciężarną matką, noworodkiem i niemowlęciem. (Załącznik nr 8).
1217. Stan zdrowia ludności wiejskiej i jego uwarunkowania winny być poddane stałej obserwacji i ocenie. Model opieki zdrowotnej pozostawia się do decyzji samorządu terytorialnego, a personel medyczny zatrudniony na wsi musi otrzymać odpowiednie preferencje. Bardziej zdecydowanie trzeba niwelować istniejące różnice między wsią a miastem w dostępności świadczeń medycznych. (Załącznik nr 9).

1218. Należy stworzyć warunki do zapewnienia opieki zdrowotnej dla wszystkich pracujących w warunkach szkodliwych i uciążliwych, między innymi poprzez ratyfikację i wdrożenie postanowień konwencji Nr 161 MOP.
1219. Działalność służb medycyny pracy, niezależnych służbowo i finansowo od administracji przedsiębiorstw, powinna być traktowana jako integralna część podstawowej opieki zdrowotnej, a w związku z tym ukierunkowana przede wszystkim na profilaktykę. Niezbędne jest, by działalność ta była wspierana środkami finansowymi zakładów pracy. (Załącznik nr 10).
1220. Strony przyjęły wspólne stanowisko, że poziom wynagrodzeń pracowników służby zdrowia i opieki społecznej musi odpowiadać społecznej randze zdrowia i ich bezpośredniej odpowiedzialności za życie ludzkie. Uznano za niezbędne wprowadzenie zmodyfikowanego systemu wynagrodzeń. (Załącznik nr 11).
1221. Ze względu na niewystarczające zaopatrzenie w leki, sprzęt medyczny, w tym głównie jednorazowy, a także w artykuły sanitarne, Podzespół uznaje za niezbędne pilne i radykalne rozwiązanie tego problemu poprzez:
- 1) stworzenie preferencji dla szybkiego wzrostu produkcji krajowej, a do czasu zaspokojenia potrzeb — uzupełnienie niedoborów niezbędnym importem;
 - 2) rozszerzenie mechanizmów ekonomiczno-finansowych, w tym ulg podatkowych i celnych. (Załącznik nr 12).
1222. W związku z dotkliwym niedoborem niższych i pomocniczych kadr w służbie zdrowia Podzespół postuluje znaczne zwiększenie liczby osób odbywających zastępczą służbę wojskową w lecznictwie zamkniętym i domach pomocy społecznej. (Załącznik nr 4).
1223. Wysłuchano stanowiska strony solidarnościowo-opozycyjnej w sprawie poddania więziennej służby zdrowia kontroli społecznej i merytorycznej, postanawiając przesłać je do Podzespołu do spraw Reformy Prawa i Sądownictwa. (Załącznik nr 13).
- *
1224. Biorąc pod uwagę cele obrad przy Okrągłym Stole, Podzespół do Spraw Zdrowia skoncentrował się na zasadniczych zagadnieniach opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, w tym również na problemach pracowników służby zdrowia.
1225. Opracowanie szczegółowych rozwiązań będzie wymagało dalszych prac kompetentnych instytucji i zespołów, a zwłaszcza Zespołu do Spraw Reformy Opieki Zdrowotnej i Pomocy Społecznej, wyłonionego między innymi z przedstawicieli wszystkich stron, uczestników Okrągłego Stołu. Ustalenia tego Zespołu będą podstawą działania dla Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Konieczna jest także publiczna dyskusja dla akceptacji proponowanych zmian.
1226. Strony biorące udział w obradach Podzespołu do Spraw Zdrowia stwierdzają, że mimo rysujących się wstępnie rozbieżności w sprawach szczegółowych, uzyskały wspólne stanowisko co do zasadniczych kierunków działań na rzecz sprawy nadrzędnej, jaką jest zdrowie Narodu.
1227. W załączeniu znajduje się także stanowisko strony solidarnościowo-opozycyjnej w sprawie zadośćuczynienia za represje spowodowane poglądami politycznymi. (Załącznik nr 15) oraz dwa oświadczenia strony solidarnościowo-opozycyjnej (Załączniki nr 16 i 17).

1228. Protokół końcowy Podzespołu do Spraw Zdrowia zawiera wraz z paraflowanymi załącznikami 38 stron.
1229. *Podzespół do Spraw Zdrowia obradował w składzie:*
1230. Gustaw Bokszczanin — OPZZ
1231. Mirosław Cybulko — strona koalicyjno-rządowa
1232. Adam Czarnecki — „ „
1233. Zbigniew Chłap — strona opozycyjno-solidarnościowa
1234. Maria Chmielowa — „ „
1235. Marek Edelman — „ „
1236. Anna Grajcarek — „ „
1237. *Wojciech Guglas* — OPZZ
1238. *Anna Grzymiśławska* — strona opozycyjno-solidarnościowa
1239. Alicja Milewska — OPZZ
1240. Janusz Indulski — strona koalicyjno-rządowa
1241. Lech Kulerski — strona opozycyjno-solidarnościowa
1242. *Zofia Kuratowska* — „ „
1243. Anna Kwietniewska — OPZZ
1244. Maciej Latański — strona koalicyjno-rządowa
1245. Alina Nowacka-Waliszka — OPZZ
1246. Barbara Nowikow — strona koalicyjno-rządowa
1247. Janusz Opolski — „ „
1248. Ryszard Seidel — „ „
1249. Władysław Sidorowicz — strona opozycyjno-solidarnościowa
1250. Joanna Staręga-Piasek — „ „ „
1251. Andrzej Szczeklik — „ „ „
1252. Antoni Trylski — ZRKiOR
1253. Jerzy Umiastowski — strona opozycyjno-solidarnościowa
1254. Jan Waleczek — strona koalicyjno-rządowa
1255. Leszek Wdowiak — OPZZ
1256. Alicja Włodarz — LKP
1257. Edmund Wnuk-Lipiński — strona opozycyjno-solidarnościowa
1258. Róża Walcowa — „ „ „
1259. *Andrzej Wojtczak* — strona koalicyjno-rządowa
1260. Ewa Wolak — strona opozycyjno-solidarnościowa
1261. Zdzisław Wójcik — strona koalicyjno-rządowa
1262. Janina Zielińska — ZRKiOR
1263. Jacek Żochowski — strona koalicyjno-rządowa.
1264. *Asystenci przewodniczących*
1265. Urszula Doroszevska — strona opozycyjno-solidarnościowa
1266. Krzysztof Kuszewski — strona koalicyjno-rządowa
1267. *Współuczestniczyła grupa ekspertów w składzie:*
1268. Piotr Boroń — strona koalicyjno-rządowa
1269. Stanisław Czop — „ „ „
1270. Lech Dawydzik — „ „ „
1271. Kinga Dunin-Horkawicz — strona opozycyjno-solidarnościowa
1272. Witold Formański — OPZZ
1273. Tadeusz Gdulewicz — strona koalicyjno-rządowa
1274. Wojciech Goszcz — OPZZ
1275. Wojciech Gutkowski — strona koalicyjno-rządowa
1276. Janusz Halik — strona opozycyjno-solidarnościowa
1277. Alina Henschke — ZRKiOR
1278. Mieczysław Izdebski — strona koalicyjno-rządowa
1279. Ireneusz Kliks — OPZ
1280. Katarzyna Koronka — strona koalicyjno-rządowa
1281. Wanda Majewska — strona opozycyjno-solidarnościowa
1282. Wojciech Matuszkiewicz — OPZZ
1283. Czesława Maruszyńska — OPZZ
1284. Józef Pietras — strona koalicyjno-rządowa
1285. Sławomir Radiukiewicz — „
1286. Marek Smoleń — „ „ „
1287. Magdalena Sokołowska — strona opozycyjno-solidarnościowa

- 1288. Andrzej Sołtyk — strona koalicyjno-rządowa
- 1289. Mieczysław Szostek — OPZZ
- 1290. Konrad Szymczykiwicz — OPZZ
- 1291. Wojciech Taniewski — OPZZ
- 1292. Wiesław Tysarowski — strona koalicyjno-rządowa
- 1293. Włodzimierz C. Włodarczyk — „ „
- 1294. Ewa Wosik — OPZZ
- 1295. Zbigniew Woźniak — strona opozycyjno-solidarnościowa
- 1296. Jerzy Wysocki — strona koalicyjno-rządowa
- 1297. Aleksander Zielonka — „ „
- 1298. Zenobiusz Żołnowski — OPZZ
- 1299. Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych
- 1300. (—) Wojciech Guglas
- 1301. Przewodniczący Strony Koalicyjno-Rządowe
- 1302. (—) Andrzej Wojtczak
- 1303. Krajowa Komisja Koordynacyjna Pracowników Służby Zdrowia NSZZ „Solidarność”
- 1304. (—) Anna Grzymisławska
- 1305. Przewodniczący Strony Opozycyjno-Solidarnościowej
- 1306. (—) Zofia Kuratowska

Warszawa, 14.03.1989 r.

Załącznik nr 1. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE REFORMY OPIEKI ZDROWOTNEJ

- 1307. Strony postanowiły, że ustalenie propozycji szczegółowych rozwiązań reformy opieki zdrowotnej i społecznej wymaga dalszych dyskusji środowiskowych i zasięgnięcia opinii społecznej.
- 1308. Postuluje się, aby do dnia 15 kwietnia 1989 r. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej powołała wspólny Zespół do Spraw Reformy Opieki Zdrowotnej i Pomocy Społecznej wyłoniony między innymi z przedstawicieli wszystkich stron, uczestników Okrągłego Stołu. Zespół ten w terminie do 15-go czerwca 1989 r. w oparciu o wyniki dyskusji i konsultacji, sfinalizuje ostateczną wersję programu reformy i założeń podstawowych uregulowań prawnych, które będą podstawą działania dla Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.
- 1309. Docelowy model opieki zdrowotnej i społecznej będzie miał charakter ubezpieczeniowy w zakresie finansowym i zaopatrzeniowy w zakresie uprawnień do świadczeń. Powinien być zorganizowany w oparciu o następujące zasady:
- 1310. uspołecznienia systemu w oparciu głównie o samorządność terytorialną, pracowniczą, zawodową;
- 1311. podmiotowości pacjenta i pracownika medycznego;
- 1312. zagwarantowania każdemu obywatelowi możliwości uzyskania bezpłatnych świadczeń w pełnym zakresie profilaktycznym, leczniczym i rehabilitacyjnych dla umocnienia lub poratowania zdrowia, o ile potrzeba takich świadczeń wynikać będzie z obiektywnych przesłanek aktualnej wiedzy medycznej;
- 1313. zrównanie uprawnień wszystkich instytucji opieki zdrowotnej i społecznej niezależnie od ich form własności;
- 1314. racjonalizacji wykorzystania zasobów służby zdrowia, co powinno zapewnić zwiększenie dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych;
- 1315. pełnej elastyczności w tworzeniu, likwidacji oraz ograniczaniu

- 1316. struktur organizacyjnych dostosowanych do lokalnych potrzeb i możliwości zgodnie z decyzjami samorządów lokalnych i pracowniczych;
- 1317. wiodącej roli podstawowej opieki zdrowotnej ukierunkowanej na problemy zdrowotne i opiekuńcze rodziny, lekarz poz musi być wyposażony w wiedzę, uprawnienia i możliwości koordynowania opieki zdrowotnej nad rodziną;
- 1318. wolnego wyboru lekarza podstawowej opieki zdrowotnej przez pacjenta a lekarzy specjalistycznej opieki zdrowotnej wspólnie przez lekarza poz i pacjenta;
- 1319. wprowadzenie w placówkach służby zdrowia i opieki społecznej rachunku kosztów;
- 1320. powiązania wynagrodzeń pracowników medycznych z ilością, rodzajem i jakością udzielanych świadczeń zdrowotnych.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 2. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE NOWYCH ŹRÓDEŁ I REFORMY ZASAD FINANSOWANIA SŁUŻBY ZDROWIA

- 1321. Strony uzgodniły, że:
- 1322. Dla wyeliminowania niedostatków i stworzenia odpowiednich warunków działalności służby zdrowia niezbędna jest zmiana źródeł finansowania oraz stworzenie warunków ekonomicznych działalności i zreformowanie zasad gospodarki finansowej.
- 1323. Przyjmuje się, że podstawowym założeniem reformy systemu ekonomiczno-finansowego jest:
 - 1) zapewnienie stabilnych i wydajnych źródeł zasilania finansowego,
 - 2) racjonalizacja wykorzystania posiadanych zasobów,
 - 3) poprawa efektywności pracy.
- 1324. Proponuje się, by podstawowym źródłem finansowania działalności profilaktyczno-leczniczej i rehabilitacyjnej docelowo był Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych tworzony w oparciu o składkę ubezpieczenia, skalkulowaną na podstawie terytorialnie i podmiotowo zróżnicowanych warunków pracy i czynników ryzyka zdrowotnego.
- 1325. Składka ta opłacana będzie przez podmioty gospodarcze, co wiązać się powinno z odpowiednim zmniejszeniem obciążeń podatkowych.
- 1326. Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych będzie posiadał osobowość prawną.
- 1327. Gromadzenie i wydatkowanie środków Funduszu odbywać się będzie pod nadzorem reprezentantów wyłonionych w trybie zaproponowanym przez Zespół ds. Reformy.
- 1328. Niezależnie od Funduszu, ze środków budżetu państwa (centralnego i terenowych) finansowane będą inwestycje służby zdrowia i opieki społecznej, działalność naukowo-badawcza, kształcenie i doskonalenie kadr medycznych, działalność sanitarno-epidemiologiczna, ogólnokrajowe programy profilaktyczno-zdrowotne, świadczenia pomocy społecznej, wyrównywanie dysproporcji w dostępności i zakresie świadczeń.
- 1329. W okresie przejściowym podstawowym źródłem finansowania będą budżety terenowe i budżet centralny, które powinny być rewaloryzowane stosownie do stopnia inflacji. Od 1 stycznia 1990 r. proponuje się utworzenie uzupełniającego źródła finansowania służby zdrowia w formie Funduszu Zdrowia — jako funduszu celowego, którego dochodami będą głównie:

- środki Funduszu Przeciwalkoholowego i Funduszu Zapobiegania Narkomanii,
 - dodatkowa opłata od sprzedaży papierosów i artykułów tytoniowych,
 - środki finansowe uzyskane z ewentualnej zmiany zasad odpłatności za leki,
 - dobrowolne wpłaty, darowizny, zapisy oraz środki przekazywane przez fundacje.
1330. Nadzór nad gromadzeniem i zasady wydatkowania środków funduszu zaproponuje Zespół ds. Reformy.
1331. W celu dostosowania form gospodarki finansowej do reformowanych zasad funkcjonowania opieki zdrowotnej i społecznej zakłady służby zdrowia działające będą w formie samofinansujących się jednostek na rozrachunku gospodarczym w oparciu o zasady samofinansowania, samodzielności i samorządności — z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z odrębności służby zdrowia w systemie gospodarki narodowej.
1332. Wprowadzony zostanie nowy system ewidencji i rachunków kosztów, który obejmować będzie pełne koszty ponoszone przez jednostkę (łącznie z amortyzacją) — według rodzajów miejsc ich powstawania.
1333. Sprzedaż świadczeń przez samofinansujące się jednostki służby zdrowia docelowo oparta będzie o tzw. ceny standaryzowane, a w okresie przejściowym o tzw. koszty uzasadnione.
1334. Wprowadzenie zreformowanych zasad gospodarki finansowej zakładów służby zdrowia nastąpi nie później niż 1 stycznia 1991 roku a Funduszu Ubezpieczeń Zdrowotnych nie później niż od 1 stycznia 1993 roku.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 3. MATERIAŁ DO PROTOKOŁU KOŃCOWEGO dot. uzgodnień w sprawie reformy pomocy społecznej

1335. Reforma opieki zdrowotnej w sposób naturalny pociąga za sobą konieczność zreformowania drugiej, równoległej sfery działania MZiOŚ — pomocy społecznej.
1336. Uzgodnione podstawowe kierunki reformy powinny polegać na:
- 1) rozszerzeniu form i typów świadczeń dla kategorii już objętych działaniami pomocy społecznej,
 - 2) stworzeniu nowych form i typów świadczeń dla kategorii do tej pory niedostrzegalnych bądź traktowanych przez pomoc społeczną marginalnie,
 - 3) organizacyjnego połączenia funkcji diagnostycznych, planistycznych oraz realizacyjnych tak, by jasna była kwestia odpowiedzialności za stopień zaspokojenia potrzeb osób objętych działaniami pomocy społecznej,
 - 4) uproszczeniu struktury organizacyjnej pomocy społecznej,
 - 5) nadaniu odpowiednich uprawnień pracownikowi socjalnemu, które pozwolą mu być rzecznikiem podopiecznego wobec różnego typu instytucji,
 - 6) wzmocnieniu funkcjonalnych związków z podstawową opieką zdrowotną,
 - 7) obejmowaniu kierowniczych funkcji w pomocy społecznej przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje zawodowe, staż pracy i odpowiednią opinię środowiska,

- 8) intensywnym kształceniu zawodowym pracowników socjalnych i stopniowej prawnej blokadzie zatrudniania osób bez kwalifikacji,
 - 9) weryfikacji programów i ocenie prawidłowego kształcenia zawodowego pracowników socjalnych,
 - 10) ścisłej współpracy z różnymi instytucjami państwowymi, kościelnymi i prywatnymi.
1337. Harmonogram przygotowania i wprowadzania w życie reformy przewiduje:
- 1) powołanie Podzespołu do Spraw Reformy Pomocy Społecznej w ramach Zespołu do Spraw Reformy Opieki Zdrowotnej i Społecznej,
 - 2) przekazanie do Komisji Sejmowej projektu ustawy o pomocy społecznej do końca 1989 roku,
 - 3) powołanie regionalnych specjalistów, do zadań których będzie należało między innymi wdrożenie reformy — natychmiast po przyjęciu kierunków reformy.
1338. Pełne przedstawienie kierunków reformy systemu pomocy społecznej znajduje się w opracowaniu pt. „Kierunki reformy systemu pomocy społecznej”.

Warszawa, 14.03.1989 r.

Załącznik nr 4. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWACH KONTROLI SPOŁECZNEJ I ZASTĘPCZEJ SŁUŻBY WOJSKOWEJ.

1339. Uczestnicy Podzespołu Okrągłego Stołu ds. Zdrowia uważają, że gwarancją prawidłowego funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w Polsce jest poddanie tego systemu kontroli społecznej, w tym również NSZZ „Solidarność”.
1340. Uważamy, że niezbędne jest znaczące rozszerzenie odbywania zastępczej służby wojskowej w lecznictwie zamkniętym i w domach opieki społecznej od najbliższego poboru w 1989 r.

Warszawa, 18.03.1989 r.

Załącznik nr 5. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE POLITYKI KADROWEJ W ZAKŁADACH OPIEKI ZDROWOTNEJ I SPOŁECZNEJ

1341. Podzespół do Spraw Zdrowia Okrągłego Stołu wyraża zgodną opinię, że przy podejmowaniu decyzji dotyczących działalności zawodowej pracowników służby zdrowia i pomocy społecznej, powinny być brane pod uwagę wyłącznie względy merytoryczne i etyczne. Dobór kadry kierowniczej powinien następować jedynie w drodze konkursu.
1342. kierownik zakładu służby zdrowia,
przedstawiciele samorządu pracowniczego,
przedstawiciele samorządu zawodowego,
przedstawiciele związków zawodowych,
przedstawiciele Polskiego Towarzystwa Lekarskiego i towarzystw specjalistycznych,
przedstawiciel nadzoru specjalistycznego,
Główny Lekarz Wojewódzki lub jego przedstawiciel.

Załącznik nr 6. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA DOTYCZĄCE KSZTAŁCENIA KADR MEDYCZNYCH

1343. Należy przyspieszyć prace nad nową ustawą o szkolnictwie wyższym. Do czasu jej uchwalenia należy spowodować funkcjonowanie rozwiązań wynikających z ustawy z 1982 roku z dniem 1 października 1989 r.
1344. Istnieje pilna konieczność stworzenia warunków dla równoprawnego funkcjonowania w środowisku szkół medycznych różnych organizacji młodzieżowych, w tym NZS.
1345. Uważa się za konieczne stałe doskonalenia procesu nauczania studentów w kierunku uprzątnięcia zajęć i zmiany profilu absolwenta jako lekarza możliwie dobrze przygotowanego do samodzielnej pracy.
1346. Dla realizacji tych celów przewiduje się przygotowanie projektu egzaminu państwowego kończącego staż podyplomowy.
1347. Postuluje się wycofanie z programu studiów jako odrębnych tych przedmiotów, które są nauczane w szkole średniej, za wyjątkiem języków obcych.
1348. W procesie studiów należy zmniejszyć ilość zajęć z przedmiotów ogólnohumanistycznych do 180 godzin, z czego 60 godzin przeznaczyć na zajęcia z zakresu deontologii i etyki lekarskiej, a pozostałe 120 godzin na dowolnie wybrane przedmioty przez studenta (z wyłączeniem psychologii klinicznej i socjologii medycyny, które winny być obligatoryjnymi przedmiotami nauczania medycyny). Dopuszcza się możliwość studiowania ich w dowolnej uczelni i u dowolnych wykładowców, prowadzących dane zajęcia.
1349. Podzespół ds. zdrowia stoi na stanowisku, że istnieje konieczność redukcji ogólnej ilości godzin oraz zmodyfikowania programu nauczania w ramach studium wojskowego poprzez zmniejszenie liczby godzin z niemedycznych przedmiotów wojskowych i Podstaw Polityki Obronnej oraz zwiększenie ilości zajęć o tematyce medycznego zabezpieczenia katastrof, stanów klęski żywiołowej itp.
1350. Podzespół ds. zdrowia zwraca się z postulatem o rozpatrzenie możliwości zastosowania ustawy o zastępczej służbie wojskowej w stosunku do studentów Akademii Medycznej. Służba zastępcza objętych ustawą polegałaby na podjęciu przez nich pracy zawodowej w ośrodkach zdrowia na wsi przez czas określony na odbywanie służby.
1351. Podzespół ds. zdrowia stoi na stanowisku, że dla zapewnienia właściwych warunków działania wyższego szkolnictwa medycznego konieczne jest znaczące zwiększenie nakładów finansowych.
1352. Podzespół ds. zdrowia uważa za konieczne wprowadzenie zmian w procesie uzyskiwania specjalności lekarskich. Zmiany te winny dotyczyć uproszczenia trybu specjalizowania się, ujednolicenia formy egzaminów specjalizacyjnych i ograniczenia ilości wąskich specjalności. Kierunki kształcenia podyplomowego winny być zgodne z kierunkami zmian w systemie opieki zdrowotnej.
1353. W procesie kształcenia podyplomowego wiodącą rolę winny odgrywać akademie medyczne, CMKP oraz instytuty resortowe.

1354. Projekt nowej instrukcji Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej dotyczący specjalizacji w zawodach medycznych zostanie przygotowany w terminie do dnia 31 grudnia 1989 r.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 6 A. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE POLITYKI KADROWEJ W AKADEMIACH MEDYCZNYCH I INSTYTUTACH NAUKOWO-BADAWCZYCH RESORTU ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ

1355. Podzespół do Spraw Zdrowia uważa, że przy podejmowaniu decyzji wyboru władz uczelni, obsady stanowisk kierowniczych, awansu samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki nie mogą być brane pod uwagę względy polityczne, a jedynie kwalifikacje zawodowe i naukowe oraz postawa etyczna i moralna kandydatów.
1356. Dobór kadry kierowniczej oraz zatrudnienie asystentów winno następować jedynie w drodze konkursu w trybie ustalonym przez senat uczelni.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 7. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE REALIZACJI KONWENCJI Nr 149 MOP dot. zatrudnienia oraz warunków pracy i życia personelu pielęgniarskiego ratyfikowanej przez rząd PRL w 1980 roku.

1357. Strony uznały, że ratyfikowana Konwencja nie jest w pełni realizowana. Dotyczy to przede wszystkim postanowień zawartych w następujących artykułach Konwencji:
1. Art. 2 pkt 1 — zapewnienie usług pielęgniarskich niezbędnych pod względem ilości i jakości dla osiągnięcia przez ludność możliwie najwyższego poziomu zdrowotności.
 2. Art. 2 pkt 2 — zapewnienie warunków zatrudnienia i pracy, w tym również perspektyw zawodowych i wynagrodzenia, które umożliwiłyby przyciągnięcie personelu do tego zawodu i pozostanie w nim.
 3. Art. 5 — zapewnienie personelowi pielęgniarskiemu uczestnictwa w planowaniu usług pielęgniarskich i konsultowania z tym personelem decyzji jego dotyczących.
 4. Art. 6 — zapewnienie personelowi pielęgniarskiemu warunków co najmniej równorzędnych jakie przysługują innym pracownikom w zakresie czasu pracy, włączając zasady stosowania i wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, za pracę w godzinach niedogodnych oraz za pracę zmianową.
 5. Art. 7 — dostosowanie ustawodawstwa w dziedzinie bhp do szczególnego charakteru pracy personelu pielęgniarskiego i środowiska w jakim jest ona wykonywana.
1358. Uznając istotną rolę personelu pielęgniarskiego w ochronie zdrowia społeczeństwa strony uważają za niezbędne podjęcie natychmiastowych działań w celu zapewnienia personelowi pielęgniarskiemu odpowiedniego systemu kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych (uszczegółowione stanowisko w załączeniu), należytych warunków zatrudnienia, płacy, w tym perspektyw zawodowych, które motywowałyby do wyboru tego zawodu i pozostawania w nim.

1359. Należy także zapewnić personelowi pielęgniarstwu autentyczne uczestnictwo w planowaniu usług pielęgniarstkich oraz w podejmowaniu decyzji jego dotyczących na każdym szczeblu zarządzania. Powinno to znaleźć właściwe odzwierciedlenie w ustawodawstwie oraz w zreformowanym systemie ochrony zdrowia.
1360. Strony zwracają uwagę na fakt, że w uzasadnieniu wniosku o ratyfikację Konwencji przez rząd, podkreślono, że przyczyni się ona do podniesienia rangi i prestiżu tej grupy zawodowej.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 7 A. STANOWISKO W SPRAWIE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

1361. Od 1 września 1989 roku:

1. Należy ustawowo zagwarantować przejęcie i sprawowanie nadzoru nad średnim szkolnictwem medycznym Ministrowi Zdrowia i Opieki Społecznej oraz odpowiednio na szczeblu wojewódzkim — Głównemu Lekarzowi Wojewódzkiemu.
2. Zachować w kształceniu kadr medycznych dotychczasowy trzy poziomowy system kształcenia: wyższy, średni i zasadniczy.
3. Należy zagwarantować szerokoprofilowe przygotowanie zawodowe pielęgniarek i położnych, zgodnie ze współczesnymi tendencjami w ochronie zdrowia, uwzględniające zadania w podstawowej opiece zdrowotnej.
4. Należy przeanalizować program kształcenia pielęgniarek i położnych na poziomie wyższym pod kątem perspektywicznych potrzeb ochrony zdrowia.
5. Dyrektorami szkół medycznych powinni być kierunkowo przygotowani pracownicy medyczni, zgodnie z profilem szkoły oraz posiadać kwalifikacje pedagogiczne.
6. Nauczyciele zawodu w szkołach medycznych powinni posiadać przygotowanie zawodowe, zgodnie z nauczaniem przedmiotem.
7. Zajęcia praktyczne w placówkach służby zdrowia muszą być prowadzone przez nauczycieli szkół medycznych.
8. Zapewnienie możliwości uzyskania kwalifikacji pedagogicznych nauczycielom szkół medycznych.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 7 B. STANOWISKO W SPRAWIE DOSKONALENIA PODYPLOMOWEGO

1362. Do końca 1989 roku:

1. Należy reaktywować Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Średnich Kadr Medycznych oraz umocnić funkcję wojewódzkich ośrodków doskonalenia kadr medycznych z określeniem wiodącej roli dla ośrodków w centrach akademickich.
2. Należy stworzyć spójny system kształcenia podyplomowego, gwarantujący stały rozwój zawodowy poprzez dostępność do różnorodnych form szkolenia, w tym szkolenia specjalizacyjnego.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 7 C. STANOWISKO W SPRAWIE ZASAD ETYKI I DEONTOLOGII

1363. Zgodnie z zasadami etyki i deontologii pielęgniarka i położna winna mieć prawo odmowy wszelkich czynności godzących w życie człowieka, również człowieka nienarodzonego.

Warszawa, dnia 11.03.1989 r.

Załącznik nr 7 D. STANOWISKO W SPRAWIE SAMORZĄDÓW ZAWODOWYCH

1364. W celu obrony interesów zawodowych pielęgniarek i położnych, najliczniejszej grupy wśród zawodów medycznych zespół uznaje za niezbędne powołanie Izby Pielęgniarek i Położnych.
1365. Przygotowanie projektu i przeprowadzenie konsultacji w środowisku pielęgniarskim do 30 czerwca 1989 r.

Warszawa, 11.03.1989 r.

Załącznik nr 8. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE OPIEKI ZDROWOTNEJ NAD MATKĄ, NOWORODKIEM I NIEMOWLĘCIEM

1366. Podzespół uznaje, że sprawy zdrowia matki, noworodka i niemowlęcia stanowią kluczową pozycję w poprawie stanu zdrowia społeczeństwa a tym samym w realizacji Narodowego Programu Zdrowia.
1367. Istniejąca sytuacja nakazuje nasilenie prowadzonych działań profilaktycznych dotyczących zdrowia kobiet, jak również opieki medycznej nad ciężarną matką, noworodkiem i niemowlęciem.
1368. Dla osiągnięcia konkretnych rezultatów określa się następujące kierunki realizacji i intensyfikacji działań:
- zapobieganie wcześniactwu z uwzględnieniem warunków socjalno-bytowych kobiet ciężarnych, w tym znowelizowania lub ustalenia nowych rozwiązań prawnych dotyczących pracy kobiet w ciąży,
 - rozwijanie systemu stopniowanej opieki nad kobietą ciężarną oraz rozwój diagnostyki w tym zakresie,
 - rozszerzenie wielostopniowej opieki neonatologicznej ze szczególnym uwzględnieniem oddziałów noworodkowych, transportu, oddziałów intensywnej opieki i patologii noworodka, zaplecza diagnostycznego oraz ośrodków szkolenia,
 - poprawa bazy lokalowej i zaplecza oraz doposażenie oddziałów położniczo-ginekologicznych i noworodkowych w minimum niezbędnego wyposażenia do monitorowania i ratowania życia nowo narodzonych, a także wprowadzenie intensywnego szkolenia personelu,
 - zabezpieczenie środków finansowych na poprawę opieki zdrowotnej nad noworodkiem powinno być uwzględnione w pierwszej kolejności w kwotach przeznaczonych na realizację Narodowego Programu Zdrowia a także w funduszach terenowych. Środki na ten cel powinny

określać zarówno kwoty złotówkowe, jak i dewizowe. Rozważyć też należy możliwość utworzenia wspomagającego funduszu lub fundacji w tym zakresie,

- wstępną wycenę kosztów, wykaz terminów i odpowiedzialnych za opracowanie i wdrożenie przedstawi zainteresowanym Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej w terminie do końca września br.

1369. Równocześnie podzespół wyraża opinię, że:

W statystyce dotyczącej urodzeń i zgonów noworodków i niemowląt oprócz danych zbieranych wg obowiązującej dotychczas definicji należy podawać równolegle dane statystyczne opracowane zgodnie z definicjami Światowej Organizacji Zdrowia,

należy rozważyć rozwiązania (Postanowienia) obowiązującej ustawy o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży biorąc pod uwagę krytyczne opinie różnych środowisk w tej sprawie.

Warszawa, 8.03.1989 r.

Załącznik nr 9. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI ZDROWOTNEJ NAD LUDNOŚCIĄ WSI

1370. Po zapoznaniu się ze złożoną przez stronę rządową informacją o stanie zdrowia ludności wiejskiej oraz materiałem dotyczącym sytuacji o opiece zdrowotnej na wsi, a także po uwzględnieniu dyskusji, Podzespół Okrągłego Stołu ds. Zdrowia stoi na stanowisku, że ochrona zdrowia ludności wiejskiej winna znajdować się w centrum zainteresowania tych wszystkich, którzy za ochronę zdrowia są odpowiedzialni, ze względu na istniejące dysproporcje w tym względzie między miastem a wsią.

1371. W celu stworzenia lepszych szans młodzieży wiejskiej w ubieganiu się na studia medyczne Podzespół ds. Zdrowia uważa za konieczne organizowanie rocznych stacjonarno-zaocznych kursów przygotowawczych na studia medyczne — organizowanych w ośrodkach akademickich zakończonych miesięczną sesją stacjonarną przed egzaminem.

1372. Szkoleniem należy objąć młodzież ze wsi i miejscowości do 5 tys. mieszkańców. Rekrutacja na kursy powinna odbywać się na zasadach wolnego naboru. O udział w studium przygotowawczym mogą ubiegać się uczniowie ostatnich klas szkół średnich oraz kandydaci na studia medyczne, którzy w ostatnim roku nie zostali przyjęci. Na okres jednego roku byłaby im odraczana służba wojskowa. W studium przygotowawczym mogą brać udział mężczyźni, którzy ukończyli czynną służbę wojskową. Możliwy jest tylko jednorazowy udział w studium przygotowawczym.

1373. Kursy takie należy zacząć organizować od roku szkolnego 1989/1990, a w ich realizacji pomagać będą wszystkie organizacje społeczne działające na wsi.

1374. Celem zachęcenia personelu medycznego do podejmowania pracy w środowisku wiejskim należy przyjąć, że:

- a) wprowadza się dodatek „wiejski” w wysokości minimum 50% uposażenia zasadniczego dla tych pracowników służby zdrowia, którzy pracują w pełnym wymiarze godzin w ośrodkach zdrowia oraz zamieszkują na terenie rejonu. Wniosek ten winien być uwzględniony w opracowanym nowym systemie wynagradzania w służbie zdrowia;

- b) gwarantuje się możliwość uzyskania mieszkania służbowego,
 - c) gwarantuje się uzyskanie samochodu osobowego do celów służbowych bądź kredytu na zakup samochodu prywatnego z możliwością częściowego umorzenia kredytu pod warunkiem dalszej pracy w tym rejonie,
 - d) na terenach uznanych za deficytowe przydziela się kredyt na zagospodarowanie w wysokości odpowiadającej średnim rocznym zarobkom w danej grupie zawodowej.
1375. Należy dokończyć realizację sieci ośrodków zdrowia, pozostawiając model opieki zdrowotnej do decyzji samorządu terytorialnego.
1376. Zwiększyć należy również dostępność świadczeń diagnostycznych i rehabilitacyjnych ośrodków zdrowia.
1377. Podzespół ds. Zdrowia uważa, że istnieje konieczność systematycznego prowadzenia badań stanu zdrowia ludności wiejskiej i jego uwarunkowań.
1378. Należy podjąć niezbędne działania dla poprawy stanu środowiska oraz bezpieczeństwa i higieny pracy na wsi, a w szczególności stworzyć ich podstawy w postaci przygotowania i przyjęcia odpowiednich uregulowań prawnych.
1379. Niezbędne jest zapewnienie poprawy dostępności leczenia uzdrowiskowego dla mieszkańców wsi poprzez:
- a) pomoc Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej w budowie i rozbudowie sanatoriów dla rolników w Horyńcu i Nałęczowie oraz dla dzieci wiejskich w Rabce,
 - b) coroczne zwiększenie liczby skierowań na leczenie uzdrowiskowe dla rolników i członków ich rodzin.
1380. Istnieje konieczność skuteczniejszego niż dotychczas wspierania rozwoju różnych form opieki społecznej na wsi zwłaszcza środowiskowej.
1381. Zespół ds. Zdrowia uważa, że dotychczas prowadzone szkoły zdrowia jako jedna z form organizacyjnych szerzenia oświaty zdrowotnej na wsi powinny być rozwijane i wspierane przez personel medyczny i pracowników resortu edukacji narodowej.

Warszawa, 8.03.1989 r.

Załącznik nr 10. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWACH OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI ZDROWOTNEJ NAD ZATRUDNIONYMI

1382. Strony ustaliły, że należy:
1383. W okresie do 31 grudnia 1990 r. wykorzystując dotychczasowy dorobek medycyny pracy wypracować i wdrożyć nowy model opieki zdrowotnej nad wszystkimi zatrudnionymi, niezależnie od formy własności zakładu pracy, realizujący postanowienia konwencji nr 161 i zalecenia nr 171 MOP z 1985 roku w sprawie służb medycyny pracy.
1384. Wypracowany model powinien zakładać:
- a) traktowanie opieki zdrowotnej nad pracownikami jako integralnego elementu podstawowej opieki zdrowotnej,
 - b) podniesienie rangi lekarza zakładowego (przemysłowego) jako głównego rzecznika interesów zdrowotnych załogi,

c) pełną niezależność służbową i finansową fachowych pracowników medycznych od administracji przedsiębiorstw. Zaleca się wykorzystanie środków zakładów pracy, gromadzonych w placówkach służby zdrowia, w celu zapewnienia pracownikom medycznym godnych poborów adekwatnych do nakładów pracy. Zasada ta winna również dotyczyć fachowego personelu zakładowych laboratoriów badań środowiskowych,

d) monitorowanie stanu zdrowia osób pracujących w warunkach przekroczenia NDS i NDN,

e) zwiększenie udziału i zakresu badań profilaktycznych przy utrzymaniu zasady, w tych placówkach, gdzie przemawiają za tym względy organizacyjne, łączenia profilaktyki, leczenia i rehabilitacji związanej z zatrudnieniem,

f) ponoszenia przez pracodawców pełnych kosztów związanych z działalnością profilaktyczną, w tym profilaktyką medyczną, której potrzeba wynika z warunków pracy jakie ten pracodawca zapewnia. Zakłady pracy winny ponosić także koszty budowy, wyposażenia i utrzymania obiektów służby zdrowia dla swoich pracowników. Do dnia 31 maja 1989 roku należy wydać przepisy prawne w tej sprawie, zmieniające postanowienia uchwały nr 353 Rady Ministrów.

1385. Wypracować model systematycznego obiektywnego badania zagrożonych stanowisk pracy przy stałej modyfikacji norm najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń i podjąć stałe monitorowanie szkodliwych czynników środowiska pracy.
1386. Usprawnić i udoskonalić procedury egzekwujące od producentów poprawę warunków pracy (atestacja maszyn, urządzeń i technologii, system bezpieczeństwa chemicznego itp.), w tym również związane z zamknięciem stanowisk pracy w przypadku szczególnego natężenia czynników szkodliwych przez PIS i PIP.
1387. Wprowadzić zasadę współdziałania lekarzy przemysłowych i zakładowych laboratoriów badań środowiskowych ze służbami i społecznymi ruchami ekologicznymi danego regionu, wobec których mogą pełnić rolę systemu wczesnego ostrzegania o zaistniałych zagrożeniach dla środowiska naturalnego.

Warszawa, 14.03.1989 r.

Załącznik nr 11. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE ZAGADNIEŃ PRACOWNICZYCH I SAMORZĄDOWYCH

1388. Sprawy płacowe

1. Po uzyskaniu wyników kształtowania się średnich wynagrodzeń za okres I kwartału 1989 r. strona rządowa dokona wspólnie ze stronami uczestniczącymi w obradach oceny sytuacji płacowej w służbie zdrowia i opiece społecznej na tle płac pracowników sfery materialnej. Na podstawie przeprowadzonej analizy strona rządowa przedłoży Radzie Ministrów odpowiednie wnioski.

2. Strony ustaliły, że w terminie do 30 kwietnia br. zostanie wspólnie opracowany projekt systemu wynagradzania w służbie zdrowia i opiece społecznej zgodnie z kierunkami reformy.

3. Strony ustaliły, że w terminie do 30 czerwca 1989 r. strona rządowa przedstawi Radzie Ministrów, po uzgodnieniu ze stronami uczestniczącymi w obradach, projekt regulacji ustawowej dot. zasad organizacji i wynagradzania za dyżury zakładowe i pracę w pomocy doraźnej wraz ze skutkami finansowymi wprowadzenia nowych rozwiązań.

4. Strony wyrażają pogląd, że dla pracowników służby zdrowia i opieki społecznej powinien być określony docelowy wskaźnik relacji wynagrodzeń w stosunku do sfery produkcji materialnej.

1389. . Sprawy samorządów pracowniczych

1390. Podzespół uznaje za niezbędne przygotowanie przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej w terminie do 20 marca br. projektu ustawy o zawodach medycznych i opiece zdrowotnej. Projekt w części dotyczącej zarządzania powinien uwzględniać rolę samorządów oraz przewidywane rozwiązania organizacyjne zawarte w kierunkach reformy służby zdrowia. Projekt ten powinien być następnie skonsultowany w środowisku służby zdrowia i poddany ocenie opinii społecznej.

1391. Sprawy samorządu zawodowego

1. Zespół postanawia zwrócić się do Sejmu w sprawie jak najszybszego przekazania ostatniej wersji poselskiego projektu ustawy o samorządzie lekarskim do konsultacji w środowisku służby zdrowia.

2. Po uwzględnieniu uwag zgłoszonych w toku konsultacji, projekt ten powinien być skierowany na plenarne posiedzenie Sejmu obecnej kadencji.

Warszawa, 8.03.1989 r.

Załącznik nr 12. STANOWISKO PODZESPOŁU DO SPRAW ZDROWIA W SPRAWIE SPRZĘTU JEDNORAZOWEGO, LEKÓW I APARATURY MEDYCZNEJ

1392. Podzespół ds. Zdrowia stwierdza, że ze względu na poważne zagrożenie społeczeństwa chorobami przenoszonymi drogą krwi i dla normalnego funkcjonowania opieki zdrowotnej, niezbędne jest pełne zaspokojenie potrzeb w zakresie sprzętu jednorazowego użycia, a w szczególności igieł, strzykawek i zestawów do infuzji oraz sprzętu ochrony osobistej dla personelu służby zdrowia.

1393. Podzespół uważa w związku z tym za konieczne natychmiastowe podjęcie następujących kroków zaradczych:

1. wobec niedostatecznej produkcji krajowej ww. sprzętu konieczne jest natychmiastowe uruchomienie importu brakującego sprzętu i wyposażenia do takiej wielkości, aby pokryć zapotrzebowanie, wg europejskiego standardu WHO.

2. import ten musi być potraktowany jako bezwzględny priorytet utrzymywany w sposób ciągły w wysokości zależnej od niedoboru produkcji krajowej bez obniżania środków dewizowych przeznaczonych na import leków, surowców i komponentów do produkcji leków.

3. w celu długofalowego rozwiązania tego problemu konieczne jest zwiększenie krajowej produkcji oraz uruchomienie dodatkowej produkcji kooperacyjnej (np. przez spółki).

1394. W związku z utrzymującym się dotkliwym niedoborem leków (również podstawowych) oraz artykułów sanitarnych, w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu terapii zespół uznaje za konieczne:
1395. 1. likwidację opóźnień i realizację przyjętego programu rozwoju przemysłu farmaceutycznego do końca 1990 r.
1396. 2. stworzenie warunków ekonomicznych i prawnych umożliwiających intensywny rozwój przemysłu farmaceutycznego, łącznie z przemysłami współpracującymi w celu pełnego zaspokojenia potrzeb służby zdrowia na leki, artykuły sanitarne i sprzęt medyczny między innymi przez stworzenie preferencji kredytowych i ulg podatkowych na okres nie krótszy niż 5 lat dla podmiotów gospodarczych wytwarzających na potrzeby ochrony zdrowia oraz dla dystrybutorów sprzętu i leków.
1397. od 1990 roku winno się przyjąć zasadę zapewniania środków dewizowych na import leków, surowców i komponentów do ich produkcji w wielkości odpowiadającej potrzebom w zakresie urzędowego spisu leków oraz indywidualnego importu leków ratujących zdrowie i życie.
1398. konieczne jest także podjęcie decyzji o zwolnieniu z opłat celnych importu sprzętu, wyposażenia medycznego, leków oraz środków sanitarnych dla wszystkich form własności na okres nie krótszy niż 5 lat.

Warszawa, 14.03.1989 r.

Załącznik nr 13. STANOWISKO W SPRAWIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

1399. Wobec wyjątkowo trudnej, we wszystkich sferach życia, sytuacji ludzi niepełnosprawnych, podzespół do spraw zdrowia i pomocy społecznej stwierdza, co następuje:
1400. Ludzie niepełnosprawni muszą mieć stworzone takie warunki, aby mogli w pełni swoich możliwości uczestniczyć w życiu społecznym. W tym celu konieczne jest:
- zwiększenie od 1 stycznia 1990 roku liczby miejsc pracy w różnych dziedzinach i w różnych zakładach pracy; uwzględnić należy tu szczególnie środowiska wiejskie i małomiasteczkowe; przygotowanie miejsc pracy i jej wykonywanie powinno odbywać się pod kontrolą lekarza; na szczególne uwzględnienie zasługują miejsca pracy chronionej i odpowiednie preferencje dla odnośnych zakładów pracy;
 - zwiększenie produkcji a tym samym dostępności niezbędnego sprzętu ortopedycznego i rehabilitacyjnego przez uruchomienie zakładów produkcyjnych (prywatnych spółek itp.) i stworzenie dla ich działalności dogodnych warunków;
 - uruchomienie wypożyczalni niektórych typów sprzętu rehabilitacyjnego nie mającego charakteru osobistego;
 - umożliwienie wymiany mieszkań osobom niepełnosprawnym, tak aby istniejące bariery architektoniczne nie powodowały wyeliminowania ich z życia społecznego;
 - uwzględnienie we wszystkich formach budownictwa, a szczególnie w obiektach użyteczności publicznej urzędzeń ułatwiających poruszanie się osobom niepełnosprawnym;

- zmiana rozporządzenia Min. Finansów z 29.12.1988 r. w sprawie taryfy składek na ubezpieczenie ustawowe i komunikacyjne pojazdów mechanicznych osób fizycznych i jednostek gospodarki nieuspołecznionej.
1401. Pilne rozwiązanie problemów decydujących o poziomie życia i pracy niepełnosprawnych poprzez:
- nowelizację lub ustanowienie unormowań prawnych gwarantujących stworzenie bardziej efektywnego systemu rehabilitacji i zatrudnienia niepełnosprawnych, a w szczególności zmian:
 - w ustawie Kodeksu Pracy,
 - w ustawie o organizacji i finansowaniu ZUS,
 - założeniach do ustawy w gospodarowaniu zasobami pracy,
 - w projektowanej ustawie o Centralnym Funduszu Rehabilitacji,
 - w przepisach podatkowych stymulujących zatrudnienie osób niepełnosprawnych,
 - zapewnienie prawidłowych warunków dla rozwoju spółdzielni inwalidów niewidomych i zakładów zatrudniających niepełnosprawnych oraz zakładów produkujących sprzęt ortopedyczny.
1402. Wydaje się wskazane przygotowanie odrębnej ustawy, która stworzyłaby swoisty system działań opiekuńczych, rehabilitacyjnych i edukacyjnych na rzecz inwalidów i ich rodzin.

Warszawa, 14.03.1989 r.

Załącznik nr 14. STANOWISKO PODZESPOŁU ds. ZDROWIA W SPRAWIE NADZORU NAD WIĘZIENNĄ SŁUŻBĄ ZDROWIA

1403. Wysłuchano stanowiska strony solidarnościowo-opozycyjnej w sprawie więziennej służby zdrowia w następującym brzmieniu:
1404. „Podzespół do spraw zdrowie uważa za niezbędne poddanie więziennej służby zdrowia kontroli społecznej dokonywanej przez organizacje opieki nad więźniami (np. stowarzyszenie „Patronat”) oraz kontroli merytorycznej sprawowanej przez nadzór specjalistyczny wyłoniony spoza resortowych służb zdrowia Ministerstwa Sprawiedliwości, MSW i MON od dnia 1.05.1989 r. oraz przez samorządy zawodowe (np. Izby Lekarskie) z chwilą ich powstania”, postanawiając przesłać je do Podzespołu ds. Reformy Prawa i Sądownictwa.

Warszawa, 14.03.1989 r.

Załącznik nr 15. STANOWISKO STRONY OPOZYCYJNO-SOLIDARNOŚCIOWEJ W SPRAWIE REPRESJONOWANYCH PRACOWNIKÓW SŁUŻBY ZDROWIA

1405. Strona solidarnościowo-opozycyjna, podzespołu ds. zdrowia uznaje za konieczne przywrócenie do pracy i na równorzędne, utracone stanowiska represjonowanych pracowników służby zdrowia z przyczyn politycznych po 13.12.1981 r. i wcześniej oraz wyrównanie im poniesionych strat moralnych.

1406. Postuluje się powołanie komisji mieszanej rozpatrującej powyższe sprawy, do której zgłaszałyby się do końca maja br. poszkodowani.
1407. Powyższe stanowisko zostaje przekazane Zespołowi Reform Politycznych z poparciem wszystkich stron obrad.

Warszawa, 14.03.1989 r.

Załącznik nr 16. OŚWIADCZENIA STRONY SOLIDARNOŚCIOWO-OPOZYCYJNEJ

1408. Przywróceniu normalnego działania służby zdrowia musi służyć również zniesienie podległości i zależności pracowników służby zdrowia wobec czynników administracyjnych. Od 31 grudnia 1989 r. należy ograniczyć pośrednie szczeble administracyjne (ZOZ, Działy Met.-Org. w szpitalach itp.) pozostawiając jedynie niezbędne służby oraz pracowników administracyjnych, pracujących w bezpośrednim związku z chorym.

Załącznik nr 17. OŚWIADCZENIE STRONY SOLIDARNOŚCIOWO-OPOZYCYJNEJ

1409. Strona opozycyjno-solidarnościowa uważa za konieczne uzyskanie pełnej swobody publikacji fachowych i naukowych oraz uważa za niedopuszczalne wszelkie ingerencje cenzury w tej dziedzinie tak w odniesieniu do publikacji krajowych jak i napływających z zagranicy.

PROTÓKOŁ PODZESPOŁU ds. EKOLOGII OKRĄGŁEGO STOŁU

WPROWADZENIE

1410. Od szeregu lat obserwujemy pogarszanie się stanu środowiska przyrodniczego w Polsce, a tym samym warunków zdrowotnych społeczeństwa. Zagrożenie życia człowieka w Polsce na skutek warunków środowiskowych stało się jednym z największych na świecie. Konsekwencje tego dotyczą szczególnie warunków rozwoju młodego pokolenia na obszarze Górnego Śląska i w innych obszarach ekologicznego zagrożenia.
1411. Ginące lasy, zanieczyszczone wody i powietrze, zatrute gleby, skażenie żywności obejmują coraz to większe obszary kraju. Pogłębiający się kryzys ekologiczny wymaga podjęcia radykalnych działań zaradczych. Uczestnicy Podzespołu ds. Ekologii Okrągłego Stołu uważają, że wobec tak poważnego zagrożenia bytu narodu, konieczne jest dokonanie istotnego zwrotu przy określaniu głównych celów dalszego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju. Nieodzowne jest przyjęcie koncepcji ekorozwoju i ekopolityki przy formułowaniu strategicznych planów zmiany struktury gospodarczej kraju. Dotyczy to szczególnie kompleksu paliwowo-energetycznego, gospodarki wodnej, rolnictwa, leśnictwa oraz urbanizacji.
1412. Do najpilniejszych zadań należy: obniżenie emisji SO₂ i NO_x o co najmniej 50%, poprawa stanu jakości wody rzek w Polsce, a szczególnie Wisły do II klasy czystości, utylizacja powstających odpadów przemysłowych i komunalnych oraz wprowadzenie ładu ekologicznego w zagospodarowaniu przestrzennym. Wymienione zadania wymagają szerokiej, międzynarodowej współpracy opartej między innymi na ekokonwersji polskiego zadłużenia.

1413. Łącznie przyjęto 28 postulatów tworzących program doraźnych działań, jakie powinny być zrealizowane w latach 1989–1990. Uzgodnione postulaty ujęto w następujące grupy zagadnień:
- I. Proekologiczne działania gospodarcze.
 - II. Regulacje prawne, ekonomiczne i administracyjne.
 - III. Współpraca międzynarodowa.
 - IV. Stworzenie Społecznego Systemu Ochrony Środowiska.
 - V. Działania interwencyjne.
1414. Przyjęte ustalenia winny stanowić wytyczne dla opracowania nowej wersji Narodowego Programu Ochrony Środowiska, jaki ma być przedłożony Sejmowi PRL w roku 1989.

I. PROEKOLOGICZNE DZIAŁANIA GOSPODARCZE

1415. Przyjęcie oraz konsekwentne respektowanie zasady ekorozwoju i wynikającej z niej ekopolityki jako wiodących dla dalszego społecznego i gospodarczego rozwoju kraju, prowadzących do: środowiska bezpiecznego dla zdrowia, równowagi ekologicznej w podstawowych ekosystemach, tworzenia niezbędnych warunków dla odnowy sił człowieka oraz możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego. Jej realizacja powinna zakładać:
- a) integralne wkomponowanie celów ekologicznych w system celów społecznych i gospodarczych oraz przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - b) restrukturyzację gospodarki narodowej, szczególnie przemysłu, rozumianą jako stopniowe odchodzenie od realizowanego przez wiele lat antyekologicznego kierunku opartego na priorytecie surowcowo-energetycznym, na rzecz przyspieszonego rozwoju branż i technik wytwarzania bezpiecznych dla środowiska, zmniejszających zasobochłonność i racjonalizujących wykorzystanie zasobów;
 - c) opracowanie regionalnych koncepcji ekorozwoju w nawiązaniu do predyspozycji i warunków środowiskowych poszczególnych regionów kraju. W pierwszej kolejności dokonać tego należy dla obszarów ekologicznego zagrożenia oraz regionów o wysokich wartościach przyrodniczych;
 - d) wprowadzenie obowiązku włączenia do każdego planu (programu studium) oceny ryzyka zagrożenia środowiska łącznie z przygotowaniem wariantu ekologicznego jako punktu odniesienia dla przeprowadzenia analizy kosztów i zysków przewidzianego przedsięwzięcia lub działalności. Zasadę tę należy stosować przy zawieraniu międzynarodowych umów gospodarczych oraz przy podejmowaniu programów takich jak: motoryzacja, energetyka, budownictwo mieszkaniowe, rolnictwo itp.
1416. W tym celu należy dokonać rewizji obowiązujących planów gospodarczych i przestrzennego zagospodarowania oraz renegotjacji międzynarodowych umów gospodarczych w ramach restrukturyzacji gospod. narodowej (rezygnacja z naszej specjalizacji w przemysłach surowcowym i hutniczym), a także wydać odpowiednią regulację prawną umożliwiającą wprowadzenie wymienionej w punkcie d) zasady.

Termin: VI 1990 r.

1417. Usprawnienie zarządzania gospodarką wodną poprzez nowelizację prawa, umożliwiającego gospodarowanie wodą na obszarach regionów wodno-gospodarczych, wynikających z hydrograficznego podziału kraju, celem poprawy zaopatrzenia w wodę i racjonalizacji jej użytkowania oraz poprawy jakości i ochrony zasobów wodnych. Wymaga to powołania organów zarządzających regionami wodno-gospodarczymi pełniących funkcje regionalnej władzy wodnej oraz ukonstytuowania rad użytkowników wód z udziałem przedstawicieli zainteresowanych organizacji gospodarczych i społecznych.
1418. Działalność organów zarządzających regionami wodno-gospodarczymi finansowana będzie z opłat za użytkowanie wód i odprowadzanie ścieków oraz ze środków budżetowych i innych wpływów.
1419. Docelowo regiony wodno-gospodarcze funkcjonować będą w oparciu o model ekonomiczny samofinansowania gospodarki wodnej.
1420. Z inicjatywą w tym zakresie wystąpi Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych.
1421. Uznanie wód podziemnych za kopalinę i przyjęcie, że za jej ochronę odpowiadać będzie Państwowa Służba Geologiczna.
1422. Opracowanie nowego modelu gospodarki leśnej, której głównym celem byłaby ochrona środowiska leśnego oraz gospodarowanie w sposób nie naruszający równowagi ekologicznej.
1423. W tym celu należy:
- a) przyjąć, że podstawową funkcją lasów jest funkcja środowisko-twórcza i wprowadzić zasadę, iż wszystkie lasy stanowią tereny chronione,
 - b) włączyć leśnictwo do MOSiZN doprowadzając do konsekwentnego jego rozdzielenia z przemysłem drzewnym,
 - c) zapewnić prawno-organizacyjne, techniczne i ekonomiczne warunki dla prowadzenia prawidłowej gospodarki leśnej i ograniczyć rozmiary emisji przemysłowych,
 - d) poddać projekt „ustawy o lasach” społecznej konsultacji,
 - e) przyjąć zasadę niepodzielnego zarządzania i gospodarowania lasami państwowymi z uwagi na regionalne zróżnicowanie warunków ekologicznych i produkcyjnych oraz związana z tym konieczność redystrybucji środków w ramach całej organizacji gospodarczej;
 - f) umożliwić powstanie społecznego zespołu opiniującego i kontrolującego gospodarkę leśną;
 - g) odblokować możliwość tworzenia samorządów pracowniczych w lasach państwowych na ogólnie obowiązujących zasadach;
 - h) zaprzestać rabunkowego wyrębu i ograniczyć pozyskanie drewna do biologicznych możliwości określonych w planach urządzania lasu;
 - i) poddać rewizji zasady gospodarki łowieckiej podporządkowując je środowiskotwórczej roli lasu oraz zweryfikować zasady odpłatności za szkody łowieckie;
 - j) utworzyć Bank Genetyczny w pełni wartościowych nasion drzew;

k) uporządkować gospodarkę runem leśnym zgodnie z zasadą środowiskotwórczej roli lasu;

l) zobowiązać Instytut Badawczy Leśnictwa do sporządzania Raportu o stanie lasów za okresy pięcioletnie i corocznego publikowania informacji monitoringowych o stopniu zagrożenia lasów;

m) powołać w PAN Leśny Instytut Badawczy w związku z katastrofalnym stanem polskich lasów.

1424. Nie należy zmieniać art. 11 ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych w związku z narastającą presją na lokalizację działek budowlanych na obszarach leśnych.

Termin: XII 1989 r.

1425. Pilne powołanie komisji rządowej z udziałem przedstawicieli strony społecznej dla:

- weryfikacji zasad produkcji rolnej i przetwórstwa żywnościowego, mającej na celu eliminację skażenia żywności,
- zmiany rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w celu radykalnej poprawy jakości produktów rolnych, a szczególnie mleka,
- zorganizowania sprawnego, wieloszczeblowego systemu badania żywności.

1426. Na okres przejściowy, w trybie natychmiastowym, zapewnić dostawę z importu atestowanego mleka w proszku na potrzeby odżywiania wszystkich niemowląt, wydawanego na karty zdrowia po obniżonej cenie.

Termin: VI 1989 r.

1427. Dokonanie radykalnej zmiany dotychczas prowadzonej polityki urbanizacyjnej poprzez równoważne uwzględnienie w kształtowaniu rozwoju miast i osiedli celów, kryteriów, zasad i rozwiązań ekologicznych.

1428. Przyrodnicze środowisko miejskie w wyniku procesów urbanizacji ulega ciągłej degradacji, zwłaszcza na obszarach aglomeracji miejskiej tworząc coraz gorsze warunki dla życia ludzi i przyczyniając się do wzrostu zachorowalności. Szczególną troską na tych obszarach powinno być:

- przeciwdziałanie patologicznym cechom i formom urbanizacji oraz związanej z tym degradacją środowiska miejskiego pogarszającą jakość życia i zagrażającą zdrowiu mieszkańców, w tym również konieczność wyeliminowania z przemysłu budowlanego materiałów szkodliwych dla zdrowia, jak np. zawierających azbest lub emitujących toksyny,
- tworzenie ładu przestrzennego w miastach i osiedlach opartego na podstawach ekologicznych, w tym także powołanie placówki naukowej do opracowania tych podstaw,
- ochrona wartości kulturowych związanych z tożsamością narodową,
- kształtowanie mikrośrodowiska na obszarach zurbanizowanych.

1429. Władze państwowe i samorządy terytorialne zapewnią wszystkie niezbędne warunki realizacji tej proekologicznej polityki urbanizacyjnej poprzez opracowanie oraz przedstawienie opinii publicznej kompleksowego programu konkretnych przedsięwzięć oraz środków zmierzających do ich urzeczywistnienia. MOSiZN będzie inicjatorem oraz koordynatorem powyższych działań.

Termin: XII 1989 r.

1430. Uzależnienie zapowiadanego rozwoju motoryzacji od zdecydowanego obniżenia emisji spalin.

W związku z tym trzeba:

- opracować bilans emisji spalin z pojazdów eksploatowanych, produkowanych i importowanych do roku 2010,
- produkować i importować samochody przystosowane do benzyny bezołowiowej oraz redukcji emisji zanieczyszczeń, zwłaszcza NO_x,
- egzekwować obowiązek badania składu spalin podczas okresowych przeglądów technicznych pojazdów,
- ograniczać użytkowanie samochodów w miastach szczególnie w środowiskach i obszarach chronionych, rozwijać i doskonalić system komunikacji zbiorowej i rowerowej,
- należy zachować właściwą relację opłat za bilety komunikacji indywidualnej. Chodzi o preferowanie korzystania z komunikacji zbiorowej, ze względu na jej mniejszy udział w zanieczyszczeniu środowiska.

Termin: III 1990 r.

1431. Polityka energetyczna, w zależności od realizowanego wariantu stwarza większe lub mniejsze zagrożenie dla środowiska przyrodniczego i człowieka (zasolenie wód, emisja SO₂, NO_x, kumulacja odpadów stałych, bezpieczeństwo jądrowe). Dlatego wybór tej polityki i jej realizacja nie mogą odbywać się bez uzyskania społecznej akceptacji, a tym bardziej wbrew opinii publicznej.

1432. Stanowiska stron w sprawie rozwoju energetyki zawarto w protokole rozbieżności.

1433. Stworzyć preferencje dla rozwoju małej energetyki, a mianowicie: małych elektrowni wodnych, wiatrowych i innych oraz urządzeń energetycznych budowanych przez drobne przedsiębiorstwa bądź osoby prywatne. Preferencje te powinny odnosić się także do firm, chcących produkować urządzenia do budowy takich instalacji.

Termin: XII 1989 r.

1434. Ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów przez konsekwentne dążenie do stosowania technologii mało- i bezodpadowych. W celu zmniejszenia ilości odpadów już nagromadzonych Ministerstwo Przemysłu i Ministerstwo Budownictwa i Gospodarki Przestrzennej przy współudziale innych zainteresowanych resortów i podmiotów gospodarczych, pod nadzorem MOSiZN, podejmie działania, które usprawnią i przyspieszą wykorzystanie odpadów i surowców wtórnych oraz ich likwidację. Stosowane technologie nie mogą przy tym powodować wtórnego zanieczyszczenia środowiska.

Termin: XII 1989 r.

II. REGULACJE PRAWNE, EKONOMICZNE I ADMINISTRACYJNE W OCHRONIE ŚRODOWISKA

1435. Przeprowadzenie w ciągu dwóch lat kodyfikacji prawa ochrony środowiska poprzez znowelizowanie przepisów, które winny regulować dwa główne aspekty:

- stosunek człowieka do przyrody, ze szczególnym uwzględnieniem przyrody ożywionej w tym zwierząt,
 - Stosunek społeczeństwa do środowiska przyrodniczego.
1436. Dotyczy to w szczególności takich problemów, jak:
- zachowanie środowiskotwórczej funkcji przyrody,
 - ochrona i gospodarowanie zasobami oraz walorami przyrodniczymi,
 - zachowanie i kształtowanie przyrodniczych warunków życia ze szczególnym uwzględnieniem warunków zdrowotnych.
1437. Kompleksowa nowelizacja prawa w zakresie ochrony i kształtowania środowiska powinna objąć w szczególności następujące ustawy:
- a) o ochronie i kształtowaniu środowiska,
 - b) o ochronie przyrody,
 - c) prawo wodne,
 - d) o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
 - e) prawo górnicze i prawo geologiczne,
 - f) o lasach.
1438. Nowelizacja ta powinna także uwzględnić ochronę środowiska morskiego Bałtyku. Nowelizacja zamierzać winna do zapewnienia kompleksowości, zupełności i spójności regulacji z punktu widzenia wymogów ochrony środowiska. Przyjęta winna być zasada równości wobec prawa wszystkich podmiotów biorących udział w procesie korzystania ze środowiska przyrodniczego.
1439. Komisję Kodyfikacyjną należy powołać do końca kwietnia 1989 r., prace kodyfikacyjne powinny być zakończone do końca roku 1990. Należy wprowadzić *actio popularis*. Każda osoba fizyczna lub prawna bez względu na swój interes osobisty mogłaby wystąpić do sądu z roszczeniem o zaniechanie naruszeń środowiska i o usunięcie skutków naruszenia.
1440. Jednocześnie powinien być znowelizowany art. 111 § 1 kodeksu postępowania cywilnego przez wprowadzenie zasady, że strona dochodząca roszczeń, których uwzględnienie doprowadziłoby do zaniechania lub zapobieżenia naruszeń środowiska, jak również przywrócenia naruszonego elementu środowiska do stanu poprzedniego, nie miałaby obowiązku uiszczenia kosztów sądowych (Podzespół Okrągłego Stołu ds. Ekologii wystąpił do Sejmu PRL z projektem stosownych zmian ustawodawczych).
1441. Ponadto w trybie szybkim należy wprowadzić następujące rozwiązania:
- powołać wydział ochrony środowiska w Generalnej Prokuraturze,
 - powołać wydział ochrony środowiska w NSA,
 - powołać Koło Poselskie gromadzące posłów zainteresowanych problematyką ekologiczną.
- Termin: XII 1989 r.*
1442. Uporządkować również należy system norm ochrony środowiska zalecając wprowadzenie kryterium indeksu toksyczności.

1443. Znowelizowanie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających ochronie środowiska w kierunku stworzenia preferencji do przedsięwzięć proekologicznych oraz zaostrzenia i egzekwowania sankcji za naruszenie przepisów o ochronie środowiska.
1444. W Narodowym Funduszu Ochrony Środowiska należy wprowadzić kontrolę społeczną. Powinna się ona wyrażać w formie uczestniczenia w Radzie Nadzorczej Funduszu przedstawicieli ruchów ekologicznych. Posiadane środki Fundusz powinien przeznaczać wyłącznie na cele proekologiczne. W celu:
- koncentracji środków finansowych przeznaczonych na cele proekologiczne z różnych źródeł,
 - kredytowania i finansowania przedsięwzięć proekologicznych,
 - promowania i finansowania działalności gospodarczej na rzecz ochrony środowiska.
1445. Proponuje się utworzenie Banku Ekologicznego SA. Przewiduje się nadzór społeczny nad działalnością Banku Ekologicznego.
1446. Dla zwiększenia skuteczności mechanizmu ekonomicznego w dziedzinie ochrony środowiska podjęte zostaną działania administracyjne polegające na:
- przygotowaniu i przedstawieniu w ciągu 6-ciu miesięcy listy przedsiębiorstw najbardziej uciążliwych dla środowiska oraz podjęciu decyzji w sprawie działań zmierzających do zmniejszenia lub zlikwidowania ich ujemnego wpływu na środowisko aż do decyzji o likwidacji zakładu łącznie,
 - wprowadzenie wolnego od ceł importu urządzeń do badania i ograniczania zanieczyszczeń środowiska.

Termin: XII 1990 r.

1447. Zmodyfikowanie roli i zakresu działania Ministerstwa Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych poprzez:
1448. a) nadanie mu konsekwentnie funkcjonalnego charakteru i uwolnienie od wykonywanych obecnie funkcji gospodarczych;
1449. b) skoncentrowanie jego zadań na:
- przygotowywaniu i realizacji strategii ochrony środowiska oraz związanego z tym prognozowania, programowania i planowania;
 - konstruowaniu zasad i sposobów korzystania ze środowiska;
 - inspirowaniu i wspomaganiu działań proekologicznych;
 - nadzorowaniu i wspomaganiu służb ochrony środowiska;
 - tworzeniu warunków dla upowszechniania wiedzy ekologicznej;
 - promowaniu rozwoju technik ochrony środowiska;
 - prowadzeniu współpracy międzynarodowej;
1450. c) podniesienie rangi naczelnego konserwatora przyrody.
1451. MOSiZN powinno objąć swym działaniem całość problematyki środowiskowej, łącznie z przejściem leśnictwa, zarządu parkami narodowymi, stworzeniem systemu ich prawidłowego funkcjonowania i koordynacja, ochrony wód Bałtyku.

Termin: IV 1990 r.

1452. Równocześnie proponuje się przygotowanie pogłębionego stanowiska w sprawie:
1453. a) uznania planowania przestrzennego za ważny instrument ochrony i kształtowania środowiska oraz włączenia go do MOSiZN,
1454. b) utworzenia terytorialnych ponadwojewódzkich organów Ministra OSiZN, które przejęłyby część kompetencji i zadań rad narodowych i ich organów wykonawczo-zarządzających.

Termin: XII 1990 r.

1455. Określenie roli, zadań i form organizacyjnych dla państwowych służb ochrony środowiska, finansowanych z budżetu Państwa.
1456. A. Wzmocnienie autorytetu Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska poprzez:
1457. a) określenie zakresu działania i organizacji PIOŚ w ustawie;
1458. b) rozszerzenie zadań PIOŚ na kontrolę przestrzegania i stosowania wszystkich przepisów dotyczących ochrony środowiska;
1459. c) przyjęcie zasady, że Głównego Inspektora Ochrony Środowiska powołuje Premier jako wiceministra w MOSiZN spośród kandydatów pozytywnie zaopiniowanych przez Państwową Radę Ochrony Środowiska;
1460. d) zasadnicze wzmocnienie egzekucji oraz rozszerzenie uprawnień na:
- prawo udziału w odbiorze obiektów uciążliwych dla środowiska i prawo sprzeciwu wobec ich dopuszczenia do eksploatacji;
 - prawo bezpośredniego wstrzymania działalności zagrażającej środowisku;
 - uznanie niewykonania zarządzeń pokontrolnych za wykroczenie;
 - kontroli aparatury służącej ochronie środowiska;
 - ustalaniu metodyk badań, służących ochronie środowiska;
 - prawo ogłaszania — niezależnie od innych uprawnionych organów: alarmu smogowego oraz innych alarmów związanych z zagrożeniem środowiska;
 - publikowanie w prasie codziennej informacji kwartalnych o przeprowadzonych działaniach w zakresie ochrony środowiska oraz listy zakładów najbardziej szkodliwych.
1461. B. Określenie roli, zadań i form organizacyjnych następujących służb:
- a) Państwowej Służby Geologicznej, łącznie z powołaniem Państwowej Rady Geologicznej;
- b) służby ratownictwa kataklizmowego (opracowanie planów ewakuacji osiedli);
- c) straży ochrony przyrody (rozszerzenie zakresu).

Termin: XII 1989 r.

1462. Niezbędne jest utworzenie skutecznych mechanizmów ochrony środowiska w obrębie zakładów produkcyjnych. W tym celu należy wzmocnić zakładowe służby ochrony środowiska poprzez:
- stanowiska kierowników zakładowych służb ochrony środowiska powinni obejmować fachowcy, posiadający zarówno dużą znajomość technologii, jak i znajomość ochrony środowiska,

- uposażenie służb ochrony środowiska powinno być wyższe od średniego w danej grupie zawodowej i uniezależnione od efektów produkcyjnych,
- powoływanie i odwoływanie ze stanowiska kierowniczego zakładowej służby ochrony środowiska powinno być dokonywane w uzgodnieniu z lokalnymi władzami ochrony środowiska,
- zakładowa aparatura pomiarowa powinna być włączona w lokalne systemy monitoringu środowiska, również poza strefą ochronną.

1463. Wprowadzenie zalecenia przez Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych wykonywania powszechnej inwentaryzacji zasobów i walorów środowiska przyrodniczego przez konserwatorów przyrody. W tym celu należy rozszerzyć ich kompetencje oraz w miarę potrzeb powołać przy ich urzędach regionalne biura inwentaryzacyjno-projektowe ochrony środowiska.

Termin: IX 1989 r.

1464. Powiększenie ekologicznego systemu obszarów chronionych do 30–40% powierzchni kraju i nadanie mu odpowiedniej struktury przestrzennej dążąc do utworzenia układu zachowującego łączność między poszczególnymi obszarami.

1465. W celu utworzenia struktury należy:

- a) wytypować i uznać za rezerwę przyrodniczą cenne ekologiczne obszary kraju z ograniczeniem ich funkcji gospodarczych do czasu uzyskania dla nich statusu obszarów prawnie chronionych;
- b) uregulować przepisy prawne dotyczące powoływania parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu oraz gospodarowania na ich terenie.

1466. Wprowadzić dwuszczeblowy system tworzenia i zarządzania obszarami chronionymi: ogólnokrajowy oraz regionalny.

1467. Ogólnokrajowy system obszarów chronionych obejmuje:

- a) parki narodowe; należy zwiększyć ich powierzchnię co najmniej do 1% powierzchni kraju,
- b) rezerваты przyrody,
- c) krajowe parki krajobrazowe.

1468. Jednocześnie dla wymienionych obszarów chronionych, z wyjątkiem rezerwatów przyrody, należy wyznaczyć i zatwierdzić otulinę oraz opracować plany ich przestrzennego zagospodarowania. W ramach ogólnokrajowego systemu należy rozszerzyć liczbę obszarów zakwalifikowanych jako rezerваты biosfery w nawiązaniu do systemu międzynarodowego.

1469. Regionalny system obszarów chronionych obejmuje:

- a) regionalne parki krajobrazowe wraz z ich otuliną, oraz opracowany dla nich plan przestrzennego zagospodarowania,
- b) obszary chronionego krajobrazu,
- c) pomniki przyrody.

1470. Prace nad wprowadzeniem ekologicznego systemu obszarów chronionych o postulowanych cechach i strukturze powinny być prowadzone sukcesywnie i objąć także przygotowanie podstaw prawnych w tym zakresie.

Termin: XII. 1990 przyg. podstaw prawn. utworzenie planowanej sieci parków narodowych i rezerwatów biosfery

XII. 1995 pełny system

1471. Wprowadzenie przez Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych prawnego obowiązku wykonywania ocen oddziaływania inwestycji na środowisko (OOS), z wykorzystaniem zaleceń Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ. Obowiązek ten powinien dotyczyć zakładów projektowanych, będących w budowie i wszystkich istniejących, uciążliwych dla środowiska. Te ostatnie powinny być wykonane w ciągu pięciu lat. Wymaga to wydania aktu prawnego.
1472. Należy także opublikować „Wytoczne metodyczne w sprawie wykonywania, rozpatrywania i weryfikacji porealizacyjnej ocen oddziaływania inwestycji na środowisko (OOS)”, opracowane w Ministerstwie Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych, w nakładzie pozwalającym na szerokie upowszechnienie.

Termin: IV 1989 r.

1473. Utworzenie przez Sekretarza Naukowego PAN Centrum Badań Środowiskowych PAN, współpracującego ze wszystkimi zainteresowanymi ośrodkami naukowymi w kraju dla inspirowania interdyscyplinarnych badań środowiskowych oraz gromadzenia i syntetyzowania ich wyników, a także przygotowywania ekspertyz i opinii.
1474. Utworzenie takiego centrum w żadnym stopniu nie może ograniczyć organizowania i prowadzenia niezależnych badań i studiów przez samodzielne placówki naukowe, projektowe, wdrożeniowe i społeczne.

Termin: IX 1989 r.

III. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

1475. Przedstawienie stanowiska rządu w dziedzinie współpracy przygranicznej z krajami ościennymi, obejmującej odszkodowania za poniesione straty w wyniku zanieczyszczenia środowiska, tryb uzgadniania lokalizacji inwestycji położonych w sąsiedztwie granic, zasady wspólnego gospodarowania zasobami i walorami środowiska oraz zasady wspólnej polityki środowiskowej.
1476. Stanowisko to po zaopiniowaniu przez społeczne organizacje ekologiczne przedstawić należy Państwowej Radzie Ochrony Środowiska i po uzyskaniu pozytywnej opinii traktować jako wytyczną do uzgodnień z krajami ościennymi.
1477. Należy kontynuować oraz zintensyfikować negocjacje rządowe i parlamentarne dotyczące współpracy międzynarodowej w dziedzinie ochrony środowiska z jednoczesnym pełnym informowaniem opinii publicznej o stanie rozmów.
1478. W negocjacjach tych strona polska winna dążyć do zapewnienia możliwości współpracy i współdziałań społecznych organizacji ekologicznych krajów ościennych;

1479. W tym trybie należy również oprotować budowę koksowni w Zagłębiu Karwińsko-Ostrawskim (CSRS) i funkcjonowanie elektrowni w pobliżu granicy: — kompleksu energetycznego Schwarze Pumpe, Weisswasser, Hirschfelde i Friedensgrenze (NRD).

Termin: XII 1989 r.

1480. Wydanie bezwzględnego zakazu sprowadzania wszelkich odpadów do Polski dla celów: składowania, przerobu i likwidacji, z jednoczesnym potraktowaniem sprawców takiej działalności jako działających na szkodę społeczeństwa i środowiska naturalnego (z zastosowaniem obowiązku ścigania z urzędu i możliwością zaskarżenia do sądu).

Termin: IV 1989 r.

1481. Wydanie szczegółowych przepisów dotyczących przewozu tranzytowego substancji oraz rzeczy toksycznych lub niebezpiecznych dla środowiska.

Termin: XII 1989 r.

1482. Aktywizowanie instytucji rządowych i zainteresowanie organizacji społecznych w zakresie działań na rzecz ekokonwersji polskiego zadłużenia. Zgodzono się aby:

1483. a) MOSiZN wzięło na siebie rolę

- instytucji czuwającej nad przygotowaniem wytycznych finansowych, organizacyjnych i prawnych, dotyczących warunków ekokonwersji aprobowanych przez Rząd PRL,
- konsultanta i doradcy organizacji ekologicznych zgłaszających postulaty wykorzystania konwersji zadłużenia dla celów ochrony środowiska,
- partnera do ewentualnych rozmów międzynarodowych w sprawie udziału w rozszerzonym programie ekokonwersji o kredyty gwarantowane oraz inne formy pomocy finansowej.

1484. W tym celu wyznaczony zostanie pełnomocnik Ministerstwa do wewnątrz krajowych i międzynarodowych kontaktów w sprawie ekokonwersji.

1485. b) Polski Klub Ekologiczny i pozostałe społeczne ruchy na rzecz ochrony środowiska zwiększą swoją aktywność w dziedzinie ubiegania się partnerów dla ekokonwersji zadłużenia. Zacieśniona zostanie w tym zakresie współpraca między MOSiZN i organizacjami ekologicznymi.

1486. c) Fundacje na rzecz ochrony środowiska zwiększą swoją aktywność w działaniu na rzecz realizacji ekokonwersji polskiego zadłużenia.

1487. d) Podjęte zostaną przez MSZ, MZF przy współudziale MOSiZN starania o utworzenie Międzynarodowego Banku Ekologicznego z siedzibą w Warszawie.

Termin: XII 1989 r.

IV. STWORZENIE SPOŁECZNEGO SYSTEMU OCHRONY ŚRODOWISKA

1488. Utworzenie Systemu Społecznej Ochrony Środowiska przez:

1489. a) powołanie Społecznych Opiekunów Środowiska w zakładach pracy, miastach i gminach, pochodzących z wyboru i wyposażonych we wszystkie uprawnienia do kontroli;
1490. b) zapewnienie udziału przedstawicieli organizacji proekologicznych w organach przedstawicielskich,
1491. c) zapewnienie powszechnej dostępności informacji o stanie środowiska poprzez:
- obowiązek udostępniania informacji o stanie środowiska każdemu obywatelowi i organizacji społecznej z jednoczesnym wyłączeniem tych informacji z zakresu tajemnicy państwowej i służbowej,
 - obowiązek regularnego publikowania wyników badań stanu środowiska, w tym wyników monitoringu lokalnego w prasie codziennej,
 - likwidację cenzury i wszelkiej blokady informacji dotyczącej stanu środowiska;
1492. d) zapewnienie swobody działania dla inicjatyw i ugrupowań proekologicznych, możliwości publikowania informacji, przeprowadzenia manifestacji i akcji protestacyjnych oraz zakładanie siedzib;
1493. e) prawne zagwarantowanie swobody prowadzenia niezależnych badań i posiadania niezbędnej do tego celu aparatury, pod warunkiem spełnienia wymogów zabezpieczających przed skażeniem środowiska,
1494. f) przyznanie organizacjom społecznym, zainteresowanym ochroną środowiska prawa do bezpośredniego kierowania skarg do Trybunału Konstytucyjnego,
1495. g) poszerzenie składu Państwowej Rady Ochrony Środowiska o przedstawicieli organizacji i ugrupowań proekologicznych.

Termin: VII 1989 r.

1496. Upowszechnienie w społeczeństwie świadomości ekologicznej stanowiącej podstawowy warunek powodzenia w realizacji idei ekorozwoju.
1497. Kształtowaniu tej świadomości służyć powinny: wychowanie ekologiczne i powszechna oświata w dziedzinie ochrony środowiska, zarówno formalna jak i nieformalna, realizowana przez szkolnictwo wszystkich szczebli, organizacje i instytucje społeczne i środki masowego przekazu.
1498. Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych zainicjuje i skoordynuje przygotowanie koncepcji formalnej edukacji ekologicznej społeczeństwa, uwzględniając specyfikę wszystkich szczebli nauczania od szkół podstawowych do wyższych oraz rolę organizacji społecznych i środków masowego przekazu w upowszechnianiu wiedzy ekologicznej.
1499. Edukacja ekologiczna w systemie szkolnym powinna polegać na integracji programowej wszystkich przedmiotów i budowie całościowego obrazu świata, a nie jedynie na wydzieleniu tematyki ekologicznej jako oddzielnego przedmiotu czy bloku zagadnień. Niezbędne jest znaczne rozszerzenie bezpośredniego kontaktu uczniów z przyrodą, którego nie może zastąpić przekaz werbalny. Należy włączyć do programów szkolnych lokalną i regionalną problematykę ekologiczną.

1500. We wszystkich szkołach wyższych edukacja ekologiczna powinna kształtować u absolwentów głęboką znajomość problemów ochrony środowiska i postawy wrażliwości ekologicznej.
1501. W celu poszerzenia świadomości ekologicznej społeczeństwa konieczne jest zagwarantowanie organizacjom i ugrupowaniom proekologicznym dostępu do środków społecznego komunikowania się. W tym celu należy:
- wprowadzić stałe cykliczne audycje w RTV, przygotowywane przez różne organizacje i ugrupowania proekologiczne,
 - umożliwić wydawanie ugrupowaniom proekologicznym własnych pism, biuletynów i materiałów propagandowych.

Termin: XII 1989 r.

1502. Opracowanie programu ratowania zdrowia młodego pokolenia w obszarach ekologicznego zagrożenia jest nakazem chwili z powodu katastrofalnej sytuacji ograniczającej możliwości przetrwania narodu. Program ten wymaga — w pierwszej kolejności na Górnym Śląsku:
- a) objęcia powszechnym, bezpłatnym leczeniem sanatoryjnym dzieci do 18 lat,
 - b) objęcia kobiet w ciąży oraz dzieci pełną profilaktyką medyczną i obciążenia kosztami zakładów zatruwających środowisko w danym regionie,
 - c) zapewnienie dzieciom do 3 lat mleka w proszku z importu, w cenie mleka krajowego,
 - d) utworzenia na Górnym Śląsku Centrum Zdrowia Dziecka zajmującego się leczeniem dzieci z obszarów zagrożenia ekologicznego.
1503. W celu stosowania profilaktyki i leczenia sanatoryjnego należy — rozszerzyć bazę tego leczenia — radykalnie ograniczyć zanieczyszczenie środowiska w istniejących uzdrowiskach — zasadniczo zwiększyć wykorzystanie obiektów wczasowych, w tym domów zakładowych na wyjazdy dzieci i młodzieży w rejony o czystym środowisku.

Termin: XII 1989 r.

V. SPRAWY INTERWENCYJNE

1504. Podjęcie konkretnych działań potwierdzających dobrą wolę wygaszania nabrzmiałych konfliktów społecznych, a mianowicie:
- zlikwidowanie huty Siechnice do końca 1989 r.,
 - gruntowną zmianę profilu produkcji Celwiskozy w Jeleniej Górze (zamknięcie wydziału wiskozy) zgodnie z uchwałą Woj. Rady Narodowej do końca 1989 r.,
 - zamknięcie wydziału produkcji wyrobów azbestowych w zakładach Polomit w Łodzi do końca 1989 r.,
 - zamknięcie huty cynku i ołowiu w Miasteczku Śląskim do końca 1990 roku,
 - niezwłoczne zlikwidowanie zakładu produkcji lamp rtęciowych „Polam” w Miłocinie pod Rzeszowem,
 - rozpatrzenie przez Główną Komisję Urbanistyczno-Architektoniczną konfliktu powstałego w związku z budową osiedla mieszkaniowego Stara Miłosna koło Warszawy i zamknięcie budowy osiedla mieszkaniowego w Strzeniówce,

- niedopuszczenie do budowy hotelu na Szerokim Ostrowie na jeziorze Śniardwy,
 - zahamowanie rozbudowy kompleksu hotelowo-gastronomicznego na Śnieżce w Karkonoskim Parku Narodowym po stronie czeskiej,
 - ratowanie Półwyspu Helskiego,
 - pilne opracowanie przez Eko-Projekt, na zlecenie inwestora, do lipca 1989, programu ratowania środowiska przyrodniczego zagrożonego budową zapory Czorszyńskiej.
1505. Niezwłoczne zaprzestanie prześladowania osób występujących w interesie społecznym w działalności ekologicznej. Należy wystąpić do Prokuratora Generalnego aby wniósł rewizję nadzwyczajną od prawomocnych orzeczeń kolegów ds. wykroczeń skazujących uczestników akcji na rzecz ochrony środowiska. Drastycznym przykładem naruszenia praworządności jest pozbawienie pracy nauczycielki Hanny Augustyniak polonistki z Liceum Ogólnokształcącego w Skwierzynie, represje w stosunku do rodziny Bożyków z Międzyrzecza oraz ukaranie grzywnami Barbary Dubickiej i Andrzeja Grzybowskiego za próbę kolportażu artykułu o energetyce jądrowej z oficjalnego tygodnika „Wprost”.
1506. Przyznanie Krakowowi statusu miasta specjalnie chronionego wobec poważnego jego zagrożenia klęską ekologiczną. Kraków, jako dawna stolica Polski, z jego bezcennymi zabytkami kultury, stanowiącymi o tożsamości narodu, a równocześnie będącymi wartością ogólnoludzką wymaga szczególnej opieki.

Termin: IV 1989 r.

1507. W związku z uzgodnieniami dokonanymi przez Zespół do spraw Ekologicznych Okrągłego Stołu obejmującymi lata 1989–1990 ustala się, że strona rządowa będzie sukcesywnie informować opinię publiczną, sygnatariuszy niniejszych porozumień oraz Państwową Radę Ochrony Środowiska o postępie i trybie realizacji przyjętych ustaleń, oraz projektach wnoszonych ustaw i przepisów. Strona społeczna będzie współdziałać w realizacji przyjętych uzgodnień i sprawować nad nimi kontrolę. Przyjęte ustalenia winny stanowić wytyczne przy opracowywaniu ostatecznej wersji Narodowego Programu Ochrony Środowiska Przyrodniczego.

PROTOKÓŁ ROZBIEŻNOŚCI W SPRAWIE ROZWOJU ENERGETYKI

1508. Dyskusja nad rozwojem energetyki nie doprowadziła do osiągnięcia consensusu. W tej sytuacji strony przedstawiają poniżej swoje stanowiska.

Stanowisko strony koalicyjnej-rządowej

1509. Sytuacja ekologiczna Polski wymaga podjęcia w najbliższym czasie radykalnych zmian struktury gospodarczej kraju, w tym zmiany kierunku rozwoju energetyki. Podstawowym warunkiem niedopuszczenia w przyszłości do klęski ekologicznej jest ograniczenie spalania węgla zarówno jako źródła energii pierwotnej jak i końcowej.
1510. W realnych warunkach Polski nie ma więc racjonalnych podstaw do wyeliminowania (a priori) udziału paliwa jądrowego w krajowym bilansie paliw i energii. Energetyka jądrowa stanowi bez porównania mniejsze zagrożenie dla zdrowia i życia ludności i pracowników oraz mniejszą uciążliwość dla środowiska przyrodniczego niż energetyka oparta na spalaniu paliw

konwencjonalnych. Ryzyko strat zdrowotnych jest w przypadku energetyki jądrowej setki razy mniejsze.

1511. Mając na uwadze te podstawowe przesłanki, należy przedstawić wielowariantową koncepcję gospodarki energetycznej kraju do 2000 roku i jej rozwoju do 2020 roku przyjmując zrównoważony rozwój kraju, z uwzględnieniem pełnych ciągnionych kosztów ekonomicznych, ekologicznych i społecznych. Warianty rozwoju energetyki powinny uwzględniać nie tylko doraźne ograniczenia emisji w gazach odlotowych SO₂, NO_x i pyłów ale również ograniczenia emisji CO₂, który niesie zagrożenie biosfery w skali globalnej. Należy przewidywać podpisanie w sprawach NO_x i CO₂ międzynarodowych konwencji, do których Polska powinna przystąpić.
1512. Koncepcja powyższa stanowić powinna podstawę do wielokryterialnej oceny wariantów, wśród których uwzględniać należy przede wszystkim:
- wariant opierający rozwój energetyki wyłącznie o paliwa węglowe,
 - wariant przewidujący zwiększony udział paliw węglowodorowych,
 - wariant opierający dalszy rozwój energetyki z udziałem paliw jądrowych.
1513. We wszystkich wariantach należy uwzględnić rozwój energetyki w oparciu o źródła odnawialne, a także poprawę zaspokojenia potrzeb energetycznych społeczeństwa i gospodarki oraz możliwe do uzyskania oszczędności energii.
1514. Po wykonaniu proponowanego programu wielowariantowego należy dokonać racjonalnego, społecznie i ekologicznie, wyboru wariantów, z uwzględnieniem opinii społecznej
1515. Podejmowanie dzisiaj decyzji o wstrzymaniu budowy elektrowni jądrowych stwarza realne zagrożenie zaostrenia deficytu energetycznego Polski już w latach dziewięćdziesiątych.
1516. W tej sytuacji program budowy elektrowni i ciepłowni jądrowych, w tym dalsze losy budowy EJ „Żarnowiec”, oraz nie podejmowanie budowy EJ „Warta” wymaga wnikliwej analizy. Powinna ona być poprzedzona oceną stanu technicznego budowy elektrowni jądrowej w Żarnowcu w porównaniu z istniejącymi standardami w krajach zachodnich dokonaną przez Misję specjalną Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, zaproszoną do Polski na wrzesień–październik bieżącego roku. W skład Misji MAEA wejdą wybitni specjaliści z różnych krajów członkowskich.

Stanowisko strony opozycyjno-solidarnościowej

1517. W sytuacji energetycznej i ekonomicznej naszego kraju nie ma obecnie przesłanek do realizowania wariantu polityki energetycznej z udziałem energetyki jądrowej, co potwierdza Raport Banku Światowego.
1518. Energetyka jądrowa w Polsce jest droga, kapitałochłonna, inflacyjogenna o przestarzałej technologii (obecnie rozważa się na świecie wprowadzenie reaktorów II generacji), źle zlokalizowana (jednocześnie w Polsce brak miejsc bezkonfliktowych na umiejscowienie tego typu obiektów) oraz posiada wiele zagadnień jeszcze nie rozwiązanych jak np. składowanie odpadów czy likwidacja zużytego obiektu.
1519. Zawłaszczenie przez energetykę jądrową środków inwestycyjnych, spowoduje ograniczenie zmian strukturalnych i modernizacyjnych w gospodarce narodowej, zwłaszcza w zakresie oszczędzania energii i paliw. Jednocześnie utrzymana zostanie szkodliwość energetyki

konwencjonalnej, gdyż skala jej produkcji pozostanie bez zmian (a być może wzrośnie), a nie starczy środków na jej modernizację oraz wyposażenie w niezbędne urządzenia ochronne.

1520. Zaprzestanie finansowania energetyki jądrowej umożliwiłoby ze względów ekonomicznych, przyspieszenie restrukturyzacji przemysłu, zmniejszając jego energochłonność, zmodernizowanie energetyki konwencjonalnej, racjonalizację zużycia paliw i energii oraz wyposażenie elektrowni konwencjonalnych w niezbędne urządzenia dla ochrony środowiska (zmniejszając emisję SO₂ i NO_x co najmniej o połowę). Przyszła polityka energetyczna powinna uwzględniać:

- modernizację i rozwój nowoczesnej energetyki konwencjonalnej z pełnym wyposażeniem w urządzenia ochronne, a przy ograniczeniu eksportu węgla, możliwość użytkowania jego lepszych gatunków,
- wzrost zużycia gazu ziemnego z własnych źródeł,
- możliwość zakupu paliw płynnych i gazowych z zagranicy,
- tworzenie małych systemów energetycznych z wykorzystaniem alternatywnych źródeł energii w oparciu o dowolną formę własności, bez ponoszenia jakichkolwiek spłat administracyjnych i podatkowych,
- racjonalizację zużycia paliw i energii polegającą na uznaniu, że energia jest towarem rynkowym,
- modernizację systemu przesyłu energii i dystrybucji paliw.

1521. Podjęcie powyższych rozwiązań pozwoliłoby na wygaszenie obecnych, społecznych konfliktów.

1522. Równocześnie konieczne jest przygotowanie pogłębionych analiz, poddanie ich społecznej konsultacji i przygotowaniu społeczeństwa do wyboru właściwego kierunku zaspokojenia potrzeb energetycznych kraju w XXI wieku, przy znacznie wyższym poziomie technologicznym i być może innej, korzystniejszej sytuacji gospodarczej kraju za 10 — 20 lat.

1523. W związku z tym domagamy się zrezygnowania z rozwoju energetyki jądrowej w naszym kraju, zatrzymania budowy EJ „Żarnowiec” wraz z ewentualną przebudową jej na elektrownię gazową oraz niekontynuowania budowy EJ „Warta” w rejonie Klempicza jak również projektowania następnych elektrowni jądrowych.

SYGNATARIUSZE PODZESPOŁU ds. EKOLOGII OKRĄGŁEGO STOŁU

1524. *Strona koalicyjno-rządowa*: Roman Andrzejewski, Bolesław Gendek, Bożena Hager-Małecka, Andrzej Hrynkiewicz, Jan Juda, *Jerzy Kołodziejski*, Wacław Kulczyński, Jerzy Kwiatkowski, Michał Markowicz, Marek Roman, Stanisław Sitnicki, Waldemar Żukowski.

1525. *Strona opozycyjno-solidarnościowa*: Radosław Gawlik, Bogusław Gołąb, Stefania Hejmanowska, Stanisław Juchnowicz, Rafał Kasprzyk, Andrzej Kassenberg, Wojciech Kłosowski, Ryszard Kostrzewa, *Stefan Kozłowski*, Jan Mazurkiewicz, Aureliusz Miklaszewski, Zygmunt Polański, Zbigniew Wierzbicki, Michał Wilczyński.

1526. *Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych*: Krzysztof Andrzejczyk, Gustaw Bokszczanin, Andrzej Gniazdowski, Włodzimierz Lubański, Feliks Węgrzyn.

EKSPERCI PODZESPOŁU ds. EKOLOGII OKRĄGŁEGO STOŁU

1527. *Strona koalicyjno-rządowa*: Janusz Bielakowski, Jerzy Bijak, Zdzisław Harabin, Jan Kłopotowski, Anna Lech, Julian Liniecki, Janusz Pawlak, Wojciech Salski, Jan Siuta, Jerzy Sommer, Mieczysław Sowiński, Wojciech Szczepański, Józef Stajniak, Andrzej Strupczewski, Henryk Zimny.
1528. *Strona opozycyjno-solidarnościowa*: Włodzimierz Bojarski, Władysław Dobrowolski, Michał Downarowicz, Jerzy Grzywacz, Jerzy Jaśkowski, Janusz Kindler, Mikołaj Kostecki, Gotfryd Kupryszewski, Jerzy Salmonowicz, Adolf Sapkowski, Dorota Stec-Fus, Kazimierz Stępczak, Edmund Tołwiński.
1529. *Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych*: Bolesław Kotowski, Adam Mierzwiński, Jan Wróbel.

PRZEWODNICZĄCY STRONY KOALICYJNO-RZĄDOWEJ

(—) JERZY KOŁODZIEJSKI

PRZEWODNICZĄCY STRONY OPOZYCYJNO-SOLIDARNOŚCIOWEJ

(—) STEFAN KOZŁOWSKI

Warszawa, marzec 1989 r.

**) dla większej przejrzystości pominięto część rozbudowanej numeracji*